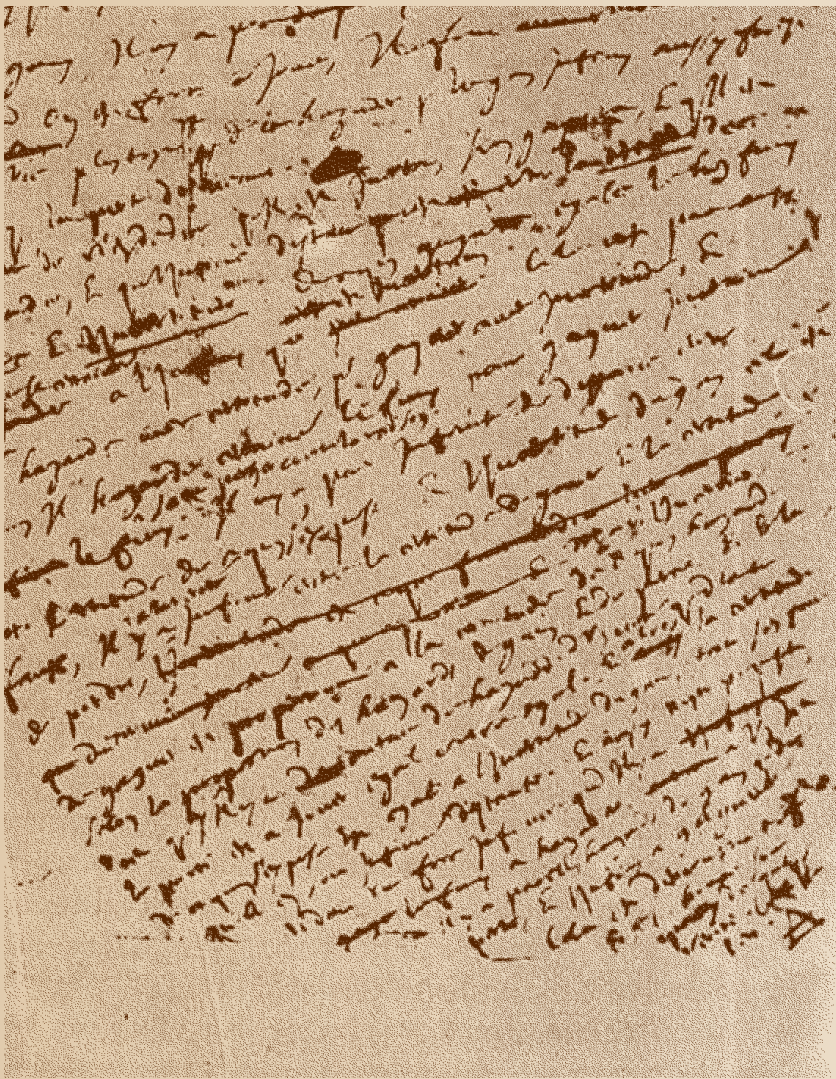

Anna-Lisa Rosengren

Hälsans grund kan bara hjärtat förstå

Ett sökande efter kunskap om hälsa i ljuset av
Blaise Pascals tänkande

Anna-Lisa Rosengren

Född 1947

Magister i hälsovård 1990, institutionen för vårdvetenskap vid Åbo Akademi.
Författaren har en yrkesbakgrund som laboratorieskötare och vårdlärare.
Innehade i slutet av 1980-talet assistenturen i vårdvetenskap.
Arbetar för närvarande inom fortbildningen vid yrkeshögskolan Novia.

Pärm: Tove Ahlbäck

Åbo Akademis förlag
Biskopsgatan 13, FI-20500 ÅBO, Finland
Tel. int. +358-20-786-1468
Fax int. +358-20-786-1459
E-post: forlaget@abo.fi
<http://www.abo.fi/stiftelsen/forlag/>

Distribution: Oy Tibo- Trading Ab
PB 33, FI-21601 PARGAS, Finland
Tel. int. +358-2-454 9200
Fax int. +358-2-454 9220
E-post: tibo@tibo.net
<http://www.tibo.net>

HÄLSANS GRUND KAN BARA HJÄRTAT FÖRSTÅ

Hälsans grund kan bara hjärtat förstå

Ett sökande efter kunskap om hälsa i ljuset av
Blaise Pascals tänkande

Anna-Lisa Rosengren

ÅBO 2009

ÅBO AKADEMIS FÖRLAG – ÅBO AKADEMI UNIVERSITY PRESS

CIP Cataloguing in Publication

Rosengren, Anna-Lisa

Hälsans grund kan bara hjärtat förstå : ett sökande efter kunskap om hälsa i ljuset av Blaise Pascals tänkande / Anna-Lisa Rosengren. – Åbo : Åbo Akademis förlag, 2009.

Diss.: Åbo Akademi. – Summary.

ISBN 978-951-765-469-2

ISBN 978-951-765-469-2
ISBN 978-951-765-470-8 (digital)
Oy Arkmedia Ab
Vasa 2009

Abstrakt

Rosengren Anna-Lisa (2009). Hälsans grund kan bara hjärtat förstå. Ett sökande efter kunskap om hälsa i ljuset av Blaise Pascals tänkande

Handledare: Professor Katie Eriksson

Professor Fredric Cleve (†)

Denna avhandlings syfte är att uppnå ny förståelse av hälsa med utgångspunkt i Blaise Pascals verk *Tankar*. I bakgrunden är det hjärtats motiv för människans storhet i förening med hennes låghet som är intresset. Studien är hermeneutisk och avsikten är att beskriva hälsa i form av nya abduktiva teser utgående från antagandet att vårdvetenskap och vårdteologi är förenade i samma ontologi.

Verket *Tankar* är i Gadammers mening levande eftersom texten hela tiden har använts och tolkas i detta fall genom de förutsättningar som vårdvetenskapen ger. Pascals argumentation fortsätter genom verkningshistorien under det att tolkningen konfronteras med den ontologiska hälsomodellen. I utgångshorisonten finns förståelsen av hälsans rörelse och utvidgningen mot materialet som är Pascals "Tankar" vidtar för att öppna perspektivet och kunna projicera textens horisont. I mötet med texten ges kärnpunktsinnehållet först en tolkande del och sedan sammanfattas förståelsen till nya abduktiva antaganden.

Utgående från Gadammers betoning på applikationen av tolkningarna kommer horisontsammanmältningen att identifiera hälsa som det som människan begär och som hon är och vill göra. Hälsans vardande är hjärtats förnuft och utgående från vad människan vill anförtro sig åt uppstår hälsans varande. Helheten av storhet och låghet uppfylls genom hälsans görande. Att människan äger andens hängivenhet är hälsa medan ohälsa är att hon är osäker om sin natur och lever med oövertänkta förströelser. När enligt Pascal människans håg och tanke är förenade i hjärtat blir det en anknytningspunkt och innesluter därmed den andliga uppbyggelse som människan kan gå miste om ifall hon litar för mycket på sitt ändliga förnuft som är en otillräcklighet i betydelsen att förstå hälsa.

Sökord: Hälsa, ohälsa, vardande, varande, Blaise Pascal, människans storhet, människans låghet, hjärtats förnuft, filosofisk hermeneutik.

Abstract

Rosengren, Anna-Lisa (2009). *The Foundation of Health can be Understood by the Heart only. In Pursuit of Knowledge about Health in the Light of Blaise Pascal's Thinking*

Supervisors: professor Katie Eriksson
professor Fredrik Cleve (†)

The aim of this thesis is to gain new understanding of health based on the work *Penseés (Thoughts)* by Blaise Pascal. The research interest originates from the motive of the heart for the greatness of man in conjunction with his baseness. The study is hermeneutic and the purpose is to describe health formulated as new abductive theses based on the assumption that caring science and caring theology can be conjoined in the same ontology.

The work *Penseés* is, in Gadamer's sense, alive since the text is constantly being made use of and is in this occurrence interpreted through the requirements made by caring science. Pascal's arguments continue through the historically effected consciousness while the interpretation is confronted with the ontological model of health. In the initial horizon we find the understanding of the motion of health and the extension towards text materials which is undertaken by Pascal's *Penseés*. to open up the perspective and be able to project the horizon of the text. In the encounter with the text, the core content will first be discussed in an interpretative part after which the understanding gained will be summarized into new abductive assumptions.

On the basis of Gadamer's emphasis on the applications of the interpretations, the merging of the horizons will identify health as something desired by man, what he is and what he wants to accomplish. The creation of health is the reason of the heart, and on the basis of what man wants to confide in, the rise of health will be established. The totality of greatness and baseness of man is achieved by the accomplishment of health. That man owns spiritual devotedness means health whereas unhealthy means that he is insecure of his character and leads a life with ill-considered amusements. When according to Pascal, man's desires and thoughts are joined in the heart, a connecting relation will arise. Hence the spiritual edification that man will fail to secure if he puts too much of his confidence in transient reason is included, something that is insufficient when it comes to understand the meaning of health.

Keyword: Health, unhealthy, becoming, being, Blaise Pascal, greatness of man, baseness of man, reason of heart, philosophical hermeneutics

FÖRORD

Resan i Blaise Pascals sällskap kom att bli lång och spännande och utmynnar nu i denna doktorsavhandling. Den gamla texten som är fängslande och annorlunda kan vara ett bidrag till vårdvetenskapen samtidigt som Pascals *Tankar* har någonting att ge alla människor. Det har varit en viktig sak för mig att bygga upp ett gemensamt perspektiv med Pascal allt sedan jag skrev min pro gradu avhandling. Eftersom det inte är bara mitt intresse utan också Pascals text som är styrande blir den nya förståelsen ändå ett vågstycke. Att jag under många år har fått delta i olika forskningssammanhang har på ett avgörande sätt fört min avhandling framåt. Tack alla goda och kloka forskarstuderande. Utan er, som under åren har blivit flera och flera, skulle forskarutbildningen inte ha varit så givande.

Att min avhandling blev just så här har jag flera personer att tacka. Professor Katie Eriksson, min huvudhandledare, är värd ett mycket större tack än jag kan formulera här. Hon har med osviklig tilltro och på ett respektfullt sätt under alla år väglett mig. Det har förefallit vara för henne en självklarhet att jag skall forska i Blaise Pascals *Tankar*. Samtalen som jag haft med professor Unni Å. Lindström har varit ovärderliga stunder med både beröm och kritik men alltid i konstruktiv anda.

En särskilt betydelsefull person under avhandlingens gång har varit professor Fredric Cleve. Han fanns med i avhandlingsarbetet fram till sin död i augusti 2008. Huvudkapitlet (kapitel 6) bär tydliga spår av hans vägledning och av på vilket sätt kapitlet skulle utformas. Med stor tacksamhet minns jag hans synpunkter redan under arbetet med min pro gradu-avhandling och inte minst nu senare när han knöt ihop den teologiska tråd som jag ibland hade tappat.

Ett ödmjukt tack går till förgranskarna professor Tapio Puolimatka och professor Arne Rehnsfeldt för värdefulla synpunkter på min avhandling. Tack riktar jag också till akademilektor Dahly Matilainen som var intern förgranskare och till docent Lisbet Nyström för tänkvärda idéer i olika skeden under avhandlingsarbetet. Tack även till hela personalen på vårdvetenskapliga institutionen för det vänliga och hjälpsamma bemötandet. Byråsekreterare Karine Hemming är värd min stora uppskattning för sin stora tjänstvillighet. Speciellt vill jag också tacka forskarstuderande Marit Edman som ställde upp med sin kunskap och hjälpte mig att få notsystemet att sitta rätt.

Professor Kaj Sjöholms och fakultetsdirektör Mariann Sjöholms arbete med den engelska översättningen värdesätter jag mycket högt. För abstraktets utformning på franska går mitt stora tack

till diplomingenjör Claudine Tordjman. Ett hjärtligt tack framför jag till Tove Ahlbäck för utformningen av pärmen. För ekonomiskt stöd som jag fått för studierna samt för bidrag för tryckningen vill jag tacka Stiftelsens för Åbo Akademi forskningsinstitut. Jag framför också ett tack till Svensk-Österbottiska samfundet och Rektor för Åbo Akademi för stipendier att avsluta min forskarutbildning samt till min arbetsgivare Yrkeshögskolan Novia för beviljad tjänstledighet.

Ett hjärtevarmt tack går till Marianne Tast som är min trogna vän och kollega för att hon har stöttat mig också i mina vetenskapliga strävanden. Tack till Inger Appel min goda vän och amanuens på biblioteket Tritonia för att hon så skickligt skaffat mig den litteratur som fattades.

Tack också till alla vänner som har trott på mig och ibland undrat vad jag egentligen håller på med. Inte minst tackar jag Christer, min kära livskamrat, för att han utan knot har funnit sig i att jag har försvunnit till texten. Tack också för ärlig och konstruktiv kritik av mina tankar och formuleringar. Tack till min mor för hennes obegränsade kärlek – nu är avhandlingen äntligen färdig.

Vasa den 31.3.2009

Anne-Lisa Raougren

INNEHÅLL

DEL 1 UTGÅNGSHORISONTEN

1	INLEDNING	1
2	AVHANDLINGENS SYFTE OCH FORSKNINGSFRÅGOR	4
3	BAKGRUND	7
3.1	Teoretiskt perspektiv	8
3.1.1	Vårdvetenskap och vårdteologi som hörnstenar	8
3.1.2	Hälsa och helhet i vårdvetenskapligt hänseende	10
3.1.3	Lidande som vårdvetenskapligt forskningsobjekt	13
3.1.4	Andlighet som begrepp inom vårdvetenskap och vårdteologi	16
3.2	Blaise Pascals <i>Tankar</i>	17
3.2.1	En biografi över Blaise Pascal	18
3.2.2	Forskningsöversikt med fokus på Pascals <i>Pensées</i>	20
3.3	Sammanfattning	26
4	MATERIALET I FORM AV BLAISE PASCALS <i>TANKAR</i>	27
4.1	Materialets beskaffenhet	28
4.2	Textinnehållets betoning på människans storhet och låghet	30
4.3	Pascals apologetiska argumentation	31
4.4	Sammanfattning	33
5	METODOLOGISKA SPÖRSMÅL	34
5.1	Valet av ansats	34
5.2	Gadamers hermeneutik och tillämpningen av densamma	35
5.2.1	Föromdömen och förförståelse för att tolka Pascals text <i>Tankar</i>	38
5.2.2	Den verkningshistoriska förståelsen möter traditionen	39
5.2.3	En ny horisont skapas	41
5.2.4	Språket är avgörande för varje förståelse	42
5.2.4.1	Mot en skäligen tolkning	43
5.2.4.2	Den nya förståelsens väg	45
5.3	Giltighets- och forskningsetiska överväganden	47
5.4	Sammanfattning	49

DEL 2. MÖTET MED PASCALS TEXT

6	KÄRNPUNKTSINNEHÅLLET OCH TOLKNINGEN	50
6.1	Förväntan i relation till "Disposition"	51
6.1.1	Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna	53
6.1.2	Dispositionen och den fortsatta förståelsen	55
6.1.3	Människans form är helhet	57
6.2	Nuets "Fäfänglighet" är en realitet	59
6.2.1	Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna	61
6.2.2	Att påtala fäfänglighetens närvaro	63
6.2.3	Människan förlorar sig i tomheten	64

6.3	“Elände” är att komma till korta	66
6.3.1	Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna	68
6.3.2	Dygden dämpar eländet	70
6.3.3	Människan övervinner sitt armod	72
6.4.	“Människans leda” begränsar livsrummet	74
6.4.1	Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna	75
6.4.2	Ledan är inte uppenbar	76
6.4.3	Människan skapar sin livsmening	78
6.5.	“Verkningarnas orsak” är att möda ger belöning	80
6.5.1	Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna	82
6.5.2	Sanningen följer på förnuft och visdom	83
6.5.3	Människan söker sanningen om livet	85
6.6	“Storhet” är ett mänskligt ideal	86
6.6.1	Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna	89
6.6.2	Storhet är att lära känna sanningen	91
6.6.3	Människohjärtat älskar Gud	92
6.7	“Motsägelser” som meningsfulla redogörelser	93
6.7.1	Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna	96
6.7.2	Motsägelsernas nya uppsåt	98
6.7.3	Människan möter oförenligheter på sin väg	100
6.8.	“Förströelse” på fullt allvar	101
6.8.1	Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna	103
6.8.2	Förströelser kan inte ifrågasättas	104
6.8.3	Människan söker ordningens kännetecken	105
6.9	“Filosofer” framlever sitt liv med övertänkta löften	107
6.9.1	Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna	108
6.9.2	Filosoferna besitter en egen sanning	109
6.9.3	Människans illusioner kan rubbas lätt	110
6.10	Förhoppningar på “Det högsta goda”	111
6.10.1	Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna	113
6.10.2	Det sanna goda räcker till för alla	114
6.10.3	Människan återhämtar sig	115
6.11	Sammanfattning	116

DEL 3. HORISONTSAMMANSMÄLTNINGEN

7	ÄR HJÄRTATS FÖRNUFT VÄGVISAREN FÖR HÄLSANS RÖRELSE?	121
7.1	Människan och hjärtats förnuft	125
7.1.1	Att begära glädje i sitt hjärta	129
7.1.2	Att vara hel	131
7.1.3	Att vilja göra det goda	133
7.2.	Människan och det ändliga förnuftet	134
7.2.1	Att hotas av intighet	135
7.2.2	Att trosågan är matt	138
7.2.3	Att hantera sina distraktioner	139
7.3	Slutsatser	142
8.	AVSLUTANDE DISKUSSION	144
8.1	Hjärtats vishet är hälsans grund	145
8.2	Granskning av giltigheten i forskningsprocessen och resultatet	148

LITTERATUR

FIGURER

- Figur 1. Den uppåtgående spiralen 6
Figur 2. Från hjärtats förnuft utgår hälsa som är ett förnuftsmässigt varande och görande 124

TABELL Horisontsammansmältning i form av abduktiva teser i anslutning till hälsans helhet
Bilaga 3

BILAGOR

- Bilaga 1. Ett av Pascals manuskript
Bilaga 2. Innehållsförteckning till boken *Tankar* (Stolpe 1971)
Bilaga 3. En sammanställning av forskningsfrågorna och textens kärnpunkter

DEL 1 UTGÅNGSHORISONTEN

1 INLEDNING

Från mitt första möte med Blaise Pascals *Tankar* (Pensées) har deras innehåll fascinerat mig. I ett helt vardagligt sammanhang kan ett citat ur boken upplysa om livets förunderligheter och en ny visshet växa fram. Tankarna har varit närvarande sedan jag inledde mina forskarstudier efter att ha haft dem som ledmotiv i min pro gradu-avhandling¹. I denna avhandling är inriktningen på hälsa och specifikt hälsans mångfald. Huruvida tankarna är förenliga med vårdvetenskapens grundfrågor om hälsa anser jag som intressant och värt att pröva eftersom ingen tidigare har tagit sig an tankarnas innehåll ur detta perspektiv. Jag har valt mina frågeställningar med utgångspunkten att hälsa återspeglar människan utifrån hennes enhet av kropp, själ och ande². Pascals tankar fångar in människans storhet och maktlöshet i förhållande till sig själv men också till andra människor. Som grundforskning³ är inriktningen på att nå fördjupad förståelse av grundbegreppet hälsa som utgående från Pascals tänkande kan få en särskild vårdteologisk betydelse.

Om Blaise Pascal⁴ har sagts att han var en människa som var prövad och tidigt i sitt liv hade insett förnuftets oförmåga att räcka till för att skapa ordning i en tillvaro som är präglad av elände och tomhet. Hos honom var det grundlagt att tjäna och åstadkomma gott för andra människor. Som ett sammanträffande förefaller det att när en människa med vårdvetenskapens förmenande försonar sig med sitt lidande anser Pascal att det är naturligt att hon lever med leda och lidande^{5,6}. I båda fallen är människan mycket närvarande i livet för att hon måste stanna upp och reflektera över sin belägenhet. Det livsförståelsemörker som hon befinner sig

¹ Den tidigare studien är min avhandling pro-gradu "Blaise Pascals religiösa tänkande – en studie av idéinnehållet i 'Tankar' ur ett vårdvetenskapligt perspektiv" (Rosengren 1990).

² Åbo Akademi, Enheten för vårdvetenskap, 2006. Vårdvetenskapens grundantaganden, axiom och teser (Lindström, Lindholm & Zetterlund 2006). Se även Eriksson (2001).

³ Avhandlingen placeras inom grundforskningens område och är betydelsefull i och med att vårdforskningen och speciellt den vårdteologiska forskningen framöver skall vara framgångsrika. Jfr Niiniluoto (1980, 76).

⁴ Blaise Pascal (1623–1662) levde i Frankrike där han i unga år hade gjort betydande matematiska upptäckter. Efter en omvändelse gick han i kloster där han ägnade sin tid åt att skriva. Boken *Tankar* (Pensées) blev hans sista verk och anses som ett försvar för kristendomen. Den första utgåvan kom år 1670 och sedan dess har tankarna tolkats och kommenterats i de flesta länder i världen. Som forskningsmaterial är det en fascinerande text som på ett klart och engagerande sätt redogör för människans existentiella situation. Se också avsnitt 3.2.1 En biografi över Blaise Pascal.

⁵ Enligt Modin (1911, 9–12) blev Pascals lidande ett medel till en rikare utveckling.

⁶ Kreeft (1993, 27–28). Christianity for Modern Pagans. Pascal's Pensées.

kan i ett vårdvetenskapligt hänseende förjagas i mötet⁷. Måne det är så att människan kan bli mera hälsa ifall hon med sitt hjärtas försorg, som det naturliga i henne, möter lidandet?

Bekantskapen med Pascals text kom från första början att kretsa kring ett hjärtats förnuft som i föreningen människans storhet och låghet visar på någonting som är mera upphöjt än annat i livet. Uttrycket "hjärtat har sina skäl som förnuftet inte fattar"⁸ antyder att det är någonting som inte kan nås med tanken men är ett hjärtats motiv som påverkar människans varande. Hjärtat kan förmedla ro och glädje men förmår inte hindra ohälsa. Som ett hjärtats förnuft kan det inte heller frånta en människa hennes ansvar för det som finns omkring henne. Jag ser det som att Pascal höll det för troligt att Gud via människans hjärta kan uppfylla det som hon inte med sitt förnuft förmår göra fullödig. Är det möjligen så att det är endast genom hjärtats förnuft som hälsa uppnås och kan Pascals stora vördnad för Gud visa vägen också i vårdvetenskapligt hänseende när strävan är att nå hälsa?

Vårdteologins uppgift är att besvara frågan om relationen mellan människans andliga dimension och hälsa⁹. Under det att vårdvetenskap och vårdteologi i ontologisk mening är förenade uppstår det genom vårdteologins motiv en ny epistemologi kring människan som religiös människa. Om utgångspunkten är att människan har en andlig dimension som är ontologiskt oreducerbar¹⁰ är Pascal en religiös människa och förståelsen har relevans för vårdvetenskap och vårdteologi. Det handlar inte om att vårdvetenskap och vårdteologi skapar ismer utan som vetenskaper inriktar de sig på att utveckla förståelsen av människobilden.

I detta fall möjliggör den ontologiska hälsomodellen¹¹, som tar fasta på olika vägar fram till hälsa som en integrerad del i människans varande, ett fördjupat synsätt och upplåter för att tolka Pascals tankar med öppenhet för nya frågor som gäller vårdvetenskapens hälsobild. Förutom hälsans varande understryker modellen ett vardande som innebär att människan ständigt försöker nå djupare insikter i tillvarons villkor. Speciellt det senare kan skapa

⁷ Rehnsfeldt har skrivit om livsförståelse och mötets betydelse för att stå ut med lidande. Mötets betydelse i förhållande till det tysta lidandet finns formulerat i en teorimodell som ingår i hans doktorsavhandling. (Rehnsfeldt 1999, 2007)

⁸ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 141).

⁹ Barbosa da Silva & Eriksson (1991, 27-44)

¹⁰ Om människan har en religiös/andlig dimension som är ontologiskt oreducerbar så är vårdteologi nödvändig för vård och vårdvetenskap (Eriksson 2001, 40)

¹¹ Den ontologiska hälsomodellen som har utvecklats av Eriksson har gett belägg för sina teoretiska förklarings bärkraft i flera doktorsavhandlingar. (Se not 48 och en beskrivning av hälsomodellen finns i avsnitt 3.1.2).

förutsättningar för att förstå Pascals tankegångar. Pascal sökte andlig uppbyggelse för att kunna förlika sig med det som han nämner som människans leda och elände.

Det är en utmaning att försöka ge det som kan utläsas¹² ur *Tankar* en så rimlig och rättvis tolkning som möjligt och att utifrån utläggningarna ställa frågor som kan fördjupa förhållandet hälsa och ohälsa. Studien är avgränsad till att gälla vårdvetenskapliga och vårdteologiska grundfrågor i hälsa men det kunde vara intressant att t.ex. studera god vård utifrån de anspråk som Pascal för egen del hade.

Avhandlingen som utgör en monografi är uppbyggd av tre delar varav den första delen utgörs av utgångshorisonten och består av syftet, forskningsfrågorna, forskningens teoretiska perspektiv, biografien över Blaise Pascal och en forskningsöversikt samt forskningsmaterialet och metodologin. Del två består av mötet med Pascals text och beskriver kärnpunktsinnehållet i enlighet med boken *Tankars* kapitelindelning. I del tre som utgör horisontsammansmältningen utvecklas de nya insikterna till att bli en del av vårdvetenskapens grundfrågor med utgångspunkten i tesen att hjärtat är som en anknytningspunkt i människan och står över förnuftet. Därpå följer den avslutande diskussionen med en granskning av giltigheten i forskningsprocessen och resultatet.

¹² I avhandlingsarbetet används begreppen utläsa och läsa jämsides med att tolka och utlägga när det gäller att ge uttryck åt återgivningen. Läsning är möjlig på många olika sätt. Jfr Taguchi (2000, 29–31).

2 AVHANDLINGENS SYFTE OCH FORSKNINGSPRÅG

Det övergripande syftet är att få en ny förståelse av hälsa med utgångspunkt i Blaise Pascals verk *Tankar*. Forskningsfrågorna är förankrade i grundantaganden om hälsa med en utvidgning mot vårdteologin. I avseende på öppenheten som Pascals text erbjuder kan tolkningsuppgiften förefalla obegränsad. Tillgodogörandet av de nya idéerna kommer på grund av detta att ha sin grund i den mest framträdande förståelsen av hälsa som blir synlig i texten.¹³

Förförståelsen härrör från den tidigare studien¹⁴ av idéinnehållet i "Tankar" där resultatet beträffande människans hälsa visade på implikationer för vårdvetenskapen. Pascal redogör för människans existentiella situation på ett klart och övertygande sätt och det uppkommer stora förväntningar på att de nedan formulerade forskningsfrågorna skall få svar. Av hans, som det allmänt antas, ursprungliga avsikt att skriva en apologi för kristendomen och framställningen som tar fasta på trons rimlighet kan härledas nya insikter i hälsans rörelse. Argumentationen för religionens sanning i Pascals tänkande förmedlar redan i sig en speciell förståelse av vardandet mot hälsa och helhet.

Som underlag för förståelsen av hälsa¹⁵ finns den vårdvetenskapens människobild som är baserad på att människan är en enhet. Utgångspunkten är att hälsa är en rörelse i vardande, varande och görande mot helhet och att hälsa är förenad med lidande. Människan är mera hälsa och upplever sig helare när hon är i ett vardande i enlighet med sin potential för att vardandet innebär en utveckling för henne.¹⁶ I ett helhetsperspektiv är det andliga lidandet en viktig utgångspunkt för att förstå människans hälsa¹⁷. Samtidigt som lidandet förändrar hälsan

¹³ Gadamer (1989, 59–82).

¹⁴ Avhandlingen pro-gradu "Blaise Pascals religiösa tänkande – en studie av idéinnehållet i 'Tankar' ur ett vårdvetenskapligt perspektiv" visade att kärleken, tron och hoppet är viktiga utgångspunkter när det gäller förtydligandet av vårdvetenskapens ontologi. Den viktigaste slutsatsen var att det sinnelag som Pascal ville lära människorna är centralt i en vårdgemenskap. (Rosengren, 1990).

¹⁵ Eriksson, Bondas-Salonen, Herberts, Lindholm & Matilainen (1995, 13).

¹⁶ Vardande är hälsa som kan bli mera hel för att det finns en potential, vägen är ett mysterium och målet som är människans begär till livet kan beskrivas som upplevelse av enhet och helighet.

Varande är att vara hälsa med relativ tillit, glädje och öppenhet för nya tankar som vitaliserar människans förhållningssätt till livet.

Görande är att ha hälsa och i enlighet med sin förmåga löser människan sina problem på ett normgivande sätt. (Jfr Söderlund 2007).

¹⁷ Eriksson(2001, 13–17, 40–41).

ger det människan insikter i vardandets rörelse¹⁸. Hon söker en inre enhet för att det är naturligt att vara hälsa. Ohälsa gör människan främmande för sitt egentliga väsen och hon börjar söka svar på livsfrågorna.¹⁹ Dessa antaganden om hälsa och ohälsa fungerar under hela tolkningen som den grundläggande förförståelsen.

Med fokuseringen på Blaise Pascals tankar om människan och hennes hälsa i boken *Tankar* är avsikten att systematiskt granska fragmenten i kapitlen 1–10. Människans elände och hennes högsta goda har i Pascals text en mening som inte får gå förlorad även om materialet är stort. Målet är att kunna tolka hälsa utifrån det som Blaise Pascal ser som det primära för människan för att hon vill leva helt och som skapad av Gud. I avseende på människans levnadslopp är lidande-dimensionen i hälsans vardande och varande alltid närvarande när riktningen är mot ohälsa.

Den övergripande frågeställningen är på vilket sätt kan Pascals *Tankar* belysa människans hälsa. På följande frågor kommer att sökas svar:

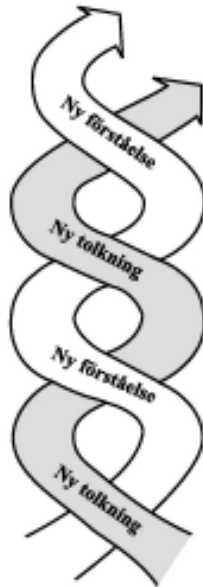
- * Hur kan hälsa utläsas?
- * I vilken form framträder ohälsa?
- * Vad ankommer²⁰ på ett vardande i hälsa?
- * Vad kännetecknar hälsans varande?

Delfrågorna som gäller människans vardande och varande skall ytterligare fördjupa förståelsen av grundbetingelserna i hälsa. De ställda frågorna står för sökandets väg under forskningens gång. Samma frågor gäller för att verkningshistorien leder spiralen i en uppåtgående rörelse utan att komma tillbaka till samma punkt. En översikt över framskridandet framgår i figur 1 på nästa sida. Den hermeneutiska spiralen ger en bild av tillvägagångssättet där förförståelsen synliggörs i förhållande till förståelsen och utgör den primära omständigheten i mötet med texten.

¹⁸ Eriksson (1994, 69).

¹⁹ Eriksson (2001, 17).

²⁰ Ordet *ankommer* används här i betydelsen att det angår vardande eller har som uppgift ett vardande.

Figur 1. Den uppåtgående spiralen.

Förförståelsen som påverkas av utsagornas innehåll gör att nya tolkningar börjar uppkomma. Under dialogen med texten sker horisontsammansmältningar och tidsavståndet är utan betydelse. Den nya förståelsen innebär att nya förhållanden om hälsa och ohälsa kan utläsas och sammanlänkas med nutida sammanhang. Under det första varvet i den hermeneutiska spiralen sker tematiseringen kring relationen hälsa och ohälsa med lidande som ohälsans givna omständighet. Ställningstagandet till frågeställningarna skärps och en tolkning presenteras. Det andra varvet i spiralen innebär en ny tolkning och utifrån nya ledmotiv uppkommer spiralens tredje varv, som mötet med texten åstadkommer i form av den nya förståelsen.

3 BAKGRUND

Uppkomsten av deldiscipliner till vårdvetenskapen motiveras med kravet på såväl en inomvetenskaplig betydelse som en samhällelig relevans²¹. Med samma ontologi är vårdvetenskap och vårdteologi förankrade i vårdvetenskapens axiomer. Som sådana fokuserar de på människobilden och ägnar sig inte åt ismer eller kristendomslära. Vårdteologins forskningsobjekt avgränsar ett perspektiv som medför en ny specifik epistemologi. Med Pascals tankar om människans fundamentala glädjeämnen liksom också hennes problem i livet fångar den upp ett nytt intresse. Textens tradition uttrycker en samling ontologiskt meningsfulla aspekter som bådär för att horisontgränsen i hermenutiskt syfte kan överskridas. I och med att människans andliga dimension inte är ontologiskt reducerbar²² kan Pascal räknas vara en religiös människa. Speciellt mot denna bakgrund blir verket *Tankar* ur en vårdteologisk synpunkt fruktbart för studier i hälsans rörelse mot helhet.

I avsnittet som följer presenteras vårdvetenskap och vårdteologi som avhandlingens hörnstenar. Förförståelsen kring hälsa, lidande och andlighet kommer att belysas i avseende på att de ger grundsynen och samtidigt utgör en del av de grundläggande beståndsdelarna i hela utgångshorisonten. Som vårdandets grundkategori aktualiseras lidandet som en ohälsans omständighet och för att det är en oskiljaktig del av livet²³. Andligheten avgör vad människan betraktar som gott och ont samtidigt som den är uttryck för hennes förmåga till gränsöverskridande möten²⁴. Insikterna i caritastänkandet²⁵ har gett hjärtat en plats i förförståelsen kring hälsa och speciellt i förhållande till människans andliga dimension som den vårdteologiska kunskapen erbjuder.

I biografien ges ett tidssammanhang för framträdande vändpunkter i Blaise Pascals liv. Även om det i dag inom såväl humaniora som inom samhälls- och naturvetenskaperna finns ett talrikt utbud av tolkningar av Pascals bok *Pensées* har inga studier om hälsa i ett

²¹ Eriksson (2001, 35-41)

²² Se not 10.

²³ Se not 2.

²⁴ Att människan är i grunden religiös innebär att hon söker gemenskap med en abstrakt andra. (Se not 2).

Gud är en tröst för människan och hon kan överlämna sitt liv åt honom. Detta synsätt kan ge en ny livshållning men alla människor är inte mogna för den. (Kierkegaard 1964).

²⁵ Eriksson (1990, 1-3).

vårdvetenskapligt hänseende kunnat påträffas²⁶. De tolkningar av *Pensees*^{27,28} som olika vetenskapsföreträdare på sitt speciella sätt har tagit fasta på är antingen utläggningar som återger hela boken eller finns som betraktelser beträffande enskilda fragment i texten.

Teoretiskt perspektiv

Som en förebild kan den ontologiska hälsomodellen ge användbarhet åt det som uppdragas i Pascals text²⁹. Med tillhörande begrepp och antaganden som beskriver hälsa och ohälsa möjliggör den också metateoretiska ställningstaganden. I sig förefaller modellen som sådan tillräcklig med beaktande av att den ger förståelse för hälsans djup och rörelse och den möjliggör att tolkningen kan utgå från en etisk grund³⁰.

Vårdvetenskap och vårdteologi som hörnstenar

Med traditionstillhörigheten i Caring Sciencetraditionen kommer tolkningen att som utgångspunkt ha hälsans helhet i enlighet med att människan är enheten av kropp, själ och ande³¹. Hon bär på en potentiell helighet och är unik i skapelsen. Eftersom människan i grunden anses vara helig innehar hon värdighet och det mänskliga ämbetet. Viktiga axiom är också de som beskriver hälsa som mera än frånvaro av sjukdom och att lidandet är en oskiljaktig del av livet. Att lidande och hälsa utgör varandras förutsättningar innebär att människans verklighet har drag av mysteriets, oändlighetens och evighetens kännetecken.³²

Grundantagandet som säger om människan³³ att hon är i grunden helig hör ihop med hennes unikheter men också med hennes ansvar som människa. Tanken om okränkbarhet och att erfara mening och sammanhang i livet innebär att se till att andra har rätt till samma

²⁶ Ny sökning är gjord i januari 2009.

²⁷ Trente ans de bibliographie pascalienne. Hämtad 2006.

²⁸ <http://mapage.cybercable.fr/ottaviani/cerphi/biblio/pascal.htm>. Hämtad 13.8.2003.

²⁹ Hälsomodellen beskrivs närmare i avsnitt 3.1.2.

³⁰ Ford (1975, 17–23).

³¹ Åbo Akademi, Enheten för vårdvetenskap, 2006. Vårdvetenskapens grundantaganden, axiom och teser (Lindström, Lindholm & Zetterlund 2006). Se även Eriksson (2001).

³² Ibid

³³ Eriksson (2001, 14–16).

möjligheter som man själv har. I värdigheten ligger idén om att fullfölja sin uppgift som människa och att väl förvalta sitt ämbete.³⁴

Vårdvetenskapens ethos³⁵ står för en uppmaning till ödmjukhet och välvilja och det ger insikt om att alla människor har ett okränkbart värde³⁶. Caritasmotivet som är vårdandets grundmotiv är förankrat i ethoset och manar till att lindra den andra människans lidande³⁷. Det grundläggande i vårdandet är att tjäna och finnas till genom att vårda i en anda av kärlek, tro och hopp.^{38,39} Ethoset manar till att se den andra som en hemlig skrift som läses med vördnad och med öppenhet för återskapande av hennes enhet.⁴⁰ Människan är aldrig densamma och i hennes hälsa uppdagats alltid nya kännetecken.

Ett motiv för vårdteologin som en vårdvetenskapens deldisciplin är att söka kunskap om trons inverkan på hälsan. Vårdteologin öppnar nya vägar för vårdvetenskapen genom det tvärvetenskapliga samarbetet där vårdvetenskapens grundmotiv styr kunskapssökandet men metoden övertas från teologin^{41,42}. Att människan i vårdvetenskaplig mening är andlig och denna hennes andliga dimension är i ontologiskt hänseende oreducerbar öppnar för ny förståelse av hälsa⁴³. Det är i vårdteologins intresse att också försöka förstå människans reflektioner över sin plats i tillvaron speciellt när ohälsa och lidande drabbar henne. Med vårdvetenskapens ontologi följer förståelsen av människans varande i bemärkelsen att hon i

³⁴ Eriksson & Lindström (2000, 7).

³⁵ Kärnan i vårdvetenskapens ethos är caritas som är kärleks- och barmhärtighetstanken. Ethoset uppfattas också som överväganden om vad som är gott i livet. När människan bejakar ethoset är hon lyhörd för sitt hjärtas röst. Ethoset visar sig också i det vårdvetenskapliga axiomat som säger att människan är i grunden enheten kropp, själ och ande. (Eriksson 2003, 21–22, se not 2)

³⁶ Eriksson (2003, 21–23).

³⁷ Den osjälviska och lydiga kärlek som benämns Caritas är en fri och spontan form av kärlek (jfr Arman & Rehnsfeldt 2006a).

³⁸ Eriksson (2001, 18–19).

³⁹ Åbo Akademi, Enheten för vårdvetenskap, 2006. Vårdvetenskapens grundantaganden, axiom och teser. Se not 2.

⁴⁰ Återskapande av enheten innebär att människan får löfte om förlåtelse och försoning. Det finns heliga värden som är bestående och bär upp kulturens andliga grundvalar. Eriksson (2003, 24–25, 28–30).

⁴¹ Vårdteologi som en deldisciplin till vårdvetenskapen belyser och fördjupar kunskapen om människans andliga dimension i förhållande till hälsa och ohälsa. (jfr Eriksson 1991, 27, 35). Vårdteologi innebär en vårdvetenskaplig reflektion kring människan som en religiös människa (Eriksson 2001, 140).

⁴² Eriksson citerar Kurtén när han i *Studia in Honorem Fredric Cleve* (1991) hoppas att läsaren genom hans framställning har insett att Cleve inte tagit fel när han ansåg att vårdvetenskapens anknytning till teologin i någon bemärkelse är viktig (Eriksson 2004, 69).

Undervisningen i vårdvetenskap vid Åbo Akademi är uppbyggd med vårdteologiska studiehelheter på alla nivåer (Eriksson 1991, 7). Som föreläsare när den vårdvetenskapliga institutionen inledde sin verksamhet och fram till sin pensionering höll professor Fredric Cleve kurserna i teologins historia och grundbegrepp samt i tros- och livsåskådningsforskning.

⁴³ Eriksson (2003, 40–41).

grunden anses vara en religiös människa⁴⁴. Eftersom andligheten är kärnan i hennes varande frågar sig människan om sitt livs mening. Människan söker svar på livsfrågorna och det är viktigt att kunna bemöta henne med lyhördhet och eftertanke. Hon kan ha svårt att uttala sina begär och situationen kan vara präglad av oro och osäkerhet eller begäret kan vara dolt i någon alldaglig sak som människan tar sig för.^{45,46} Speciellt i studier om cancersjuka patienters kamp framträder förståelsen av människan som religiös varelse. Att hon bemöts med kärlek öppnar för en medvetenhet om tro och hopp även om lidandet finns kvar.⁴⁷

Hälsa och helhet i vårdvetenskapligt hänseende

Det finns grundläggande olikheter i hälsan som inte kan förklaras genom att beskriva hälsobeteenden eller mänskliga begär och behov. Detta i enlighet med den av Eriksson utvecklade hälsomodellen^{48,49} som utgår från att djupa och personliga motiv finns bakom hälsoupplevelserna. Utmärkande i avseende på vårdvetenskaplig förståelse är att hälsa innebär helhet och att människan lever i en verklighet som bär evighetens kännetecken⁵⁰. Den ontologiska hälsomodellen tar fasta på olika vägar till hälsa som är en integrerad del i människans varande. I betydelsen av nivåer kan hälsa förstås ur tre olika synvinklar. Mest bekant och vanligt är att människan gör någonting för sin hälsa. På denna görande nivå har motion, kost och sunda vanor betydelse för att hon skall känna sig frisk och ha välbefinnande. Det är att notera att hälsomodellens görande nivå inte var uppmärksammas i sammanställningen av forskningsfrågorna i denna avhandling.

⁴⁴ Eriksson (2001, 149).

⁴⁵ Wiklund (2003, 55–57).

⁴⁶ Att med denna utgångspunkt möta den vårdbehövande människan leder till både ändrade attityder och nya genomtänkta vårdhandlingar. I en studie av bröstcancerpatienters upplevelser framkommer att vårdare har nytta av att studera levnadsteckningar och forskningsrapporter i anslutning till patienters upplevelser. (Arman, Rehnsfeldt, Lindholm, Hamrin & Eriksson 2004).

⁴⁷ Saeteren (2006) *Kampen för livet i vemodets slor. Å leve i spenningsfeltet mellom livets mulighet og dodens nødvendighet*.

⁴⁸ Eriksson & Herberts (1992, 59–65).

⁴⁹ Hälsomodellen har utgjort underlag för empiriska studier och gett belägg för de tillhörande teoretiska förklaringarnas bärkraft i många vårdvetenskapliga doktorsavhandlingar. Nämnas kan följande handlingar som är gjorda vid Åbo Akademi: Lindholm (1998) *Den unga människans hälsa och lidande*, Bondas (2000) *Att vara med barn: en vårdvetenskaplig studie av kvinnors upplevelser under perinatal tid*, Wärnå (2002) *Dygd och hälsa*, Råholm (2003) *I kampens och modets dialektik*, Söderlund (2004) *Som drabbad av en orkan* och Karterud (2006) *Den etiske akten. Den caritative etikken når pasientens fordringer er av eksistensiell art*.

⁵⁰ Åbo Akademi, Enheten för vårdvetenskap, 2006. Vårdvetenskapens grundantaganden, axiom och teser (Lindström, Lindholm & Zetterlund 2006). Se även Eriksson (2001).

Följande nivå är hälsa som ett varande där människan har behov av att det fysiska och psykiska har ett samband och att de är i balans. Hennes inre resurser har den största betydelse fram till den djupaste nivån som är hälsa som ett vardande. Här försöker människan nå djupare insikter i tillvarons villkor och utan att utelämnat någonting som kan vara en möjlig potential söker hon kontakt med sitt innersta.⁵¹ Hälsa blir helhetsförståelsen av hennes tillstånd och inte summan av olika införlivade delar⁵².

Med hälsans rörelse i görande och varande mot vardande följer att människan kommer närmare sitt egentliga väsen. Hon är varaktigt på väg att bli den helgjutna skapelse som hon är ämnad att vara. När hon är i vardandet hänger hon sig åt sina begär och söker den helhet som är hennes särskilda hälsa. Även om det, såväl i relation till lust som till dess motsats lidande, kräver mod att röra sig i riktningen mot sitt djupa vardande är det människans stora önskan.⁵³

I enlighet med hälsomodellen har hälsan alltså ett djupt motiv när människan längtar efter enhet och helighet. Människan har en strävan att försona sig med livets omständigheter och kämpar också mot lidandet. Med sin värdighet är hon fri att göra egna val och hon äger rätt att skydda sig mot intrång. Sökandet fördjupas och kan få en ny riktning när människan har ett lidande som hon har svårt att försona sig med.⁵⁴ Som inre resurser finns tron, hoppet och kärleken för att de i sig är grundläggande förutsättningar för hälsans helhet. I dygderna finner människan stöd att välja det som hon värderar som gott⁵⁵.

De amerikanska vårdteoretiker som redan på 1970-talet såg behovet av att utveckla specifika vårdteorier vid sidan av det rådande naturvetenskapliga tänkesättet kring hälsa och sjukdom framhöll att hälsa är ett av vårdvetenskapens centrala element⁵⁶. Hälsa är en process⁵⁷, och också en anpassning till livets skeenden⁵⁸. Processen är människans tillväxt och utveckling till

⁵¹ Se not 16.

⁵² Jfr Martinsen (1989, 142–143).

⁵³ Eriksson & Herberts (1992, 59–65).

⁵⁴ Eriksson (2001, 13–17).

⁵⁵ Eriksson (1989, 30–31).

⁵⁶ Det var allmänt vedertaget att en vårdteori skall beskriva människan, hälsan, vårdandet och vårdandets värld. Att vårdteoretikerna betonade entiteterna olika mycket och på ett annorlunda sätt berodde på det forskningsintresse de företredde. (Marriner-Tomey, 2006. *Nursing Theorists and Their Work*).

⁵⁷ King (1981).

⁵⁸ Roy (1984).

att bli någonting mera⁵⁹. En källa till välbefinnande är att hon har visshet om ett medmänskligt engagemang och att hon själv visar förtrogenhet med Guds hjärtelag⁶⁰. Antropologisk forskning visar att en människas hälsa befrämjas av att hon får andligt stöd i form av själavård⁶¹. Att andlighet och en religiös tro inverkar på hälsa och välbefinnande visar många vårdforskningsresultat från olika delar i världen gällande människors tillfrisknande efter svåra sjukdomar. Att ta emot och ge kärlek är ett livsmönster som ger människan glädje⁶².

I nyare vårdvetenskaplig forskning framkommer att människan upplever direkt kränkning när endast någon viss dimension i hennes hälsa beaktas på bekostnad av den enhet som hon i själva verket är. Detta förstås mot bakgrunden av begreppsanalysen som visade att hälsa och integritet hör samman med begreppet kropp och att de är också synonymer med helgjutenhets och sammanhang.⁶³

När människan får styra sitt eget liv strävar hon efter att bli fulländad⁶⁴. Med andra ord vill människan så långt det är möjligt vara hälsa fullt ut. I enlighet med av Gud uppställda lagar reglerar naturen förhållandet mellan människans kropp och den värld som Gud har satt henne i. Det är sedan på människans eget ansvar att använda de medel hon har fått att befrämja sin hälsa och tillfrisknande.⁶⁵ Aristoteles⁶⁶ tankar om att människans själ är hennes kropp i arbete fördjupar förståelsen av hälsa som ett helhetstillstånd. Världshälsoorganisationens syn på hälsa beskrevs tidigare som att hälsa är varje människas största möjliga välbefinnande⁶⁷. I ett senare WHO dokument heter det att hälsa är en resurs i hennes dagliga liv utan att vara målet med att leva⁶⁸.

⁵⁹ Parse (1981).

⁶⁰ Roach (1997).

⁶¹ Leininger (1993).

⁶² Taylor & Watson (1989).

⁶³ Sivonen & Kasén (2003, 82–84).

⁶⁴ Sagt av Florence Nightingale (1820–1910) som var en förgrundsgestalt inom sjuksköterskeryrket.

⁶⁵ SHSTF, FoU rapport (1989, 44–50).

⁶⁶ Aristoteles (384–322 f.Kr.) var grekisk filosof och naturforskare (Lübcke 1993, 42).

⁶⁷ WHO definierade år 1948 hälsa som det högsta möjliga välbefinnande hos den enskilde individen i såväl fysiskt, psykiskt som socialt hänseende och inte enbart frånvaro av sjukdom.

⁶⁸ Ottawa-manifestet som kom till i anslutning till WHO:s första Health Promotionkonferens beskriver en strategi som skall ge människorna möjlighet att öka kontrollen över den egna hälsan och förbättra den (WHO 1986).

Det är förnuftigt, gott och skönt att vara hel för då är människan fullt ut sin hälsa. Därför är det oförnuftigt av henne att inte försöka sträva efter helhet. Som människans omdömesförmåga har förnuftet ingen motpol utan det har tillgång bara till sig själv⁶⁹. Förnuftet är hennes natur och väsen och allting annat är tillfälligheter⁷⁰. När människan har förmåga att förverkliga sina mål har hon hälsa och genom sina önskningar bestämmer hon sin hälsas nivå⁷¹.

Att se hälsa som ett livssammanhang⁷² ger förståelse för begripligheten av dess mångfald och mening men också av hanterbarheten av livet som är ett hälsans kännetecken. Hälsans dolda karaktär är ett mysterium som bäst låter sig förstås som ett välbefinnande. Människan är då öppen för nya saker och hon är så förlåtande mot sig själv att hon nästan inte uppfattar de krav som ställs på henne.⁷³

Lidande som vårdvetenskapligt forskningsobjekt

I det följande vinnläggs om beskrivningar av lidandet för att med tanke på studiens syfte kunna fånga in nya tolkningar av ohälsa. Lidandet uppfattas som en gestaltning av hälsans motsats men det är när begreppet som sådant faktiskt används som dess natur och substans kan bli förståeliga⁷⁴. Även om lidandet alltså inte kan fullt ut skildras är strävan att beskrivningarna så långt det är möjligt skall fylla kravet på vetenskaplighet.

En central tes för den vårdvetenskapliga kunskapsutvecklingen är att lidande är grundkategorin för allt vårdande^{75,76,77}. I en förklaring till vårdvetenskapens grundantagande om vårdandet heter det att vårdande är att i tro, hopp och kärlek lindra lidande. Med denna

⁶⁹ Hegel (1987, 21).

⁷⁰ Tillich (1954, 19).

⁷¹ Hälsa ses som ett ideal. Enligt Nordenfelt (1991) relateras hälsa till livskvalitet i betydelsen subjektivt välbefinnande. Centrala begrepp i hans forskning är hälsa, lycka, välbefinnande och välfärd.

⁷² Enligt Antonovsky (1991) är hälsa att människan ser ett sammanhang i tillvaron och meningsfullhet i sina handlingar.

⁷³ Gadamer (2003a, 111–112).

⁷⁴ Rehnsfeldt & Eriksson (2004).

⁷⁵ Begreppet lidande och dess olika uttrycksformer samt förståelsen av mänskligt lidande och förhindrandet av vårdlidande är en del i det pågående forskningsprogrammet vid Åbo Akademi.

⁷⁶ Forskning när det gäller lidande har i internationellt perspektiv på ett märkbart sätt ökat och sedan 1990-talet har utvecklats modeller för att förstå lidandet (jfr Morse 2001).

⁷⁷ Johnston & Scholler-Jaquis (2007).

utgångspunkt kommer den omotiverade och villkorslösa kärlek som det vårdvetenskapliga ethoset upprätthåller att prägla uppfattningen om lidandet.⁷⁸ Lidandet har på samma sätt som hälsa olika nivåer från att människan har olust och är fast i sin oro fram till att hennes vardande träder in i kampen mellan det goda och det onda⁷⁹. En vändpunkt uppkommer när människan medvetet och öppet söker delaktighet i lidandets drama. För att det finns någon som möter henne i kampen ges hon möjlighet att uttrycka sitt lidande. Vägen till försoning börjar skönjas när hon på bekostnad av lidandets framfart blir mera hälsa.⁸⁰

Lidande hos unga människor har konstaterats handla om kroppslig, själslig och andlig ofullkomlighet. Den unga människan är inte helgjuten utan hon upplever begränsningar och förlorar lätt kontakten till det som kunde vara naturligt för henne.⁸¹ Äldre människors lidande finns allmänt dokumenterat som ensamhet och depression eller som smärta och vanvård. Forskning i den äldres lidande som outhärdligt och med den dramatik det kan innebära finns i viss mån när det gäller bemötandet och situationer när värdigheten sätts på prov. Ett resultat visar att för att inte behöva känna förnedring väljer den äldre människan att dölja sitt lidande och söker därför inte heller förståelse och försoning⁸².

Allmängiltiga sanningar och värderingar som råder gör känt att medlidande motiverar en vårdare till goda vårdhandlingar⁸³. I internationell vårdvetenskaplig litteratur är lidandet mera en vårdarens angelägenhet i betydelsen av att lindra lidande än det finns beskrivet i form av sitt väsen⁸⁴. Florence Nightingale framhöll på sin tid att sjukdom och lidande kan bero på faktorer som dåliga miljövillkor och kostvanor eller också vara en brist på andlig styrka⁸⁵. Det sistnämnda kan möjligen skönjas i samhällsutvecklingen idag som avsaknad av bekräftad andlighet⁸⁶. Därför är den bibliska synen på människan betydelsefull. Den

⁷⁸ Eriksson (2001, 20).

⁷⁹ Lidandets drama har tre akter, nämligen bekräftandet av lidandet, själva lidandet och försoningen. Eriksson (1994, 30–31, 94).

⁸⁰ Rehnsfeldt & Eriksson (2004).

⁸¹ Lindholm (1998; 2000, 69).

⁸² Edlund (2002).

⁸³ Taylor & Watson (1989)

⁸⁴ Lanara (1981).

⁸⁵ SHSTF. FoU rapport (1989, 130).

⁸⁶ Watson (1993).

tillskriver alla människor ett grundläggande värde som inte på annat sätt betonas och den kan hjälpa dem att finna lidandets mening i ljuset av livets mening.⁸⁷

Ett lidande som inte ges tillkänna är svårt att i en djupare mening förstå. Som fenomen är det vanligen förenat med psykiska och sociala känslor men det kan också vara yttringar för kärlek och pina. Att berätta om sitt lidande är ett sätt för människan att söka försoning med sin meningslösa tillvaro. Lidandet kan bemötas och bekräftas först när det är uppenbart. Ifall det inte finns någon hänvisning eller någonting som framhäver lidandet kan det bli en isolerad företeelse som inte blir sedd av någon.⁸⁸ En helhetsförståelse av människans situation är eftersträvansvärd speciellt om lidandet beror på yttre omständigheter och pågår i tysthet. Att människan anförtror sig till någon som delar lidandets börda med henne gör att hon kan börja se en betydelse i sitt lidande. För att oron finns går hennes kamp vidare för att nå en lindring. Även om det kan innebära stora ansträngningar och nya lidanden har människan en strävan efter helgjutenhet.⁸⁹

Eftersom lidandet är förenat med hälsa är det en oskiljaktig del av livet. Också när människan bär på ett lidande finns någonting av hälsa kvar. Kampen som pågår mellan hälsa och ohälsa uttrycker att lidande är en del av hälsans helhet. Såväl i relation till lidande som till dess motsats lust krävs mod att röra sig mot ett djupare vardande⁹⁰. I förening med varandra kan lust och lidande förknippas med människans passioner. Lusten är livgivande och positiv för hälsan men som en passion kan den leda in henne på lidelser och onda begär. Det finns ändå en strävan efter det goda och den gör att lusten används för att kämpa mot det onda.⁹¹

Bibelstället "Jag har fått all tröst jag kan önska, jag har glädje i överflöd, mitt i alla mina lidanden" ur Paulus brev till de kristna i Korinth⁹² är förenligt med tanken om lidande och lust som en helhetsupplevelse i anknytning till människans hälsa. Forskning visar att den

⁸⁷ En studie kring lidandets mening i ljuset av livets mening (Barbosa da Silva & Persson 1991, 144–197).

⁸⁸ Eriksson (1994), Eriksson (2001, 17–18).

⁸⁹ Eriksson & Herberts (1992, 60–61).

⁹⁰ Eriksson & Herberts (1992, 59–65).

⁹¹ Eriksson (1994, 23–25, 30).

⁹² 2 Kor. 7:14.

existentiella sidan hos människan väcks till liv när hon har ett lidande, och i sig påverkar detta lidande hennes liv på ett mycket genomgripande sätt⁹³.

Olika synsätt på lidandets fenomen är inte av betydelse i denna forskning liksom inte heller sådant som har att göra med lidandets uppkomst och konsekvenserna av ett lidande. Med förankringen i en vårdteoretisk referens har lidandet som en oskiljaktig del av livet följdriktighet i hälsans utformning.

Andlighet som begrepp inom vårdvetenskap och vårdteologi

Ett ontologiskt antagande inom vårdvetenskapen vid Åbo Akademi är att människan äger potentialen till ett religiöst liv men alla människor bejakar inte sin andliga dimension⁹⁴. I fråga om hälsa får människans vardande en speciell utsträckning av fromhetens⁹⁵ idé. En semantisk analys av själ och ande visar att människans religiösa dimension har att göra med hänförelser för det som är heligt för henne, och den existentiella dimensionen aktualiserar livets mening. Samma analys upplyser om en personlighetsdimension som angår människans värdighet och en väsensdimension som framhåller hennes varande.⁹⁶

Andligheten som skildras här ger förståelse av att människan söker en andlig förebild i sitt liv. Hon vill leva med en förtröstan på någon som kan vara Gud eller någonting annat abstrakt i hennes omgivning. En människa är hel när hennes andliga och själsliga beskaffenhet är fördjupad och ingenting av hennes varelse är utelämnat. Anden är det livgivande och upplyftande och med andens styrka föds kärlek och barmhärtighet i relation till andra människor.⁹⁷ Andlighet är en självklar komponent i och med att människan har flera dimensioner. Med sin andlighet söker människan mening i livet medan religion handlar om ritualer kring den.⁹⁸

⁹³ Arman & Rehnsfeldt (2006b).

⁹⁴ Eriksson (2001, 14).

⁹⁵ Här avses gudfruktighet, varm religiositet, saktmod och mildhet.

⁹⁶ Sivonen & Kasén (2003, 79, 86–87).

⁹⁷ Sivonen & Kasén (2003, 79, 86–87).

⁹⁸ Tanyi (2002).

Det andliga perspektivet lyfts fram som annorlunda än det själsliga i bemärkelsen att själen är människans förmåga att tänka och känna, och den medverkar till att hon fattar sina beslut⁹⁹. Människans reflektioner över sin plats i världen framkallar frågor om sitt varandes natur. Hon ställer existentiella frågor för att hon söker mening i livet. Att andligheten framhävs innebär inte att en människa är vanemässigt religiös eller att hon oberoende av annat har en Gudstro. Däremot kan hon efter att hon har insett sin oförmåga att klara sig på egen hand överlämna ansvaret för sitt liv på kristendomens Gud. Människans uppgift i livet blir därefter att älska alla sina medmänniskor.¹⁰⁰ Andligheten som möjliggör hennes religiösa upplevelser är det väsentligaste kriteriet på mänsklighet¹⁰¹ och handlar om upprättande av relationer till Gud och medmänniskorna.

I andligheten finns upphovet till vad människan betraktar som gott i livet och vilka tankar hon har om vad som är rätt och fel. Brist på andlig styrka gör att människan inte kan vara i kontakt med sin hälsopotential. I avseende på gestaltningen av en vårdvetenskapens hälsobild har andligheten och tron betydelse för att människan är enheten av ande, själ och kropp. Med en egen andlig förebild har en människa mera att ge sin medmänniska i vårdandets tjänst¹⁰².

Blaise Pascals Tankar

Blaise Pascal försökte på ett omsorgsfullt sätt skapa sig en helhetsuppfattning om den verklighet han levde i¹⁰³. Han ville också nå medmänniskorna med sina tankar och skrev på ett enkelt sätt om sina erfarenheter av motsägelserna i livet och av storheten som är obeständig. Fromheten och tillgivenheten till Gud var upphovet till den harmoni som han hela livet hade.¹⁰⁴

⁹⁹ Sivonen (2000, 119).

¹⁰⁰ Kierkegaard (1964).

¹⁰¹ Ahlberg (1950, 111–113).

¹⁰² Virginia Hendersons (1982, 47) framhäver vikten av att repetera andliga behov i alla möten med den vårdbehövande människan.

¹⁰³ Stolpe (1971, 20–21).

¹⁰⁴ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 65–74).

I följande avsnitt presenteras biografien över Blaise Pascal och forskningsöversikten som har fokus på hans texter med särskild hänsyn till att svara mot vårdvetenskapliga frågor.

En biografi över Blaise Pascal

Blaise Pascal föddes den 19 juni 1623 i Clermont i Auvergne. Han växte upp med sin far och sina två systrar. Modern hade dött när Blaise Pascal var tre år gammal. Fadern bemödade sig mycket om sin ende son och uppfostrade och undervisade honom i allt som han märkte att sonen kunde tillgodogöra sig. Familjen flyttade år 1631 till Paris där faderns ämbetsplikter medgav att han också i fortsättningen kunde ägna sig åt att vara lärare åt sin son. Sin första kontakt till Port Royalklostret som var centrum för en augustinsk rörelse¹⁰⁵ hade Blaise Pascal år 1647. Anslutningen till jansenismen¹⁰⁶ har senare nämnts som hans första omvändelse. Som väckelserörelse hade jansenismen gjort upp med den jesuitiska teologin¹⁰⁷ och höll fast vid Augustinus lära. Hela Blaise Pascals familj var engagerad i verksamheten vid klostret och hans syster Jacqueline Pascal (1625–1661) ingick i dess systerorden.

Fadern dog år 1651 och de följande fem åren innebar för Blaise Pascal ett fritt och oberoende men inte alltid lyckligt liv. Under en glänsande vetenskaplig karriär hade han år 1654 en religiös kris som medförde att religionen blev viktigare än allt annat i livet. I sina minnesanteckningar från omvändelsen¹⁰⁸ skrev Pascal att han ville hänga sig åt Bibelns Gud. Den berömda "memorial"-texten har många citat ur Bibeln och det antas att det är från denna händelse som upprinnelsen till boken *Tänkar* härstammar.

¹⁰⁵ Augustinus har betytt mycket för den västliga delen av kristenheten (romersk-katolska kyrkan och alla protestantiska kyrkor). Augustinus föddes år 354 och dog år 430. Hans mor var kristen men först vid 32 års ålder blev Augustinus själv en övertygad och bekännande kristen. Han blev senare biskop i Hippo. Hans mest kända verk är *Confessiones* (Bekännelser) och *De civitate Dei* (Om gudsstaten).

¹⁰⁶ Jansenism var en riktning inom Katolska kyrkan under 1600- och 1700-talen. Den utgick från biskopen i Ypres, Cornelius Jansen (1585–1638). Medan renässansen och upplysningen framhävde människans värdighet och förnuft, betonade jansenisterna Guds allmakt. Rörelsen hävdar att tron är något personligt och innebär ett innerligt förhållande till Gud. I mitten av 1600-talet hade den sitt centrum i Port Royalklostret men flyttade senare till Paris. (Lübcke 1993).

¹⁰⁷ Jesuitorden grundades 1534 av spanjoren Ignatius Loyola (1491–1556). Den karakteriseras av en strängt centraliserad uppbyggnad och av att stor vikt läggs vid studier. Jesuiterna fick snabbt fotfäste vid skolor och universitet och hade stort inflytande i stat och samhälle. Efter att påven år 1773 hade upphört att stöda orden kunde den återupprättas år 1814. (Lübcke 1993, 275–276).

¹⁰⁸ Det var den 23 november 1654 som Pascal hade skrivit det minnesblad som efter hans död blev funnet insytt i hans kläder. Det är ett vittnesbörd och illustrerar tron som bara Gud kan ge människorna. (Ferlov 1958, 25–26; Pascal 1986, 149; Stolpe 1971, 737–738).

Sin unga ålder till trots hade Pascal hunnit göra vetenskapliga uppfinningar som en räknemaskin år 1642 och Pascals triangel år 1650. Inte minst på datateknikens område har detta betytt stora landvinningar. Programmeringsspråket Pascal är uppkallat efter honom liksom också SI-enheten för tryck, pascal (i förkortning Pa).

Största delen av tiden efter sin omvändelse levde Blaise Pascal i klostret Port Royal vid Versailles där jansenismen, som alltså var en katolsk väckelserörelse, hade sitt huvudsäte. Jansenisterna satte fromhetslivet i centrum och var emot jesuiterna för att de, som Pascal uttryckte det, uppvisade skenhelighet och omoral. Han ansåg också att jesuiterna utövade en opersonlig makt och gav inte frihet för personlig religiositet. Jansenismen med Augustinus lära som förebild värnade om den gudomliga nåden som endast tillkommer de utvalda. I klosterlivet betonades Guds allmakt för att Gud enligt Augustinus delvis hade lagt sin egen bild i människans hjärta.¹⁰⁹ Mellan 1656 och 1657 skrev Pascal "Lettres Provinciales" där han direkt försvarar jansenismen¹¹⁰.

Med innehållet i sina nedskrivna fragment som senare blev boken *Tankar* (Pensées) ville Pascal värna om människans frihet och hennes rätt till personliga ställningstaganden i enlighet med jansenismens idé. Han ville visa på kärleken som är en uppenbarelse av Gud och att Gud inleder i varje människa en rörelse mot det goda i livet¹¹¹. Hans syster Gilberte Périer (1620–1687) skrev att Pascal framhöll att en kristen människa får vara beredd att möta allt och särskilt lidanden för att hon i dem möter hon den korsfäste Kristus¹¹². Det är med sitt hjärta som människan kan förstå det som tanken inte förmår göra giltigt för henne. Bakgrunden till sin inställning till hjärtats strävan efter vishet hade Pascal alltså funnit hos Augustinus som skrev att hjärtat är oroligt ända till dess det finner vila i Gud. Augustinus lära hade genomgående ett stort inflytande på Pascal som levde som jansenist med den katolska kyrkans vanor¹¹³.

¹⁰⁹ Mursell & Beskow (2006, 67–70).

¹¹⁰ Paven Alexander VII vände sig emot jansenismen och en rad lärosatser fördömdes år 1642. Nunneklostret i Port Royal i Paris stängdes år 1709 och den jansenistiska rörelsen förbjöds i Frankrike år 1764. (Mursell & Beskow 2006, 231; Focus Uppslagsbok 1958, 978; Hägglund 1984, 265).

¹¹¹ Mursell & Beskow (2006, 68).

¹¹² Stolpe (1971, 31).

¹¹³ Lønning (1958, 140–153).

Från tidiga barndomen hade Pascal ömtålig hälsa och det sägs att den försvagades genom hans ihärdiga studerande. Han bar sina krämpor med ett beundransvärt tålamod. Enligt Modin¹¹⁴ blev Pascals lidande ett medel till högre lyftning och rikare utveckling. Pascal ömmade för fattiga människor och bland annat inrättade han den första kollektiva passagerartrafiken i Paris. Sedan hans hälsa försvagades år 1658 tillbragte han följande fyra år nästan oavbrutet på sjukbädden. Det heter att han under ödmjukhet och undergivenhet levde sina sista år. Verket *Tankar* kom att bli hans avskedsord till mänskligheten. Han kunde inte fullfölja sin plan med boken och speciellt apologin eller det som skulle bli verkets andra del blev inte färdigställt. Blaise Pascal avled den 19 augusti 1662 i sin syster Gilberte Périers hem endast 39 år gammal. Han begrovs i kyrkan S:t Etienne-du-Mont i Paris.¹¹⁵

Sammanfattningsvis kan om Blaise Pascal sägas att han skrev som en bildad 1600-talsgentleman till bildade läsare. Han lät infallen komma fritt och på ett konstnärligt sätt utan att bemöda sig om systematiken i framskridandet. Däremot behöll han vetenskapsmannens mentalitet¹¹⁶ genom sin intensitet och noggrannhet och sitt herravälde över språket¹¹⁷. Han var en människa som hade klart för sig sina resurser och vågade också opponera sig. Mest karakteristiskt för honom var viljekraften att kunna åstadkomma något och skärpan han hade i det han tog sig för att göra. Pascal hade insett vad sanning är och han handlade konsekvent därefter.¹¹⁸

Forskningsöversikt med fokus på Pascals *Penseés*

Att skriva en forskningsöversikt föreföll problematiskt när vårdvetenskapliga studier inte fanns att tillgå beträffande Blaise Pascals texter överlag. Med tanke på att det är endast boken *Tankar* (*Pensées*) som är i fokus och diskussionen angår specifikt hälsa söktes forskningar i relation till att människan som med sitt hjärtas förnuft försöker bli fri från sin leda.

¹¹⁴ Modin (1911, 9–12).

¹¹⁵ Béguin (1959, 157–173), Ferlov (1958, 11–13), Lübcke (1993, 419), Krailsheimer (1980, 21–12), Mursell & Beskow (2006, 236), Stolpe (1971, 22–23).

¹¹⁶ Ferlov (1958, 11–13), Krailsheimer (1980, 21–12), Stolpe (1971, 16).

¹¹⁷ Litteraturhandboken (1984, 108).

¹¹⁸ Stolpe (1971, 16–17).

Sökningen har gått vidare från att det inledningsvis fanns boken *Blaise Pascal – Tankar* i översättning av Sven Stolpe. På manuell väg har påträffats 36 böcker som avhandlar innehållet i *Penseés*. Med sökordet Blaise Pascal gjorda datasökningar har, förutom CINAHL där inga artiklar registrerades, använts EBSCO som gav 180 artiklar och ELSEVIER som inbringade 14 artiklar¹¹⁹. Av de funna artiklarna har ca hälften sin grund i boken *Tankar* men av dessa är det endast sju forskningar som kan bidra med resonemang som stöder hälsa och ohälsa diskussionen för att de särskilt omnämner hjärtats förnuft. Övriga artiklar beskrev de fysikaliska och matematiska upptäckterna främst i relation till tillämpningar inom fysik, datateknologi och kemi. Mycket uppmärksammas är Pascals argumentation för att det enda rationella valet utifrån en sannolikhetsteoretisk utgångspunkt är att tro när människan skall välja mellan att tro eller inte tro på den kristna lärans Gud¹²⁰.

Det som här kommer att presenteras är forskningar som uppmärksammar den enskilda människan utifrån specifika vetenskapliga syften inom teologi, filosofi, politologi eller antropologi. Presentationen av forskningarna görs i en kronologisk ordningsföljd för att innehållet inte gör någon annan uppläggning mera intressant. Detta kan motiveras med att Bohlins tre studier har gett en god introduktion i Pascals hela tänkande när de senare forskningarna fokuserar utifrån endast ett visst tema.

Torsten Bohlin, som har studerat Blaise Pascals texter i fråga om hans religiösa tänkande, skrev år 1920 att det har vuxit upp en utomordentligt rik litteratur omkring Pascal under de 250 år som då hade gått sedan Pascals död. Också modernare levnadsteckningar finns över Blaise Pascal även om hans person inte har ägnats särskilt stor uppmärksamhet i de nordiska länderna. Bohlin fortsatte Uppsalateologen J.E. Berggrens påbörjade verk *Om Antoine Arnaulds och Blaise Pascals moralteologiska strid med jesuiterna* och färdigställde år 1920 *Blaise Pascal I Hans levnad och striden med jesuiterna*.¹²¹ Följande år gav Bohlin ut *Blaise*

¹¹⁹ Sökningen är gjord år 2006.

¹²⁰ Blaise Pascal applicerade sitt intresse för spelteori på resonemanget om Gud. Han såg det som att människan inte kan veta någonting om Gud. Om Gud finns blir människan belönad ifall hon tror på honom och om han inte finns har hon inte förlorat något på sin religiösa tro. Pascal menade att även om människan inte tror bör hon leva som om Gud finns. Det kan göra henne övertygad och till sist börjar hon på riktigt tro på Gud. (Peterson, Hasker, Reichenbach & Basinger 1999, 77).

¹²¹ Bohlin (1920, 3–4).

Pascal II Hans Tankar över religionen och hans personlighet med tyngdpunkt på människans elände utan Gud och vägen till tro. Han skrev att Pascal var splittrad i sitt inre för hans förnuft hade inte kunnat tro men hans hjärta hade behov av tro. Det var för att hans tro på en levande Gud inte kunde förena sig med hans filosofi som han förkastade den senare, förnekade förnuftet och hängav sig åt religionen.¹²² Torsten Bohlin har år 1923 gett ut *Några erinringar om det bestående i Blaise Pascals kristendomsförsvar*¹²³. Bohlin skrev att verket *Tankar* är alltför brinnande och oroligt för att tidens damm någonsin skall kunna lägga sig på dess blad. Han framhöll här Pascals uppfattning om att hjärtat förhåller sig till tron som förnuftet till bevisföringen.

Det finns från år 1947 en studie med titeln *Pascal and Kierkegaard; a study in the strategy of evangelism gjord av Denzil G. M. Patrick*.¹²⁴ Det mesta i bokverket, som finns i två volymer, upptar en översikt över de två människors liv och arbete. Författaren som jämför Pascals och Kierkegaards idéer och fullbordandet av dem, kom fram till att det finns likheter i de båda människors förkunnande. Senare studier om Pascal och Kierkegaard finns publicerade men de har inte heller vårdvetenskaplig anknytning.

I artikeln "The Heart in Rahner's Philosophy of Mysticism" söker Andrew Tallon¹²⁵ förståelse av hjärtat ur både filosofisk och teologisk synvinkel. Han frågar sig huruvida det är möjligt med en filosofi om hjärtat på förnuftsmässig nivå. Enligt honom finns faran att det blir en återgång till det patetiska. Som ledtråd för sin kritiska förståelse fäster han uppmärksamheten på begrepp som avsiktlig tillgivenhet, medfödd tillgivenhet och karaktärsdygd. Som svar på frågan vad hjärtat är enligt Pascals förmenande för Tallon fram att det inte är ett uttryck för det emotionella i motsats till det logiska, inte känsla i motsats till intellekt och inte själ i motsats till ande. Hjärtat är sig självt som en manifestation av tanken som värderar och värdesätter. Detta är hjärtat så länge som det är i omedelbar närhet av blod, känslor och ett levande kroppsligt väsen och alltjämt är verksamt.

¹²² Bohlin (1921, 76).

¹²³ Bohlin (1923, 24).

¹²⁴ Patrick (1947).

¹²⁵ Tallon (1992).

I Ben Rogers studie¹²⁶ beskrivs Blaise Pascal som en allvarlig och djuptänkande människa som tyckte om utmaningar. Till sin person var han asketiskt lagd och som kristen människa kunde han uttrycka sig både roligt och ironiskt. Han levde målinriktat och med hög moral bakom den skenbara lättsinnigheten. Rogers studie är baserad på, som han nämner det, mästerverket *Tankar* och skriven för en doktorsgrad i politologi vid Oxford universitet. Enligt Rogers är verket *Tankars* första del den som mest tilltalar en modern läsare för att det ger en bild av människan själv. Han skriver att det enligt Pascals förmenande är omöjligt att förstå människans primitiva egenskaper och samtidigt inse hennes stora möjligheter om endast mänskliga tillämpningar beaktas. Även om människan har förmåga att bli lycklig är hon av naturen i en dålig situation och inga filosofiska lösningar kan lindra detta elände.

Rogers anser vidare att Pascals bild av människan visar en gåtfull förening av elände och storhet som väcker ständigt nya frågor. Människans natur är låghet, hennes liv är skört och förgängligt och hjärtat är tomt. Bland alla moraliska och religiösa system är det endast kristendomen som kan beskriva och erbjuda svar på hennes förvånansvärda motstridigheter. För att filosoferna inte beaktar det mänskliga varandets hela elände ansåg Pascal att deras uppfattningar är tvivelaktiga och vanliga människors åsikter kan vara lika mycket betydelsefulla. Enligt Rogers poängterade Pascal också att medlet är viktigare än målet. Förströelser gör människorna sällskapliga och för med sig fred och rättvisa i umgänget med andra. I Rogers text framkommer också att Pascal på ett för honom typiskt sätt kunde överge en tidigare åsikt till förmån för något annat som han ansåg vara mera förnuftsmässigt. Han omkullkastade två mot varandra stridande tankeriktningar och framförde nya och skenbara sanningar som bara kunde rättfärdigas av kristendomen i det fall det var två inte kristna riktningar som stod mot varandra.¹²⁷

En antropologisk studie "The Fear of Happiness Anthropological Motives" gjord av Karl-Siegbert Rehberg¹²⁸ i Dresden visar att det är varken naivt eller okritiskt att instämma med Blaise Pascal i att förströelser gör gott för människan och att lidande är ont. I artikeln framhålls att detta behöver ingen vidare bevisföring för hjärtat känner det.

¹²⁶ Rogers (1998, 30–48, 2000, 36–53).

¹²⁷ Rogers (1998, 2000).

¹²⁸ Rehberg (2000).

I en artikel som handlar om Pascals *Tankar* beskrivs hjärtat som symbol för människans personlighet. Jacques Barzun¹²⁹ skriver i "Pascal's Pensées: Introduction" att det är intuitionen och inte reglerna som vägleder en skapande människa. Med synsättet att hjärtat är förenligt med intuitionen är det en lärares (eller varför inte en vårdares) roll att väcka den andra människans medfödda förutsättningar till hennes yttersta kapacitet. Barzun framhåller också vikten av att finna en människa bakom ett författarskap.

Eric Mechoulan¹³⁰ har studerat förhållandet mellan teologi och överhet som de behandlas i Pascals verk *Tankar*. I artikeln "Theology and Sovereignty in Pascal's Pensées" skriver Mechoulan att barmhärtighet är inte bara ett förhållningssätt som innebär att ge pengar eller tid till människor som är i behov av det. Det är också att respektera lokala myndigheter och bidra till den rådande samhällssituationens utveckling. Ju mera barmhärtiga gärningar människan gör, desto närmare Guds sanning står hon. Enligt Mechoulan bestrider detta inte Pascals uppfattning om att överhetens styrka pågår i all evighet men sanningen är tillgänglig för människan endast under korta stunder.

Bohlin ringade in Blaise Pascals strävan att leva rätt och rikt. När Pascal ville tro sökte han utmaningar i omgivningen för att pröva äktheten i det han trodde på. Detta kan utläsas ur de fragment med etiskt innehåll som Bohlin hade satt sig in i. Med påståendet att förnuftet förhåller sig till bevisföring som hjärtat förhåller sig till tro ville Pascal argumentera för en ny ordning. Av sammanhanget framgår att Pascal implicit vidmakthåller en integrerad människobild. Rogers¹³¹ anser dessutom att Pascals text ger en djup och också sammanfattande bild av den sökande människan som inte håller sig kvar vid ett invariant tänkande utan söker nya sätt att skapa sin helhet. Hjärtat som levande och omedelbart avspeglar sig i hennes dygder.

Texter som är tolkningar av *Pensées* och därmed direkt jämförbara med Stolpes¹³² översättning är inte presenterade i översikten. Ifrågavarande källor kommer att användas

¹²⁹ Barzun (2003).

¹³⁰ Mechoulan (2003).

¹³¹ Rogers (2000, 40–44).

¹³² Stolpe (1971). Pascal. Tankar.

som referenslitteratur för att nyansera och fördjupa resultatdiskussionen. Föresatsen är att därmed nå en mera avvägd förståelse av hälsa och ohälsa.

Det är fråga om finska¹³³, svenska¹³⁴, danska¹³⁵ och norska¹³⁶ översättningar av *Pensées*. De har alla tyngdpunkten på människans splittrade natur men betonar olika sidor av Pascals tänkande. En bok på tyska¹³⁷ har mycket förtjänstfulla illustrationer och en kronologi som upptar händelserna kring Blaise Pascal och klostret Port-Royal åren 1602 till 1709. Viktiga tillskott utgör också de översättningar¹³⁸ och nytryck¹³⁹ på engelska som här anlitas.

De franska böckerna¹⁴⁰ har visat sig ge en oersättlig värdighet åt hela avhandlingsarbetet för att de är på olika sätt vackert komponerade och illustrerade. Vid återgivningen av den franska originaltexten när det gäller kärnpunktsinnehållet i kapitel 6 kommer att användas Girauds bok *Pascal Pensées*.

¹³³ En översättning på Agnes Langenskjölds (1926) bok *Blaise Pascal* är gjord av Alli Wihnerheimo. I finska översättningar finns också *Pensées* av L.F. Rosendal (1952) och av Martti Anhava (1996) som båda benämner sina verk *Mietteiä*.

¹³⁴ C.V. Modin (1911) har skrivit *Pascal. Tankar i religiösa frågor*. Richard Hejlls (1929a, 1929b) böcker heter *Blaise Pascal Tankar och smärre skrifter jämte Voltaires anmärkningar av år 1734* och innefattar en förra och en senare del. I översättning av Francois Mauriac (1947) finns *Pascal. De stora filosoferna med inledning* av Karin Stolpe.

¹³⁵ Albert Béguins (1962) bok *Pascal om sig selv* är en översättning av K. Aalbæk-Nielsen. Av Nils Soelberg finns *Blaise Pascal Tanker, Försvaret för den kristne religion* samt Knud Ferlov (1958) har skrivit *Blaise Pascal Tanker om den kristne religions sandhet*.

¹³⁶ Per Lønnings (1958) bok *Tro og tanke efter Blaise Pascal* är enligt författaren närmast en idéhistorisk studie.

¹³⁷ Albert Béguins (1959) bok heter *Blaise Pascal in selbstzeugnissen und bilddokumenten*.

¹³⁸ Alban John Krailsheimer (1987) har utkommit med *Blaise Pascal Pensées*. John Warrington (1973) har i sin översättning som heter *Blaise Pascal Pensées Notes on Religion and other Subjects* följt Lafumas version men har inom parentes en hänvisning till motsvarande fragment enligt Brunschvicg. Denna version är en stor tillgång när det gäller att förflytta sig mellan Lafumas och Brunschvicgs versioner av *Pensées*. I boken återopas också fragment i enlighet med Michauts version men indelningen har inte betydelse i denna forskning. Charles W. Eliot (1910) har skrivit boken *Pascals Thoughts and minor Works*.

¹³⁹ Av Alban John Krailsheimer (1980) finns *Pascal* som visar Pascals väg till att börja se allt i termer av kristendomen. Peter Kreeft (1993) har skrivit *Christianity for Modern Pagans Pascal's Pensées* och Marvin R. O'Connell (1997) kallar sitt verk *Blaise Pascal Reasons of the heart*.

¹⁴⁰ Paul Archambault's (u.å.) *Pascal* finns inom gruppen stora filosofer och Marcel Arland's (1946) *Pascal Introduction et choix de texte* har plats inom genren unga humanister. Émile Boutroux (1907) placerar sin *Pascal* bland de stora franska författarna, Ch.-M des Granges (1960), *Pascal Pensées* har i inledningen av boken Port Royal utgåvans "préoriginale" texter. Émile Faguets (1932) bok heter *Pensées de Blaise Pascal* och Victor Giraud's (1935) verk heter *Pascal Pensées*. Den senare används för återgivningen av den franska originaltexten i kapitel 6 i avhandlingen. Michel Le Guerns (2004) bok *Blaise Pascal Pensées* har ett sakregister för hela boken *Pensées*. Jean-Claude Lattés (1988) *Pascal Pensées Texte intégral* är verkligen en liten bok och gör rätt för namnet. George Le Roy (1963) söker i *Pascal Savant et Croyant* både vetenskap och religion. Henri Massis (1949) skriver om de stora mästarna i sin *Pascal Pensées*. Bertrand Vergely (2007) skriver om Pascal eller erfarenhet av oändligheten i en överskådlig liten bok, *Pascal ou l'expérience de l'infini*.

Sammanfattning

Vårdteologin, som avgränsar ett perspektiv av vårdvetenskapen, möter utgående från samma ontologi Pascals tankar om människans fundamentala glädjeämnen och problem i livet. Att textens tradition uttrycker en samling ontologiskt meningsfulla aspekter bådär för att horisontgränsen i hermenutisk mening kan överskridas. Som ett specifikt forskningsobjekt avgränsas Pascal som religiös människa, eftersom i ontologisk mening är en människas andliga dimension inte reducerbar. Det vårdteologiska perspektivet möjliggör ny epistemologi i fråga om hälsans rörelse mot helhet.

I syfte att presentera utgångshorisonten sammanfattades vårdvetenskapens axiom och teser med särskild hänsyn till människan som enheten kropp, själ och ande. Förebild och teoretisk referens är den ontologiska hälsomodellen som med sina begrepp och antaganden beskriver hälsa på ett djupgående sätt. Den vårdvetenskapliga caringtraditionens framställning ger också förståelse av lidandet som en ohälsans varaktiga dimension. Andlig styrka gör att människan kan komma i kontakt med sin hälsopotential. I andlighet finns upphovet till människans sökande efter förtröstan hos Gud eller någonting abstrakt som kan ge en sammanhängande syn på livets mening.

Blaise Pascals tankar ger förståelse av människans sökande efter livsmening. Hans egna erfarenheter låg till grund för det han skrev om att människan måste välja väg i livet. Även om Pascals *Pensees (Tankar)* kan anses väl berättigade att studeras också i ett vårdvetenskapligt sammanhang fanns inga forskningarna med sökordet hälsa att tillgå. Till översikten valdes 7 studier för att de handlar om hjärtats förnuft som försöker avvisa människans leda. I form av tolkningar som senare skall stöda de kommande utläggningarna har påträffats 36 källor som är översättningar av "Pensees".

4 MATERIALET I FORM AV BLAISE PASCALS "TANKAR"

Texten som blev boken *Tankar* har i kraft av sina grundläggande egenskaper talat till människor alltsedan Port-Royal-utgåvan kom år 1670. Brunscvicg-utgåvorna år 1897 och 1905 samt Lafuma-utgåvan år 1951 har senare varit betydelsefulla verk som utgjort underlag för nya översättningar.¹⁴¹ Att Pascal hävdade människans storhet var ett nytt synsätt som på den tiden saknade förebild. Han ansåg att människan är fallen men hon är en "fallen konung".¹⁴²

Innehållet i *Tankar* har också uppfattats som en hyllning till den etik som hela hans tänkande företräder. Här finns något av det som Gadamer¹⁴³ avsåg då han framhöll att texter bär på en sann mening som aldrig låter sig uppenbaras helt men tidens gång är ett bra redskap för att komma åt den. Pascal sade redan på sin tid att ingen skall komma och säga att han inte kom fram med någonting nytt. Materialets ordning är i varje fall ny. Samma tankar blir till en ny framställning när de sätts i en ny ordning.¹⁴⁴

I denna avhandling är forskningsmaterialet Blaise Pascals nedskrivna tankar. De väcker intresse för att de på ett annorlunda sätt framlägger den djupa mening och innebörd som en människas varande har. Resonemanget i texten går från människans tillkortakommanden fram till att hennes hjärtas förnuft får överhand. Dessa tankegångar härrör från att de naturvetenskapliga förklaringarna inte räckte till för Pascal när han ville skapa sig ett meningsfullt liv. Utsagorna har genomgående kopplingar till honom som människa och den utveckling han själv genomgick.

Efter sin omvändelse¹⁴⁵ fann han att kristendomens budskap på ett övertygande sätt kunde förklara både storheten och lågheten i människans varande. I och med att Pascals

¹⁴¹ Soelbergs litteraturlista i Pascal (1986, 168).

¹⁴² Stolpe (1971, 20). Ett äkta pascalskt uttryck är "människosjälens storhet".

¹⁴³ Gadamer (1997, 144).

¹⁴⁴ Stolpe (1971, 62).

¹⁴⁵ Det var som en första omvändelse för Blaise Pascal när han anslöt sig till jansenismen. Senare inträffade den mera omvälvande händelsen den 23 november 1654 när han fick visshet om Gud. Detta finns dokumenterat i minnesbladet (*Mémorial*) som vid hans död hittades insytt i hans rock. (Béguin 1962, 172).

Tankar förtäljer mycket kan de anses tjäna sitt syfte i denna avhandling när uppgiften är att öppna för att förstå hälsans grund.

Att textens tradition uttrycker en samling ontologiskt meningsfulla aspekter gör den fruktbar för studier i hälsa och ohälsa. Som material förmedlas användbara beskrivningar över en tillvaro där människor lever och utvecklas. De två dialektiska påståendena om storheten och lågheten samt människans leda och förströelser öppnar dialogen när textmaterialet börjar läsas. Sven Stolpe säger om Pascal i sin inledning av boken att han med sin sakligt disponerade framställning ville övertyga sina medmänniskor om trons alternativ¹⁴⁶. Att Pascal hade lätt att förstå andliga attityder gav honom framgång när han ville förvissa människorna om Guds godhet. Hans syster Gilberte Périer skriver att hennes bror var en person som verkligen brydde sig hur andra människor hade det. Hon redogör för deras uppväxttid och levnadsförhållanden fram till sin brors död i ett eget kapitel i början av Stolpes bok.¹⁴⁷

Materialets beskaffenhet

Pascals efterlämnade skisser till *Pensées* (*Tankar*) utkom åtta år efter hans död år 1670. Den har gått under namnet Port-Royal-utgåvan och anses på vissa punkter avvika från senare utgåvor¹⁴⁸. Av alla nya Pascaleditioner som har utkommit sedan 1700-talet är Léon Brunschvicgs utgåva från år 1896 den mest använda. Den försöker ge en logisk ordning av innehållet och de största problemen ansågs med denna upplagas tillkomst vara lösta.¹⁴⁹ För återgivningen av den franska originaltexten i denna avhandling används Victor Girauds bok¹⁵⁰ som grundar sig på Brunschvicgs utgåva. Bokens titel är *Pascal Pensées, Édition nouvelle revue sur les manuscrits et les meilleurs textes avec une introduction, des notes et un Index Analytique*. Den är utgiven på Collection "Baldi" år 1935.

¹⁴⁶ Framställningen finner stöd i och med att forskningsfrågorna söker svar på hälsans varande och vardande i avseende på människans andlighet. (Avsnitt 3.1.4).

¹⁴⁷ Stolpe (1971, 7–58).

¹⁴⁸ Rosendal (1952, 14).

¹⁴⁹ Beguin (1962, 53).

¹⁵⁰ Victor Girauds bok är ett fynd som skribenten har gjort på lopptorget Clignancourt i Paris i december 1994.

Louis Lafumas utgåva¹⁵¹ som publicerades år 1962 är underlag för tolkningen i denna avhandling. Sven Stolpe framhåller att Lafuma är den forskare som har visat den största kritiska skärpan i sin utgivning. Han har försökt att logiskt placera in materialet på "rätt plats" under de 27 rubriker som Pascal själv hade fastställt men påpekar att det ändå finns olikheter i jämförelser med originalmanuskriptet.¹⁵² Sven Stolpes svenska översättning av Blaise Pascals *Tankar* är på alla sätt tydlig och lätt att tillgodogöra sig. Översättningen är stilmässigt förtjänstfullt gjord och det finns ingen orsak till tveksamhet beträffande stringensen i själva tolkningsarbetet. Boken som är i pocketform har utkommit hos Bohusläningens Ab i Uddevalla år 1971.

Om originalets titel *Pensees sur la religion* och i svensk översättning *Pascals Tankar över religionen och några andra ämnen* har sagts att Blaise Pascal antagligen inte själv skulle ha gett sina nedskrivna fragment denna benämning. På grund av sin sjukdom hade han inte kunnat färdigställa det stora manuskriptet som han hade arbetat med under en femårsperiod¹⁵³. Vissa avsnitt hade han från början gjort till sammanhängande helheter som senare bara har behövt justeras eller kompletteras. Den allmänna uppfattningen har ändå varit att det inte var lätt att logiskt följa skisserna och tolka Pascals mening även om han hade markerat en viss ordning för anteckningarna i takt med att materialet blev av en bestämd omfattning. När han skrev använde han genomgående stora pappersark¹⁵⁴, se bilaga 1 Ett av Pascals manuskript. En del ark hade han klippt i små bitar för att placera in fragmenten på deras rätta plats i den logiskt ordnade bevisföringen som han hade för sin idé. Pascal var inte stor i orden och han skrev koncist och mycket koncentrerat eftersom han enligt eget förmenande inte hade tid att skriva långt.¹⁵⁵

Sina utgångspunkter hade Pascal i teologin och filosofin men också i psykologi, statslära samt i fysik, kemi och matematik. Budskapet i texten var tänkt att vara gällande i alla levnadsförhållanden och förmedlas till människor som inte fanns i Pascals omedelbara närhet. Han återkom med nya framställningar och gjorde också omprövningar av innehållet. Stoffet hölls på ett obestämbar sätt hela tiden aktuellt. Den

¹⁵¹ Pensées ed. Louis Lafuma, 2:a uppl., Paris 1952 'Delmas'.

¹⁵² Stolpe (1971, 7–13–15, 20–21).

¹⁵³ Ibid., 11–21.

¹⁵⁴ Beguin (1962, 53).

¹⁵⁵ Dominique Descotes (2004) är direktör vid Blaise Pascal International Center i Clermont-Ferrand.

redaktionskommitté som efter hans död tillsattes för att bestämma om sättet på vilket verket skulle publiceras hade enats kring att de tankar som var mest begripliga och nästan färdigställda och redigerade skulle väljas ut för publicering.¹⁵⁶

Det är bokens första del med kapitlen 1–10 (sidorna 81–174) som i denna avhandling kommer att vara textunderlaget för tolkningen. Se också bilaga 2 som visar Innehållsförteckning till boken *Tankar* (Stolpe 1971). Eftersom bokens kapitel 11 med rubriken "I Port-Royal" behandlar den religiösa kunskapens karaktär och för in på bokens andra del, är ifrågasvarande text inte föremål för tolkningen.¹⁵⁷ På grund av avhandlingens värdevetenskapliga frågeställningar anses grundtemat i bokens andra del inte heller kunna besvara de ställda frågorna.

Textinnehållets betoning på människans storhet och låghet

Storheten och lågheten i människan oroar hennes varande. Pascal ansåg att för att människan skall lära sig se och hantera dessa besynnerliga motsättningar behöver hon religionen¹⁵⁸. När han ville visa att människan kan förstå sig själv med hjälp av Bibelns ledning tog han fasta på det som är sagt om Adams synd. Han hävdade att synden drog människan i fördärvet men hennes tidigare ofelbarhet blev kvar som en lysande fåra¹⁵⁹. Pascal ville värna om sin övertygelse att tro på Gud och på det som kunde hänföras till en hjärtats angelägenhet¹⁶⁰.

En människas längtan stannar aldrig upp och den blir inte heller någonsin helt uppfylld. Storhet och elände finns som varandra motsägande sidor och de kommer inte att någonsin kunna förenas. Det finns människor som ser sina lågtstående egenskaper, medan andra uppmärksammar bara storheten. För den som inte förnimmer sitt elände finns det inte heller till. Att äga förmågan att känna elände är ett tecken på ursprunglig storhet.¹⁶¹

¹⁵⁶ Beguin (1962, 53).

¹⁵⁷ Sven Stolpes bok har efter inledningen 27 kapitel och sidorna är 7–331.

¹⁵⁸ Ferlov (1958, 140–141).

¹⁵⁹ Rogers (2000, 21).

¹⁶⁰ Jeanrond (1994, 84–85).

¹⁶¹ Rogers (2000, 23).

Pascal ville med hänvisning till sitt sanningssökande påvisa den vanliga människans kreativa ansatser. Han bortsåg då från filosofernas åsikter till förmån för folkets förnuftmässighet.¹⁶² En människa måste framhäva sina önskningar för att motarbeta vanmakt och hjälplöshet. Förströelser¹⁶³ hjälper en bit på vägen men människans krav växer hela tiden. Ledan avgör mycket i människans liv för den kan hindra henne från att skapa önskningar och ge upphov till hjälplöshet¹⁶⁴. Ingenting är för henne så outhärdligt som att vara överksam och utan förströelser. Det får henne att genomleva otillräcklighet och tomhet.¹⁶⁵

Blaise Pascals apologetiska argumentation

Som ett led i tidigare förståelse kring Pascals text återges också hans apologetiska resonemang. Eftersom avhandlingen behandlar första delen i boken *Tankar* är fokus på människans elände och vanmakt för att hon är utan Gud i sitt liv. Pascal vände sig med sitt försvarstal för kristendomen till människor som han hade umgåtts med bland societeten men han skrev också för vetenskapsmän och skeptiker. Han såg att de var trygga i världen men de var också införstådda med att ifrågasätta sina tänkesätt och åskådningar. Därför ansåg han sig kunna luckra upp deras säkerhet och visa på avgrunder som de inte hade märkt. Framför allt ville Pascal visa att deras säkra förnuft inte räckte till för att komma tillrätta med den verklighet som de levde i.¹⁶⁶ Han ville få dem att förstå sin egen svaghet och sitt eget fördärv men också lägga märke till sina egna behov och önskningar¹⁶⁷. Pascal sökte själv svar på frågor som de exakta vetenskaperna inte kunnat bemöta. Han kom fram till att om den kristna tron är sann är det ytterst viktigt att den också får genomslagskraft i människans liv.

För att inget mänskligt vetande har någon verklig ordning ville Pascal leda den tvivlande människan till att börja tro på Gud¹⁶⁸. Det framkommer att hans tankar har en klar

¹⁶² Rogers (2000, 26–29).

¹⁶³ Benämningen förströelse finns i Stolpes översättning av Blaise Pascals *Tankar*.

¹⁶⁴ Rogers (1998, 2000).

¹⁶⁵ Rogers (2000, 36–53).

¹⁶⁶ Stolpe (1971, 19).

¹⁶⁷ Rogers (2000, 16–23).

¹⁶⁸ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 86).

förankring i Bibelns nytestamentliga texter. Han var en kristen tänkare i betydelsen att kristendomen utgjorde inspiration för honom och den kunde också förenhetliga hans inställning till världen och människorna.¹⁶⁹ Han ansåg kristendomen vara den religion som är bäst för att dess sanning är både en känslans och kunskapens angelägenhet för människan. Hon kan känna Gud genom Kristus, och i skapelsen är det givet henne förmågan att lära känna honom.¹⁷⁰ En människas livssyn påverkar också intresset för sina medmänniskor¹⁷¹. Enligt Pascal är människans uppgift att vårda skapelsen med ansvar. Hon skall göra det goda så länge krafterna räcker till. För att klara det är det viktigt att människan kommer underfund med sig själv så att inte hjärtat samtidigt är känsligt för bagateller och okänsligt för de stora sakerna.¹⁷²

Speciellt påtaglig blir en människas levnadsvisdom när hon inte förmår gå framåt i livet utan rycks tillbaka av naturens gång¹⁷³. Sjukdomar som förödär hennes omdöme och förnuft markerar hennes avsaknad av helhet och helighet¹⁷⁴. Pascal såg det som att om människan är berövad den i skapelsen givna vetskapen om Gud och hans godhet kan hon inte vara hel.

Motivet i boken *Tankar* som är att få den tvivlande människan att acceptera trons rimlighet kan ge den kristna människan ytterligare bevis för religionens sanning. Pascal hade granskat olika sidor av livet och förhöll sig som en tvivlande människa även om han helst ville tro på sin sak. Tidigt i sitt liv hade han konstaterat att inget mänskligt vetande har någon verklig ordning.¹⁷⁵ Bokens framställning kan ibland ses som en dialog mellan en trons försvarare och den världsliga tvivlaren. Det finns ett hållbart sammanhang och utsagorna är tydliga och påbjuder att välja att tro på Gud.¹⁷⁶

¹⁶⁹ Copleston (1994, 173).

¹⁷⁰ Rogers (2000, 16–23).

¹⁷¹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 110).

¹⁷² Stolpe (1971, 69).

¹⁷³ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 90).

¹⁷⁴ Jfr Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 91).

¹⁷⁵ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 86).

¹⁷⁶ Jfr Jeanrond (1994, 78).

Sammanfattning

De efterlämnade skisserna till *Tankar* utkom första gången åtta år efter Pascals död. En kommitté var tillsatt för att välja ut de tankar som var mest begripliga och färdiga för publicering. Det var ett stort manuskript som Pascal hade arbetat länge med men som han på grund av sin sjukdom inte kunnat färdigställa. Sven Stolpes svenska översättning av *Pensées* som här utgör forskningsmaterialet har titeln "Blaise Pascal *Tankar*" och är baserad på en utgåva av Louis Lafuma. Föremål för tolkningen är kapitlen 1–10 på sidorna 81–174. För att återge den franska originaltexten används Victor Girauds version av Pascals *Pensées* är från år 1935 på så sätt att fragmentets nummer anges i en parentes efter texten.

Som en del i utgångshorisonten organiserades materialet för att visa det centrala innehållet i Blaise Pascals *Tankar* men också för att karakterisera det som en grundtext. Kärnsubstansen är Pascals personliga sätt att fundera över människan och hennes förhållande till Gud. Han skildrar människans storhet och låghet som båda också var för sig väcker frågor när det gäller att förstå hennes föränderliga natur. Människans sunda förnuft är inte allena rådande och vördnaden för visheten står på en sviktande grund. Ytterst handlar texten om att finna det som kan motverka människans leda och oro. Förströelserna hjälper inte henne långt även om de skapar umgänge med andra genomlever hon mycket tomhet och otillräcklighet.

Det framkommer att Pascals tankar har en klar förankring i Bibelns nytestamentliga texter. Han ansåg kristendomen vara den religion som är bäst för att dess sanning är både en känslans och kunskapens angelägenhet för människan. Om hon är berövad den i skapelsen givna vetenskapen om Gud och hans godhet kan människan inte vara hel. Eftersom vetenskapen inte kan erbjuda alla svar finns det också rum för tro. Pascal har sagt att Gud är åtkomlig för hjärtat men inte för förnuftet.

5. METODOLOGISKA SPÖRSMÅL

I detta kapitel beskrivs studiens genomförande med hänsyn till materialets beskaffenhet som är Blaise Pascals text i boken *Tankar*. När utgångspunkten är ett utforskande förfarande med avsikten att urskilja och tolka sammanhang som inte tidigare är beskrivna är den hermeneutiska tolkningsvägen ett framkomligt sätt.

En ingående beskrivning av tolkningsförfarandet i enlighet med Hans Georg Gadammers tillämpning följer från och med avsnitt 5.1 Valet av ansats. Förfarandet återges för att läsaren i huvuddrag skall kunna fördjupa sig i den filosofiska hermeneutiken. Det är tidsavståndet men också förömdömena¹⁷⁷, verkningshistorien och traditionen inbegripet horisontsamman-smältningen som svarar för att en ny förståelse sker. Att tolkningen görs utifrån ett visst utvalt material garanterar inte att den blir korrekt gjord eftersom det i hermeneutisk mening inte finns en absolut sanning. Språket är avgörande för all förståelse förutom att verkningshistorien påverkar dess väg framåt. Med en inneboende kontinuitet i framskridandet kan giltigheten vara mera eller mindre inbegripen i tolkningsprocessen.

Valet av ansats

Stöd för valet av ansats är inledningsvis att filosofisk hermeneutik¹⁷⁸ skapar goda förutsättningar för att tolkningen av verket *Tankar* skall kunna ske. Den tidigare förtrogenheten med textens idéer gör att en viss uppfattning redan präglar utgångshorisonten. Hälsomodellen som inleder upptäckandets väg öppnar för förståelse av traditionen utan att därmed styra framskridandet. Pascals tankar kan som en applikation av den ontologiska hälsomodellen bidra med ny förståelse av nämnda modell. I hermeneutisk bemärkelse innebär det att i och med horisontsamman-smältningen uppkommer nya forskningsfrågor som kan tillämpas på andra texter av empirisk karaktär.

¹⁷⁷ Med förömdöme avses i denna forskning enskilda förmenanden och även isolerade begrepp som tolkaren kan ha. Förförståelsen som behövs för att möta nya tankar och händelser är alla samlade förömdömen.

¹⁷⁸ Den filosofiska hermeneutiken kännetecknas av att forskaren finns inom en strukturhelhet som inrymmer språket och traditionen. Tolkningen förutsätter öppenhet och hängivenhet och också förtrogenhet med innehållet som präglar textens händelse.

Som abduktiva¹⁷⁹ antaganden ger de en fördjupning som möjliggör nya vårdteologiska och vårdvetenskapliga frågeställningar.

Hermeneutik¹⁸⁰ är här inte forskningsmetod i egentlig bemärkelse utan ett aktivt händelseförlopp där Pascals tankar är åtkomliga och betydelsefulla i avseende på att gestalta hälsobilden¹⁸¹. Eftersom bläck på ett papper är text som inte kan tänka har texten inte i sig någon mening. Textens mening uppkommer och bestäms i tolkningen för att språket ger förståelse.¹⁸² Därmed blir det möjligt att få tillgång till det historiska objekt som Pascals *Tankar* utgör. Textens tradition börjar tala till läsaren och ett aktivt medskapande av den nya meningen inleds.¹⁸³

Gadamers hermeneutik och tillämpningen av densamma

Som det redan framkom är det Hans Georg Gadamer (1900-2002) hermeneutik som ligger till grund för tillvägagångssättet i denna avhandling. Hans sätt att se förståelsen som ett ständigt blivande passar väl in i sammanhanget med tolkningen av Pascals tankar som i stället för att nå en enda sanning om kan förstås på många sätt. Detta visar inte minst de många tolkningar av Pascals text *Tankar* som har gjorts främst under 1900-talet men

¹⁷⁹ Benämningen abduktion, efter C. S. Peirce (1839-1914), fokuserar på den bästa tolkningen när empiri relateras till teori och teori till empiri under forskningsprocessens gång. Abduktion är språnget som föder nya antaganden utan att vara bunden till givna hypoteser. I betydelsen att en teori testas mot verkligheten är deduktion ett centralt begrepp inom vetenskapsteorin liksom också induktion när observationer i verkligheten leder till en teori. Jfr Eriksson, K., Lindström, U. 1997. Jfr Eriksson, K., Lindström, U. 1997.

¹⁸⁰ Det grekiska ordet *Hermeneia* täcker ett brett område av tolkning och klargöranden. I detta sammanhang står inte hermeneutik för metodlära utan det är förutsättningarna för att tolkningen skall kunna ske som är föremål för intresset. Hermeneutiken började utvecklas dels i samband med att tolkningsproblem inom teologin penetrerades och dels för att innebörden i äldre traditionsbevarande texter behövde fastställas. Med boken *Introduction to the Correct Interpretation of Reasonable Discourses and Books* introducerade Johann Chladenius (1710-1759) år 1742 hermeneutik som konsten att erhålla fullständig förståelse när det gällde utsagor i tal och skrift. Han föreslog tre principer som alltid skulle efterföljas. Den första gällde att läsaren som vill förstå måste ha grepp om författarens genre. De oföränderliga reglerna i Aristoteles logik skulle användas för att kunna ta till sig betydelsen i varje mening var den andra principen och för det tredje skulle författarens perspektiv eller synpunkt hållas i minnet speciellt när olika redogörelser av samma händelse eller idé skulle jämföras. (Chladenius 2000, 54-71).

¹⁸¹ Hermeneutisk filosofi har djupa rötter i den västerländska kulturen. Aristoteles (384-322 f.Kr.) skrev en bok med titeln *Peri Hermeneias* (Om tolkning) som handlar om grundfrågor i logik men associerar till hermeneutik. För Augustinus (354-430) och Thomas av Aquino (1225-1274) var hermeneutik betydelsefull i relation till Bibeltolkningarna.

¹⁸² Föllesdahl, Walloe & Elster (1992, 89).

¹⁸³ Det är enligt Hans Georg Gadamer omöjligt att sätta sig in i och uppleva en epok på samma sätt som en annan person långt tidigare har upplevt den. Han säger att tidsavståndet är en positiv och produktiv möjlighet för förståelse och att språket är den nedärvda meningshorisont som möjliggör all förståelse.

egentligen kontinuerligt alltsedan den första utgåvan kom ut år 1670. Tankarna ger ett stort utrymme av betydelser som hos olika författare har nått och allttjämt når intresse på olika sätt.

Gadamer ansåg att sanningen i själva verket reder sig utan metod för en sådan kan bara komma i dess väg. Titeln *Truth and Method* på hans mycket uppmärksammade bok kan uppfattas som att sanning och metod inte hör ihop med varandra utan därför är utmärkta med ett *och* mellan. Med Gadamers tillvägagångssätt förutsätts inte några absoluta och allmänt vedertagna begrepp och kategorier för att undersöka en texts innehåll. Det viktigaste är att vara öppen och medveten om sin förförståelse för att förstå¹⁸⁴. Gadamer föreställer sig att en forskare företer en struktur av förståelse där vissa förhandsvillkor är inbyggda och allt sker genom språket och verkningshistorien inom det som räknas till textens sfär. Meningsinnehållet i texten tar aldrig slut för att nya forskare tar vid på sitt eget sätt.¹⁸⁵ Ett centralt ställningstagande i Gadamers bok *Truth and Method* är att historien inte tillhör oss utan vi tillhör den. Det här är den filosofiska hermeneutikens kärna och starkt förenat med tolkningsintresset i denna forskning.^{186,187}.

Förståelseprocessen är som ett spel där forskaren till slut förlorar sig själv. Textens mening börjar framträda redan innan saken har hunnit prövas och forskaren väljer att vara delaktig eller bortse från det som texten erbjuder.^{188,189} Enligt Gadamer underkastar sig en forskare texten och prövar sina föromdömen genom att röra sig mellan sin förståelsehorisont och textens meningshorisont. Det sker sedan omprövningar för att eliminera spänningen mellan de två positionerna innan en tillförlitlig tydning av textens

¹⁸⁴ Gadamer (1997, 10).

¹⁸⁵ Gadamer (2003c, 292–294).

¹⁸⁶ Engagemanget innebär att införliva det som varit i det som är och därmed få en ny förståelse. Främlingskapet inför texten övervinns genom att meningsinnehållet omskapas till något som är bekant och redan förståeligt. (Gadamer 1975, 267).

¹⁸⁷ Gadamer ansåg att en forskare inte kan avtäckas världsbilden bakom en text och han påtalade att det som är en texts intention i begynnelsen inte kan återskapas. Han deklarerade allmänt att det är de språkliga offentliggörandena som tillför förståelsen existentiella element. Varje ord ger en antydning om språkets helhet och detta präglar förhållandet till tolkningsföremålet. Gadamer (1997, 87–89).

¹⁸⁸ Samuelsson (2005).

¹⁸⁹ Engdahl, Holmgren, Lysell, Melberg & Olsson (1977, 110–117).

mening kan börja frambringas.¹⁹⁰ Gadamer väljer att tala om dialogen som pågår och bortser från ett dialektiskt motsatsförhållande¹⁹¹.

Gadamer vill alltså klargöra förutsättningarna under vilka förståelse kan ske och han vill också reda ut betingelserna för förståelsen¹⁹². Förståelse tillhör en ontologi som framhäver människans tillhörighet och varande i världen. Meningen uppfattas i ett mänskligt och socialt sammanhang och inte genom logiska förklaringar. När förståelse av vad som kan antas existera av mänskliga aktiviteter skall utläsas innebär det att tolka omständigheterna och särdragen. För att texten synliggör och återger varandet som verkligt kan det verifieras empiriskt och även uttryckas i logiska termer.¹⁹³ Intressant med tanke på att forskningen är förankrad i ett vårdvetenskapligt paradig är att Gadamer gav hermeneutiken också etiska dimensioner. Han såg den hermeneutiska förståelsen som ett grundläggande mänskligt sätt att uppleva världen och inte enbart som en vetenskaplig hållning. Oberoende av hur sann en tolkning kan anses vara är varje förståelse av den öppen för omtolkning och kritik.^{194, 195}

Gadamers filosofiska hermeneutik underbygger för att Pascals tankar kan framstå i en ny form. Förståelsen är föregripen genom de förordömen som i detta fall finns i förförståelsen av hälsa och Pascals syn på människans splittrade natur. I de stycken som närmast följer under kapitel 5 kommer att presenteras tillämpningen med början i förordömenas strävan att med verkningshistorien frambringa horisonternas förening och en ny förståelse.

¹⁹⁰ Gadamer (2003c, 374–379).

¹⁹¹ Gadamer (2004, 207–215).

¹⁹² Hermeneutik handlar om inlevelse i världen överhuvudtaget och inte bara om inlevelse i texter, konstverk m.m. Det hermeneutiska förhållningssättet karakteriseras av en öppenhet inför nya tolkningsobjekt och en vilja att ifrågasätta den egna förståelsen. Tolkaren går in i en meningsproduktion där sammanhanget avgör betydelsen. Det är fråga om en utfärd och en återkomst. För att forskaren avtäckar ett varande mot bakgrunden av en vara-förståelse är det fråga om en ontologisk förståelse och inte en viss kunskapstyp eller primärt något epistemologiskt problem. Jfr Gadamer (1975, 1997, 2003c).

¹⁹³ Gadamer (2003c, 20–32).

¹⁹⁴ Bernstein (1991, 64).

¹⁹⁵ Både etiska begrundanden och hermeneutiska reflektioner behöver teorier att beskriva och förklara en vetenskaplig förståelse. (Gadamer 1975, 278–279).

Föromdömen och förförståelse för att tolka Pascals text *Tankar*

Föromdömen är de förståelseförutsättningar som en person har och de bestämmer på vilket sätt ett meningsbärande material blir förstått från första början. Dessa omdömen blir påtagliga och sätts på spel under tolkningsprocessens gång. De kan inte undvaras utan är en nödvändig förutsättning för att tolkningen överhuvudtaget skall kunna ske. Ett föromdöme (det uttryckssätt som används i denna forskning), en fördom eller ett förhandsomdöme öppnar för någonting nytt.

Förförståelsen¹⁹⁶ finns i form av uttalade antaganden om hälsa och ohälsa men kan också vara obearbetade och inte explicitgjorda uppfattningar om hälsan. Förförståelsen prövas successivt efterhand och de föromdömen som hindrar förståelsen av det som ansluter sig till hälsa och ohälsa börjar uppdragas och kan därmed också ifrågasättas.¹⁹⁷ Efterhand framträder de viktiga och väsentliga föromdömena medan de som är av mindre betydelse faller ifrån. En anspråksfull uppgift inom hermeneutiken är att försöka skilja berättigade föromdömen från mindre legitima sådana.¹⁹⁸ I detta fall belyser föromdömena en bestämd vårdvetenskaplig förståelsehorisont som i sin tur bildar den erfarenhetsram som förståelsen av Pascals text förutsätter. Horisonten möjliggör nya associationer i relation till omständigheter och särdrag som präglar hälsa och varande när processen framskrider. Alla framsteg utvärderas genom att en enskild sak fördjupas och betraktas i förhållande till övrigt i Pascals tänkande.¹⁹⁹

Att hantera sina föromdömen innebär att först acceptera att de finns och sedan börja särskilja dem. I vissa fall kan det leda till att ett i början avvikande meningsinnehåll senare tillskrivs fullt berättigande. Ifall ett föromdöme inte blir bearbetat tillräckligt kan det

¹⁹⁶ Förförståelsen som en historisk produkt uttrycker förståelse när det gäller en aktuell situation och samtidigt är den en förutsättning för alla nya förståelsemöjligheter.

¹⁹⁷ Gadamer (2003b, 33–38).

¹⁹⁸ Gadamer tar avstånd från att det skulle vara möjligt att avsäga sig sådana föromdömen som hindrar förståelse. Så länge ett föromdöme styr över forskaren tänker han inte på det som ett omdöme. Det är omärkligt med i spelet och låter sig inte uppmärksammas om det inte blir provocerat i ett möte med det som är annorlunda. Viktigt är att bortse från förutfattade meningar om materialet och utröna objektet som det framträder. Förutsättningarna för att göra goda tolkningar ökar när textens avsikt mera träder fram. Kännetecknande för uppmärksammandet av ett föromdöme är att det samtidigt inte är möjligt att iaktta ett annat omdöme. Ett föromdöme kan inte preciseras så länge det är obemärkt men det är möjligt genast det kommer med i spelet och utsätts för motsättningar. (Gadamer 2003c, 277–290).

¹⁹⁹ jfr Gadamer (1975, 258).

präglade förståelsen så att ett meningsinnehåll blir fördolt. Ett förordöme får inte heller pressas fram och behandlas i riktning mot att det finner en överensstämmelse med studiens syfte.^{200,201} Gadamer hävdar vikten av att alltid konstatera förordömen även om de kan förefalla okontrollerade och innebära osäkerhet för att resonansen inte stämmer överens med det egentliga meningsinnehållet. Referenser som stör måste avlägsnas för att ett förordömes egen idé skall kunna framträda.²⁰²

Det framgår att svårigheter kan uppstå i en tolkningssituation ifall en tydlig bakgrundsförståelse inte är artikulerad. För att få förståelse av det som antas existera i Pascals text skall förordömen aktivt sökas och utmanas. Förförståelsen ger riktningen och förutom förordömen inbegrips också en förväntan på textens mening. Enligt Gadamer vet forskaren på ett visst sätt redan innan att det är möjligt att vara förvissad om saken.²⁰³ Engagemanget sker endast ur en synvinkel och sakens innehåll kan förstås endast ur ett perspektiv²⁰⁴.

Den verkningshistoriska förståelsen möter traditionen

Verkningshistoria är den ständigt pågående förändringen i förståelsehorisonten. Som en samlad omdömeserfarenhet avslutas den knappast någonsin. Beroende på tidigare förtrogenhet och överblicken av viktiga förordömen betingas den i nya situationer med nytt meningsinnehåll.^{205,206} Med Gadamers sätt att uttrycka saken sätter verkningshistorien

²⁰⁰ Vetlesen (1983, 219–244).

²⁰¹ Utgående från sin förförståelse projicerar forskaren en slags hypotetisk horisont som modifieras i takt med att textens utsagor blir presenterade. Det är när forskaren involverar sin egen person i dialogen som texten blir levande och börjar påverka och förändra tänkandet. (Föllesdal, & Walloe & Elster, 1992, 99).

²⁰² En forskare är spontant inte förmögen att skilja åt produktiva förordömen som möjliggör förståelse från andra förordömen som inte gör det (Engdahl m.fl. 1977, 88–97).

²⁰³ Gadamer (1997, 140–141).

²⁰⁴ Forskarens förförståelse utmanas och revideras i ljuset av det som uppenbarar sig sedan textens mening har fördjupats. Ett sätt att visa betydelsen i att ge utrymme åt sina egna förordömen är att skilja på "exegesis" (läsa betydelsen ur en text) och "eisegesis" (läsa in din egen mening i texten). Enligt Gadamer är båda nödvändiga aspekter i en hermeneutisk process. I det förra fallet plockas meningen analytiskt ut ur texten och i det senare fallet adderas nya insikter på ett syntetiserande sätt till textens möjliga meningsinnehåll. Detta kan förklaras med att analytisk logik förmedlar det bästa sättet att beskriva det yttre när en text används och den syntetiska logiken tar forskaren med under ytan för att finna nya idéer. Idéutvecklingen går vidare genom att forskaren håller sin förförståelse i bakgrunden och nya insikter produceras. Den syntetiserade upptäckten av ny insikt efterföljs alltid av kritisk granskning. Det senare skall göras med stor förtrogenhet med traditionen. (Gadamer 2003c, 265–307).

²⁰⁵ Verkningshistorien gör tidsavståndet betydelsefullt för att det ger perspektiv samtidigt som det är en mätare för bedömningen av tidens gång. Den är ingen tillfällighet utan bygger på personliga erfarenheter och en

tidsligheten i förgrunden. Förväntningarna på textens mening har redan gjort att vissa saker blir intressanta och börjar bearbetas. Det är alltså inte verkningshistorien som avgör vad som förefaller viktigt att tillfråga texten utan rådande förväntan.^{207, 208}

Traditionen har en viktig position för att den är med redan från början och överlämnar den språkliga kontexten. Ordet *tradition* används här i bemärkelsen att det finns en uppsättning av uppfattningar som det råder samband mellan och som är historiskt förankrade²⁰⁹. För att traditionen är innefattad i språkets verklighet manifesterar den sig själv i de olika framställningarna av språklig växelverkan som uppträder i texten²¹⁰. Traditionens kontinuitet medverkar till att en omständighet börjar visa sig och skapar förtroendet med textens sakinnehåll. Genom att dess legitimerade uppfattningar och internaliserade ståndpunkter konfronteras med forskningsfrågorna kommer förståelsehorisonten att vidgas och modifieras.^{211, 212}

Pascals tankar om människans splittrade natur kommer genom verkningshistorien att införlivas med det som nu är i tiden. För att lära förstå förhållandet och finna nya särdrag ger insikterna om hälsa och ohälsa vägledning och struktur för tolkningen. Verkningshistorien möjliggör samspelet mellan textens meningsinnehåll och förförståelsen²¹³ så att nya kännetecken på hälsa och ohälsa utifrån Pascals tänkande

tradition som möjliggör att nya kunskaper och erfarenheter assimileras. Ett egentligt historiskt objekt finns inte utan enligt den verkningshistoriska principen gäller det förhållandet som inrymmer både historiens realitet och den historiska förståelsens realitet. (Gadamer 2003c, 296–298).

²⁰⁶ Gadamer (2003b, 33–44).

²⁰⁷ Gadamer framhåller betydelsen av att den som tolkar skall ha utvecklat en kulturell medvetenhet för att kunna isolera och utvärdera sitt stoff. När förståelse äger rum är det tidsbestämda avståndet en viktig omständighet eftersom dåtiden är ideellt innefattad i nutiden. Dels är det inte möjligt att göra sig fri från sin historiska situation, dels påverkas förståelsen genom olika skiftningar som sker i mötet. Det gemensamma preciseras i den mån forskaren förstår och är förankrad i traditionens förlopp. Förgånget och nuvarande blir förenade men det tidigare behöver inte med tvång tagas med till det nutida sammanhanget. (Engdahl m.fl. 1977, 88–97, Gadamer 1975, 266–268).

²⁰⁸ Tolkningens utgångspunkt finns i en forskares medvetande som en historisk produkt. Gadamer framhåller att detta som forskaren har gemensamt med traditionen är under ständig utveckling och framstår som ett slags förhandsvillkor i varje tolkningssituation (Gadamer 1975).

²⁰⁹ Gadamer (2003c, 301–302).

²¹⁰ Gadamer (1997, 142–143).

²¹¹ Traditionens kontinuitet och verkningshistorien medför oavbrutet nya assimilationer och tolkningar (Gadamer 2003c, 377–379).

²¹² En traditions både önskade och oönskade verkningar kan på grund av deras starka position påverka tolkningsprocessen (Gadamer 1995, 241–252).

²¹³ I första hand kan det traderade lätt liknas vid de egna meningsförväntningarna men med verkningshistorien inbegripen i en kontinuerlig utveckling måste fördomarna ständigt prövas (Engdahl m.fl. 1977, 97–104).

assimileras. Den nya förståelsen är beroende av förtrogenheten med utvecklingen på området för att en stringent och nyanserade tolkning skall erhållas. Beträffande ny förståelse är det också viktigt att grundligt genom hela tolkningsprocessen reflektera över forskningsproblemets innehåll och uppkomst.²¹⁴

En ny horisont skapas

Det är ett av hermeneutikens mål att med hängivenhet för nya meningssammanhang fusionera horisonter. En horisontgräns kan i språkligt hänseende överskridas när den utsätts för en framställning som passar dess tradition. När detta sker förmedlar den andra horisonten sådana omständigheter och värderingar som passar in i förståelsehorisonten. Nya fokuseringar på textens meningsinnehåll möjliggörs genom horisontens öppenhet men också dess inramning bestämmer framskridandet. Det första steget i att börja överskrida en horisont har tagits när gränserna erkänns.²¹⁵ Eftersom det i språkligt hänseende är lätt att förstå Pascals utsagor finns många möjligheter till utvidgning av förståelsehorisonten. Föromdömen och hela förförståelsen sätts på prov när textens meningshorisont börjar framträda.²¹⁶ Att dialogen öppnas betyder inte att det alltid leder till att en ny horisont projiceras. I alla händelser ändras förförståelsen och föromdömena sätts på spel av de reflektioner som det nya meningsinnehållet erbjuder.²¹⁷

En ny vidgad horisont innebär i sig att det genom textens överlåtelse av mening också i fortsättningen kan ske nya tillägnelser²¹⁸. Även om horisonten inte är sammanhängande

²¹⁴ Jfr Gadamer (1975, 1997, 2003c).

²¹⁵ Genom mötet med en främmande meningshorisont blir forskaren provocerad till en erfarenhet av att den egna förståelsehorisonten är för snäv. Horisonten smälter samman med den andra horisonten och det utvecklas en större meningshorisont. Den nya horisonten som har överskridit de båda andra horisonterna blir därmed en helt ny horisont. Utvidgningen blir en produkt av verkningshistorien och Gadamer framhåller att förståelsen innebär konsensus i bemärkelsen av en ny horisont ersätter de tidigare horisonterna. (Gadamer 1975, 273).

²¹⁶ Bernstein (1991, 4).

²¹⁷ En tolkning kan ske när forskaren rör sig inom den tradition som ursprungligen har bestämt frågeställningarna och som därmed gett förutsättningarna för att kunna göra tolkningarna och utvinna mening ur dem. En expansion och modifikation av förståelsehorisonten visar att forskningsfrågorna får svar. (Bernstein 1991, 196).

²¹⁸ En horisont är en individuell gräns som varierar i bredd och som alltid kan breddas ytterligare. Det innebär nya gränsdragningar så att horisonten kommer att anpassas till ett större meningsinnehåll och individen kan ta i besittning mera av varandet. Summan av alla föromdömen styr förståelsen av nya element och bildar horisonten som alltså ändras genom forskarens orientering i världen. Inom horisonten upplevs alla ting som betydelsefulla andelar. I och med den hermeneutiska situationen innebär detta förmågan att ställa de rätta frågorna inför mötet med texten. Förståelsen ger rum för någonting nytt i den etablerade förståelsehorisonten.

och tydlig går förståelsen framåt för att föromdömena har blivit synligare och kommit på spel. Tidsperspektivet medger mera föromdömen och större förutsättningar att kunna involvera sig i dialogen. Att märka är att allt sker inom horisontens ramar och ett nytt möte ger nya möjligheter.^{219, 220}

Språket är avgörande för varje förståelse

Språket är det viktigaste instrumentet för kulturerna och för människornas sätt att se och uppfatta sin omgivning. I sig är språket inte neutralt och det är därför inte möjligt att objektivt beskriva sådant som människor, hälsa, världen och texters innehåll. Som kulturellt hjälpmedel förmedlar språket inte några regler för ny förståelse. I tolknings-sammanhang är alla språkliga uttryck betingade av den horisont inom vilken de kommer till uttryck.²²¹

Förutom att språket är ett redskap som människan använder uttrycker det också det som är grundläggande i identiteten.²²² Hon är fångad i språket i bemärkelsen att det hela tiden befinner sig mellan henne och det hon försöker förstå. Språket ger tankarna form och människan förmår uttala sig om varandets runtomkring. Enligt Gadamer har människan tillträde till världen just för att hon har ett språk där hennes tanke är grundad.²²³ Det som har fixerats i skrift är ett meningsutbyte eller tankar som har eller inte har uttalats. Orden är underordnade språket och därför begränsade i avseende på att kunna fullt ut uttrycka för ett betraktelsesätt.^{224 225}

Den som inte har medvetandegjort sin horisont kan inte se tillräckligt långt och kan börja överskatta det som ligger närmast på bekostnad av vad ett nytt möte ger. (Engdahl m.fl. 1977, 97–104).

²¹⁹ Det är ett naivt antagande att forskaren skall kunna sätta sig in i en annan tidsanda med dess idéer och tankar och överge sina egna för att nå historisk objektivitet (Gadamer 2003c, 297–298).

²²⁰ Karakteristiskt för varje verklig dialog är att en part öppnar sig för den andra och på ett uppriktigt sätt ser den andras synpunkter som värdefulla. Som en delaktig part sätter forskaren sig in i den andras situation till den utsträckning att inte bara detaljer utan också det som den andra vill argumentera för blir förstått. I mötet med texten aktiveras förståelsen och meningen giltiggörs när forskarens förståelsehorisont möter textens horisont. (Gadamer 1975).

²²¹ Lûbcke (1987, 172).

²²² Meningsutbytet är här skrivet med bokstäver och texten ersätter dialogen som upprätthålls när den enes röst omedelbart knyts till den andras lyssnande. I en dialog där människan och språket är levande är strävan att sätta sig in i den andras åsikt för att nå konsensus. (Samuelsson, 2005).

²²³ Gadamer (1975, 184).

²²⁴ Språket är inte en privat angelägenhet och därför kan inte en text tillskrivas vilken mening som helst. Språk och verklighet kan inte heller skiljas åt utan en utsaga i texten refererar alltid till det sammanhang som den tillhör. (Engdahl m.fl. 1977, 110–117).

Det som Pascals text uttrycker uppfattas genom det skrivna ordet, men också underförstådda saker ger förståelse. Vissa språkliga formuleringar och uttryck som direkt poängterar hälsa har större tyngd än andra. En fullständig förståelse kan aldrig nå eftersom omständigheter från historiens gång men också noggrannheten i användningen av språket alltid påverkar en tolkning.^{226 227}

Mot en skällig tolkning

Det har varit viktigt i avseende på tolkningsproceduren att klargöra den hermeneutiska situationen. Det är en ny omgivning och substansen som texten uppenbarar föranleder nya ställningstaganden och bearbetningar. I sökandet efter det viktiga innehållet i texten överskrids oavbrutet förståelsehorisonten medan textens meningshorisont är kvar på sin sida i sitt ursprungliga sammanhang. Den nya ordningen och sambanden som öppnar sig föranleder i sin tur nya tolkningar och redogörelser.²²⁸

Ansatsen som forskningen ges är av avgörande betydelse för att ny förståelse skall kunna erhållas. Textens meningsinnehåll får inte uppfattas som bara ett objekt och den nya förståelsen erövrar i stället för att öppet frambringas. Det finns i och med det historiska avståndet en skillnad mellan synsätt och tänkesätt i nutiden och när Pascal en gång skrev ned sina tankar. Allmänt sett kan en nyare förståelse uppfattas vara till och med intressantare än ursprungsprodukten. Textens mening är inte slutgiltigt behandlad med de tillfälligheter som rådde när tidigare läsekretsar har varit företrädde.²²⁹

En texttolkning på hermeneutisk grund innebär personliga ställningstaganden för att

²²⁵ Att ha ett språk innebär att vara i världen enligt Gadamer. Till sitt väsen är språket ett samtalets uttrycksmedel och det öppnar sig alltid för det främmande utan att överge det som är eget. En menings outtömlighet får genom språket en ändlig återgivning i tolkningsprocessen. Språket möjliggör för den som skall tolka att gå utanför sin egen värld och delta i det meningsutbyte som erbjuds. Därmed lever språket upp till att vara ett förståelsens subjekt. Språkliga uttryck visar textens mening men ger inte information om författarens intentioner. (Gadamer 1997, 20–21).

²²⁶ Någon viss förståelse kan i en språklig mening avspeglas på ett speciellt sätt som gör den mera eller mindre svår att nå. Detta gäller i alla sammanhang och en författare har själv inte något privilegium även om det gäller förståelse av en text som är hans egen. (Engdahl m.fl. 1977, 110–117).

²²⁷ Förborgade skildringar är som ett andligt bevarande som överlämnas till varje samtid. Ingenting annat i form av kvarlevor från förgången tid kan som skrifter överföras från det förgångna. Det ursprungliga som låter sig läsas och tolkas är ideellt i den meningen att det som skrift talar till en annan tid. I läsningen upphävs tid och rum och läsaren bevittnar och fullbordar det förflutna som en oförfalskad sanning. Den nya realiteten belyser en aspekt av varandet och förståelsehorisonten förflyttas från sin tidigare position. (Gadamer 2003c)

²²⁸ Jfr Helenius (1990, 211–219).

²²⁹ Engdahl m.fl. (1977, 88–97).

förstå meningen och det sätt på vilket de olika satserna samspelar med varandra. Ambitionen här är att befria Pascals text från dess historiska prägel och framlägga någonting nytt med utgångspunkten i vårdvetenskapens ontologi. För att med de vårdvetenskapliga antagandena som grund försöka skapa en ny mening är det viktigt att ha belägg för tolkningarna. I det fall oförenliga formuleringar uppkommer är det tolkningen som inte varit tillräckligt djupgående, för texten är alltid densamma.

Tolkningen som fortgår genom nya urval ur textmaterialet har i detta sammanhang hellre formen av en spiral²³⁰ än av en cirkel.²³¹ Gadamers uppfattning om den hermeneutiska cirkeln var närmast att den klargör relationen mellan en forskare och det som han eftersträvar att förstå. Spiralen visar att saken fördjupas och det skapas en progressivt ökad förståelse. Gadamer ansåg att den gradvisa justering av forskarens förståelsehorisont som en horisontsammansmältning innebär sker utan något planmässigt framskridande.²³² En nytolkning skall ha inslag av verkningshistorien och frambringa helt nya forskningsrön. Tidigare kunskaper får inte påverka tolkningen i den bemärkelsen att förutfattade meningar bara bekräftas. Strävan är att inte bli kvar i något visst tänkesätt och att inte heller framlägga påståenden som är identiska med redan befintliga konstateranden.

En tolkningsprocess som involverar skapandet av nya horisonter kan symboliskt ske genom en slags bootstrapping²³³ från tidigare horisonter. Även om meningssinnehållet ur Pascals text inte väljs godtyckligt blir skapandet av den nya sammansättningen inte någonsin färdigt gjort. Eftersom utflödet av textens mening aldrig tar slut framskrider processen i oändlighet. All ny förståelse som uppstår ger oanade meningssammanhang.²³⁴ Texten kan tolkas fel om det parallellt med den gällande traditionen börjar utvecklas

²³⁰ Figur 1 Den uppåtgående spiralen på sida 6 visar forskningens framskridande.

²³¹ Benämningen hermeneutisk cirkel låter som om tolkningen alltid går tillbaka i en kretsgång. I detta fall kommer inte tolkningen tillbaka till precis samma punkt för det görs korrigeringar som eliminerar ovidkommande omdömen (Jfr Bernstein 1991, 193–195).

²³² Med den hermeneutiska cirkeln, som introducerades av Friderich Ast (1778–1841), sätts de enskilda texterna i ett större sammanhang så att förståelse av nya delar leder till ny förståelse av helheten. Det är som att ha konstruerat en översättningsmanual som på ett metodiskt sätt förståelsen framåt. Ibid.

²³³ Bootstrap innebär att det skapas ny fördelning och nya samband genom de slumpmässiga urval som upprepade gånger göres från originalmaterialet. Namnet bootstrapping kommer från historien om hur baron von Munchhausen tog sig upp ur ett kärr genom att lyfta sig själv i stövelstropparna. (Efron & Tibshirani 1994).

²³⁴ Engdahl m.fl. (1977, 88–97).

någon annan tankehistoria kring mänskligt varande. Som sådana utgör Pascals tankar en etablerad tradition och garanterar nytt vetande om en tillvaro där tron har stor betydelse för människan. Strävan är att framhäva textens hela bärkraft och kunna avsluta tolkningen som en helgjuten framställning om hälsa och ohälsa. I dialogen med texten följs inga givna tolkningsregler utan avsikten är att med Gadamers idé försöka förstå det som förståelsen inrymmer. Tolkningsresultatet presenteras i kapitel 6.

Den nya förståelsens väg

Det finns inte någon väsentlig skillnad mellan förståelse och tolkning²³⁵. Under tolkningsprocessens gång erhålls ny förståelse när förståelsehorisonten successivt förändras genom projiceringen av den nya horisonten. Med den filosofiska hermeneutikens idé är förståelsen fruktbar när väsentliga och tidigare okända förhållanden i texten kan uppenbaras.²³⁶

Den bäst framkomliga vägen till förståelse är att intresset för texten är spänningsfyllt. Spelet som uppkommer av sin egen dynamik och är oavhängigt allting annat gör att förståelsehorisonten börjar vidgas.²³⁷ De etablerade forskningsfrågorna är styrande men öppenheten för textens mening kan göra den slutliga struktureringen av frågorna osäker. För att de är genomtänkta och har lett till förståelsehorisontens uppkomst har frågorna alltid förtur i relation till de svar som börjar uppkomma. Med sina många svarsmöjligheter till förfogande kan frågorna om hälsa och ohälsa anses vara fruktbara i avseende på förväntningarna som finns på Pascals text *Tankar*.

²³⁵All förståelse inbegriper tolkning och all tolkning inbegriper förståelse. Kontinuiteten mellan dessa är uppenbar i överföringen av själva omständigheten. Översättning eller utläggning i egentlig bemärkelse gäller inte i detta sammanhang utan det är fråga om ett framhävande som inbegriper tolkning. (Jfr Bernstein 1991, 195).

²³⁶Eftersom tolkningen besitter endast relativ objektivitet vidrör den vad som är sant och rätt endast i normativ bemärkelse. Inom traditionell hermeneutisk forskning är kriteriet på riktig förståelse att det skall råda överensstämmelse mellan alla enskilda delar och helheten. Textens inre samband skall också kunna urskiljas även om oförenliga påståenden kan finnas med. (Alvesson & Sköldberg 1994, 119–122).

²³⁷Engdahl m.fl. (1977, 97–104).

För att det är fråga om ett ontologiskt intresse är förståelsen under processens gång lika central som själva förståelsen. Förståelsesituationerna är en verklighet och därför kan en hel texts meningsinnehåll föregripas redan när dess betydelse börjar skönjas.²³⁸

Med Gadamers syn på människan som ett produktivt och kreativt subjekt skapas alltså en tolkning när hon möter någonting nytt. Varje tolkare förhåller sig på sitt unika sätt till en text och tar till sig det meningsinnehåll som den ger. Ingen tolkning är den andra lik och varje tolkningsprocess är absolut med hänsyn till sitt tillvägagångssätt. Orden i boken *Tankar* härbärgerar sin tids uppfattningar som i ett vårdvetenskapligt perspektiv nu ges en ny mening.²³⁹ Textens specifika idé bevaras orörd i och med tankarnas subjektiva hållning. Alla avgöranden som tas när olika betingelser anammas är med tolkarens vilja och ståndpunkt. Som historisk vetenskap²⁴⁰ har vårdvetenskapen ett bestämt förhållningssätt till tankar om hälsans idé med ursprung i en svunnen tid²⁴¹. Nya antaganden som ges en vårdvetenskaplig referens är oavhängiga kontexten där de har uppkommit och har heller ingen klinisk förankring. Som humanvetenskap är vårdvetenskapen historisk och det historiska perspektivet indikerar att vårdandet är både vetenskap och konst²⁴².

Giltighets- och forskningsetiska överväganden

I detta avsnitt presenteras sådana överväganden som i tolkningsprocessen skall bidra till att göra den hermeneutiska förståelsen rikare och mera nyanserad. För att utvärdera resultatets rimlighet följer en granskning av giltigheten i kapitel 8.

Förtrogenheten med tidigare tolkningar av Pascals *Tankar* visar att bokverket uppfattas som en helhet. Det har inte framkommit att andra utläggningar skulle vara nödvändiga för

²³⁸ När det gäller förståelse av gamla texter finns det tre betydande aspekter på textens möjlighet att leda till en sann tolkning. Utgångspunkten är att tolkningarna har en betydelse i sig. Det andra är att horisontsammansmältningen innebär att forskarens horisont i förening med själva texten blir något nytt och annorlunda. Som tredje synpunkt gäller att det alltid kommer att finnas variationer i tolkningar utifrån kulturella omständigheter och utifrån det som kan hänföras till forskarens inre tillhörighet. (Bernstein 1991, 193).

²³⁹ Jfr Gadamer (1975, 264).

²⁴⁰ Vårdvetenskapen är historisk i och med att den ansvarar för teoriutvecklingen och den kliniska verksamhetens och forskningens framsteg.

²⁴¹ Beträffande kunskap om hälsa söks ofta meningen här och nu men den historiska verkligheten är av största betydelse (Eriksson 1994, 70).

²⁴² Eriksson (2003, 31).

att ge bakgrundsinformation eller precisera förståelsen. Det hermeneutiska tillvägagångssättet har ingående redovisats för att synsätt och vetenskaplig tradition påverkar alltid ett tolkningsförfarande²⁴³. Enligt de forskningsetiska riktlinjerna i *God vetenskaplig praxis och handläggning av avvikelser från den* har varje vetenskapsområde sina typiska särdrag beträffande forskningsetik och föreskrifter för vetenskapligt arbete²⁴⁴.

Begreppen i Pascals text är i enlighet med gängse språkbruk och antas inte medföra betänkligheter. Skiftningar i så vanliga ord som storhet och elände, förströelser och fåfänglighet kan bereda svårigheter när de skall abstraheras till termer av hälsa och ohälsa. En förtydligande precisering blir aktuell när dylika ord överförs till den numera väl dokumenterade hälsobilden.

Strävan är att genomgående bevara det ursprungliga betraktelsesättet som Pascal först visade, även om någon idé senare uppträder i en avvikande form. Mångfalden som fragmenten uppvisar är närmast intresseväckande men med tanke på de alternativa utläggningar som uppträder kan en osäkerhet ibland präglade tolkningen. När en sak först förefaller vara säker men sedan uppdragas vara skiftande till sin natur begrundas den djupare²⁴⁵. Jämkningskommer genomgående att sökas eftersom Pascals tänkande är fullt av nyanser. Att han utnyttjade det dialektiska sättet att se på verkligheten gör att en saks totala motsats också måste beaktas som informativ för den fortsatta förståelsen av texten.

De fragment som ger antydningar om att kunna börja upplysa om forskningsfrågorna beaktas direkt. Väsentligheter i texten ges därmed genast den uppmärksamhet som de behöver samtidigt som det skapas en större närhet till materialet. En åsikt som yppar sig som attribut för en mycket stor del av texten kan vara svår att ha uppsikt över. Eftersom verkningshistorien präglar den nya förståelsen kan svårtolkade saker få en subjektiv prägel även om sammanhanget slutligen avgör den nya betydelsen. För att ingen omedelbar begriplighet har funnits i form av tal är texten avgörande för allt som skall

²⁴³ Dahlborg Lyckhage (2006).

²⁴⁴ Forskningsetiska delegationen (2002) är ett sakkunnigorgan utsett av Undervisningsministeriet. Delegationens uppgift är att främja debatt och informationsverksamhet i Finland och ta initiativ samt avge utlåtanden i forskningsetiska frågor.

²⁴⁵ Hegel (1987, 88).

besvaras. Eventuella snedvridningar beroende på Pascals åsikter och intentioner kan varken hittas eller åtgärdas²⁴⁶.

Varje ny granskning under den hermeneutiska processens gång innebär en tolkning som är mera rimlig än den tidigare för att den är mera nyanserad. En naturligt inneboende kontinuitet i och med tolkningens framskridande medför att giltigheten till vissa delar kan anses integrerad i processen²⁴⁷. Med Noréns indelning av validitet i en inre och en logisk validitet är den förra tillgodosedd i den mån resultatet speglar sakförhållandet och slutsatserna ger en vårdvetenskaplig förståelse av Pascals tankar. Vad gäller den logiska validiteten är strävan att korrekt förmedla arbetsgången. Allmängiltigheten som en yttre validitet kan bedömas i relation till hur väl resultatet kan tillämpas i andra studier.²⁴⁸ En väsentlig omständighet är huruvida tolkningen senare kan uppfattas allmän med tanke på dagens vårdvetenskapliga diskussion.

Även om Pascals tankar öppnar för ny förståelse av hälsans och ohälsans innebörd uppfattas de inte som någon färdig idealmodell²⁴⁹. Texten uttrycker en enhetlig mening och det är möjligt att via forskningsfrågorna få kunskap om den annorlunda verklighet som var Pascals.

Sammanfattning

Den filosofiska hermeneutiken enligt Gadamer valdes ut för att den på ett fruktbart sätt kan göra tolkningen av hälsa och ohälsa i Pascals bok *Tankar* genomförbar. Utgångsläget är förförståelsen av hälsa och ohälsa med öppenhet för Pascals syn på människans splittrade varande. Utan att någon metod tillämpas uppkommer ny förståelse i och med att Pascals meningshorisont smälter samman med förståelsehorisonten. Aktiva förordömen medverkar till att förståelsehorisonten och textens meningshorisont närmar sig varandra. Under ständig påverkan av verkningshistorien präglas förståelsen och leder till att nya

²⁴⁶ Jfr Klockars (2003).

²⁴⁷ Engdahl m.fl. (1977, 104–109).

²⁴⁸ Norén (1990).

²⁴⁹ Jfr Mc Callum & DeLashmutt (2005).

betydelser uppstår. Tidsavståndet som inbegriper traditionen svarar för den nya förståelsen och vad som uppkommer och är möjligt att förstå. Skapandet sker med språkets förutsättningar och innebär att textens sak som i sammanhanget uppträder som främmande yttranden är underkastat de ställda forskningsfrågorna. Förankringen i den ontologiska hälsomodellens språkbruk möjliggör att ståndpunkter och avgöranden kan förstås och ges stöd. Giltigheten följs upp till vilka delar tolkningen kan anses ge Pascals tankar en ny vårdvetenskaplig mening.

DEL 2 MÖTET MED PASCALS TEXT

6 KÄRNPUNKTSINNEHÅLLET OCH TOLKNINGEN

I detta kapitel presenteras kärnpunktsinnehållet med de olika steg som skall öppna textens horisont för förståelse av hälsa och ohälsa i Blaise Pascals tänkande. Tolkningsen som också inbegriper forskningsfrågor om hälsans vardande och varande handlar om boken *Tankars första del*.^{250,251,252} Benämningarna på detta kapitelns underrubriker härrör från bokens kapitelindelning. För att redogöra för tolkningen och den nya förståelsen finns sedan underrubrikerna 1.1, 1.2 och 1.3.²⁵³

I det första skedet är fokuseringen på valet av utsagor som skall representera kärnpunktsinnehållet i texten. Den franska ordalydelsen finns i not med hänvisning till fragmentet i Girauds version av Pascals *Pensées*.²⁵⁴ Sist i stycket finns en hänvisning till sidorna i Stolpes svenska översättning.

Avsikten är att med ett öppet förhållningssätt återge textens meningsinnehåll utan att några förbindelser får ta form. Första underrubriken som utgörs av den nya tolkningen visar vilka idéer som stiger fram och en ny förståelse av hälsa och ohälsa börjar skönjas i relation till Pascals tänkande. Den mest rimliga tolkningen presenteras i form av en ny gundtanke. Så här långt är det första varvet i den hermeneutiska spiralen återgivet.²⁵⁵

²⁵⁰ För att få förståelse av hälsans innebörd i denna texts tilltal valdes de 10 första kapitlen av totala antalet 27 kapitel i boken *Tankar* ut.

²⁵¹ Stolpe (1971), *Blaise Pascal. Tankar*, 81–174. M. Louis Lafumas utgivning ligger till grund för denna upplaga. Källan är *Pensées* ed. Louis Lafuma, 2:a uppl., Paris 1952 'Delmas'. Stolpe (1971, 14–15).

²⁵² Se Bilaga 2 Innehållsförteckning till boken *Tankar* (Stolpe 1971)

²⁵³ Exempelvis ser indelningen för den första kärnpunkten ut så här: 6.1 Förväntan i relation till "Disposition". 6.1.1 Ny tolkning med förankring i frågeställningarna. 6.1.2 Dispositionen levandegjord för den fortsatta förståelsen. 6.1.3 Människans form är helhet.

²⁵⁴ Victor Girauds (1935) version av Pascals *Pensées* är från år 1935. Fragmentets nummer i boken anges i parentes efter texten. I detta fall är det M. Brunschvicgs publikation som ligger till grund för utgåvan.

²⁵⁵ Se den uppåtgående spiralen på sidan 6.

Inför det andra varvet i spiralen finns ny förståelse tematiserad i avseende på vad som är centralt i ett vårdvetenskapligt hänseende. Den andra underrubriken tar fasta på ny förståelse²⁵⁶ om hälsa utifrån den fördjupade syn som Pascals tankar ger.

Det tredje varvet i den hermeneutiska spiralen innebär att tidigare tolkningar har satts till och försök till strukturering vidtar. Fruktbara karakteristika för olika betingelser presenteras med tanke på att de i en ontologisk bemärkelse skall kunna betraktas som vårdvetenskapliga. Varje avsnitt avslutas med att nya påståenden återges i en sammanfattning som samtidigt utgör den tredje underrubriken. I detta kapitel:s sista underrubrik som är 6.11 konfronteras de internaliserade uppfattningarna och ståndpunkterna med forskningsfrågorna. Horisontsammansmältningen i form av abduktiva teser i anslutning till hälsans helhet finns i tabellen, bilaga 3. En sammanställning av forskningsfrågorna och textens kärnpunkter.

Förväntan i relation till "Disposition"²⁵⁷

Kapitlet som heter "Disposition" kan uppfattas som en planläggning av möjliga antydningar som finns för de kommande utsagorna. Pascal skrev ned sina tankar så att de skall följa den ordning som naturen anger, för alla naturens sanningar har sin plats och en sanning kan inte stängas in i en annan²⁵⁸. Genom att först påvisa fåfängligheten i den vanliga människans liv och sedan i den filosofiska livshållningen visade han att tomhet råder i alla mänskliga förhållanden. Det mänskliga vetandet har ingen verklig ordning. Matematiken har det men är trots sitt djup onyttigt.²⁵⁹

²⁵⁶ Innebörden i ordet *förståelse* är varierande i olika situationer. Det kan vara motiv och omständigheter som ger förståelsen eller den kan skapas för att det finns ett sammanhang och den symboliserar någonting. (Fhanér 1978, 90).

²⁵⁷ Alla avsnitts rubriceringar har sitt ursprung i boken *Tankar*. Se bilaga 2 Innehållsförteckning till boken *Tankar* (Stolpe 1971)

²⁵⁸ Jfr Giraud (1935, 25). La nature a mis toutes ses vérités chacune en soi-même; notre art les renferme les unes dans les autres, mais cela n'est pas naturel: chacune tient sa place. (21)
Talet inom parentes hänvisar till fragmentets nummer i boken som följer Brunschvicgs upplaga av *Pensées* och kommer i fortsättningen att vara angivet efter den franska texten.

²⁵⁹ *Ibid.*, 33. Pour montrer la vanité de toute sorte de conditions, montrer la vanité des vies communes, et puis la vanité des vies philosophiques. Nulle science humaine ne le peut garder. La mathématique le garde, mais elle est inutile en sa profondeur. (61)

För människan är det dumt att framställa sig själv som att ha en färdig grundplan för sitt liv²⁶⁰. Det kan inte heller tolereras att hon säger dumheter med avsikt även om det är normalt att hon av förbiseende och svaghet kan vara obetänksam. Att människan talar om Gud är djärvt. Genast hon har fått tron i sitt hjärta inser hon att allt är skapat av den Gud hon tillber. De människor som inte har ljuset i sin själ granskar naturen med alla sina förmågor för att hitta något som kan bana väg till en gudsgemenskap. Pascal säger att de finner bara mörker och natt.²⁶¹

Människans natur, det sanna goda, den sanna dygden och den sanna religionen är styrkor som inte kan åtskiljas från varandra²⁶². Vad gäller moral, lära, underverk, profetior och förebilder är de alla bevis för religionen²⁶³. Den sanna religionen lär människan både hennes storhet och hennes elände och den får henne att både älska och hata sig själv²⁶⁴. Allting i världen bevisar Guds barmhärtighet och människans elände²⁶⁵.

Blaise Pascal säger att människor tar till förströelser²⁶⁶ och de föraktar religionen och fruktar att den skall vara sann. I själva verket står religionen inte i strid med förnuftet för den rymmer djup kunskap om människan. Den är värd kärlek och vördnad och den lovar det sanna goda²⁶⁷. Mest fruktade Pascal att för egen del först räkna kristendomen som osann och senare finna att den är sann²⁶⁸.²⁶⁹

²⁶⁰ Jfr Giraud (1935, 33). Les sot projet qu'il a de se peindre! (62)

²⁶¹ Ibid., 102. J'admire avec quelle hardiesse ces personnes entreprennent de parler de Dieu. Il est certain qui ont la foi vive dedans le cœur voient incontinent que tout ce qui est n'est autre chose que l'ouvrage du Dieu qu'ils adorent. Mais pour ceux en qui cette lumière s'est éteinte, et dans lesquels on a dessein de la faire revivre, ces personnes destituées de foi et de grâce, qui, recherchant de toute leur lumière yout ce qu'ils voient dans la nature qui les peut mener à cette connaissance, ne trouvent qu'obscurité et ténèbres. (242)

²⁶² Ibid., 162. La vraie nature de l'homme, son vrai bien, et la vraie vertu, et la vraie religion, sont choses dont la connaissance est inséparable. (442)

²⁶³ Ibid., 115. Preuves de la Religion. Morale, Doctrine, Miracles, Prophéties, Figures. (290)

²⁶⁴ Ibid., 175. Il faudrait que la véritable religion enseignât la grandeur, la misère, portât à l'estime et au mépris de soi, à l'amour et à la haine. (494)

²⁶⁵ Ibid., 193. Il n'y a rien sur la terre qui ne montre, ou la misère de l'homme, ou la miséricorde de Dieu; ou l'impuissance de l'homme sans Dieu, ou la puissance de l'homme avec Dieu. (562).

²⁶⁶ Ibid., 74. Ils sont pris le divertissement. (167)

²⁶⁷ Ibid., 78. Les hommes ont mépris pour la religion; ils en ont haine et peur qu'elle soit vraie. La religion n'est point contraire à la raison; vénérable, en donner respect. Vénérable, parce qu'elle a bien connu l'homme; aimable, parce qu'elle promet le vrai bien. (187)

²⁶⁸ Ibid., 101. J'aurais bien plus de peur de me tromper, et de trouver que la religion chrétienne soit vraie, que non pas de me tromper en la croyant vraie. (241)

²⁶⁹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 81–87).

Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna

Framställningen som ibland ges i form av dialektiska uttryck tar i fragment 187²⁷⁰ fasta på förmaningen att vördnad för religionen inte står i strid med förnuftet. Detta kan uppfattas som ett resonemang som för in på den bärande grundtanken i texten. På angivet sätt är det en förhållningsregel som tar fasta på speciellt människans lycka med Gud sedan hon med sitt hjärtas intuition har avlägsnat det som hindrar henne från att söka honom. Detta är en viktig markering i tolkningen när texten i fortsättningen ger ett meningsinnehåll som beskriver människans varande under olika livsomständigheter.

I och med tanken att försöka förstå annorlunda livssituationer blir "annanheten" en realitet som i detta fall gäller människans varsamhet att tala om religionen. Reflektioner kring djärvheten i att tala om Gud till dem som inte har trons ljus intensifierar dialogen och utvecklar tanken om vilken betydelse sådant som ett vittnesbörd kan tänkas ha. Förebilder om religionens sanning eller underverk som sker kan på olika sätt vara viktiga för människan under vissa skeden i livet. Enligt Pascal²⁷¹ inger det däremot endast förakt för religionen att försöka bevisa Gud genom att granska naturens skickelser. Enligt hans förmenande har ett rationellt universum ingenting att göra med den vanliga människans levnad på jorden.

Betydelsefullt för den kommande förståelsen är påståendet att religionen, dygden och det som är människans sanna goda inte kan separeras från hennes mänskliga natur. Det är fråga om riktlinjer som beträffande livets gång har sina givna positioner. Ett grundtänkande som utgår från vördnad för religionen har en viktig plats för att det lär människan att se både sin storhet och sitt elände. Genom att hon anammar goda dygder kan tomheten som upptar hennes liv börja fyllas. För att människan skall finna sanningen kan det aldrig vara förnuftigt att hon ger en bild av att själv ha en färdig plan för sitt liv. Oberoende av annat innebär den ordning som naturen står för både lycka och elände. Människan vill vara den hon är men hon är aningslös och svag och har svårt att rikta in sig på det som är gott i livet. Hon är ändå i den goda belägenheten att hon trots sina av

²⁷⁰ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 83).

²⁷¹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 86–87).

naturen primitiva egenskaper ges möjlighet att fylla ut tomheten som härskar över henne. I sin tveksamhet tar människan skydd av förströelser och omständigheterna kan göra att hon handlar obetänksamt vilket hon inte gör när hon är stark och kan visa sina goda föresatser.

Textens utsagor ger förståelse för att människan har förmåga att söka det som banar vägen till en gudsgemenskap. Profetior och förebilder kan ge henne grundtänkandet för en livsåskådning och också kunskap som hon har lätt att anamma. Hennes moraliska hållning är därtill av betydelse för det hon väljer att tro på. Att människan inte finner en gudsgemenskap även om hon på alla sätt försöker hitta förklaringar i naturen visar att det inte förnuftsmässigt är en möjlig väg för henne.

Det framkommer att Pascal²⁷² vill att människan förstår att de exakta vetenskaperna inte kan ge henne svaret på alla frågor. När hon tänker över sina levnadsvillkor räknar hon med naturens möjligheter att påverka henne förutom i kulturellt hänseende också ekologiskt och ekonomiskt. Detta sätter igång en rörelse mellan tomheten som råder och nya prövningar som livet för med sig. Eftersom människan i enlighet med det vårdvetenskapliga antagandet är en enhet av kropp, själ och ande utgår tolkningen från att alla tre dimensionerna har del i hälsans rörelse mot helhet. Själ ville Pascal²⁷³ mest av allt satsa på det som hans andlighet kunde ge honom. Han var rädd att om han inte gjorde det och senare skulle komma underfund med religionens sanning skulle allt vara förlösat. Sammanhanget kan tolkas som att människans andlighet lär henne att Guds barmhärtighet kan minska hennes elände.

När kristna människor talar om en levande Gud betyder det för dem att han som har skapat allting också fyller deras hjärta med glädje. Verkningshistorien utvecklar här förståelsen av att det i religionen finns outgrundlig kunskap om människan och för henne. Hennes levnadsvillkor behöver inte alltid vara oförklarliga och motsägelsefulla. Även om hennes vetande inte har någon verklig ordning behöver hon inte leva som om allt är bara

²⁷² Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 86).

²⁷³ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 83).

mörker och natt. Människan kan se sin storhet och också lära sig att älska sig själv när hon vördar den Gud som hon är skapad av.

Dispositionen och den fortsatta förståelsen

Med synsättet att en text saknar mening i sig själv och att den som tolkar den skall hitta meningsrikedomen är den här tolkningen unik för att det vårdvetenskapliga perspektivet är nytt. Redan från början präglas texten av Pascals frimodighet att tala om Gud, och öppenheten för det nya som utvecklas i mötet är vägledande och avgörande för den fortsatta förståelsen. Det är ändå bra att gå varsamt tillväga när det är fråga om en så enskild och speciell angelägenhet som tro och religion.²⁷⁴

I mötet med texten behöver inte förståelsehorisonten mycket modifieras för att inrymma förståelsen av de stora begränsningar som en människa har när det gäller att hitta vägen till en gudsgemenskap. Hennes natur som innefattar en både storhetens och en ofullkomlighetens dimension påverkar uppfattningen hon har om Guds barmhärtighet. En ny tilltalande insikt blir att närmar sig människans natur i förening med dygden en helhet som är förenlig med hälsa? Förömdömet om människan att hon är hel när hon är i kontakt med sin hälsopotential ger den andliga dimensionen ett fördjupat innehåll. En människa har på ett naturligt sätt inre potentialer i form av dygder som genom religionen och tron lär henne se Guds barmhärtighet. Som ny förståelse ger Pascals²⁷⁵ formulering att det är när människans natur är i förening med det sanna goda och religionen som hälsans rörelse kommer i ett vardande mot helhet.

Med förförståelsen av människans andlighet fördjupas insikterna om att det genom att tala om Gud kan öppnas för önskningsar som inte tidigare haft förutsättningar att komma fram. Också frågan om livets mening får en viktigare plats när en människa börjar fundera och vill komma närmare det som är hennes innersta väsen. Pascal såg det som en självklarhet att hennes välbefinnande höjs när hon är förtrogen med sitt innersta tänkande. När människan kommer in i ett sanningssökande övervinner hon tomheten som annars råder i

²⁷⁴ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 83).

²⁷⁵ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 83).

alla mänskliga förhållanden. Hon lär sig att religionen inrymmer djup kunskap om människan.

Texten skildrar religionens sanning i form av att det finns vittnesbörd att tillgå. En människa förstår godheten och tryggheten i Gud bättre när hon utgår från sitt hjärtas ingivelse. Hennes nya vishet går då utöver det som förnuftet kan ge. I sitt sökande efter tillgivenhet försöker hon finna något som visar vägen till en samhörighet med någon eller någonting. Detta gäller i det dagliga livet såväl om människan lever under hägnet av en filosofisk hållning som om hon har en gudstro. I betydelsen att förverkliga sig själv finner en människa alltid någonting som kan utvecklas för att höja hälsans helhet. Bara genom att tillräknas en gemenskap blir hon mera hel.

När människan börjar söka Gud finner hon honom för att han låter sig finnas som en abstrakt andra för henne. Allmänt sett har hon en benägenhet att försöka fylla tomheten men för att hon är okunnig om religionen förlitar hon sig lätt på de godtyckligheter som finns tillbuds. Trots sin oro är människan inte färdig att tro att Guds barmhärtighet kan förändra hennes liv. Hon är offer för en bedräglig själsro och kan finna sig tillrätta även om hennes andliga utveckling stannar upp. Det var denna omständighet som Pascal²⁷⁶ för egen del fruktade mest.

En människas natur och också hennes dygder byggs upp utan att hon har någon färdig grund att stå på. Förnuftet är primärt potentialen till hennes självförverkligande, men eftersom vetandet inte har någon riktig ordning börjar människan söka det som för henne själv framstår som mest sant och gott. Att hon hellre söker förströelse än religion är en intressant sanning som berättar om människans varande men speciellt hennes görande i våra dagar. Utförligare tolkning och förståelse av förströelsen och dess möjligheter blir aktuell i avsnitt 6.8.

²⁷⁶ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 83).

I bemötandet av fråga²⁷⁷ 1 belyses det som hänför sig till människans natur i förening med goda dygder och lyckan med Gud. Fråga 2 kan tolkas som att människans levnadsvillkor innebär tomhet om hon inte söker kunskap om livet och om det som tron på Gud ger henne. Ohälsa är att människan är för svag för att kunna inrikta sig på det som är gott för henne. Hon är i stället fåfänglig och söker förströelser för att dölja sin oro.

I fråga 3 är tolkningen att hälsans helhet kan låta sig finnas i det som är en hjärtats väg till tro och till den gemenskap som tron medför. Detta förutsätter att hon börjar söka denna väg och att hon har en längtan efter rörelsen som vardandet i sig innebär. Begränsningarna i egen troskunskap råder hon bot på genom att rådfråga andra människor. Tolkningen i fråga 4 visar ett varande som kan vara de stora möjligheter som människan har när hon inser sin storhet men också sitt elände. Kärnan till det goda finns inom en räckvidd som hon själv råder över.

Människans form är helhet

I början gav Pascals överlägsna men samtidigt enkla språkbruk upphov till eftertänksamhet med tanke på ordens användning i avhandlingsarbetet. I takt med framskridandet och speciellt efter detta avsnitt med dispositionen som i stort sett ringar in den kommande vokabulären har förståelsehorisonten större förutsättningar att möta den historiska texten. För att det skrivna är disponibelt för förståelse av det som berör mänsklig storhet och leda utifrån en vårdvetenskaplig förankring kan hälsans mening och innebörd börja sökas i Pascals tankar. I förening med caritastänkandet öppnar Pascals tänkande med hjälp av synen på hjärtats logik, och för att människan räknar med Guds skapelse, för en vidgad förståelse.

Textens sätt att tala om Gud är betydelsefullt i bemärkelsen att tankarna samtidigt också framlägger en hållning som stärker människans förståelse av sin tillvaro ur ett

²⁷⁷ Den övergripande frågeställningen är att på vilket sätt kan Pascals *Tankar* belysa människans hälsa. Forskningsfrågorna lyder: 1. Hur kan hälsa utläsas? 2. I vilken form framträder ohälsa? 3. Vad ankommer på ett vardande i hälsa? 4. Vad kännetecknar hälsans varande? En sammanställning av svar på alla forskningsfrågor finns i bilaga 3. Tabellen visar horisontsammansmältningarna i form av abduktiva teser i anslutning till hälsans helhet.

helhetsperspektiv. När människan inser sin svaghet leder det till att hon vill ty sig till någonting nytt och annorlunda. Ett vårdvetenskapligt antagande är att en människa inte någonsin är färdig för det finns alltid någon möjlighet för henne att gå vidare och vara mera hälsa. Hon är medvetet eller omedvetet alltid framåtsträvande genom sitt vardande även om vägens riktning är en gåta. En dygdelära ger henne nya reflektioner över tillvaron och kan minska vanmakten. Den djupaste kunskapen finns i en religion som inte står i strid med förnuftet. Vägledande för människan kan vara att religionen erbjuder symboler för barmhärtighet och ger vittnesbörd om att Gud finns. Enligt Pascal²⁷⁸ har det mänskliga vetandet inte någon verklig ordning och det hjälper inte att människan med förnuftets hjälp söker nya vägar.

Tolkningen visar att människan varje dag söker efter det som skall fylla tomheten i hennes liv. När människan blickar inåt sig själv och söker gemenskapen med Gud hävdar Pascal att hon kan finna denna förbindelse just därför att hon söker den. Texten som också talar om en filosofisk orientering i relation till att finna sanningen framhåller samtidigt att filosofin uppvisar bara fåfängligheter.²⁷⁹

Utifrån forskningens frågeställningar gav texten uttryck för det som människans okunnighet om livet och hennes fruktan för mörkret i världen medför för henne. Som hälsans rörelser kommer dessa i motvind av att människan blir mera vis när hon lär sig förstå lyckan med Gud. Om hon lever under trygga förhållanden börjar hon betrakta sin tillvaro med ro och förtröstan. Eftersom frågorna är ställda i relation till dagens vårdvetenskapliga diskussion aktualiseras förmodet om människans ofrånkomliga livslidande. Pascals tanke om livets tomhet och människans avsaknad av tillförsikt och glädje ger förståelse för att en människa begär barmhärtighet och nåd. En ny position för caritastänkandet kunde i enlighet med Pascal vara att tända trons ljus i den andra människan. Att vara människa bland människor innebär en värdighet som ger uppdraget att visa den andra kärlek, tro och hopp.

²⁷⁸ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 86).

²⁷⁹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 86).

Nuets "Fåfänglighet" är en realitet

Pascal skrev att människan är obeständig och nyckfull²⁸⁰. Av att hon tänker för mycket på en sak men också för att hon tänker för litet på den blir hon virrig²⁸¹. Kunskap om yttre ting ger inte henne tröst inför ett moraliskt val men sedeläran kan alltid ge ersättning för okunskap om den yttre världen²⁸². Människans villkor är obeständighet, leda och oro²⁸³. Det största och betydelsefullaste i världen vilar på svagheten. Också vördnaden för visheten, som det sunda förnuftet skall vidmakthålla, står på en sviktande grund²⁸⁴. Naturen rycker människan fram och tillbaka på samma sätt som det förhåller sig med ondskan och godheten i världen²⁸⁵.

Även om kärleken till livet framstår stark och naturlig kan människan sätta vilken åskådning som helst högre än livet²⁸⁶. Ärans lockelse är så stor att vilket objekt hon än fäster sig vid, t.o.m. vid döden så älskar hon den²⁸⁷. Det behövs inte mycket för att trösta en människa och inte heller mycket för att plåga henne²⁸⁸. Sjukdomarna för människan vilse. De föröder hennes omdöme och hennes förnuft. Vid allvarliga sjukdomar är förändringarna påtagliga men också de mindre gör sin inverkan efter sin art.²⁸⁹ Människan behärskas av naturliga villfarelser för att hon inte äger Guds nåd. Det finns ingenting som visar henne sanningen för att förnuftet och sinnena bedrar varandra såväl tillsammans som var för sig. Själens lidelser förvirrar sinnena så att de tar emot felaktiga intryck.²⁹⁰

²⁸⁰ Jfr Giraud (1935, 59). Inconstance et bizarrerie. (113)

²⁸¹ Ibid., 137. Si on n'y songe pas assez, si on y songe trop, on s'entête, et on s'en coiffe. (381)

²⁸² Ibid., 35. La science des choses extérieures ne me consolera pas de l'ignorance de la morale, mais la science des mœurs me consolera toujours de l'ignorance des sciences extérieures. (67)

²⁸³ Ibid., 61. Condition de l'homme: inconstance, ennui, inquiétude. (127)

²⁸⁴ Ibid., 126–127. La plus grande et importante chose du monde a pour fondement la faiblesse. Ce qui est fondé sur la saine raison est bien mal fondé, commel'estime de la sagesse. (330)

²⁸⁵ Ibid., 132. La nature de l'homme n'est pas d'aller toujours, elle a ses allées et venues. (354)

²⁸⁶ Jfr Giraud (1935, 72). Toute opinion peut être préférable à la vie, dont l'amour paraît si fort et si naturel. (156)

²⁸⁷ Ibid., 72. La douceur de la gloire est si grande, qu'à quelque objet qu'on l'attache, même à la mort, on l'aime. (158)

²⁸⁸ Ibid., 62. Peu de chose nous console parce que peu de chose nous afflige. (136)

²⁸⁹ Ibid., 49. Nous avons un autre principe d'erreur, les maladies. Elles nous gâtent le jugement et le sens; et si les grandes l'altèrent sensiblement, je ne doute point que les petites n'y fassent impression à leur proportion. (82)

²⁹⁰ Ibid., 50. L'homme n'est qu'un sujet plein d'erreur, naturelle et ineffacable sans la grâce. Rien ne lui montre la vérité. La raison et les sens, outre qu'ils manquent chacun de sincérité, s'abusent réciproquement l'un l'autre. Les passions de l'âme en troublent les sens, et leur font des impressions fausses" (83)

Egenkärlekens och det mänskliga jagets natur består i att älska uteslutande sig själv och att bara bekymra sig om sig själv. Detta resulterar i att människan är full av fel och skröpligheter. Hon vill vara fullkomlig men vet att hon är ömklig och har mycket brister som hon vill dölja. Hon tål inte att någon gör henne medveten om felet utan vill att andra skall värdesätta henne högre än hon förtjänar. Människan vill inte höra sanningen och undviker också att säga den till andra. Detta är tendenser som är främmande för rättfärdighet och förnuft men har en naturlig rot i människors hjärtan.²⁹¹ De förväxlar därtill ofta sin inbillningar med sitt hjärta och kan tro att de har omvänt sig så fort de funderar på att göra det.²⁹²

Människan lever aldrig i nuet utan hon tar framtiden i förskott som om den dröjde med att infinna sig. Hon förlorar sig också lätt i det förflutna och håller fast vid det som om det flög för fort bort. Pascal säger att människan inte tanklöst skall låta den tid som är verklig glida henne ur händerna. Hon döljer lätt nuet för att det plågar och kränker henne. Om det glädjer henne beklagar hon dess flyktighet. Alltså tänker människan framåt till en tid som hon inte har någon garanti för att den skall komma. Även om nuet kan belysa framtiden blir människan aldrig lycklig av att bara tänka på den kommande lyckan.²⁹³

Det lägsta i människan är hennes lystnad efter ära men det är också det tydligaste tecknet på hennes härlighet. En människa är inte belåten om hon inte åtnjuter andra människors aktning. Att hon vill ha en fördelaktig placering i andras omdöme är människohjärtats

²⁹¹ Jfr Giraud (1935, 53–56). La nature de l'amour-propre et de ce moi humain est de n'aimer que soi et de ne considérer que soi. Il ne saurait empêcher que cet objet qu'il aime ne soit plein de défauts et de misères: il veut être heureux, et il se voit misérable; il veut être parfait, et il se voit plein d'imperfections. Il désirerait de l'anéantir, et, ne pouvant la détruire en elle-même, il la détruit, autant qu'il peut, dans sa connaissance et dans celle des autres; c'est-à-dire qu'il met tout son soin à couvrir ses défauts et aux autres et à soi-même, et qu'il ne peut souffrir qu'on les lui fasse voir ni qu'on les voie. Il ne veut donc pas qu'on lui dise la vérité, il évite de la dire aux autres; et toutes ces dispositions, si éloignées de la justice et de la raison, ont une racine naturelle dans son cœur. (100)

²⁹² Ibid., 110. Les hommes prennent souvent leur imagination pour leur cœur; et ils croient être convertis dès qu'ils pensent à se convertir. (275)

²⁹³ Ibid., 75. Nous ne nous tenons jamais au temps présent. Nous anticipons l'avenir comme trop lent à venir, comme pour hâter son cours; ou nous rappelons le passé pour l'arrêter comme trop prompt. Nous songeons à ceux qui ne sont plus riens, et échappons sans réflexion le deuil qui subsiste. C'est que le présent, d'ordinaire, nous blesse. Nous le cachons à notre vue, parce qu'il nous afflige; et s'il nous est agréable, nous regrettons de le voir échapper. Nous tâchons de le soutenir par l'avenir, et pensons à disposer les choses qui ne sont pas en notre puissance, pour un temps où nous n'avons aucune assurance d'arriver. Ainsi nous ne vivons jamais, mais nous espérons de vivre; et, nous disposant toujours à être heureux, il est inévitable que nous ne le soyons jamais. (172)

mest outsläckliga egenskap.²⁹⁴ Högfärd har ett naturligt grepp på människan mitt i hennes elände och villfarelser²⁹⁵.

För att visa vördnad måste människan besvära sig, anser Pascal²⁹⁶. Han tycker att hon bör åtminstone häpna över sin svaghet och inte vara så säker på var förnuft och rättvisa finns att få. Människan tror att hon besitter en naturlig visdom.²⁹⁷ Åt de människor som vitt och brett målar ut den aktning de är föremål för bland fina människor säger Pascal att de skall visa honom det egenvärde som de har imponerat med. Han skall då visa dem samma vördnad.²⁹⁸ Hennes svaghet framträder tydligt när hon själv uppfattar den men när hon inte erfar svagheten finns den inte. Alla ser världens tomhet men unga människor märker mindre av den för att de har tankarna på framtiden. De torkar av leda om de skulle berövas sina förströelser. Intigheten är stor när människan blir tungsint så fort hon blir tvungen att se sig själv.^{299,300}

Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna

En meningsfull öppning till Pascals tankar om fåfänglighet finns i förförståelsen av föränderlighet och nyckfullhet som beståndsdelar i hälsa. Människan rycks fram och tillbaka och det mest stabila tillståndet som hon uppvisar är svaghet. Fåfängligheten betraktas till och med som mera naturlig än onaturlig för att en människa sätter sitt egenvärde och sin aktning inför andra människor så högt. Det är en outsläcklig egenskap hos henne att hon vill värdesättas mera än vad hon förtjänar. Hon vill inte heller erkänna fel som hon begår. Det som är framgång i världens ögon är viktigt även om det avlägsnar

²⁹⁴ Jfr Giraud (1935, 142). La plus grande bassesse de l'homme est la recherche de la gloire, mais c'est cela même qui est la plus grande marque de son excellence; car quelque possession qu'il ait sur la terre, quelque santé et commodité essentielle qu'il ait il n'est pas satisfait, s'il n'est dans l'estime des hommes. (404)

²⁹⁵ Ibid., 72. L'orgueil nous tient d'une possession si naturelle au milieu de nos misères, erreurs. (153)

²⁹⁶ Ibid., 123. Le respect est: "Incommodez-vous. (317)

²⁹⁷ Ibid., 136. Ce qui m'étonne le plus est de voir que tout le monde n'est pas étonné de sa faiblesse. Comme si chacun savait certainement où est la raison et la justice. Il est capable de croire qu'il est dans la sagesse naturelle. (374)

²⁹⁸ Ibid., 128. Montrez-moi le mérite par où vous avez charmé ces personnes, et ja vous estimerai de même. (333).

²⁹⁹ Ibid., 74. Qui ne voit pas la vanité du monde est bien vain lui-même. Aussi qui ne la voit, excepté de jeunes gens qui sont tous dans le bruit, dans le divertissement, et dans la pensée de l'avenir? Mais, ôtez leur divertissement, vous les verrez se sécher d'ennui; ils sentent alors leur néant sans le connaître; car c'est bien être malheureux que d'être dans une tristesse insupportable, aussitôt qu'on est réduit à se considérer, et à n'en être point divertit. (164)

³⁰⁰ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 88–105).

människan från sanningen. Ofta ser en människa inte någon skillnad mellan sina egna föreställningar och det som är hjärtats egentliga mening. Hon tror att hon besitter en naturlig visdom även om det är sagt om det mänskliga förnuftet att det driver med vinden åt vilket håll som helst.

Eftersom egenkärleken är en naturlig fallenhet hos människan bekymrar hon sig mest om sig själv. Av detta blir hon skröplig och ömklig förutom att själviskheten kan förstöra både hennes omdöme och förnuft. Enligt Pascal³⁰¹ kan människan bli förvirrad bara av att tänka för mycket på en sak. Ifall hon däremot tänker för litet förbryllas hennes sinnen så att hon tar emot felaktiga intryck. Sina bedömningar gör människan utifrån ett förnuftsresonemang medan sinnena står för uppriktigheten i hennes avgöranden. Det är för att kärleken till livet är så stark som det är naturligt att hon gör sig besvär och visar andra människor sin vördnad³⁰².

Lystnaden efter ära som är en lågtstående egenskap hos människan är samtidigt ett tecken på hennes höghet. I all sin fåfänglighet vill människan vara hel och därför söker hon förströelser som ger henne en fullödigare tillvaro. Verkningshistorien har begränsat tillkomsten av förömdömen som gäller människans själviskhet och att hon drivs av nyckfullheter som utesluter Guds vilja. Tolkningen är att hon med största behållning skall tillägna sig den sanning som stöder henne att leva i nuet.

Det är svårt att göra någonting åt tomheten i världen eftersom ingenting visar människan sanningen. Hon kan aldrig vara riktigt tillfredsställd eftersom mycket i hennes liv står på en sviktande grund. Överlag behövs det inte mycket för att plåga en människa, men det är också lätt att uppmuntra och trösta henne. Det bästa en människa kan göra sig själv är att leva i nuet för det ger henne vägledning för framtiden som är hennes mål. Att hon låter den verkliga tid hon har glida henne ur händerna är ett tanklöst sätt att leva. Nuet är kärnan i en människas verklighet för att det ger en stabilitet som ingen omgivning förmår uppvisa.

³⁰¹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 89).

³⁰² Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 92).

Pascal³⁰³ ville få inblick i fåfängligheten för att den gör en människa olycklig och hon själv inte har någon möjlighet att komma bort från den. Vetenskapen ger inte råd inför moraliska val men en sedelära kan befria människan från hennes villfarelser. För att uppväga sin okunskap om yttre världen kan människan alltid sträva efter större godhet i sitt hjärta. När dygdena är styrande i hennes liv får rättvisan en mera framträdande plats.³⁰⁴

Tolkningen som går utöver det omedelbart givna visar att människan helst låter bli att tänka på sin svaghet. När hon är omedveten om den framträder den inte och hon behöver inte påminnas om sin egen bräcklighet. Ändå ser alla världens tomhet och en människa har lätt att bli tungsint. Hon är van att dölja nuet och därmed låter hon sin verkliga tid på ett lättsinnigt sätt glida henne ur händerna. Människans natur är en rörelse som rycker henne fram och tillbaka. Det behövs inte mycket för att göra en människa glad och inte heller för att såra henne. Med kärleken till livet som en outsläcklig egenskap i hjärtat bemödar människan sig om en livsåskådning för att den kan öka hennes vishet.

Att påtala fåfänglighetens närvaro

Förståelsehorisonten var inledningsvis snäv när hälsa i relation till människans fåfänglighet skulle börja utvecklas. Ett förordöme som mera tar fasta på ohälsa än hälsa får inledningsvis karaktären av förlustelser som människan tar till i sin fåfänga. Enligt Pascals³⁰⁵ text är fåfänglighet något som drabbar människan för att hon är nyckfull och övermodig och inte visar aktning för Gud och hans barmhärtighet.

Utgående från texten förstås att fåfänga uppkommer av att det i människan är djupt rotat att åtnjuta yttre anseende. Hon gör allt för att försöka dölja sina fel och vill inte att någon gör henne medveten om dem. Hon vill vinna aktning inför andra människor i samma utsträckning som hon ser till sitt egenvärde. För att människan är i avsaknad av en grundval för sina handlingar söker hon på detta sätt meningen i yttre omständigheter. Fåfängligheten gör att hon inte ser att saker kan förvirra henne eller att de är förgängliga.

³⁰³ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 88–92).

³⁰⁴ Ibid., 100–103.

³⁰⁵ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 90, 92).

Genom att människan ser sin svaghet och ifall hon har en sjukdom³⁰⁶ som plågar henne börjar hon mera vinnlägga sig om att hennes tankar och handlingar skall vara övervägda.

En människas sökande efter mening har särdrag av hälsans rörelse mot större helhet. I förståelsehorisonten är inberäknat antagandet som säger att människan är i ett ständigt vardande. Eftersom fåfängligheten alltid finns kan hennes sinnen ta emot intryck som också är vilseledande för henne. Förmodet om förlustelser anammas i enlighet med att människan söker den verklighet som mest tilltalar henne. Förnuftet ger tillgång till det som är hennes hälsopotential även om hon alltid måste räkna med sin svaghet. Viktigt är att försöka leva i nuet för människan blir aldrig tillfredsställd om hon bara tänker på framtidens lycka.

Fråga 1³⁰⁷ om hälsa väcker undran huruvida människan ständigt är driven av yttre omständigheter och tillfälligheter och därmed inte kan vara sitt rätta jag. När hon inte klart kan bedöma sina möjligheter får fåfängligheten ofta överhand över tillvaron. Mycket är beroende av människans inre styrka för att hälsan skall vara en rörelse i medvind. I fråga 2 tolkas ohälsa som att nuet plågar människan och ohälsan är det störda lugnet och de ärans lockelser som hindrar henne från att hålla sig till det som är hennes riktiga tillvaro. Tolkningen i fråga 3 är att när vardandet beledsagas av hjärtats motiv kan ledan och oron avledas. Vörndaden för livet får större utrymme om Guds vilja finns som en omständighet i tillvaron. Vad gäller fråga 4 kännetecknas varandet av att framtidens lycka lockar och den närvarande stunden oroar människan.

Människan förlorar sig i tomheten

Pascals tankar har hela tiden blivit mera levande och de sprider ljus över arbetet med texten. Meningsinnehållet i detta avsnitt kan tillkännages som att de nedskrivna tankarna problematiserar och försöker klargöra människans verklighet när den är förenad med fåfänglighet och oro över att livet är tomt. I försöket att göra texten levande uppkommer

³⁰⁶ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 97). Blaise Pascal ansåg att sjukdomarna för människan vilse. De förödar hennes omdöme och förnuft.

³⁰⁷ Den övergripande frågeställningen är att på vilket sätt kan Pascals *Tankar* belysa människans hälsa. Forskningsfrågorna lyder: 1. Hur kan hälsa utläsas? 2. I vilken form framträder ohälsa? 3. Vad ankommer på ett vardande i hälsa? 4. Vad kännetecknar hälsans varande?

förståelsen av att mycket i världen förvillar människan men att hon försöker hitta utvägar för att livet är henne kärt. Utsagorna om obeständighet och föränderlighet som rörelser i hälsan blir här speciellt intressanta att införliva i den vårdvetenskapliga kunskapsstrukturen.

Pascals³⁰⁸ betraktande av det mänskliga varandets obeständighet härrör från att människans vördnad för visheten vacklar. Varandets instabilitet kan bli ett naturligt tillstånd för att hon inte äger Guds nåd. Människan söker meningsfullhet och hon vill inte låta den tid hon har glida henne ur händerna. Fåfänglighet som ett hälsans attribut visar på ny förståelse som stöder människan att leva i nuet. Med viss försiktighet kan anammas förståelsen av att människan genom att vederfaras fåfänglighet kan komma närmare sin helhet och det sanna i sin tillvaro.

Att naturen på ett oregelbundet sätt har sina växlingar mellan gott och ont gör att människan hamnar i omständigheter som präglar tillvaron av både styrka och eftergivenhet. För att hon är trött på sin svaghet kan hon bli ärelysten. Fåfänglighet kan också vara verkningar av elände och tomhet som människan har erfarit. I sådana fall när hennes hälsa sätts på spel vill hon det motsatta och söker sig inåt mot det som är närmast hennes hjärtas motiv. Saklighet och andlig styrka som är fåfänglighetens motsatser åstadkommer reda i tillvaron. Enligt Pascals förmenande kan kärleken bringa jorden ur jämvikt och styra människans vardande så att tomheten får ett mindre utrymme.

Forskningsfrågorna gav uttryck för att om människan är väl orienterad i tillvaron kan hon bättre bemöta livets fåfängligheter. Yttre storheter som jagar henne kan hon beroende på sin inre styrka bearbeta och hon lär sig att leva mera fullödigt. När människan utgår från sitt hjärtas motiv kan hon avleda oron inför framtiden. Så länge det inte finns någonting som visar henne sanningen är det inte mycket som hon kan göra åt tomheten. Fåfänglighet har ett naturligt grepp på henne mitt i hennes villfarelser för att hon lever utan Gud i analogi med Pascal.

³⁰⁸ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 92).

”Elände” är att komma till korta

Tingen har olika egenskaper och själen har olika böjelser säger Pascal. Allt som framträder för själen är komplicerat och själen är aldrig heller okomplicerad för någon. Detta är orsaken till att människan gråter och ler åt samma sak.³⁰⁹ Obeständighet är att människan tror att hon har en vanlig orgel framför sig när hon vill spela på människan. Hon är nog en orgel men ett besynnerligt, nyckfullt och instabilt instrument där piporna inte ligger i vanlig ordning. Den som inte behärskar mer än en vanlig orgel skall aldrig kunna åstadkomma ackord på denna. Det gäller att veta var tangenterna finns.³¹⁰

Den som finner hemligheten i att kunna glädja sig åt det goda utan att reta sig på motsvarande onda kommer åt sakens kärna³¹¹. Det är inte bra att vara alltför fri och inte heller att få alla sina behov tillfredsställda³¹². Det finns starka, sköna, goda och fromma människor och var och en av dem är sin egen herre och ingen annans. När de möts kämpar styrkan och skönheten om första platsen. Detta är dumt för deras herravälde är av olika art. De förstår inte varandra och deras fel är att de vill härska oinskränkt. Det kan ingen göra, inte ens makten. Den har ingenting att bestämma om i andens värld utan råder bara över de yttre handlingarna.³¹³

Makten ges inte till förmån för utövaren utan till förmån för dem som är underkastade den³¹⁴. På samma sätt avgör modet vad som är roligt och vad som är rätt³¹⁵. Människans korta liv är som uppslukat mellan den föregående och den kommande evigheten. Det lilla utrymme hon fyller är liksom nedsänkt i en oerhörd oändlighet av rymder som hon inte

³⁰⁹ Jfr Giraud (1935, 58–59). Les choses ont diverses qualités, et l’âme diverses inclinations; car rien n’est simple de ce qui s’offre à l’âme, et l’âme ne s’offre jamais simple à aucun sujet. De là vient qu’on pleure et qu’on rit d’une même chose. (112)

³¹⁰ Ibid., 58. On croit toucher des orgues ordinaires, en touchant l’homme. Ce sont des orgues, à la vérité, mais bizarres, changeantes, variables. Ceux qui ne savent toucher que les ordinaires ne feront pas d’accords sur celles-là. Il faut savoir où sont les. (111)

³¹¹ Ibid., 76. Qui aurait trouvé le secret de se réjouir du bien sans se fâcher du mal contraire, aurait trouvé le point; c’est le mouvement perpétuel. (181)

³¹² Ibid., 137. Il n’est pas bon d’être trop libre. Il n’est pas bon d’avoir toutes les nécessités. (379)

³¹³ Ibid., 127. Diverses chambres, de forts, de beaux, de bons esprits, de pieux, don’t chacun règne chez soi, non ailleurs; et quelquefois ils serencentrent, et le fort et le beau se battent, sottement, à qui sera le maître l’un de l’autre: car leur maîtrise est de divers genres. Ils ne s’entendent pas, et leur faute est de vouloir régner partout. Rien ne le peut, non pas même la force; elle ne fait rien au royaume des savants, elle n’est maîtresse que des actions extérieures. (332)

³¹⁴ Ibid., 311. La juridiction ne se donne pas pour juridiciant, mais pour le juridicié. (879)

³¹⁵ Ibid., 121. Comme la mode fait l’agrément, aussi fait-elle la justice. (309)

känner och som inte känner henne. När människan betänker detta förfäras hon och förvånar sig över att hon befinner just här och inte någon annorstans. Det finns ingen orsak till att hon är här och inte där och att hon lever nu och inte då. Hon frågar sig vem som är den högste styraren och ledaren och som bestämt den här platsen och tiden för henne.³¹⁶ Människan är en enhetlig substans men om hon dissekeras visar hon sig omfatta huvud, hjärta, mage, blodomlopp, blodkärl, varje minsta del av ett blodkärl och varje minsta bloddroppe³¹⁷.

Om människans lott är verklig lycka behöver hon inte försöka tänka på någonting annat³¹⁸. Hon uppvisar högmod som en motvikt mot sitt elände och för att dölja det. Om detta upptäcks gör hon ett stort nummer av det.³¹⁹

Människan känner att hennes glädjeämnen är falska men hon vet inte att de glädjeämnen som hon inte har är tomma. Det är detta som gör henne vacklande.³²⁰ Predikaren visar att människan utan Gud lever i okunnighet om allt och i en olycka som det inte går att komma undan. Det är elände att hysa viljan till det goda och samtidigt känna sin vanmakt. Människan vill vara lycklig och viss om det som är sant. Hon är ändå oförmögen att veta och också att utrota sin hunger efter vetande.³²¹ Människan längtar efter sanning men finner bara ovisshet. Hon längtar efter lycka men finner bara elände och död.³²²

Det enda som kan trösta människan i hennes elände är förströelsen. Ändå är den samtidigt den största av alla människans plågor för att den hindrar henne att ge akt på sig själv.

³¹⁶ Jfr Giraud (1935, 89). Quand je considère la petite durée de ma vie, absorbé dans l'éternité précédente et suivante, le petit espace que je remplis et même que je vois, abîmé dans l'infinie immensité des espaces que j'ignore et qui m'ignorent, je m'effraie et m'étonne de me voir ici plutôt que là, car il n'y a point de raison pourquoi ici plutôt que là, pourquoi à présent plutôt que lors. Qui m'y a mis? Par l'ordre et la conduite de qui ce lieu et ce temps a-t-il été destiné à moi? (205)

³¹⁷ Ibid., 59. Un homme est un suppôt; mais si on l'anatomise, sera-ce la tête, le cœur, l'estomac, les veines, chaque veine, chaque portion de veine, le sang, chaque humeur du sang? (115)

³¹⁸ Ibid., 74. Si notre condition était véritablement heureuse, il ne nous faudrait pas divertir d'y penser pour nous rendre heureux. (165)

³¹⁹ Ibid., 142. Orgueil, contrepesant toutes les misères. Ou il cache ses misères; ou, s'il les découvre, il se glorifie de les connaître. (405)

³²⁰ Ibid., 58. Le sentiment de la fausseté des plaisirs présents, et l'ignorance de la vanité des plaisirs absents causent l'inconstance. (110)

³²¹ Ibid., 139. L'Écclésiaste montre que l'homme sans Dieu est dans l'ignorance de tout, et dans un malheur inévitable. Car c'est être malheureux que de vouloir et ne pouvoir. Or il veut être heureux, et assuré de quelque vérité; et cependant il ne peut ni savoir, ni ne désirer point de savoir. (389)

³²² Ibid., 161. Nous souhaitons la vérité, et ne trouvons en nous gu'incertitude. Nous cherchons le bonheur, et ne trouvons que misère et mort. (437)

Eftersom det är tråkigt utan förströelser uppmanas människan till att söka ett säkrare medel mot ledan. Förströelser förnöjer och för människan utan att hon själv märker det lugnt och stilla in i döden.³²³ Naturen är funtad så att den överallt både i människan och utanför henne uppvisar en förlorad Gud och en fördärvad natur³²⁴. Människan handlar inte heller i överensstämmelse med det förnuft som utgör hennes väsen³²⁵.

När människan är frisk undrar hon över hur hon skall kunna klara av en sjukdom men när hon är sjuk tar hon sin medicin med gott mod. Sjukdomen gör att hon finner sig i det. Lidelserna och längtan till utflykter och nöjen som följer i hälsans spår är borta för de är oförenliga med sjukdomen. Naturen skapar de önskningsar och lidelser som passar in i ett sjukrum. Människan plågas bara av den oro som hon själv försätter sig i men rastlösheten innebär ytterligare lidelser som präglar också andra levnadsförhållanden.³²⁶ De höga andliga prestationer som själen stundom höjer sig till är ett tillstånd som inte består. Själen kastar sig upp dit bara för ett ögonblick och inte för att evigt trona där.^{327 328}

Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna

Inledningsvis fortsätter penetreringen av människans obeständighet men nu med särskild hänvisning till själen och dess böjelser. När människan längtar efter sanning och lycka finner hon ovisshet och elände. Allt som hennes själ möter är invecklade angelägenheter. Inför en annan människa är hon själv besynnerlig och nyckfull och hon har svårt att anpassa sig till gängse ordning och förväntningar. Hennes personlighet är svår att föreställa sig för hon kan både gråta och skratta åt samma slags händelser.

³²³ Jfr Giraud (1935, 75). La seule chose qui nous console de nos misères est le divertissement, et cependant c'est la plus grande de nos misères. Car c'est cela qui nous empêche principalement de songer à nous, et qui nous fait perdre insensiblement. Sans cela, nous serions dans l'ennui, et cet ennui nous pousserait à chercher un moyen plus solide d'en sortir. Mais le divertissement nous amuse et nous fait arriver insensiblement à la mort. (171)

³²⁴ Ibid., 162. Car la nature est telle, qu'elle marque partout un Dieu perdu, et dans l'homme, et hors de l'homme, et une nature corrompue. (441)

³²⁵ Ibid., 162. L'homme n'agit point par la raison, qui fait son être. (439)

³²⁶ Ibid., 58. Quand on se porte bien, on admire comment on pourrait faire si on était malde; quand on l'est, on prend médecine gaiement: le mal y résout. On n'a plus les passions et les désirs de divertissements et de promenades, que la santé donnait, et qui sont incompatibles avec les nécessités de la maladie. La nature donne alors des passions et des désirs conformés à l'état présent. Il n'y a que les craintes, que nous nous donnons nous-mêmes, et non pas la nature, qui nous troublent, parce qu'elles joignent à l'état où nous sommes les passions de l'état où nous ne sommes pas. (109)

³²⁷ Ibid., 131. Ces grands efforts d'esprit, où elle ne se tient pas, elle y saute seulement, non comme sur le trône, pour toujours, mais pour un instant seulement. (351)

³²⁸ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 106–119).

Människans själ är i sig varken god eller ond. Som sådan är den inte en substans utan en samling egenskaper, tillstånd eller aktiviteter. Av den orsaken att det hör till själen att tänka eller förstå tar den skada av att inte låta sig ledas av det som människans vetande står för.³²⁹ Endast tillfälligt kan den höja sig till högre andliga prestationer. Eftersom kausala samband inte gäller beträffande en människas varande, kan föromdömet om hennes komplicerade själ som ibland är mera upphöjd inte få någon framträdande roll.

Människan vill det goda men oron och ledan är hennes följeslagare och ofta råkar hon ut för elände. Obeständigheten finns oberoende av om anledningen är någonting som omger henne eller om det är fråga om hennes själs böjelser. Som motvikt till sitt elände visar människan högmod även om hon vet att det är olämpligt. Det för inte heller något gott med sig att hon vill härska över andra människor. Makten har inga rättigheter när det gäller andlighetens värld. Det är endast i den fysiska världen som auktoriteter kan råda över handlingar som görs och sker.

Av naturen lever människan med mycket ovisshet inom sig. Kännetecknande är att hon försöker dölja tomheten och otryggheten. Stora och tvära ryck från gränslös självsäkerhet till skräckslagen modlöshet drabbar hennes odelade väsen. När hon förväntar sig sanning och lycka kan det vara ovisshet och elände som uppenbaras. På ett omärkligt sätt kan människan hamna i en olycka som det inte finns någon orsak till. Det är som om hon är nedsänkt i en outgrundlig rymd som hon inte känner och som inte känner henne. Därför är det inte konstigt att hon förfäras och förvånas över sin placering och över att hon lever just nu och inte under en annan tid. Det väcker i henne stor förundran över på vilket sätt allt detta kommer henne till del och vem det är som leder och styr denna tillvaro. Enligt Pascal med hänvisning till Predikaren i Bibeln³³⁰ lever människan i okunnighet om allt och i en olycka som inte går att komma undan därför att hon inte räknar med Gud. Tolkningen här är avhängig ett sökande efter kunskap om människans tillvaro när hon beaktar att Gud är hennes skapare.

³²⁹ Pravitz (1994, 127–132).

³³⁰ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 112).

Människan kan inte veta sitt tillstånd men åstadkommer själv lidelserna som präglar hennes varande. Differentieringarna av en människa som besynnerlig, nyckfull och instabil men stark, skön, god och from kan som nya påfund vara svåra att hantera men de är väsentliga i avseende på föromdömen som gäller hälsa och helhet.

För att bli viss om någonting krävs att människan först ger akt på sig själv. När hon börjar tvivla blir hon mera förmögen att stilla sin hunger efter vetande. Tolkningen visar att det till människans väsen hör att hon skapar önskningar för olika tillfällen i livet. Hon känner sig själv och kan också bäst själv få ordning på sitt liv. Själv fyller hon bara en liten plats mellan den föregående och den kommande evigheten. Naturen erbjuder henne sådant som hon har användning av för att hon inte skall behöva genomlida onödiga prövningar. Den uppvisar i analogi med Pascal en förlorad Gud, vilket gör att människan inte kan handla i överensstämmelse med sitt väsens förutsättningar. Hon plågas av oro för framtiden och tar åt sig lidelser som präglar också andra förhållanden än dagens vedermödor.

Det största eländet är att människan kommer till korta även om hon vill det goda. Oron som härrör från hennes fördärvade natur finns både i henne och runtom henne och den präglar alla hennes levnadsförhållanden. Människan rättar sig efter omständigheterna och har sina dygder som rättesnören. Också när hon söker tröst i eländet eftersträvar hon att handla i överensstämmelse med sitt väsens förutsättningar.

Dygden dämpar eländet

Elände är som motgångar men också armod som drabbar människan. I texten är ohälsa också återverkningarna av elände för att eländet påverkar hela varandet. Att människan är i avsaknad av lycka och visdom är eländigt. I fråga om kroppens ohälsa betingar den ett konkret illabefinnande och gör människan närvarande i tiden. Det andliga kommer närmare när hon försöker ha fördragsamhet och leva med eländet. Eftersom själen och kroppen är ett med anden kommer också människans värdighet att lida när hon är otrygg och modlös.

Att människan har en grundläggande inre styrka är en dygd som kan likställas med att vara hel. Den naturliga människan har alltid möjlighet att bli mera stark, skön och självsäker. Med en sådan bakgrund vågar hon också ställa önskningar om sin framtid och inte så mycket reta sig på det som är eländigt. Eftersom inga kausala samband gäller det mänskliga varandet går det inte att söka orsaken till att själen ibland förmår höja sig till andliga prestationer. Det är inte heller intressant på vilket sätt kroppen, själen och anden interagerar med varandra. Människan är en enhetlig substans som visar sig ha huvud, hjärta, mage, blodomlopp, blodkärl, blodroppar och mycket mera. För att hon är denna helhet sorterar verkningshistorien ut sådant som hänför sig till att kunna överblicka själen och anden som skilda väsen.

Att en människa uppfattar den andra människans själ vara komplicerad kan vara en följd av att den andra betar sig oväntat i en viss situation. Ur olika perspektiv försöker människor hindra ett eländes tillblivelse eller också dölja det när det redan har uppkommit. Det kan vara så att någon visar högmod eller tar till förströelser som förefaller förvånansvärda. Den fortsatta förståelsen tar fasta på att människan följer en dygd för att dämpa eländet som hon möter. En skillnad i textens meningshorisont i förhållande till förståelsehorisonten finns i förmenandet att när människan förr levde i osäkerhet och rädsla för oförutsedda händelser lever hon idag som om hon behärskar det mesta i sin tillvaro.

Texten³³¹ ger i sak påståenden om världens elände i bemärkelsen att människan söker det motsatta speciellt med hänsyn till sin hälsa och värdighet. Ifall människans tillvaro förutsatte verklig lycka skulle hon inte behöva göra något för den. Hon skulle bara existera i en god verklighet där hennes väsens förnuft rådde och glädjen skulle inte vara tom. I själva verket fyller människan enligt texten en liten plats mellan två evigheter. Såväl i materiellt som i immateriellt hänseende är denna position obestämd. Föregripande av vardandet som ett vishetens mysterium förefaller tilltalande och utmanande. Människans tillvaro har ingen given ordning, och underlag för detta utgör hennes varaktiga strävan mot helhet. Att hon under såväl hopp som förtvivlan söker mening ger rörelserna i hälsa.

³³¹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 112).

Som eländets motsatser finns dygderna som resurser i hälsan när människan skall välja väg i livet. Textens sätt att beskriva hennes elände är svårfångat i vårdvetenskaplig terminologi men i avseende på närmast hälsans integritet går det att utläsa nya möjligheter att förhålla sig till dess mening. Människan är i en olycka som det inte går att komma undan om hon lever utan Gud.³³² Prestationer och makt har ingen betydelse och hon får inte själv bestämma om tid och rum. När hälsan vacklar framstår alla glädjeämnen som tomma, och människans längtan efter förströelser avtar. Det är ett elände att känna vanmakt och samtidigt hysa vilja till någonting gott och riktigt i tillvaron.

Med frågorna³³³ 1 och 2 som utgångspunkt kan hälsa tolkas som en rörelse mellan godhet och elände. Med sitt väsens förnuft försöker människan bemöta såväl glädjeämnen som tomheten i tillvaron. Hon upprätthåller eller återskapar därmed sin värdighet och formar ständigt sitt liv på nytt. Ohälsa är att när människan lever utan Gud drabbar motgångarna henne för att tillvaron är inte stärkt av att hon räknar med Gud i sitt liv. Fråga 3 uppmärksammar att människans begär efter en glädjens hemlighet präglar hennes vardande. I fråga 4 är tolkningen att människan i själva verket är eländig men dygderna upprätthåller ett gott liv.

Människan övervinner sitt armod

Ett vårdvetenskapligt sätt att förstå eländet hos människan är att se det som ohälsa. Enligt texten lever människan i elände därför att hennes glädjeämnen är tomma och tillvaron är rastlös. Att hon pålägger sig själv lidelser i enlighet med sin livssituation kan förstås som att hon lever som människor vanligen gör. Hon handlar inte i överensstämmelse med sitt väsens förnuft som är en potential för hälsa eftersom tillfälligheter styr henne.

För att få en uppfattning om sin föränderliga själ behöver en människa ha personliga erfarenheter av dess böjelser. Hon tror också mera på det hon själv erfar än på det som andra säger. Hennes aktuella tillstånd blir att söka rättrådighet för att själen ger henne

³³² Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 112).

³³³ Den övergripande frågeställningen är att på vilket sätt kan Pascals *Tankar* belysa människans hälsa. Forskningsfrågorna lyder: 1. Hur kan hälsa utläsas? 2. I vilken form framträder ohälsa? 3. Vad ankommer på ett vardande i hälsa? 4. Vad kännetecknar hälsans varande?

förmågan att tänka. Själen tar även skada av att inte låta sig ledas av ett vetande. Att den endast för korta ögonblick höjer sig till andliga prestationer hör till människans natur. Det förutsätter att människan ger akt på sig själv för att förstå sin komplicerade själs böjelser. I enlighet med Pascal skapar hon sig lätt egna förströelser på bekostnad av sanningssökandet. Förest med egen erfarenhet av religionen kan människans andlighet få en ny framtoning.

Människans elände kan inte avfärdas som något oviktigt. Så länge hon lever utan Gud är hon okunnig om det mesta i enlighet med Pascal. Tomheten och ovissheten gör att hon vill härska över andra och att hon visar högmod uppfattas inte som något gott. Sökandet efter förströelse kan i förlängningen bli till en plåga också för henne själv. Människan handlar i enlighet med den visdom som präglar hennes väsen.

Uppenbarandet av textens syn på elände ger som en abduktiv tes ett tillskott av kunskap om hälsans rörelse när tomheten överväger. Att människan utgår från sina dygder gör att hon med självbehärskning kan bevara sitt lyckliga varande. Hon lyfts ur sitt armod genom att ställa in sig på att hälsa inte kan vara det beständiga varandet. Samtidigt är eländet också ohälsa i bemärkelsen att människan tyr sig till förströelser.

Till följd av forskningsfrågorna framläggs att människans vardande präglas av begäret efter glädjens hemlighet. Hälsa är både lycka och armod med tidsbegränsad status för att en människa kan inte bestämma över tid och plats. Hon vill leva med högaktning för att behålla eller återfå sin värdighet. Elände och ohälsa finner inte sin lösning utan hennes egna insatser. Människan måste med sitt förnuft söka det som är förenligt med ett gott liv även om det inte finns någon fullbordad förståelse av det mänskliga livets utformning. I detta fall bär Pascals tankar på en oavslutad sanning som inte heller i andra sammanhang finns färdig att tillgå. En människa fyller en liten plats mellan den föregående och den kommande evigheten och hon vet inte vem som har bestämt hennes plats och tid och vem som styr allting. Det tidsbegränsade tillstånd av lycka och elände som präglar människan placerar sig i den ontologiska hälsomodellen som ett sant varande.

“Människans leda” begränsar livsrummet

Efter inledningen om högmod skriver Pascal att vetgirighet är bara fåfänga. I regel vill människan veta något bara för att få någonting att tala om.³³⁴ Hon är beroende och hon vill vara beroende av andra människor³³⁵.

Ingenting är olidligare för människan än den fullkomliga ron, utan lidelser, utan affärer, utan nöjen och utan något att göra. Då känner människan sin intighet, sin isolering, sin otillräcklighet, sitt beroende, sin vanmakt, sin tomhet. Från botten av människosjälens stiger det genast upp leda, tunga tankar, melankoli, sorg, agg och förtvivlan.³³⁶

Det är en dubbelhet i människan och den är så uppenbar att det finns personer som har ansett att människan har två själar. För dem föreföll det omöjligt att det kan inträffa så stora och tvära kast från gränslös självsäkerhet till skräckslagen modlöshet i ett och samma väsen.³³⁷ Människans natur är alltigenom natur och det finns inte en reaktion som inte är naturlig³³⁸.

Människans natur ligger i rörelsen och den fullständiga vilan är döden³³⁹. En människa skall inte värdera naturen i förhållande till sig själv utan bara i förhållande till naturens egen beskaffenhet³⁴⁰. Människan håller sig kvar i dygden inte av egen kraft utan genom en spänning som skapas av två motsatta laster på samma vis som hon förblir stående mellan två motsatta vindar. Ifall den av dessa laster avlägsnas hemfaller hon åt den andra lasten.³⁴¹

³³⁴ Jfr Giraud (1935, 72). Curiosité n'est que vanité. Le plus souvent on ne veut savoir que pour en parler. (152)

³³⁵ Ibid., 61. Description de l'homme: dépendance, désir d'indépendance, besoin. (126)

³³⁶ Ibid., 61. Rien n'est si insupportable à l'homme que d'être dans un plein repos, sans passions, sans affaire, sans divertissement, sans application. Il sent alors son néant, son abandon, son insuffisance, sa dépendance, son impuissance, son vide. Incontinent il sortira du fond de son âme l'ennui, la noirceur, la tristesse, le chagrin, le dépit, le désespoir. (131)

³³⁷ Ibid., 145. Cette duplicité de l'homme est si visible, qu'il y en a qui ont pensé que nous avons deux âmes. Un sujet simple leur paraissait incapable de telles et si soudaines variétés d'une présomption démesurée à un horrible abattement de cœur. (417)

³³⁸ Ibid., 51. La nature de l'homme est tout nature, Il n'y a rien qu'on ne rende naturel. (94)

³³⁹ Ibid., 61. Notre nature est dans le mouvement; le repos entier est la mort. (129)

³⁴⁰ Ibid., 166. Il ne faut pas juger de la nature selon nous, mais selon elle. (457)

³⁴¹ Ibid., 133). Nous ne nous soutenons pas dans la vertu par notre propre force, mais par le contrepois de deux vices opposés, comme nous demeurons debout entre deux vents contraires: ôtez un de ces vices, nous tombons dans l'autre. (359)

Människan arbetar oavslåtligen på att försköna och bevara sitt skenväsande. När hon är i balans och högsint skyndar hon sig att göra detta känt så att dygderna kan komma henne till godo. Hon berövar aldrig sin skenmänniska dessa dygder. Människan är feg bara hon kan bli ansedd som tapper. Som ett bevis för livets tomhet gäller att om livet inte tillfredsställer byter människan gärna ut det mot det andra livet. Den som inte är villig att dö för sin ära skulle ju anses som en usling.^{342,343}

Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna

I en inledande tolkning av leda förefaller det som om texten försöker besvara ett brett område av människans varande. Verkningshistorien har redan gjort avgränsningen vid att leda är en form av ohälsa när människans önskningar slår fel och hon drabbas av modlöshet. Det blir nästan olidligt för henne att finnas till eftersom tomhet och vanmakt är det naturliga tillståndet.

Ledan förefaller inte vara något som ger en människa anledning att göra vilka anmärkningsvärda saker som helst för att bli kvitt den. Det är en dubbelhet i hennes natur att även om hon är fylld av leda finns hennes önskningar kvar. Hon vill hävda sig inför andra människor och tala om det hon vet och berätta vad hon själv är bra på. Ibland vill hon veta saker bara för att ha någonting att berätta vidare till andra. Beroendet av och kontakten med andra väljer människan för att försköna sitt yttre väsen. Att hon är fåfänglig och hänger sig åt högsinhet för att bli uppskattad kan medföra att hon blir omtyckt bara för de egenskaper som kommer fram genom de uppdrag hon åtar sig. Ifall hon älskas på grund av sådant som ämbetet medför är det inte hon själv som är mottagaren utan de egenskaper som är knutna till hennes myndighet och status. Under sådana omständigheter blir inte människan som den hon är föremålet för godhet och aktning.

³⁴² Jfr Giraud (1935, 71). Nous travillions incessamment à embellir et conserver notre être imaginaire et négligeons le véritable. Et si nous avons ou la tranquillité, ou la générosité, ou la fidélité, nous nous empressons de le faire savoir, afin d'attacher ces vertus-là à notre autre être, et les détacherions plutôt de nous pour les joindre à l'autre; nous serions de bon cœur poltrons pour acquérir la réputation d'être vaillants. Grande marque du néant de notre propre être de n' être pas satisfait de l'un sans l'autre, et d'échanger souvent l'un pour l'autre! Car qui ne mourrait pour conserver son honneur, celui-là serait infâme. (147)

³⁴³ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 120–123).

Ett viktigt förordöme att urskilja gäller människans skenväsande som inte är detsamma som hennes sanna natur. Hennes ställning eller uppdrag bestämmer inte vem hon är. Alltså kan en människa inte vara älskvärd för de egenskaper som hon har till låns. Hon förlorar inte sitt jag utan är i allt sig själv med sina begär, minnen, tankar och omdömen.

I Pascals³⁴⁴ tankevärld finns dygderna som en grundläggande styrka. Det kräver ändå mod och möda att hålla kvar och följa dem. Rörelsen i människans natur gör att hon lätt hemfaller åt olika laster. Den ombytliga själen blir orolig om det händer för litet kring hennes person men den blir också rastlös av att hon har för många sysslor. Det är vetgirigheten som gör att människan sysselsätter sig och tar sig an nya saker eller återgår till en tidigare sysselsättning. Allt för att försöka sätta sig emot tunga tankar och förtvivlan som trots en stor självsäkerhet stiger fram. Ifall hon drabbas av stor modlöshet önskar hon byta ut sitt första liv mot det andra livet. Alltså kan hon välja att dö för sin ära för att inte anses vara en usling. Att människan vill ha uppskattning och anser sig vara tapper trots att hon är feg är ett bevis för livets tomhet på samma sätt som att hon anammar säregna egenskaper för att göra sig tillfreds med situationen.

Förförståelsen visar att människan av naturen har ledan som ständig följeslagare. Pascal³⁴⁵ använde sig av allmängiltiga normer för att beskriva detta och det märks i formuleringarna att det var vardagslivet som påverkade hans tänkande. I sina utformningar av människan har han lagt in värderingar som utgår från hennes naturliga egenskaper. Det finns också sådant som kan hänföras till tillfälliga särdrag och därför kan utgöra hennes laster. För att människan har dygderna kan hon hålla sitt trygga varande i balans och förmår avleda oron som tillfälligheterna annars skulle orsaka henne.

Ledan är inte uppenbar

Nya differentieringar av hälsa uppkommer genom att anamma människans leda som en form av ohälsa. Leda är en del i hälsans varande och hör till livet på samma sätt som ovisshet, sorg och lidande. En tydlig markering är att ledan ger illabefinnande för att det är

³⁴⁴ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 121).

³⁴⁵ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 120–121).

tunga tankar och förtvivlan som upptar människan. Ledan är inte alltid iögonfallande eller påtaglig, även om texten³⁴⁶ säger att det är naturligt att leda finns.

Som en delvis ny förståelse uppkommer att det är vanligt att människan uppehåller en förskönande fasad som döljer ledan. För att vara omtyckt av andra människor försöker hon ta sig ur sin belägenhet. Själsäkerheten och modlösheten som motsatta spänningar i människans väsen gör att det alltid är en rörelse på gång. Vanmakten och otillräckligheten övergår i styrka och mod så snart människan har hittat en utväg att förändra sin situation.

En människas egenskaper är knutna till hela hennes varande och därför är hon uppskattad på grund av alla sina anlag. När hon värdesätts för andra egenskaper än sina själsliga kan det bli betungande därför att hennes yttre kräver att bli mera tilltalande. Enligt Pascal³⁴⁷ är det inte möjligt att abstrakt älska en människas själsliga substans vilket skulle innebära att hon älskas bara för de egenskaper som hon har till låns. Texten manifesterar en verklighet där människan fyller ut sin tillvaro med innehåll av olika slag för att hela hennes potential skall få växa³⁴⁸.

Föromdömet som här är verksamt tar fasta på att människan är enheten av ande, själ och kropp. Med vårdteologi som en särskild referens inom vårdvetenskapen finns förståelsen för att människans liv får ett meningsinnehåll när det är förankrat i en andlig sedvänja. Människan kämpar trofast för sitt andliga välbefinnande och försöker förstå att förtvivlan och leda ständigt kommer att utmana henne. Vardandet i enlighet med den ontologiska hälsomodellen förblir ett mysterium i mötet med textens återgivande av människans otillfredsställelse med det första livet. Eftersom hälsa är en helhet och den är okränkbar förefaller det främmande att människan skulle kunna byta till det andra livet och därmed tänka sig att dö för något som framstår som hennes ära. I förståelsehorisonten finns inte någon färdig föreställning om följderna när ledan gör sig påmind. Människan är densamma men det förefaller som om vanmakten kan övergå i styrka för att hon finner ära i sin otillräcklighet.

³⁴⁶ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 121).

³⁴⁷ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 122).

³⁴⁸ Tolkningen är präglad av att Pascal koncentrerade sig på konkreta sakförhållanden i människans motsägelsefulla natur.

Som den enhet människan är strävar hon efter balans i tillvaron och motarbetar ledan och tristessen genom att trofast hålla fast vid sina dygder. Ledan är inte alltid påfallande och människan hittar ett sätt att bemästra den och kan även glömma att den finns för att någonting angeläget upptar hennes uppmärksamhet.

Tolkningen visavi de två första frågorna³⁴⁹ uppvisar att det är viktigt att trots sin modlöshet vara utåt sett en tilltalande person och åtnjuta gott anseende. Rörelsen i hälsan innebär att otillräcklighet och tunga tankar är inneboende i människan, och tvära kast från att vara självtillräcklig till att hon blir nedslagen är naturligt. Ohälsa är att vara ockuperad av ledan. I fråga 3 anförs att tapperhet kan dölja meningslösheten medan i fråga 4 återges att när yttre synliga egenskaper knyts till varandet är inte människan själv föremål för kärleken utan det är hennes skenväsande.

Människan skapar sin livsmening

Leda hör till människan och hon kan inte undkomma dess framfart. Den är ursprunglig och den är en äkta inlevelse. Det är sundare att inte visa sin leda än att beklaga dess befintlighet. Människan vill utåt visa att hon är högsinnad och i balans. Tecken på leda är att människan är förvillad i sina förbindelser och lever med ett illabefinnande som hindrar hennes förehavanden. Som ockuperad av leda är människan inte integrerad utan hon är såväl kroppsligt som själsligt och andligt i ett olyckligt tillstånd. Trots detta försöker människan avvisa att hon är besatt av ledan. Ifall hon var passivt inställd skulle det betyda att hon underhåller någonting som bara leder till att hon inte kan leva på ett värdigt sätt.

Med hänvisning till Pascals³⁵⁰ text har människan oavbrutet sin leda att kämpa mot. Genom kommunikationen med texten har förståelsen av människan som lever med leda och modlöshet men samtidigt är tapper kunnat fördjupas. Tillfälligheter som fångar hennes person gör henne splittrad så att ledan och självtillräckligheten växelvis får överhand. För att avleda ledan kan människan ta till sina passioner och nöjen för att

³⁴⁹ Den övergripande frågeställningen är att på vilket sätt kan Pascals *Tankar* belysa människans hälsa. Forskningsfrågorna lyder: 1. Hur kan hälsa utläsas? 2. I vilken form framträder ohälsa? 3. Vad ankommer på ett vardande i hälsa? 4. Vad kännetecknar hälsans varande?

³⁵⁰ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 120).

därmed visa utåt att det förhåller sig gott med henne. I själva verket är det fråga om en tillfällig behovstillfredsställelse som människan krampaktigt söker. Av andra kan det uppfattas som själviskhet och högmod. Hon förmår inte på en gång vara omtyckt för det som hon utåt ger uttryck för och samtidigt ge avkall på sina egna begär.

Att skapa mening i livet förutsätter att en människa fritt kan hantera sin leda. Här hjälper tapperheten som hon har via sina dygder men också hennes naturliga hjältemod³⁵¹ är till stor fördel. Ledan förorsakar inte skräck som hotar människans verklighet, men den kan göra henne osäker. Den föranleder inte heller att hon måste ta sig an lidelser och utsätta sig för andra människors värderingar. Människor har i alla tider kämpat mot prövningar utan att ge upp och utan att acceptera hinder och olust som följer i ledans spår.

I den nya gemensamma horisonten konkretiseras bilden av en människa som är vetgirig och ständigt söker sig nya vägar för att komma ifrån sin leda. Att hon ibland uppvisar sidor av sig som hon inte alltid skulle förtjäna beror på omgivningens förväntningar på henne. Pascals³⁵² text öppnar för förståelsen av att människan måste lära sig av erfarenheterna och med självdisciplin försöka bota ledan. Det är inte möjligt för henne att uppskatta eller ens räkna med naturens delaktighet i medlingen för naturen har sina egna bedömningsgrunder.

Forskningsfrågorna uppenbarade att oberoende av leda vill människan vara tilltalande och ha gott anseende. Ohälsa är närmast att vara utan entusiasm för att ledan har greppet. Tvära kast från att vara självtilräcklig till att vara nedslagen är naturligt, men trots den rådande meningslösheten vill människan vara tapper. När ledan är tyst och osynlig kan det vara människans skenväsande som får uppskattningen på bekostnad av medmänsklighet.

³⁵¹ Lanara (1981). Heroism som mod och osjälviskhet är grundläggande i vårdandet.

³⁵² Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 120–121)

“Verkningarnas orsak” är att möda ger belöning

Vördnad innebär att göra sig besvär för den andra³⁵³. Genomsnittsmänniskan har ett sunt omdöme om saker och ting för att hon lever i en naturlig okunnighet som är människans sanna position. Av vetenskapens två ytterpunkter som berör varandra är den ena den rent naturliga okunnighet som alla människor föds till. Den andra är den okunnighet som de stora andarna når fram till när de genomforskat allt mänskligt vetande. De senare inser att de ingenting vet och hamnar i samma okunnighet som den de utgick ifrån. Detta är en okunnighet som är medveten om sig själv. Mellan dessa två punkter lever de som har arbetat sig ut ur den ursprungliga sortens okunnighet men inte förmått nå fram till någon annan. De har ett drag av självbelåten vetenskaplighet och låtsas vara lärda. Dessa personer åstadkommer förvirring i världen och drar felaktiga slutsatser om allting. Den stora publiken och de visa bestämmer världens gång och de halvlärda föraktar massan och blir själva föraktade.³⁵⁴

Verkningarnas orsak är att folk vördar personer av hög börd³⁵⁵. Mänsklig svaghet är orsaken till att mycket anses vara vackert, t.ex. lustspel³⁵⁶. Lystnad och makt är upphovet till alla våra handlingar. Lystnaden skapar de frivilliga och makten de ofrivilliga.³⁵⁷ Vi bör vara tysta så ofta som möjligt och bara tala om Gud, som vi vet är sanningen. På så sätt överbevisar vi oss själva om sanningen.³⁵⁸

³⁵³ Jfr Giraud (1935, 123). Le respect est: Incommodez-vous. (317)

³⁵⁴ Ibid., 125–126. Le monde juge bien des choses, car il est dans l'ignorance naturelle, qui est le vrai siège de l'homme. Les sciences ont deux extrémités qui se touchent. La première est la pure ignorance naturelle où se trouvent tous les hommes en naissant. L'autre extrémité est celle où arrivent les grandes âmes, qui, ayant parcouru tout ce que les hommes peuvent savoir, trouvent qu'ils ne savent rien, et se rencontrent en cette même ignorance d'où ils étaient partis, mais c'est une ignorance savante qui se connaît. Ceux d'entre deux, qui sont sortis de l'ignorance naturelle, et n'ont pu arriver à l'autre, ont quelque teinture de cette science suffisante, et font les entendus. Ceux-là troublent le monde, et jugent mal de tout. Le peuple et les habiles composent le train du monde; ceux-là le méprisent et sont méprisés. (327)

³⁵⁵ Ibid., 12. Raison des effets. Le peuple honore les personnes de grande naissance. (337)

³⁵⁶ Ibid., 126. La faiblesse de l'homme est la cause de tant de beautés qu'on établit, comme de savoir bien jouer du luth. (329)

³⁵⁷ Ibid., 128. La concupiscence et la force sont les sources de toutes nos actions: la concupiscence fait les volontaires; la force, les involontaires. (334)

³⁵⁸ Ibid., 184. Il faut se tenir en silence autant qu'on peut, et ne s'entretenir que de Dieu, qu'on sait être la vérité; et ainsi on se la persuade à soi-même. (536)

Människan har ett klart medvetande om sin hälsa men inte om sin rättfärdighet³⁵⁹. Vanan är hennes natur. Den som vänjer sig vid tron han tror. Han kan inte längre låta bli att ängslas för helvetet och kan inte tro på någonting annat.³⁶⁰ Människan önskar underkasta sig förnuft och rättvisa. Som den naturliga grunden för hennes handlande känns förnuftets och rättvisans herravälde inte mer despotiskt än njutningens.³⁶¹ Rättvisan är identisk med det hävdvunna. Därför måste alla lagar som har kommit i hävd hos oss med nödvändighet och utan närmare granskning accepteras som rättvisa eftersom de en gång blivit accepterade.³⁶²

Det strider inte mot vår egenkärlek att beklaga de olyckliga. Vi är tvärtom i vårt esse när vi kan ge bevis för vår vänskap och vinna anseende för kärlek till nästan utan att ge någonting.³⁶³ När människan har vant sig vid att acceptera dåliga argument för naturliga fenomen accepterar hon inte de riktiga när de väl blir upptäckta, som t.ex. blodcirkulationen som förklaring till att ådrorna sväller upp när det läggs ett förband.³⁶⁴

Det är dråpligt att iaktta hur det finns människor som först förnekar alla Guds och naturens lagar och sedan gör sig egna som de noggrant efterföljer. På samma sätt bär sig logikerna åt. Det är lätt att tro att deras intellektuella utsvävningar är utan gräns när det blir klart hur många rättvisa och heliga gränser de har överskridit.³⁶⁵ Tiden botar plågan och bilägger stridigheter därför att människan själv förändras och inte längre är densamma. Varken den som kränker eller den som blir kränkt är längre densamma.³⁶⁶ De aktningens länkar som i allmänhet knyter människorna till varandra är skapade av

³⁵⁹ Jfr Giraud (1935, 169). On est assuré de la santé et non pas de la justice. (467)

³⁶⁰ Ibid., 51. La coutume est notre nature. Qui s'accoutume à la foi, la croit, et ne peut plus ne pas craindre l'enfer, et ne croit autre chose. (89)

³⁶¹ Ibid., 125. Car on ne veut être assujetti qu'à la raison ou à la justice. L'empire de la raison et de la justice n'est non plus tyrannique que celui de la délectation; se sont les principes naturels à l'homme. (325)

³⁶² Ibid., 122. La justice est ce qui est établi; et ainsi toutes nos lois établies seront nécessairement tenues pour justes sans être examinées, puisqu'elles sont établies. (312)

³⁶³ Ibid., 165. Plaindre les malheureux n'est pas contre la concupiscence. Au contraire, on est bien aise d'avoir à rendre ce témoignage d'amitié, et à s'attirer la réputation de tendresse, sans rien donner. (452)

³⁶⁴ Ibid., 52. Lorsqu'on est accoutumé à servir de mauvaises raisons pour prouver des effets de la nature, on ne veut plus recevoir les bonnes, lorsqu'elles sont découvertes. L'exemple qu'on en donna fut sur la circulation du sang, pour rendre raison pourquoi la veine enfle au-dessus de la ligature. (96)

³⁶⁵ Ibid., 140. C'est une plaisante chose à considérer, de ce qu'il y a des gens dans le monde qui, ayant renoncé à toutes les lois de Dieu et de la nature, s'en sont fait eux-mêmes auxquelles ils obéissent exactement. Et ainsi les logiciens. Il semble que leur licence doive être sans aucunes bornes ni barrières, voyant qu'ils en ont franchi tant de si justes et de si saintes. (393)

³⁶⁶ Ibid., 60. Le temps guérit les doulers et les querelles, parce qu'on change: on n'est plus la même personne. Ni l'offensant, ni l'offensé, ne sont plus eux-mêmes. (122)

nödvändigheten. Det behövs nämligen att det råder en viss rangordning mellan människorna för alla vill härska. Alla kan inte det men några kan det.^{367, 368}

Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna

En tolkning är alltid på väg för att Pascals text visar att vanliga livserfarenheter ger värdefulla insikter att ta till vara. Det är välbekant att personer som gör någonting extra eller är av hög börd vördas och uppmärksammas. En viss rangordning är gällande, för det är många som vill vara betydelsefulla och härskande människor. Länkarna som knyter människor till varandra är en form av inbillningar som i något skede har varit nödvändiga för att etablera kontakterna. Människor anstränger sig inför andra, inte bara för att visa dem vördnad utan för att själva röna uppskattning.

Texten visar ett speciellt sätt att se på sanningen utifrån två ytterligheter som finns för att stödja ett vetenskapligt tänkesätt³⁶⁹. Den ena ståndpunkten tar fasta på att alla människor föds till en naturlig okunnighet medan den andra visar på den okunnighet som uppkommer efter att mycket forskande har pågått. I det senare fallet har med Pascals uttrycksätt skarpa hjärnor forskat i omständigheter kring mänskligt varande. Den ursprungliga okunnigheten finns kvar, men till skillnad från tidigare har okunskapen blivit medveten hos dem. Någonstans mellan dessa punkter finns det människor som har arbetat sig ur den ursprungliga okunnigheten men inte förmått nå längre. De låtsas vara lärda men skapar förvirring i världen för att de har kvar sin okunnighet även om de förfogar över ett sunt omdöme. Det bästa sättet för människan att överbevisa sig om sin okunnighet är att så ofta som möjligt tala om Gud för hon vet att han är sanningen. Detta även om hon inte har någon klar kännedom om hans rättfärdighet.

Att en människa bedömer sådant som ett lustspel vara någonting vackert beror på mänsklig svaghet. Hennes begär skapar självmant de motiv som leder henne men som hon ofta håller för sig själv. Att människor ändå uttrycker sig och betar sig på ett allmänt taget

³⁶⁷ Jfr Giraud (1935, 120). Les cordes qui attachent le respect des uns envers les autres, en général, sont cordes de nécessité; car il faut qu'il y ait différents degrés, tous les hommes voulant dominer, et tous ne le pouvant pas mais quelques-uns le pouvant. (304)

³⁶⁸ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 124–136).

³⁶⁹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 125).

likadant sätt beror på att makt och lystnad står också för de ofrivilliga drivkrafterna. De underkastar sig förnuftiga och rättrådiga tidsfördriv för att de inte är mera egenmäktiga än vad njutningen är för dem.³⁷⁰

Det är vanan som gör att människan kan börja acceptera dåliga skäl i sådan utsträckning att hon inte mera känner igen de goda föresatser som hon av naturen har begåvats med. För att vanan är människans natur tror hennes själ av gammal vana bara på det som den kan urskilja som trovärdigt.³⁷¹

Att makt och rättrådighet kan gå hand i hand härrör från att makten reser sig och gör gällande att den är rättvisande och står för det som är korrekt. När det som är rättrådigt också är identiskt med det allmänt erkända börjar människorna acceptera det som lagenligt. Så maktfullkomna är människorna att de gör sig egna lagar efter att ha förnekat Guds lag och naturens riktlinjer. Att människorna sedan noggrant följer de nya lagarna kan lätt förstås för att både förståndsmässigt och lustfyllt är lagarna utvalda för att passa deras levnadssätt. När rättvisa och heliga gränser överskrids är det i första hand vilsefarna människor som förnekar Guds och naturens lagar men också de intellektuella kan tillägna sig samma utsvävningar³⁷². Människan har inte klart förstått rättrådigheten i sitt liv men är däremot fullt medveten om sin hälsa. Eftersom hon själv förändrar sig botar tiden plågan och människan är inte längre densamma. Detta gäller speciellt den som har blivit förödmjukad men också den som sårar en annan människa.³⁷³

Sanningen följer på förnuft och visdom

Texten förmedlar Pascals³⁷⁴ tänkande om att människan lever i en naturlig okunnighet för att hon tror att sanningen finns där den inte står att finnas. Också om hon är en lärd människa drar hon felaktiga slutsatser, för hon har inte överbevisat sig själv om att alla har kvar sin okunnighet. Fastän människan vet att Gud är sanningen ger hon sig inte tid att

³⁷⁰ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 130).

³⁷¹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 131).

³⁷² Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 134–135).

³⁷³ *Ibid.*, 130, 135.

³⁷⁴ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 121).

tala om honom. I stället följer hon världsliga lagar och satsar sin tid på sedvanor som hon tror att det förpliktat henne att efterleva.

När människan lever med illusioner tar hon allt för givet och frågar inte efter orsakerna till sin okunnighet eller vad det mest riktiga skulle vara för henne. Hon förhåller sig som alla andra och förväntar sig inte heller förståelse för sin egen situation. Under dialogen med Pascals³⁷⁵ text flyttades förståelsehorisonten fram och vidgades genom förståelsen av människans varande i förhållande till hennes komplexa natur och hennes markerade medvetenhet om sin hälsa. Människan som är hälsa och ohälsa konstateras i utsagorna vara sund men ha benägenhet att inte alltid tänka färdigt. Hon försöker underkasta sig förnuft och rättrådighet och genom att låtsas vara lärd underbygger hon förhoppningarna om att också vara det. Främst är det okunskapen om Gud som skapar nya utmaningar i relation till hennes hälsa.

Enligt Pascal är det bästa sättet att komma över sin okunnighet att börja tala om Gud. För att överbevisa sig om Guds sanning skall människan tala på ett sätt som bygger på förutsättningen att hon redan har en tro. Förnuftets makt kan inte vara enväldig utan glädjen i att kunna argumentera för sin egen förståelse är redan en visdom. Sökandet efter Gud minskar förvirringen men av gammal vana kan människan ofrivilligt vara kvar i sin otro. När hon vill förverkliga sig själv är det hennes egen lust som är drivkraften men samtidigt gör hon gott också för andra människor genom sin vördnad för livet.

För att få mera inflytande vill människan hävda sig och med Pascals³⁷⁶ ord vill hon vinna anseende men inte anstränga sig särskilt mycket för det. Det råder inget kausalt samband mellan svag omdömesförmåga och människans elände utan människan söker med vanas makt en god sedvänja i sitt liv. Under andra omständigheter kan hon försvara sig med att hon innerst inne inte vet vad som egentligen är ett gott omdöme. Däremot måste hon agera som om hon är säker på sin sak när hon har överbevisat sig om Guds sanning. Det strider inte heller mot självgodhet att visa deltagande med andra människor.

³⁷⁵ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 125).

³⁷⁶ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 133).

Tolkningen beträffande fråga³⁷⁷ 1 visar på att människan förverkligar sig själv genom förnuftiga resonemang men hon blir av med sin okunnighet först när hon har anammat Guds sanning. Hon förmår då möta sina böjelser med rättvisare argument. I relation till fråga 2 är tolkningen att vanan gör att människan är kvar i otron och hon vet inte sitt eget bästa. Människan är inte beredd att bortse från eventuella egna fördelar och gå i kast med en ny sanning. Fråga 3 bemöts med att i vardandet tar människan tron till sig och blir starkare. För att det är Guds ledning som är motivet har hon mycket att vinna. I fråga 4 vederläggs att människans naturliga svaghet gör att hon agerar som om hon är säker på sin sak och följer sin egen lystnad.

Människan söker sanningen om livet

Tolkningen som gäller verkningarna av förändringar i en människas natur visar att hon bemödar sig om att vara hel och vill förstå livets realiteter. Förförståelsen av hälsans integration innefattar synen på hälsa som att den är en förutsättning för att livet skall ha en mening. Pascal³⁷⁸ framhöll människans bemödande om att fatta tag i sina levnadsbetingelser i bemärkelsen att hon söker det som är sanningen. Verkningarna av svaghet och styrka ger bevis för hälsans rörelse, även om det är ointressant huruvida det ena föregår det andra. Förförståelsen som här inte separeras från textens sak tar fasta på att det är naturligt att människan handlar utgående från sin lust och tror att hon gör gott. Eftersom hon sätter stor tillit till sitt förnuft har omdömesförmågan en viktig plats i allt sökande men speciellt när människan vill komma underfund med sin tro.

Här framstår Pascals³⁷⁹ fyndighet i att människan har någonting att vinna om hon bara agerar som om hon tror på sin sak. När det gäller Guds sanning, som Pascal åsyftar, måste människan börja att tala till Gud på sitt eget sätt. Detta förutsätter att hon redan har ett visst mått av tro vilket också är förenligt med hälsa och helhet. Tron är en grundläggande styrka i en människas hälsa och i förening med hoppet har de tillsammans med kärleken betydelse för hälsans vardande.

³⁷⁷ Den övergripande frågeställningen är att på vilket sätt kan Pascals *Tankar* belysa människans hälsa. Forskningsfrågorna lyder: 1. Hur kan hälsa utläsas? 2. I vilken form framträder ohälsa? 3. Vad ankommer på ett vardande i hälsa? 4. Vad kännetecknar hälsans varande?

³⁷⁸ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 129).

³⁷⁹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 125, 129–130).

Bekanskapen med Pascals text innebär högtidsstunder för att tankarna är värdiga och tillförlitliga och de ger hela tiden nya intressanta erfarenheter. Beträffande att sätta sig in i andligheten är det inte alla människors strävan att komma underfund med sin religiositet. Pascal säger att det därför är bra att gå försiktigt tillväga, för en del finner inte hängivenhet för det andliga, och andra människor kanske väljer bort tron bara för att den som livsinställning är osäker. De kan se den som en form av transcendentala händelser som bara lär dem sina egna inre motsägelser. När tron blir lika viktig som förnuftssökandet får människan skydd av Gud för att hon frågar efter honom. Det mänskliga förnuftet finner inte enligt Pascal³⁸⁰ visdom i vetenskapliga satser och därför kan det inte heller söka rättfärdigheten utifrån dem. Han ger en utvidgning av begreppet förnuft i det att han skiljer ett mera distanserat förnuft från den deltagande förståelse som är hjärtats förnuft.

Människan är färdig att underkasta sig förnuft och rättvisa men hon ser det ändå som naturligt att sätta sin egen njutning lika högt. Det är acceptabelt för att det omfattas av alla och leder till att det är lättare att kunna visa andra sin uppskattning och vänskap. Rangordningen som kan råda mellan människorna får mindre betydelse för att ingen ser sig som härskande över den andra. Alla får åtnjuta aktning och ha samma förhoppningar om sanningen. Forskningsfrågorna besvarades med att människan lever i naturlig okunnighet men hon försöker förverkliga sig själv genom förnuftiga resonemang. Hennes svaghet är att hon följer bara sin egen lystnad och är kvar i otro. Hon är inte beredd att bortse från eventuella egna fördelar och gå i kast med en ny sanning.

“Storhet” är ett mänskligt ideal

Verkningarnas orsak bevisar människans storhet som kunnat skapa en så skön ordning utifrån sin lystnad.³⁸¹ Det som känner behag hos människan måste vara någonting immateriellt.³⁸²

³⁸⁰ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 125, 131).

³⁸¹ Jfr Giraud (1935, 141). Les raisons des effets marquent la grandeur de l'homme, d'avoir tiré de la concupiscence un si bel ordre. (403)

³⁸² Ibid., 346. Je puis bien concevoir un homme sans mains, pieds, tête. Mais je ne puis concevoir l'homme sans pensée: ce serait une pierre ou une brute. (339)

Sanningen känner vi inte bara genom förnuftet utan också med hjärtat. Det är genom detta vi får visshet om grundprinciperna. Tanken som inte var med om att finna dessa försöker förgäves kämpa ned dem. Skeptikerna som inte har annat för ögonen än detta kommer ingen vart med all sin iver. Det är inte möjligt att förnuftsmässigt bevisa detta vilket visar förnuftets vanmakt och inte alls kunskapsvisshet som skeptikerna hävdar. Kunskapen om de grundläggande begreppen som rum, tid, rörelse och tal står lika orubblig som de förvisningar förnuftet skänker oss. Det är denna intuitiva och instiktiva visshet förnuftet måste ta som utgångspunkt för hela sin bevisning. På samma sätt som det är dumt och fåfängt när förnuftet kräver ett bevis av hjärtat för grundbegreppen innan det accepterar dem, är det också löjligt om hjärtat krävde en inre förvisning rörande förnuftets teser för att acceptera dem.

Gud give att vi aldrig hade användning av förnuftet utan kunde gripa allting med hjärtats omedelbara intuition. Naturen har skänkt oss mycket få kunskaper av detta slag. All övrig kunskap kan vi bara förvärva oss genom tankearbete. Den människa som Gud gett religionen genom hjärtats intuition är lycklig och av goda skäl övertygad. Till de andra som inte fått sin tro på detta sätt kan den bara förmedlas genom förnuftsargument tills Gud själv skänker dem tron genom hjärtats intuition. Som människoverk är den värdelös för frälsningen.³⁸³

Det är svårt att föreställa sig en människa utan tanke. Då skulle hon bli en sten eller ett oskäligt djur.³⁸⁴ Instinkten och förnuftet är symtom på två naturer³⁸⁵.

³⁸³ Jfr Giraud (1935, 111). Nous connaissons la vérité, non seulement par la raison, mais encore par le coeur; c'est de cette dernière sorte que nous connaissons les premiers principes, et c'est en vain que le raisonnement qui n'y a point de part essaye de les combattre. Les pyrrhoniens, qui n'ont que cela pour objet, y travaillent inutilement. Nous savons que nous ne rêvons point; quelque impuissance où nous soyons de le prouver par raison, cette impuissance ne conclut autre chose que la faiblesse de notre raison, mais non pas l'incertitude de toutes nos connaissances, comme ils le prétendent. Car la connaissance des premiers principes, comme qu'il faut que la raison s'appuie, et qu'elle y fonde tout son discours. Et il est aussi inutile et aussi ridicule que la raison demande au coeur des preuves de ses premiers principes, pour vouloir y consentir, qu'il serait ridicule que le coeur demandât à la raison un sentiment de toutes les propositions qu'elle démontre, pour vouloir les recevoir.

Plût à Dieu que nous n'en eussions, au contraire, jamais besoin, et que nous connussions toutes choses par instinct et par sentiment! Mais la nature nous a refusé ce bien; elle ne nous a, au contraire, donné que très peu de connaissances de cette sorte; toutes les autres ne peuvent être acquises que par raisonnement. Et c'est pourquoi ceux à qui Dieu a donné la religion par sentiment du coeur sont bien heureux et bien légitimement persuadés. Mais ceux qui ne l'ont pas, nous ne pouvons la donner que par raisonnement, en attendant que Dieu la leur donne par sentiment de coeur, sans quoi la foi n'est qu'humaine, et inutile pour le salut. (282)

³⁸⁴ Ibid., 130. Mais je ne puis concevoir l'homme sans pensée: ce serait une pierre ou une brute. (339)

Det tänkande röet. Det är inte i materiell utsträckning som människan har att söka sin värdighet utan i sin förmåga att tänka rätt. I rummets värld är det universum som omsluter människan som ett obetydligt grand. I tankens värld är det människan som omsluter universum.³⁸⁶ Människans storhet visas av att hon kan inse sitt elände. Hon är olycklig därför att hon måste erkänna sitt elände. Storheten ligger i att hon kan veta om sitt elände.³⁸⁷

Så påfallande är människans storhet att den kan härledas till och med ur hennes elände. Det som hos djuren är natur kallas hos människan elände.³⁸⁸ För att människosjälen värderas så högt är det outhärdligt att stå lågt i dess omdöme och att sakna dess aktning. Människans hela lycka ligger i denna aktning.³⁸⁹

Hjärtat har sin skäl som förnuftet inte känner. Detta vet människan av tusen angelägenheter. Hjärtat älskar med en naturdrift det alltomfattande väsendet eller sig självt beroende på vem det ger sig hän till. När valet är gjort förhärdar det sig mot Gud eller mot sig självt.³⁹⁰ Det är hjärtat som förnimmer Gud och inte förnuftet. Tron är detta att Gud är åtkomlig för hjärtat och inte för förnuftet.³⁹¹ Människan är uppenbart skapad för tanken. Det ligger i hela hennes storhet, värde och plikt att använda sin tanke på ett riktigt sätt. Tänkandets rätta ordning är att börja med sig själv, sin skapare och sitt slutmål.³⁹²

³⁸⁵ Jfr Giraud (1935, 130). Instinct et raison, marques de deux natures. (344)

³⁸⁶ Ibid., 131. Roseau pensant. Ce n'est point de l'espace que je dois chercher ma dignité, mais c'est du règlement de ma pensée. Je n'aurai pas davantage en possédant des terres: par l'espace, l'univers me comprend et m'engloutit comme un point; per la pensée, je le comprends. (348).

³⁸⁷ Ibid., 141. La grandeur de l'homme est grande en ce qu'il se connaît misérable. Un arbre ne se connaît pas misérable. (397)

³⁸⁸ Ibid., 142. La grandeur de l'homme est si visible, qu'elle se tire même de sa misère. Car ce qui est nature aux animaux, nous l'appelons misère en l'homme. (409)

³⁸⁹ Ibid., 141. Nous avons une si grande idée de l'âme de l'homme, que nous ne pouvons souffrir d'en être méprisés, et de n'être pas dans l'estime d'un âme; et toute la félicité des hommes consiste dans cette estime. (400)

³⁹⁰ Ibid., 110. Le cœur a ses raisons, que la raison ne connaît point; on le sait en mille choses. Je dis que le cœur aime l'être universel naturellement, et soi-même naturellement selon qu'il s'y adonne; et il se durcit contre l'un ou l'autre à son choix. (277)

³⁹¹ Ibid., 111. C'est le cœur qui sent Dieu et non la raison. Voilà ce que c'est que la foi: Dieu sensible au cœur, non à la raison. (278)

³⁹² Ibid., 70. L'homme est visiblement fait pour penser; c'est toute sa dignité et tout son mérite: et tout son devoir est de penser comme il faut. Or l'ordre de la pensée est de commencer par soi, et par son auteur et sa fin. (146)

Trots att människan tydligt kan se hela sitt elände som krossar och tar struhtag på henne äger hon i sig själv en okuvlig instinkt som lyfter upp henne³⁹³. Minnet behövs för alla tankeoperationer³⁹⁴. Ett övermått av dygd är inte att beundra, som t.ex. ett övermått av tapperhet, utan att samtidigt finna ett övermått av motsvarande motsatta dygd. Människans storhet bevisas inte av att hon berör en ytterpunkt utan snarare av att hon samtidigt tangerar båda och intar en plats mitt emellan.³⁹⁵

Räknemaskinens prestationer kommer närmare tankearbetet än allt det som djuren presterar. Den gör ändå inte någonting som kan få människan att tro att den har åtrå, vilket hon säger att djuren har.³⁹⁶ Människans hela värdighet ligger i tanken. Till sin natur är alltså tanken värd all beundran och höjd över alla ting. Därför behövs det allvarliga brister för att verkligen förnedra tanken. Den har också så stora svagheter att ingenting är löjligare än den. Hur upphöjd är den inte till sin natur! Hur usel genom sina brister!³⁹⁷ Tanken är människans storhet^{398,399}

Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna

Pascal⁴⁰⁰ upplyser om att människans storhet är immateriell därför att den sköna ordning som storheten innehar kommer hennes transcendentalitet till godo. I tolkningen av storhet framträder speciellt förmodömen om hälsa och lust för att de gör att människan kan förverkliga sig själv. Att hon kan hänge sig åt rätta saker är i sig en storhet för hon kan ha svårt att göra goda val i livet eftersom hon är fallen från sin natur. På grund av att människans hela värdighet ligger i att hon tänker rätt kan synen på hälsans helhet och människans helighet få drag av storhetens kännetecken.

³⁹³ Jfr Giraud (1935, 143). Malgré la vue de toutes nos misères, qui nous touchent, qui nous tiennent à la gorge, nous avons un instinct que nous ne pouvons réprimer, qui nous élève. (411)

³⁹⁴ Ibid., 135. La mémoire est nécessaire pour toutes les opérations de la raison. (369)

³⁹⁵ Ibid., 132. On ne montre pas sa grandeur pour être à une extrémité, mais bien entouchant les deux à la fois et remplissant tout l'entre-deux. (353)

³⁹⁶ Ibid., 130. Le machine d'arithmétique fait des effets qui approchent plus de la pensée que tout ce que font les animaux; mais elle ne fait rien qui puisse faire dire qu'elle a de la volonté, comme les animaux. (340)

³⁹⁷ Ibid., 134. Toute la dignité de l'homme consiste en la pensée. La pensée est donc une chose admirable et incomparable par sa nature. Il fallait qu'elle eût d'étranges défauts pour être méprisable; mais elle en a de tels que rien n'est plus ridicule. Qu'elle est grande par sa nature! Qu'elle est basse par ses défauts. (365)

³⁹⁸ Ibid., 130. Pensée fait la grandeur de l'homme. (346)

³⁹⁹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 137–143).

⁴⁰⁰ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 137).

I mötet med Pascals⁴⁰¹ meningshorisont fås en förståelse av att det är hjärtat som ger människan hennes levnadsregler. Hjärtats böjelse för att göra Gud åtkomlig är förnuftsmässigt en omöjlighet att försöka motbevisa. Beträffande detta vidgas förståelsehorisonten utifrån Pascals⁴⁰² ståndpunkt till att människan har religionen i sitt hjärta för att Gud ger henne den. Hjärtat har sina skäl som förnuftet inte fattar⁴⁰³. Av naturen är det en drift hos människan att hon genom sitt hjärtas ingivelse älskar sig själv men att hon också älskar Gud. En religion blir värdelös om människans förnuft väljer att inte ty sig till en högre makt.

Från allra första början gav texten insikten om att det är hjärtat som förnimmar Gud och inte förnuftet⁴⁰⁴. Hjärtat älskar det som det ger sig hän till utan att kräva förvisning genom förnuftsmässiga påståenden. Det behöver alltså inte bevisas på vilket sätt sådant som tid, rum och rörelse är organiserade. På motsvarande sätt kräver förnuftet inte bevis av hjärtat för att acceptera dess grundidé.

Det är hjärtats vakenhet som gör att människan kan gripa allt med hjärtats omedelbara intuition⁴⁰⁵. Hennes storhet finns i hennes förmåga att tänka och den mesta kunskapen förvärvar hon genom att hon har sin intuitiva visshet som utgångspunkt. Som det tänkande röet är människan svag och hennes värdighet finns inte i någon materiell utsträckning. Hon är ett obetydligt grand i universum men hennes storhet ligger i att hon är medveten om sitt elände.

Tolkningen som är abduktiv till sin natur och specifik för den vårdvetenskapliga kontexten är ändå inte enarådande. Den ger förståelse av storhet som en människans insikt att följa sina dygder och inordna sig i ett sammanhang som präglas av hjärtats vakenhet. I sitt tänkande skall människan framskrida så att hon reflekterar först över sig själv och sin skapare och sist begrundar hon sitt livs slutmål. Människans lycka ligger i att hon högaktar

⁴⁰¹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 138–139).

⁴⁰² Ibid., 138–139.

⁴⁰³ Ibid., 141.

⁴⁰⁴ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 141).

⁴⁰⁵ I Pascals text kan hjärtat uppfattas som en skapande förmåga som människan har för att genast förstå en viktig sak.

sin föränderliga själ och inte utgår ifrån att allt hon tänker går att ledas i bevis. Tanken i sig är värd all beundran för att även om den är full av brister så är den människans storhet.

Storhet är att lära känna sanningen

Det är människans storhet som gör att hon kan skapa en skön ordning för sitt varande. Speciellt för Pascals⁴⁰⁶ tänkande är att människan genom verkningarna av sina begär finner storheten. Hon kan gripa kunskapen med hjärtats omedelbara intuition och förvärva allt mindre insikter genom tankearbete. I den nya horisonten som uppkommer får storheten beskaffenheten av både hjärtats godhet och kunskapstillförsikt. Människan ser sin styrka i själens och andens dimensioner och hon handlar utifrån sina önskningar och begär.

Människan är skapad till att tänka och det är i själva verket hennes plikt att använda sin tanke rätt. Hon skall reflektera både över sig själv och sin skapare. I dialogen med texten har uppkommit förståelse för att människan har behov av ett sammanhang i sitt liv. Det finns mycket som inte ryms inom förnuftets räckvidd och därför behöver människan ha sitt hjärtas intuition som vägledning. Inte minst kommer förnuftet till korta inför den högre verklighet som Gud representerar.

Pascals⁴⁰⁷ text ger förståelsen att om människan inte tänker förnuftigt kan det vara svårt för henne att hantera sitt liv. Det finns också sanningar som hon måste acceptera fast hon inte förstår dem. Som ett tänkande rö söker hon sin värdighet för att hon vill vara någon i världen. Människans storhet bevisas av att hon är övertygad om att hon har ett gott ledmotiv när hon försöker komma ifrån sitt elände. Själens rörlighet visar sig i att den ständigt och okuvligt lyfter människan ur eländet. Horisontsammansmältningen innebär att människans storhet är att hon i hjärtat blir delaktig av Guds kärlek som är upphöjd över allt tänkande.

⁴⁰⁶ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 137).

⁴⁰⁷ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 138–139).

Forskningsfrågorna⁴⁰⁸ 1 och 2 återger hälsa med kännetecknen av storhet och den ordning som erbjuds människan genom hennes hjärtas upplåtenhet. Hon använder sin tankeförmåga till att söka den rätta mitten i livet, Ohälsa är den osäkerhet som uppkommer när hon inte tänker efter vad det är att vara människa och skapad av Gud. I fråga 3 aktualiseras hjärtats intuition som ger människan en sanning som står över hennes tänkande. I fråga 4 är tolkningen att människan kan leva gott när hjärtats grundprinciper är tillgängliga för henne.

Människohjärtat älskar Gud

Människans storhet kan tänkas ha prägel av det som utmärker hälsans helhet och helighet. Det är fråga om en följd av många angelägenheter som passar in i varandra och därtill innefattar hjärtats intuition. Detta ger i vårdvetenskapligt hänseende förståelse för människans varande i bemärkelsen att hon begär och vill uppleva och också skapa en skön ordning. När storhetens idé lyser upp en osäker tillvaro är det människans tanke som engagerar förnuftet som ett komplement till hjärtats intuition.

I skapandet av meningsstrukturen framhålls människans storhet i och med att den innefattar hennes förmåga att använda både sitt hjärta och sitt förnuft. En människa tänker inte alla gånger efter vad det är att vara människa. Hon lever gott med sina oemotståndliga instinkter och de resurser hon har som bevarar hennes hälsa. Ett övermått av dygder är inte det eftersträvansvärda men väl att människan känner igen dem som en styrka för sitt handlande. För hälsans helhet är tron den resurs som sätter hennes andlighet i förgrunden och hjärtats intuition är tillräcklig för att religionen skall få fotfäste i människan. Ifall tron kommer henne till del genom förnuftsmässiga resonemang kan den däremot bli värdelös för hennes omvändelse. Det är när Gud blir lika viktig som människan själv och hon därtill räknar med sitt livs slutmål som hon kan nå sin värdighet och helighet.

⁴⁰⁸ Den övergripande frågeställningen är att på vilket sätt kan Pascals *Tankar* belysa människans hälsa. Forskningsfrågorna lyder: 1. Hur kan hälsa utläsas? 2. I vilken form framträder ohälsa? 3. Vad ankommer på ett vardande i hälsa? 4. Vad kännetecknar hälsans varande?

Människans storhet i relation till elände och låghet ger en vårdvetenskaplig förståelse av dygdernas betydelse när människan skall välja väg i livet. Hon har sin livserfarenhet och kan göra sina val utgående från ett förnuftsresonemang i och med dygderna som är en resurs i hälsan. Tanken som utgår från förnuftet är höjd över allting men den har också svagheter och om den inte används rätt är den till ingen nytta. Den kan hjälpa människan att kunna konfronteras med sin oro och på djupet fundera över vad som är viktigt i livet.

När det gäller storheten och meningsförbindelserna till hälsans helhet och också i viss mån till människans helighet kan för vårdvetenskapens del finnas övertygande uppslag i Pascals⁴⁰⁹ text. Storhetens idé uppenbarar kärlek, tro och hopp som en hjärtats angelägenhet och kan ge hälsan ny inriktning. Inte minst för att Guds storhet och godhet finns till för människan. Forskningsfrågorna besvarades med att hjärtats upplåtenhet skapar hälsans ordning. Med sin tankeförmåga söker människan den gyllene medelvägen men ohälsa uppkommer av att hon inte lever upp till att vara skapad av Gud i analogi med Pascal. Hjärtats intuition ger styrka och tillit att söka sanningen, och för att grundprinciperna är alltid tillgängliga lever människan i trygghet.

“Motsägelser” som meningsfulla redogörelser

Efter att ha påvisat människans låghet och storhet är Pascals uppmaning att människan skall nu visa sig själv tillbörlig vördnad. Hon har rätt att älska sig själv för hon har en natur som kan göra det goda. Därför får hon inte älska den gemenhet som finns i denna natur. Hon har också anledning att förakta sig själv, för hennes förmåga till det goda är vanmäktig. Hon får ändå inte förakta denna naturliga gåva. Människan skall både hata och älska sig själv. Människan har visserligen en förmåga att inse sanningen och uppleva lyckan, men hon äger ingen sanning som består och i längden tillfredsställer henne. Pascals avsikt är att hos människorna väcka viljan till en sådan sanning och viljan till att förbereda sig på den och till att slita sig fri från lidelsen så att de kan följa sanningen så snart den är funnen. Hennes förmåga att fatta är ändå förmörkad av lidelsen.⁴¹⁰

⁴⁰⁹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 140–141).

⁴¹⁰ Jfr Giraud (1935, 145–146). Après avoir montré la bassesse et la grandeur de l'homme. Que l'homme maintenant s'estime son prix. Qu'il s'aime, car il y a en lui une nature capable de bien; mais qu'il n'aime pas pour cela les bassesses qui y sont. Qu'il se méprise, parce que cette capacité est vide; mais qu'il ne méprise pas pour cela

Det är farligt att låta människan se för mycket av sin storhet, isolerad från hennes elände. Ännu farligare är det att låta människan vara obekant med båda delarna. Det är mycket nyttigt att visa henne både hennes storhet och hennes elände.⁴¹¹ Människans elände kan härledas ur hennes storhet och storheten ur eländet. Därför har några så mycket starkare markerat eländet, ju klarare de fann det grundat i storheten medan andra har hävdad storheten desto bestämdare ju säkrare de ansåg sig kunna härleda den ur eländet. De två parterna har kretsat kring varandra i en oändlig cirkel. Det är ett faktum att ju längre människan tränger fram i andens klarhet, desto mer upphöjd och samtidigt eländig finner hon sig. Hon är medveten om sitt elände men denna människa är något mycket subliment därför att hon vet om detta.⁴¹² Motsägelser är att människan är av naturen lättrogen och skeptisk, feg och dristig⁴¹³.

Människans natur kan ses ur två synvinklar. Hon kan värderas utifrån sin bestämelse. Då är hon så högtstående att hon inte kan jämföras med något annat. Människan kan också bedömas efter den stora massans sätt att leva. Då blir människan usel och föraktlig. Dessa två olika värderingar är orsaken till alla filosofers gruff.⁴¹⁴ Två saker som lär människan känna sin egentliga natur är instinkten och erfarenheten⁴¹⁵. Pascal förundrar sig över hur många naturer finns inte i människans natur? Vilken mängd av livsmål! Men vilken slump avgör inte vilket hon väljer! Var och en tar vanligen det han hört av andra som beundransvärt.⁴¹⁶

cette capacité naturelle. Qu'il se haïsse, qu'il s'aime: il a en lui la capacité de connaître la vérité et d'être heureux; mais il n'a point de vérité, ou constante, ou satisfaisante. Je voudrais donc porter l'homme à désirer d'en trouver, à être prêt, et dégagé des passions, pour la suivre où il la trouvera, sachant combien sa connaissance s'est obscurcie par les passions. (423)

⁴¹¹ Jfr Giraud (1935, 145.) Il est dangereux de lui trop faire voir sa grandeur sans sa bassesse. Il est encore plus dangereux de lui laisser ignorer l'un et l'autre. Mais il est très avantageux de lui représenter l'un et l'autre. (418)

⁴¹² Ibid., 144–145. La misère se concluant de la grandeur, et la grandeur de la misère, les uns ont conclu de la misère d'autant plus qu'ils en ont pris pour preuve la grandeur, et les autres concluant la grandeur avec d'autant plus de force qu'ils l'ont conclue de la misère même. Ils se sont portés les uns sur les autres par un cercle sans fin: étant certain qu'à mesure que les hommes ont de lumière, ils trouvent et misère en l'homme. En un mot, l'homme connaît qu'il est misérable: il est donc misérable, puisqu'il l'est; mais il est bien grand, puisqu'il le connaît. (416)

⁴¹³ Ibid., 61. L'homme est naturellement crédule, incrédule, timide, téméraire. (125)

⁴¹⁴ Ibid., 144. La nature de l'homme se considère en deux manières: l'une selon sa fin, et alors il est grand et incomparable; l'autre selon la multitude, et alors l'homme est abject et vil. Et voilà les deux voies qui font tant disputer les philosophes. (415)

⁴¹⁵ Ibid., 141. Deux choses instruisent l'homme de toute sa nature: l'instinct et l'expérience. (396)

⁴¹⁶ Ibid., 59. Que de natures en celle de l'homme! Que de vocations! Et par quel hasard chacun prend d'ordinaire ce qu'il a ouï estimer. (116)

När människan bortser från tron och uppenbarelsen har hon ingen garanti för att hennes grundprinciper är sanna. Bortser människan från tron vet hon ju inte med visshet om hon är skapad av en god Gud, av en ond ande eller av en slump. Därför är det osäkert om de grundsatser som meddelats människorna är sanna, falska eller osäkra för det beror på vårt ursprung.⁴¹⁷ Om människan inte är skapad för Gud, varför är hon då lycklig endast i Gud? Om människan är skapad av Gud, varför står hon då emot Gud?⁴¹⁸

Pascal framhåller att alla dessa motsättningar som tycktes vara det största hindret för att nå fram till en kunskap om religion, är det som fört honom kortaste vägen fram till den sanna religionen⁴¹⁹. Motsägelse är religionens oändliga visdom och dårskap⁴²⁰. Allteftersom människan når fram till en större andlig klarsyn upptäcker hon också tydligare vittnesbörden om storheten och lågheten hos sig. Det finns vanliga människor, de som nått högre, filosoferna som i allmänhet förvånar vanligt folk och de kristna som förvånar filosoferna. Det är inte förvånansvärt att religionen känner bara det som människan upptäcker ju mer hon har av ljus.⁴²¹

Det är som ett inbördeskrig det som pågår mellan människans förnuft och hennes lidelser. Människan kommer alltid att leva i ofrid. Hon får inte fred med den ena parten utan att föra krig med den andra. Därför är människan alltid splittrad och i strid med sig själv.⁴²² Livets viktigaste ärende är valet av levnadsförhållande. Det är slumpen som avgör valet.⁴²³

⁴¹⁷ Jfr Giraud (1935, 156). Que nous n'avons aucune certitude de la vérité de ces principes, hors la foi et la révélation. Hors la foi, si l'homme est créé par un Dieu bon, par un démon méchant, ou à l'aventure, il est en doute si ces principes nous sont donnés ou véritables, ou faux, ou incertains selon notre origine. (434)

⁴¹⁸ Ibid., 162. Si l'homme n'est fait pour Dieu, pourquoi n'est-il heureux qu'en Dieu? Si l'homme est fait pour Dieu pourquoi est-il si contraire à Dieu. (438)

⁴¹⁹ Ibid., 146. Toutes ces contrariétés, qui semblaient le plus m'éloigner de la connaissance de la religion, est ce qui m'a le plus tôt conduit à la véritable. (424)

⁴²⁰ Ibid., 201. Contrariétés. Sagesse infinie et folie de la religion. (588)

⁴²¹ Ibid., 162. A mesure qu'on a plus de lumière, on découvre plus de grandeur et plus de bassesse dans l'homme. Le commun des hommes – ceux qui sont plus élevés: les philosophes, ils étonnent le commun des hommes – les chrétiens, ils étonnent les philosophes. Qui s'étonnera donc de voir que la religion ne fait que connaître à fond ce qu'on reconnaît d'autant plus qu'on a plus de lumière? (443)

⁴²² Ibid., 143–144. Guerre intestine de l'homme entre la raison et les passions. Mais ayant l'un et l'autre, il ne peut être sans guerre, ne pouvant avoir la paix avec l'un qu'ayant guerre avec l'autre, ainsi il est toujours divisé, et contraire à lui-même. (412)

⁴²³ Ibid., 52. La chose la plus importante à toute la vie, est le choix du métier: le hasard en dispose. (97)

Det ligger för anden att tro och det är naturligt för viljan att älska. Om ande och vilja saknar värdiga objekt blir de tvungna att ägna sig åt mindre värdiga.⁴²⁴ Stora och små är utsatta för samma otur, samma svårigheter och samma lidelser. Den ene sitter högst uppe på hjulet, en annan närmare axeln och den senare blir alltså mindre skadad av rörelsen.⁴²⁵

Pascal uppmanar att människan skall frukta döden när hon står utanför faran men inte i farans stund. Var en man.⁴²⁶ I Skriften finns tröstande ord för alla livets förhållanden och ord som kan injaga fruktan under alla förhållanden. Det förefaller som om naturen gjort något motsvarande genom sina två oändligheter, i den fysiska världen och den moraliska världen. Människan skall nämligen alltid ha något över sig och något under sig, finna några som är mer och några som är mindre duktiga än hon själv, några härligare och några eländigare så att hennes högmod förödmjukas samtidigt med att hon lyfts upp ur sin förnedring.⁴²⁷ Naturen äger härligheter för att visa att den är Guds bild, och den har sina brister för att visa att den inte är mer än en bild^{428, 429}

Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna

Texten berättar om människans tillvägagångssätt att välja livshållning när hennes förnuft och lidelser är i konflikt med varandra. Pascal⁴³⁰ hade bearbetat både oemotsägliga och motsägliga förhållanden när han prövade sina förväntningar på sanningen. Hans värdering av motsägelserna⁴³¹ i människan förefaller allmänna och finns återgivna som lättrogenhet, skepticism och feighet. Människan är av naturen dristig och hon är också medveten om storhetens och låghetens inverkan i sitt liv. Det är nödvändigt att hon räknar med dem, och speciellt viktigt är att hon inte lever isolerat från sitt elände. Alla människor har elände

⁴²⁴ Jfr Giraud (1935, 45). L'esprit croit naturellement, et la volonté aime naturellement; de sorte que, faute de vrais objets, il faut qu'ils s'attachent aux faux (81)

⁴²⁵ Ibid., 76. Les grands et les petits ont mêmes accidents, et mêmes fâcheries, et mêmes passions; mais l'un est au haut de la roue, et l'autre près du centre, et ainsi moins agité par les mêmes mouvements. (180)

⁴²⁶ Ibid., 90. Craindre la mort hors du péril, et non dans le péril; car il faut être homme. (215)

⁴²⁷ Ibid., 183. L'Écriture a pöuvu de passages pour consoler toutes les conditions, et pour intimider toutes les conditions. La nature semble avoir fait la même chose par ses deux infinis, naturels et moraux: car nous aurons toujours du dessus et du dessous, de plus habiles et de moins habiles, de plus élevés et de plus misérables, pour abaisser notre orgueil, et relever notre abjection. (532)

⁴²⁸ Ibid., 199. La nature a des perfections pour montrer qu'elle est l'image de Dieu, et des défauts pour montrer qu'elle n'en est que l'image. (580)

⁴²⁹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 144–155).

⁴³⁰ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 144).

⁴³¹ Att motsäga är att direkt bestrida en annans påstående. (Dahlin 1955)

men någon lider mindre av eländets framfart. Elände finns i all storhet och ur storheten kan eländets upphov börja sökas. Både den människa som i symbolisk bemärkelse sitter högst uppe på ett hjul, som Pascal⁴³² beskriver det, och den som är nära axeln rullar med av bara farten. De är utsatta för samma rörelse men eländet är ett mindre hot när rörelsen försvagas, vilket den kan tänkas göra närmare hjulets axel.

De naturliga oförenligheter som människan bär på sätter speciellt förömdömen som gäller ohälsa i förgrunden. Hennes natur med de två oändligheterna låghet och storhet ger bilden av att världen är motsägelsefull för henne. Därför är en mängd olika målsättningar aktuella när människan skall planera sin framtid. Utifrån sin intuition och sina erfarenheter lär hon känna sin läggning men det är slumpen som avgör vad hon prioriterar. Det viktigaste enligt Pascal⁴³³ är att människan söker andlig fred. Han ansåg att berömmelse och lycka hade liten betydelse åtminstone när det gällde honom själv⁴³⁴. Själv avstod han från materiella begivenheter och ville ägna sig åt att göra gott för andra människor.

För att människan saknar en djupgående förståelse av sin andlighet har hon svårt att ta itu med splittringen inom sig. Hon blir aldrig fri från sina lidelser utan de försvagar hennes förmåga att söka sanningen. Detta är en orsak till att människan också föraktar sig själv. I sitt ursprung och genom naturens uppvisade härlighet har hon ändå fått riktlinjer som gör att hon kan vara lycklig i Gud. Den osvikliga sanning som hon därmed har gör att hon inte ger upp genast ett motstånd tränger sig på. Pascal säger att av naturen älskar människan sanningen och avskyr dårskapen.⁴³⁵ Hennes förmåga till fromhet och hängivenhet är ändå begränsad eftersom det inte är en i vanlig mening bestående sanning som människan har fått.

Att en människa från barndomen har förmågan att uppleva lycka kan tolkas som att det i högre eller lägre grad är hennes naturliga tillstånd. Hennes natur både vill och kan det goda, och en människa har därför rätt att älska också sig själv. Filosofernas stora misstag är att de kan anse människorna vara föraktliga i sitt levnadssätt. De förvånar vanligt folk med

⁴³² Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 153).

⁴³³ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 152).

⁴³⁴ Ibid., 151.

⁴³⁵ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 152).

sina uttalanden och på motsvarande sätt finns det kristna som med sina uttalanden förvånar filosoferna. Tolkningens utfall är att Pascal med sitt varande är ett gott föredöme. Han var beredd att möta sanningen och han följde den så snart han fann den. Ifall en människa bortser från tron som sanning vet hon inte om hon är skapad av en god Gud eller om det bara är av en slump som hon finns till.

Motsättningarna som råder mellan det som är människans fysiska och moraliska värld kan i sig också bli en väg till tro. Människan söker någonting som gör henne mera upphöjd i betydelsen att den moraliska världen blir en större tillgång. Medveten om sitt elände äger hon värdighet också inför andra människor. Att hon på ett oinskränkt sätt är högmodig för ingenting gott med sig för det finns alltid någon som är duktigare och härligare än hon själv. Tröstande ord för alla livets omständigheter finns i Bibeln. Människan kan också därför vinnlägga sig om att vörda döden när den ännu förefaller avlägsen och inte börja frukta den i farans stund.

Motsägelseernas nya uppsåt

Tolkningen utmanas speciellt beträffande andlighetens yttring när människan är splittrad för att hon bortser från tron. Hon kan inte veta huruvida de grundprinciper hon vill följa är sanna eftersom hon är i avsaknad av en bestående sanning⁴³⁶. Andligheten avspeglar att tron är en naturlig beståndsdel som kan befrämja människans helhet. Den fysiska världen ger henne ytterligare kraft till att klara sina ansträngningar och göra goda val. I det fall människan inte omfattar betydelsen i att tro kommer hon att leva i ofrid utan den tröst och tillförsikt som tron ger. Både tron och viljan behöver värdiga objekt för att människan skall leva meningsfullt. Hon äger potentialen till ny helhet, och det är därför som hon skall vara beredd att slita sig fri från sina lidelser och i enlighet med Pascal när som helst börja följa en också oprövad sanning.

Förståelsehorisonten skiljer sig inte nämnvärt från textens mening när tolkningen gäller motsägelseerna som människans storhet och låghet står för. Som ytterligheter ger de en förståelse av att människan är båda delarna samtidigt men i olika utsträckning. Lågheten är

⁴³⁶ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 144).

upphovet till det goda även om förmågan på ett naturligt sätt är svag. Människan är storslagen för att hon är medveten om sitt elände och texten hävdar att hon är upphöjd just för att hon söker eländet.⁴³⁷

Storheten bekräftas med att en människas elände kan leda till andlig utveckling. Människan är skeptisk till sin natur och i och med att hon är medveten om sina lidelser uppkommer frågor i relation till den moraliska världen. Motsägelseerna som hon möter är som Pascal⁴³⁸ uttrycker det, religionens oändliga visdom men samtidigt dess dårskap. Det är ofta slumpen som avgör vilken väg människan väljer. Hennes natur gör att hon har olika målsättningar och i enlighet med Pascals⁴³⁹ tänkande är människan full av motsägelser. Hon har rätt att älska sig själv och hennes varande vill det goda. Hon är splittrad i sitt förhållande till andra människor och medveten om att någon alltid är duktigare och härligare än hon själv. För att hon skall kunna värdesätta sina naturliga gåvor kan det vara viktigt att också andra visar hennes storhet.

Med förförståelsen av hälsans rörelse tar dialogen med texten fasta på symboliken i rotationens idé⁴⁴⁰ eller det som en hjulaxels kraft vidmakthåller. Beroende av den hastighet med vilken hjulet far framåt är rörelsen större eller mindre men alltid minst närmast axeln. Motsägelseerna i hälsa kan bestyrkas med hjulet som av en inre kraft rullar på utan några föresatser. Alla människor är utsatta för komplikationer och lidelser på livets väg, och hjulet rullar med olika hastighet. Att det blåser mest längst ute på hjulet hindrar inte människan att kämpa vidare och utgående från sina hälsoresurser försöka bemästra vindarna. Eftersom hon av naturen är dristig och lättrogen söker hon fart i livet för att nå storhet. Under vissa tider orkar människan inte anstränga sig lika mycket. Kraften och livfullheten i navaxeln ger det lugn hon då behöver för att tränga in i sin andlighet och lära sig möta sin låghet. Med hälsans rörelse som utsiktspunkt blir texten speciell i betydelsen att den försöker övertyga om att människans natur och väsen inte kan förstås med bara naturvetenskapliga utläggningar även om förnuftet behövs för tekniska konstruktioner.

⁴³⁷ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 145).

⁴³⁸ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 151).

⁴³⁹ Ibid.

⁴⁴⁰ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 153).

Tolkningen av fråga⁴⁴¹ 1 ger att hälsa är storheten som människan föräras och samtidigt är den lågheten som är integrerad i storhetens idé. I fråga 2 ges uttryck åt ohälsa som är motsägelsernas föresatser utan Gud i analogi med Pascal. Huruvida vardandet är förnuftets hållning och hjärtats förädling när människan närmar sig sin andlighet och kan motsägelserna vara livets mening blir uttolkningarna i frågorna 3 och 4.

Människan möter oförenligheter på sin väg

Meningsinnehållet i boken framskrider så att det steg för steg visar att människans varande är motsägelser som utvecklas och som människan själv måste inrätta sig efter. Rörelsen mellan hennes storhet och låghet uppmärksammar både andligheten och den förnuftsmässighet som en människa behöver för att bemöta alla sina utmaningar. Pascals tankar framstår på detta sätt som en föreställning om hälsans rytm och dynamik.

Det har i alla skeden av tolkningen framkommit att livet är ett vågstycke och att människan måste leva utan förtröstan under det att hon saknar en varaktig sanning. Eftersom hon vet om dygdelärer och morallagar, är hennes omdöme inte helt förmörkat. Alla människor är utsatta för hot, men någon har svårare än andra att bemästra dem. När en människa söker uppskattning och har höga tankar om sig själv nöjer sig en annan med att följa den stora massan och ser sig inte vara viktigare än andra. Att människan intar vanor som förödar hennes natur leder till att hon börjar tvivla på det mesta. Bäst finner hon sin väg genom att lyssna och vara öppen för nya sanningar. En människa måste vara beredd på rörlighet och också på motgångar i livet. Bättre är att hon är medveten om sin dödlighet än att hon lever utan fruktan fram till den dag hon skall dö.

Det kommer i första hand an på hennes livshållning på vilket sätt hon möter sitt ofrånkomliga öde. När hon tar itu med splittringen inom sig är det en hjärtats angelägenhet i och med att mycket ligger utanför förnuftets räckvidd. Alla rörelser rubbar hennes helhet på något sätt, men oavsett motgångens eller medgångens art kan hon också i en hopplös belägenhet finna en förankring i hjärtats godhet.

⁴⁴¹ Den övergripande frågeställningen är att på vilket sätt kan Pascals *Tankar* belysa människans hälsa. Forskningsfrågorna lyder: 1. Hur kan hälsa utläsas? 2. I vilken form framträder ohälsa? 3. Vad ankommer på ett vardande i hälsa? 4. Vad kännetecknar hälsans varande?

Det är lätt att påvisa det som är lågt hos människan, men att inte samtidigt bekräfta storheten är ofördelaktigt med tanke på att en människa helst vill vara stor. Oberoende av annat är storhet en heder för henne. Hon är stor inte minst för att hon kan få Guds godhet och den osvikliga sanning som tron ger. En möjlig väg till den sanna religionen är att hon sätter sina inre motsättningar på spel och väljer att tro bara för att andra människor gör det.

En förutsättning för att leva meningsfullt är att människan bearbetar sin andlighet. Hon har grundprinciper att följa, och med omsorg får söka värdiga ting för sin sysselsättning. Lidelserna är svåra att hantera och de kan fördunkla sanningen med tomhet och elände som följd. När motsägelserna sätter hennes livssituation i gungning har människan nytta av att vara förtrogen med sin potential till helhet och vishet.

Forskningsfrågorna besvarades med de abduktiva teserna att hälsa är att vara värdig också sin låghet som stiger fram ur storheten. Ohälsa är de begränsningar som öppnar sig när sanningen om Gud inte finns att tillgå i analogi med Pascal. Vardande är en kultiverad andlighet men är det varandets motsägelser som är livets mening?

“Förströelse⁴⁴²” på fullt allvar

Om människan var lycklig skulle hon vara det desto mer ju mindre hon blev förströdd, alldeles som helgonen och Gud. Ja, men är det inte också ett slags lycka som vi kan finna i förströelsen? Nej, förströelsen kommer från ett annat håll, utifrån. Den beror alltså på yttre ting och riskerar att störas av tusen tillfälligheter. Detta gör sorgen ofrånkomlig.⁴⁴³ Trots sitt elände vill människan vara lycklig. Hon vill ingenting annat än att vara lycklig och hon kan inte låta bli att vilja det. Vad tillgriper hon för att bli det? Hon måste tillförsäkra sig

⁴⁴² Ordet *förströelse* finns som en huvudrubrik i svenska översättningar av Pascals *Tankar. Le divertissement* (Archambault, u.a. *Pascal*), *divertissement* (Pascal, 2004. *Pensées*. Edition de M.I Le Guern), *diversion* (Kraillsheimer, 1987. *Blaise Pascal Pensées*) och *virkelighedsflugt* (Pascal *Tanker*. Soelberg, 1986) är översättningar av samma ord.

⁴⁴³ Jfr Giraud (1935, 74). Si l'homme était heureux, il le serait d'autant plus qu'il serait moins diverti, comme les saints et Dieu. Oui; mais n'est-ce pas être heureux, que de pouvoir être réjoui par le divertissement? Non; car il vient d'ailleurs et de dehors; et ainsi il est dépendant, et partant, sujet à être troublé par mille accidents, qui font les afflictions inévitables. (170)

odödlighet. Eftersom det inte är möjligt beslutar hon att låta bli att tänka på saken.⁴⁴⁴ Pascal ansåg att hans varande inte var någon nödvändighet för jaget består bara i tanken. Som människa var han själv alltså inte ett nödvändigt väsen. En människa är inte evig men han insåg mycket väl att det i naturen finns ett nödvändigt, evigt och oändligt väsen.⁴⁴⁵

En hemlig instinkt driver människorna att söka avkoppling och förlustelser utanför sig själva. Det är en instinkt som bottnar i den starka känsla de har av sitt eget ohjälpliga elände. En annan hemlig instinkt som är en rest av vår usprungliga naturs storhet låter oss ana att lyckan endast ligger i vilan och inte i larmet. Dessa mot varandra stridande instinkter framkallar i vår själs djup en omedveten längtan som får oss att söka frid genom att vara ivrigt sysselsatta. Varje tillstånd känns lyckligt när människan njuter av någon förströelse. Utan förströelser ingen glädje, och med förströelser ingen sorg.⁴⁴⁶

Människan får lära sig att hon inte uppnår lycka om hon inte tryggt sin hälsa och sin heder, sin förmögenhet och sina vänners förmögenhet. Hon får också lära sig att en enda brist på detta område är nog för att hon skall förlora lyckan. Om människorna skulle befrias från sina förpliktelser skulle de upptäcka sig själva, fundera på vad de är, varifrån de kommer och vart de går. Därför kan de aldrig få för mycket av uppgifter som avleder deras tankar.⁴⁴⁷

Kampen ensam gläder, inte segern. Så är det i spel och så är det också med vårt sökande efter sanningen. Det behagar människorna att se meningar brytas i en diskussionsduell. Att

⁴⁴⁴ Jfr Giraud (1935, 74). Nonobstant ces misères, il veut être heureux, et ne veut être qu'heureux, et ne peut ne vouloir pas l'être; mais comment s'y prendra-t-il? Il faudrait, pour bien faire, qu'il se rendît immortel; mais, ne le pouvant, il s'est avisé de s'empêcher d'y penser. (169)

⁴⁴⁵ Ibid., 169. Je sens que je puis n'avoir point été, car le moi consiste dans ma pensée; donc je ne suis pas un être nécessaire. Je ne suis pas aussi éternel, ni infini; mais je vois bien qu'il y a dans la nature en être nécessaire, éternel et infini. (469)

⁴⁴⁶ Ibid., 68. Ils sont un instinct secret qui les porte à chercher le divertissement et l'occupation au dehors, qui vient du ressentiment de leurs misères continuelles; et ils ont un autre instinct secret, qui reste de la grandeur de notre première nature, qui leur fait connaître que le bonheur n'est en effet que dans le repos, et non pas dans le tumulte; et de ces deux instincts contraires, il se forme en eux un projet confus, qui se cache à leur vue dans le fond de leur âme, qui les porte à tendre au repos par l'agitation. Et quand on se verrait même assez à l'abri de toutes parts, l'ennui, de son autorité privée. Sans divertissement, il n'y a point de joie; avec le divertissement, il n'y a point de tristesse. (139)

⁴⁴⁷ Ibid., 69. Ils ne sauraient être heureux sans que leur santé, leur honneur, leur fortune et celle de leurs amis soient en bon état, et qu'une seule chose qui manque les rendrait malheureux. Il ne faudrait que leur ôter tous ces soins; car alors ils se verraient, ils penseraient à ce qu'ils sont, d'où ils viennent, où ils vont: et ainsi on ne peut trop les occuper et les détourner. (143)

stanna kvar och betrakta sanningen när den väl är funnen tilltalar dem inte. För att ha någon glädje av att möta sanningen måste människorna steg för steg se den avslöjas i diskussionen. På samma sätt är det med lidelserna. Det är en glädje att se motstridande lidelser ryka ihop. När en av dem fått övertaget återstår bara den brutala makten. Det är inte resultat som människorna är ute efter utan det är strävan efter att nå resultat.^{448, 449}

Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna

När textens fragment började tematiseras var idén att söka element som kan vara omedelbara kännetecken på förströelse. För att tolkningen kring en också ofattbar förströelses andemening skall komma igång är förförståelsen om lust och hälsa särskilt betydelsefull. Förströelse verkar i första hand vara det som människan tar till för att stå ut med långtråkighet. Det är också tänkbart att nöjen och underhållning är ofrånkomliga för att hon skall må bra.

Textens tradition ser förströelsen främst som yttre och osäkra förhållanden en människa kan hamna i. Hon spanar efter någonting som skall avleda tankarna från sitt olyckliga öde. I förströelserna finner hon en slags upprymdhet och glädje, men lyckan riskerar att lätt skingras eller upphöra. Pascals text som i sin helhet tar fasta på människans liv under olika omständigheter beskriver henne mera som ivrigt sysselsatt än sysslolös. En hemlig instinkt driver henne att söka förlustelser utanför sig själv för att komma bort från sitt elände. Som rest av sin ursprungliga storhet har människan en annan dold instinkt som låter henne förstå att lycka finns i vilan som ger henne inre frid. Pascal konstaterar att utan sina förströelser finner människan ingen glädje, och med dem erfar hon ingen sorg.

Det framkommer att även om vila medför inre frid är den inte tillräcklig. Människan söker aktivt efter sanningen och hon vill i egen takt se den uppdragas. Kampen fram till

⁴⁴⁸ Jfr Giraud (1935, 62). Rien ne nous plaît que le combat, mais non pas la victoire. Ainsi dans le jeu, ainsi dans la recherche de la vérité. On aime à voir, dans les disputes, le combat des opinions, mais de contempler la vérité trouvée, point du tout; pour la faire remarquer avec plaisir, il faut la faire voir naître de la dispute. De même, dans les passions: il y a du plaisir à voir deux contraires se heurter; mais, quand l'une est maîtresse, ce n'est plus que brutalité. Nous ne cherchons jamais les choses, mais la recherche des choses. (135)

⁴⁴⁹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 156–164).

avslöjandet är det som mest behagar henne⁴⁵⁰ för det uppnådda resultatet innebär endast att sanningen är funnen. På ett motsvarande sätt konkurrerar människans lidelser med varandra. Fram till att det ena begäret har fått övertaget är striden engagerande, men sedan har kraftmätningarna inte mera någon betydelse.

Naturens gåvor är det viktigaste en människa har att förvalta. Hon förlorar lyckan ifall de inte tas tillvara och detsamma gäller om hennes hälsa lider skada. En enda brist kan leda människan i förtvivlan. För att inte drabbas av hopplöshet skall hon följa sina förpliktelser och samtidigt se till sina vänners bästa. Människan är inte evig i naturen. Pascal ansåg sin egen existens inte vara någon nödvändighet för att hans jag bestod i tanken⁴⁵¹.

Förströelser kan inte ifrågasättas

Pascal skrev med stor ärlighet och sökte inga förevändningar för att undkomma en människas vilja att njuta och förlora sig i förströelsernas mångfald. Människan behöver förströelser för att stå ut med den ofrånkomliga tristessen. Det är intressant att texten pekar ut att förströelserna beror på yttre ting och att de fungerar som sådana även om de riskeras att störas av en mängd tillfälligheter.

Samspelet med texten ställer människans sökande i fokus i och med att en människas begär aldrig kan mättas helt. Oavsett om det är hennes omedvetna längtan att vara ivrigt sysselsatt eller om det är vila och stillhet som hon söker, fortgår kampen för att nå lycka och frid. Förströelserna för inte med sig någon djup glädje, utan elände finns och sorg är ofrånkomlig. Horisonterna sammanfaller kring förståelsen av att varje tillstånd är lyckligt när människan njuter av en förströelse som hon inte har någon anledning att ifrågasätta.

Pascal⁴⁵² framhåller att människans eget varande inte är en nödvändighet, för hennes jag består bara i tanken. De enda eviga och nödvändiga väsen som finns är Gud och helgonen. Människan är inte helgjuten och med sina många tillkortakommanden och sin skräck för evigheten är hon inte lycklig. Hon söker förströelser, vilket de inte behöver göra, men

⁴⁵⁰ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 163–164).

⁴⁵¹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 156–157).

⁴⁵² Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 156–157).

förströelserna ger inte henne lycka. Tolkningen ådagalägger att de medför oro och finns hela tiden i hennes väg. Bäst klarar människan sig genom att inte tänka på farhågorna som det är osäkert om de någonsin uppfylls. För att ingen mänsklig gemenskap är given för människan har hon svårt att hitta sin plats i livet. Hennes storhet är att hon vet att livet tar slut och hon en dag skall dö.

Lycka för människan är att leva i ett tillstånd som inte förutsätter mera lycka än situationen redan medger. Det kunde vara att betrakta det som finns, men i själva verket är det nya strävanden som behagar henne. Det gäller allt från lidelser och dueller till att söka sanningen. Det förefaller som om ingen glädje finns utan förströelser och sorgen är borta bara för en viss tid. Pascal hänvisar i flera textavsnitt till att hjärtats ingivelse är källan till människans lycka. Som en kvarleva från sin storhet att söka Gud anar människan med sina erfarenheter och sitt förnuft att lyckan finns i den usprungliga helhet och helighet som kan förstås endast utifrån Bibelns texter.

I fråga⁴⁵³ 1 kan hälsa tolkas som förströelsernas avvägning för att människan skall vara hel och finnas till i ett sammanhang. Tolkningen i fråga 2 ger att ohälsa är när människan, som fjärrad från sin natur och Guds skapelse, måste söka nya förströelser. I fråga 3 framkommer att människan önskar meningsfulla förlustelser. Tolkningen i fråga 4 är att människan önskar mera med sitt liv och är öppen för nya förströelser.

Människan söker ordningens kännetecken

Innebörden i ordet förströelser ger intressanta särdrag till den vårdvetenskapliga kunskapstraditionen. Förståelsen av förströelsernas innehåll kan ge hälsa nya abduktiva kännetecken som hittills inte har varit avgränsade. Människans tillvaro som är fylld av både ytliga och djupt sinnade lockelser, som hon anstränger sig att få ordning på, ger uppslag till vidare fördjupningar.

⁴⁵³ Den övergripande frågeställningen är att på vilket sätt kan Pascals *Tankar* belysa människans hälsa. Forskningsfrågorna lyder: 1. Hur kan hälsa utläsas? 2. I vilken form framträder ohälsa? 3. Vad ankommer på ett vardande i hälsa? 4. Vad kännetecknar hälsans varande?

Substansen i förströelserna säger något om deras nödvändighet för människans lycka. Deras närvaro i hälsa har därtill ett samband med självaktning och djupsinnighet i människans varande. En grundläggande förförståelse är att människan uppnår lycka när hennes hälsa är ohotad. Att hon varaktigt reflekterar kring sin lycka är en rest av hennes osäkra varande. Människan begär lycka i den utsträckning hennes hjärta förutsätter det för att hon skall leva gott. Hon njuter av förströelserna så länge de varar vilket inte är detsamma som hälsa och helhet. Tillståndet när hon inte begär mera än det hon redan har är hennes största lycka.

Det finns en gräns för människans förnuft att kunna anamma rätta glädjeämnen. Hon förmår inte med egen kraft klara av allt och det är påtagligt att hon saknar någonting för att leva ett gott liv. Människan är liten i universum och kan gå lätt förlorad om hon inte tänker och väljer rätt. Hon är inte ens nödvändig eftersom det är bara Gud som är det.

När i anlogi med Pascal människans uppmärksamhet riktas mot Guds eviga och oändliga väsen gör det henne mindre beroende av yttre tidsfördriv. Att tro på Gud är att vara medveten om sina egna tankar när omgivningen förändras. Människan skapar då sin tillvaro utifrån egen övertygelse och kommer bort från eländet omkring henne. Hon förverkligar sig själv genom att ta ansvar för sin kropp och i lika stor utsträckning strävar hon efter meningsfulla förströelser för sitt välbefinnande. Som en följd av materialismens spridning i världen blir förströelserna allt mera andligt förnekande och med ständig underhållning blickar människan allt mindre inåt sig själv.

Pascal⁴⁵⁴ framhåller att människan uppnår lycka och kan ha den kvar endast om hon först har tryggt sin hälsa och heder. Det är ofrånkomligt att hon mister lyckan när hon drabbas av sorger och sjukdom. Det hjälper henne inte att hon väljer att inte tänka på saken. Hälsans rörelse stannar aldrig upp och med gradvisa justeringar börjar människan finna en ny glädje. Sökandet efter lyckan blir en kamp som innebär både lust och lidande. Det leder till att människan börjar se sin lycka i en ny dager och kan vara även lyckligare ju mindre hon är förströdd.

⁴⁵⁴ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 162).

Forskningens frågeställningar besvarades med de abduktiva antagandena att hälsa är alla de övervägda och också omedvetna förströelser som gör människan hel. Ohälsa är att vara fjärrad från sin natur och Guds skapelse. Människan avleder sina tankar genom att vara meningsfullt sysselsatt. Kampen i sökandet efter det rättrådiga framkallar glädje, men det är viktigt att stanna upp och betrakta det som redan finns.

“Filosofer” framlever sitt liv med övertänkta löften

Filosoferna tror att Gud ensam är värd kärlek och vördnad men likafullt kräver de att älskas och hedras av människorna. De känner inte sitt eget fördärv. Om de saknar all kärlek till Gud, om de bara går upp i detta att vinna människors aktning och om hela deras fullkomlighet ligger i att de vill få folk att söka sin lycka i deras vänskap utan att direkt tvinga dem därtill, så är deras fullkomlighet förfärlig. De känner Gud och ändå är inte deras enda önskan att människorna skall älska honom. Tvärtom kräver de att människorna skall stanna upp inför dem själva. De vill att människorna frivilligt skall välja dem som källa till sin lycka.⁴⁵⁵

De tre begärelserna har skapat tre sekter och filosoferna har inte gjort annat än låtit sig ledas av någon av dessa tre^{456, 457}. Människosjälens storhet ligger just i att hålla sig på den gyllene medelvägen. Att lämna den är så långt ifrån tecken på värdighet att det tvärtom är tecken på storhet att stanna på den.⁴⁵⁸

Det är otvivelaktigt att det innebär en fundamental skillnad för moralen huruvida själen är odödlig eller inte. Ändå har filosoferna byggt sina moralsystem oberoende av detta. De

⁴⁵⁵ Jfr Giraud (1935, 168). Philosophes croient que Dieu est seul digne d'être aimé et admiré, et ont désiré d'être aimés et admirés des hommes; et ils ne connaissent pas leur corruption. S'ils se sentent pleins de sentiments pour l'aimer et l'adorer, et qu'ils y trouvent leur joie principale, qu'ils s'estiment bons, à la bonne heure! Mais s'ils s'y trouvent répugnants, s'ils n'(ont) aucune pente qu'à se vouloir établir dans l'estime des hommes, et que, pour toute perfection, ils fassent seulement que, sans forcer les hommes, ils leur fassent trouver leur bonheur à les aimer, je dirai que cette perfection est horrible. Ils ont connu Dieu, et n'ont pas désiré uniquement que les hommes l'aimassent, mais que les hommes s'arrêtassent à eux! Ils ont voulu être l'objet du bonheur volontaire des hommes. (463)

⁴⁵⁶ Ibid., 167. Les trois concupiscences ont fait trois sectes, et les philosophes n'ont fait autre chose que suivre une des trois concupiscences. (461)

⁴⁵⁷ Här avses ögats, köttets och tankens begärelse.

⁴⁵⁸ Ibid., 137. La grandeur de l'âme humaine consiste à savoir s'y tenir; tant s'en faut que la grandeur soit à en sortir, qu'elle est à n'en point sortir. (378)

tvistar om hur människan skall tillbringa en timme.⁴⁵⁹ Här på jorden är allting delvis sant och delvis galet. Med sanningen i sig själv förhåller det sig annorlunda för den är alltigenom ren och alltigenom sann. Blandningen drar ned och tillintetgör sanningen. Ingenting är obetingat sant. Alltså är ingenting sant när vi här tänker på den absoluta sanningen. Både det sanna och det goda äger vi bara styckevis och uppblandat med ont och falskt.^{460, 461}

Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna

I relation till tidigare erfarenheter av vad som kan vara viktigt när en människa vill leva ett gott liv framstår de filosofiska tankegångarna som intressanta i och med att människan söker sin livsmening. Den omedelbara och största sanningen är att människan vill leva i samförstånd med andra människor. Av texten framgår att om hon söker en absolut sanning är det mycket som blir oförståeligt för henne.⁴⁶²

Förväntningarna på textens utsagor är stora när det gäller filosofers inställning till en människas sökande efter lycka och sanning. Textens påståenden ger intryck av en problemfylld verklighet, men också etablerade tänkesätt om människans varande finns återgivna. Pascal använder välformulerade meningar och behärskar till fullo sitt angreppssätt när han anser att filosoferna är på villospår⁴⁶³. Enligt honom säger de först att de tror att Gud ensam är värd kärlek och vördnad. Sedan kräver de att människorna skall älska och hedra också dem. Egentligen är det för att de inte känner sitt eget fördärv som de tror att de själva kan vara källa till andra människors lycka⁴⁶⁴.

Filosoferna går inte vidare i sin åskådning huruvida själen är odödlig eller inte även om det kan vara en grundläggande fråga beträffande en människas andliga styrka. Hellre bråkar de

⁴⁵⁹ Jfr Giraud (1935, 91). Il est indubitable que, que l'âme soit mortelle ou immortelle, cela doit mettre une différence entière dans la morale. Et cependant les philosophes ont conduit leur morale indépendamment de cela: ils délibèrent de passer une heure. (219)

⁴⁶⁰ Ibid., 38. Chaque chose est ici vraie en partie, fausse en partie. La vérité essentielle n'est pas ainsi; elle est toute pure et toute vraie. Ce mélange la déshonore et l'anéantit. Rien n'est purement vrai; et ainsi rien n'est vrai, en l'entendant du pur vrai. (385)

⁴⁶¹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 165–170).

⁴⁶² Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 169–170).

⁴⁶³ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 165).

⁴⁶⁴ Ibid., 165.

kring på vilket sätt hon bäst kan fördriva en timmes tid. En människas böjelser och passioner gör att hon söker sig utåt för att finna lyckan. Hon lär sig att tro att glädjen inte kan finnas i henne själv. Ändå är det tillfälligheter som gör att hon börjar ledas av ögats, köttets och tankens begärelser⁴⁶⁵. Förströelserna som människan på detta sätt tar till för att fly undan sig själv ger inte henne någon varaktig lycka. Däremot är den lycka som Gud ger av sådan art att den finns beständigt likaväl i människan som utanför henne.

Även om människan har ett visst grepp om sanningen är det inte säkert att hon tydligt kan visa sin förståelse och använda sig av den i ett nytt sammanhang. En från början oklanderlig utgångspunkt kan ge en galen slutsats eftersom människans natur är så föränderlig. Allt är bara delvis sant för en obetingad eller absolut sanning finns inte. Det är mänskligt att vara medelmåttig och själens storhet ligger i att människan håller sig på den gyllene medelvägen. För långt drivet tänkande men också oförmåga att reflektera bedömer filosoferna som galenskap.

Filosoferna besitter en egen sanning

Filosofer går varsamt fram för de ser så många motsättningar i det som hänför sig till en människas livsvillkor. Pascal förmedlar deras idéer som en uppsättning av utsagor som försöker förena människans tillfälliga svaghet och hennes naturliga storhet. Det finns antydning om att filosofer tror att de kan vara källa till andra människors lycka. Eftersom de inte känner sin egen mänskliga fördärv yrkar de på att andra skall hedra dem.

Förståelsehorisonten förmedlar ett samband mellan människans andliga hälsa och Pascals tankar som manar människan att följa Guds väg. Det är inte fruktbart att följa filosoferna⁴⁶⁶, som väl känner Gud men inte driver på att människorna skall välja honom. Enligt Pascal söker de lyckan utifrån sina tankars begär som styrs av ögats och köttets luster. Filosoferna, som inte beaktar huruvida människans själ är odödlig eller inte, ger förståelsen av ett synsätt som har konsekvenser för dygdernas uppkomst. Sanningen för dem är uppblandad och människan kan äga den bara till vissa delar.

⁴⁶⁵ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 166).

⁴⁶⁶ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 165).

Så full av motsättningar som människan är till sin natur kan hon inte få själsro utan söker lyckan utanför sig själv. I och med att hon har egenskaper som framhäver förnuftets agerande blir vägen till hälsa komplicerad. En godtagbar förståelse är att hon med sitt förnuft söker den gyllene medelvägen för att den närmast är ett tecken på helhet och värdighet.

Tolkningen av frågorna⁴⁶⁷ 1 och 2 visar att hälsa är vägen som människan följer i enlighet med dispositionen för sitt liv. Ohälsa är de oreflekterade steg som människan tar när hon kommer bort från den gyllene medelvägen därför att hon bara delvis äger sanningen. Fråga 3 tolkas som att människan vill bemöda sig om att vara rättrådig. I fråga 4 är tolkningen att den gyllene medelvägen innebär att halva sanningen kan räcka till.

Människans illusioner kan rubbas lätt

Filosoferna har ett motstånd när det gäller människans erkännande av Guds kärlek. Som vetenskap är filosofins uppgift att studera olika åskådningar, och det är inte mest viktigt att försöka förstå huruvida människan söker Gud. Att människan flyr sin verklighet kan bero på att hon saknar en tillräckligt god idé att efterfölja. Ifall hon förnuftsmässigt bemödade sig om tron kunde hon anknyta den till sin moraliska strävan. Agerandet förutsätter en viss religiös övertygelse och den som bara i någon mån tror måste agera som om tron finns. En människa påverkas av sina många möjligheter att välja det som passar henne bäst. Att hon väljer rätt beror på att hon naturligt har förutsättningarna i sitt hjärta. Hon uttrycker då en helhet som framställs som att hon lever i harmoni med naturens ordning.

Människans elände finns för hon har inte mera kvar sin fullkomlighet. Hennes tänkande upphöjer henne så att hon potentiellt kan vara god och måttfull i sitt beteende mot andra människor. Helheten som människa blir ändå oviss ifall hon utesluter den andliga dimensionen.

⁴⁶⁷ Den övergripande frågeställningen är att på vilket sätt kan Pascals *Tankar* belysa människans hälsa. Forskningsfrågorna lyder: 1. Hur kan hälsa utläsas? 2. I vilken form framträder ohälsa? 3. Vad ankommer på ett vardande i hälsa? 4. Vad kännetecknar hälsans varande?

För att människan skall bli lycklig måste hon ompröva och delvis avstå från sina illusioner. Hon kan som filosoferna visa vördnad för Gud utan att ändå räkna med Guds storhet. Det abduktiva svaret på forskningsfrågorna är att hälsa är vägen som människan beträder i enlighet med det sätt på vilket hennes liv är disponerat. Ohälsa är hennes förlorade aktning när hon kommit bort från vägen och bara fragmentariskt äger sanningen. Hon vill ändå vara rätträdig och bemödar sig om att följa den gyllene medelvägen. När enligt filosoferna allt är bara delvis sant kan människan äga bara halva sanningen och därför lätt bli offer för en trygghet som bara gäller tidvis.

Förhoppningar på "Det högsta goda"

Nuet kan aldrig tillfredsställa människorna, och erfarenheten bedrar dem. På det sättet går livet, från elände till elände förs människan in i döden som är olyckans eviga kulmen. Denna oändligt djupa avgrund kan utfyllas endast av en oändlig och oföränderlig verklighet som är Gud själv. Gud ensam är människans sanna goda. Hur underligt är det inte att från det ögonblick människan lämnade honom fanns det ingenting i naturen som inte fick duga som ersättning för honom: stjärnor, himmel och jord, element, växter, djur. Sedan människan förlorat det sanna goda tror hon att hon kan finna det var som helst, t.o.m. i tillintetgörandet av sig själv även om detta aldrig så mycket står i strid med Gud, förnuftet och naturen sammantagna.⁴⁶⁸

Somliga söker det sanna goda i makt, andra i vetenskaplig forskning, andra i vällust. Andra åter, som faktiskt kommit sanningen närmare, har insett att det universella goda omöjligen kan inrymmas i en viss sak som bara kan ägas av en enda människa. När en sådan sak delas av flera vållar den sin ägare mer sorg än glädje. Den del människan då måste vara utan kan inte ersättas av den tillfredsställelse hon finner i den del hon besitter. Människan inser att det sanna goda måste vara någonting som alla kan äga på en gång utan att det därigenom

⁴⁶⁸ Jfr Giraud (1935, 148). Et ainsi, le présent ne nous satisfaisant jamais, l'expérience nous pipe, et, de malheur en malheur, nous mène jusqu'à la mort, qui en est un comble éternel. Parce que le gouffre infini ne peut être rempli que par un objet infini, et immuable, c'est-à-dire que par Dieu même. Lui seul est son véritable bien; et depuis qu'il l'a quitté, c'est une chose étrange, qu'il n'y a rien dans la nature qui n'ait été capable de lui en tenir la place: astres, ciel, terre, éléments, plantes, animaux. Et depuis qu'il a perdu le vrai bien, tout également peut lui paraître tel, jusqu'à sa destruction propre, quoique si contraire à Dieu, à la raison et la nature tout ensemble. (425)

förminkas. Ingen skall behöva missunna en annan någonting och ingen behöver förlora någonting mot sin vilja.⁴⁶⁹

Eftersom människans sanna natur har gått förlorad blir alla ting hennes natur. Också för att det sanna goda har gått förlorat blir vad som helst det sanna goda.⁴⁷⁰ De kristnas Gud är en Gud som låter själen känna att han är deras enda goda, att det finns vila endast hos honom och glädje endast i att älska honom. Samtidigt väcker han i själen en avsky för allt som håller den tillbaka och hindrar den att älska honom av alla sina krafter. Egenkärleken och begäret blir olidliga för själen därför att de hejdar den på vägen. Denna Gud framkallar i själen en känsla av en egenkärlek i djupet av dess natur som hotar den med evig undergång och han låter den känna att han ensam förmår bota den.⁴⁷¹

Människan jagar det sanna goda. De flesta människor anser att lyckan ligger i förmögenhet och i yttre tillgångar eller åtminstone i förströelser. Filosoferna har visat att allt detta bara är fåfänglighet och har sedan förlagt det goda dit de bäst har kunnat.⁴⁷² Det är bra att vara så utmattad och trött av allt fåfängt sökande efter det sanna goda att vi kan sträcka ut armarna efter Befriaren⁴⁷³. Enligt Pascal är det omöjligt att Gud någonsin kan vara målet om han inte också är upphovet. Människan vänder blicken uppåt men står på sand. Jorden kommer en gång att störta samman men vi faller med blicken vänd mot himlen.^{474, 475}

⁴⁶⁹ Jfr Giraud (1935, 148). Les uns le cherchent dans l'autorité, les autres dans les curiosités et dans les sciences, les autres dans les voluptés. D'autres, qui en ont en effet plus approché, ont considéré qu'il est nécessaire que le bien universel, que tous les hommes désirent, ne soit dans aucune des choses particulières qui ne peuvent être possédées que par un seul, et qui, étant partagées, affligent plus leur possesseur, par le manque de la partie qu'il n'(a) pas, qu'elles ne le contentent par la jouissance de celle qui lui appartient. Ils ont compris que le vrai bien devait être tel que tous pussent le posséder à la fois, sans diminution et sans envie, et que personne ne le pût perdre contre son gré. (425)

⁴⁷⁰ Ibid., 148. La vraie nature étant perdue, tout devient sa nature: comme, le véritable bien étant perdu, tout devient son véritable bien. (426)

⁴⁷¹ Ibid., 185. Le Dieu des chrétiens est un Dieu qui fait sentir à l'âme qu'il est son unique bien; que tout son repos est en lui, qu'elle n'aura de joie qu'à l'aimer; et qui lui fait en même temps abhorrer les obstacles qui la retiennent, et l'empêchent d'aimer Dieu de toutes ses forces. L'amour-propre et la concupiscence, qui l'arrêtent, lui sont insupportables. Ce Dieu lui fait sentir qu'elle a ce fonds d'amour-propre qui la perd, et que lui seul la peut guérir. (544)

⁴⁷² Ibid., 167–168. Recherche du vrai bien. Le commun des hommes met le bien dans la fortune et dans les biens du dehors, ou au moins dans le divertissement. Les philosophes ont montré la vanité de tout cela; et l'ont mis où ils ont pu. (462)

⁴⁷³ Ibid., 145. Il est bon d'être lassé et fatigué par l'inutile recherche du vrai bien, afin de tendre les bras au Libérateur. (422)

⁴⁷⁴ Ibid., 174. Mais il est impossible que Dieu soit jamais la fin, s'il n'est le principe. On dirige sa vue en haut, mais on s'appuie sur le sable: et la terre fondra, et on tombera en regardant le ciel. (488)

⁴⁷⁵ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 171–174).

Ny tolkning med förankring i forskningsfrågorna

När Pascal söker sanningen gör han det på ett sätt som anknyter till hela människolivets utveckling. Motsägelserna som visar människans verkliga tillstånd av osäkerhet har inte mycket gemensamt med förnuftets behov av sanning. Människan är eländig för att hennes natur har gått förlorad. Det betyder att nuet kan inte tillfredsställa och erfarenheterna bedrar henne. Egenkärleken och begären hotar hennes inre väsen så att hon inte förmår söka den vila som Gud erbjuder. Hon kan även godta nästan vad som helst som ersättning för Gud.

Pascal⁴⁷⁶ visar med ett utforskande ställningstagande omfånget av sina tankar om människans tomrum för att hon har valt bort Gud. Det högsta goda för människan finns inte i makt och vällust utan det är någonting som alla människor samtidigt kan äga. Det är någonting som ingen heller mot sin vilja kan förlora. Texten beskriver tron som den stora vinningen för genom den är Gud förnimbar för människan.

De antaganden som utgör förförståelsen framhäver förmodligen kring vad en människa kan fylla sitt tomrum med. Textens framställning om att godhet och glädje finns i att älska Gud passar väl in i förståelsehorisonten. När människan äger denna tillfredsställelse behöver hon inte vara beroende av ytte förströelser och tillgångar. Guds verklighet är dessutom oändlig och oföränderlig.

Pascal⁴⁷⁷ talar ur en specifikt kristen synpunkt när han säger att Gud väcker i människans själ en vilja att älska honom. Tolkningen är knuten till budskapet om att Gud är upphovet till och målet för människans liv. På ett speciellt sätt framför Pascal⁴⁷⁸ att det finns vila endast hos Gud och glädje bara i att älska honom. Han säger på ett fyndigt sätt att filosoferna har förlagt det goda dit de bäst har kunnat. Filosoferna vill på så sätt visa att allt är bara fåfänglighet också om människan tror att lyckan finns i förmögenhet och förströelser. Sammantaget är det Gud, förnuftet och naturen som fyller människans tomrum med mening.

⁴⁷⁶ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 171–172).

⁴⁷⁷ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 173).

⁴⁷⁸ Ibid.

Det sanna goda räcker till för alla

Tolkningen passar väl in i ett vårdvetenskapligt tänkande när texten skildrar Pascals⁴⁷⁹ betraktande av det mänskliga varandets föränderlighet och obeständighet. Det uppkommer en särpräglad förståelse av det som är människans sanna goda och vägen fram till att det är funnet. Textens konstateranden utgår från reflektionerna kring människans sökande⁴⁸⁰. Som en följd av att hennes sanna natur en gång har gått förlorad är människans förnuft begränsat och hon kan acceptera också sådant som står i strid med förnuftet. På grund av sin fåfänga och sina begär söker människan inte först den godhet som Gud kan erbjuda henne.

Att i analogi med Pascal säga att människan kan ta emot kristendomen kan påvisas genom att de som redan är kristna håller mycket ståndaktigt fast vid sin övertygelse. Att tro på Gud är inte ett tänkande som kräver någon visshet, utan aktuell kunskap om människan som jordisk varelse är enligt Pascal tillräcklig. Det är inte svårt att inse att Gud har skapat allt omkring henne utan svårare är att tänka sig att jorden och människans livs en dag kommer att störta samman⁴⁸¹. När människan inser sitt alldagliga elände kan storheten tillfalla henne, inte som en förtjänst, utan som en nådegåva.

Det sanna goda som har beskaffenheten av både sanning och godhet kan inte reduceras till någonting annat, och inga lagbundenheter kan påvisas i relation till dess möjligeter att finnas till. Mot bakgrund av förståelsehorisonten och i enlighet med Pascals förmodan kommer denna verklighet alla människor till godo som en del i den helhet som alla kan samtidigt äga.

I frågorna⁴⁸² 1 och 2 är tolkningen att hälsa är att tro att Gud är upphovet och målet med livet och ohälsa är att människan inte tror att Gud, förnuftet och naturen leder henne. Fråga 3 ger förståelse av ett vardande där människan upplåter sitt hjärta för det sanna goda och fråga 4 upplyser om ett varande i tro, hopp och kärlek.

⁴⁷⁹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 92).

⁴⁸⁰ *Ibid.*, 171–172.

⁴⁸¹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 174).

⁴⁸² Den övergripande frågeställningen är att på vilket sätt kan Pascals *Tankar* belysa människans hälsa. Forskningsfrågorna lyder: 1. Hur kan hälsa utläsas? 2. I vilken form framträder ohälsa? 3. Vad ankommer på ett vardande i hälsa? 4. Vad kännetecknar hälsans varande?

Människan återhämtar sig

Med tron på att Gud är upphovet till och målet för människans liv följer nya attribut till hälsans helhet. Hälsan får ett djup som i förening med hjärtats förnuft skapar och upprätthåller rörelsens riktning så att människan får tillbaka sina krafter.

Gud vill väcka glädje i människan⁴⁸³. Detta kan tolkas så att med Guds kärlek har människan kommit nära den sanning, som när den delas inte minskar eller någonsin tar slut. Ingenting behöver heller ersättas med någonting annat utan det högsta goda består och är tillräckligt och fullkomligt. Människan är hel när hon är i den gemenskap som Gud från världens begynnelse har skapat. Det är sedan andens verk att hon blir helig och får vila i Gud. Hoppet som själen härbärgerar är riktat mot framtiden och kan hjälpa människan undan sin olyckas eviga kulmen som är döden.

Den oändliga och oföränderliga verklighet som är Gud vidmakthåller tron i hjärtat. Människan anar lätt att hon finner styrka var som helst och räknar inte med att hon behöver såväl Gud som förnuftet och naturen för att vara hel. Kärleken som är förunderlig och stor kan övergå i egenkärlek som är olidlig för själen⁴⁸⁴. Egenkärleken hejdar glädjens framfart och hotar människans själ med undergång. Hälsans beskaffenhet gör att människan ständigt måste stödja och vidmakthålla en inre styrka för att bevara kärleken som sin hälsas resurs. Förnuftet och naturen räcker inte till att skydda henne mot leda och lidande. Gemensamt berikar Gud, förnuftet och naturen hennes ande, själ och kropp med den vederkvickelse som är människans högsta goda⁴⁸⁵. Guds kärlek ger den andliga visdomen och förnuftet fullbordar själens vishet så att de på ett naturligt sätt bildar med kroppen det som skall vara människans enhet.

Forskningsfrågorna besvarades med att hälsa är att människan tror på Gud för att han är både upphovet och målet med hennes liv. Ohälsa är att hon inte tror att Gud, förnuftet och naturen sammantaget är det som leder hennes varande. Genom vardandet upplåter

⁴⁸³ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 173).

⁴⁸⁴ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 173).

⁴⁸⁵ Ibid., 172.

människan sig för det sanna goda som leder till att hennes varande är att hon har tron, hoppet och kärleken i sitt hjärta.

Sammanfattning

Den sammanfattade förståelsen av hälsa och ohälsa som utlästes ur Blaise Pascals text i boken *Tankar* (kapitel 1–10) redovisas nedan. För att tolka och få ny förståelse var huvudfrågan på vilket sätt Pascals *Tankar* kan belysa människans hälsa. Delfrågorna lydde att hur kan hälsa utläsas, i vilken form framträder ohälsa, vad ankommer på ett vardande i hälsa och vad kännetecknar hälsans varande?

Nedanstående text sammanfattar kärnpunktsinnehållet och tolkningarna för varje rubrik i texten⁴⁸⁶. Med beteckningen *disposition* (6.1) inleds tänkandet som utgår från att människan gestaltas som en helhet. Primärt är förnuftet potentialen till hennes självförverkligande men eftersom vetandet inte har någon verklig ordning söker människan det som från hennes eget hjärta framstår som det sanna och goda. Det framkommer att hon varje dag söker det som skall fylla tomheten i hennes liv. För sina ställningstaganden har hon stöd i dygderna och religionen. Textens sätt att tala om Gud är betydelsefullt i bemärkelsen att människan via honom kan få förståelse av sin tillvaro. Att hon inser sin svaghet leder till att hon vill börja ty sig till någonting nytt. Hälsa är lycka och godhet med Gud när människan söker honom. Ohälsans aktualitet är att hon ofta är för svag för att kunna inrikta sig på det som är gott i livet. En helhet och helighet kan skönjas i det hälsans vardande som är hjärtats väg till tro. Varandet är de stora möjligheter som människan har av sin storhet men det är också hennes elände och låghet.

Under rubriken *fåfånglighet* (6.2) ingår att människan kan förlora sig i tomhet och intighet. Tanken på förgånglighet sitter djupt i hennes själ och leder till egenkärlek, ärelystnad och inbillningsförmåga. Fåfånglighet kan också vara verkningarna av ledan som människan har erfarit. Dess motsats är saklighet och nyttighet som bringar reda i tillvaron. En människa skall inte låta den tid hon har glida henne ur händerna utan ta vara på den glädje som ändå

⁴⁸⁶ Rubrikerna är de första underrubrikerna i kapitel 6 eller 6.1, 6.2, 6.3 fram till och med 6.10.

finns. Genom att vara väl orienterad i sin tillvaro kan hon bättre bemöta livets distraktioner och avleda sin oro och leda. Hälsa är att människan har en inre styrka så att även om hon är driven av tillfälligheter kan finna sitt rätta jag och leva i nuet. Ohälsa är att fåfängligheten har överhand över henne, och det störda lugnet och ärans lockelser hindrar henne från att leva i nuet. När vardandet beledsagas av hjärtats motiv kan ledan och oron avledas, och med Gud i beräkningen får vördnaden för livet ett större utrymme. Vardandet oroar för stunden, men människan har hoppet om framtidens lycka.

Ingressen *elände* (6.3) kan bara ge förståelse för att människan har någonting att övervinna. Eländet gör att hennes glädjeämnen är tomma och hon lever i en rastlös tillvaro. Det kräver hennes insatser för att eländet skall elimineras. Som potentialer har människan sitt förnuft men framförallt har hon sitt hjärta. Lidelserna uppkommer i enlighet med hennes livssituation och hon vet inte vem som har bestämt hennes plats och tid. Hälsa är rörelsen mot lycka när människan försöker upprätthålla sin värdighet och forma sitt liv på nytt. Ohälsa är att hon lever i armod utan Gud och därför måste söka förströelser för sitt tillstånd. I vardandet begär människan glädjens hemlighet. Att hon utgår från dygderna är att hon vidmakthåller ett gott varande.

Utifrån benämningen *människans leda* (6.4) uppkommer tanken om att människan måste ta sig an olusten och skapa sin egen livsmening. Även om leda hör till vardagen och människan inte undkommer dess uppkomst och framfart kan hon glömma att den finns för att någonting annat upptar hennes uppmärksamhet. Att det är sundare att inte visa sin leda än att beklaga dess verklighet är tecken på att leda är något som gör människan förvillad och inte förmår vara sitt rätta jag. Hälsa är att ha vällust och att önska sig fri från ledan som följeslagare. Ohälsa är att vara utan entusiasm för att ledan har fått greppet. Vardandet är tapperheten som döljer meningslöshetens förstörelse. Människans varande är olustigt om det är hennes skenväsande som är i andra människors blickpunkt.

Att människan söker en sanning att leva efter är *verkningarnas orsak* (6.5). Hon är i avsaknad av en grundprincip att följa. Det hör till hennes natur att hon vill förstå livets realiteter. Däremot är det inte intressant för henne huruvida det ena föregår det andra

när hon vill lära känna Gud och komma underfund med tron. En svaghet hos människan är att hon inte är beredd att bortse från eventuella egna fördelar för att gå i kast med det nya sökandet. Hon kan med sitt tänkande välja bort tron och ändå anse att den naturliga okunnigheten minskar. Hälsa är att hon genom förnuftiga resonemang söker Gud, och därmed förverkligar hon också sig själv. Ohälsa är att människan är kvar i otron och inte försöker att förstå sin verklighet bättre. Vardande är att hon blir en starkare människa för att tron blir ett tillägg i hennes liv. I sin naturliga svaghet är människan säker på sin sak och kan gå miste om sanningen.

I avsnittet med titeln *storhet* (6.6) är tanken om att människan älskar Gud av hela sitt hjärta inkluderad. Storheten säger att människan är stor till sin själs läggning när hon anser Gud vara lika viktig som hon anser sig själv vara. Storhet inriktar sig på helhet men därutöver också på helighet som aktualiseras av hjärtats längtan. Människan begär och vill uppleva och skapa en skön ordning. Storhetens idé lyser upp en osäker tillvaro och engagerar förnuftet som komplement till hjärtats intuition. Hälsa är storhet och ordning när människan med sitt hjärtas upplåtenhet söker den gyllene medelvägen. Ohälsa är den osäkerhet som uppkommer när hon inte lever i enlighet med sin skapelse. Vardandet är att människan växer i sitt tänkande för att det är storhetens mening. Varandet är att hon är trygg för att hennes grundprinciper är tillgängliga.

Människans liv är som ett projekt att förvalta i både fysiskt och moralisk hänseende. Rubriceringen *motsägelser* (6.7) antyder att när hon söker sin väg i livet märker hon oförenligheter. Lidelser fördunklar sanningen och åstadkommer förvirring. Människan saknar en varaktig sanning så länge hennes förnuft inte underordnar sig Guds gömda gåva. Hon har nytta av att vara förtrogen med både sin storhet och sin låghet för som motsägelser är de en resurs i att visa henne att hon alltid har någonting mera att förvärva. Hälsa är att välja Gud och samtidigt föräras sin storhet. Ohälsa är avgrunden som öppnar sig när en tillfredsställande sanning inte är tillgänglig för henne. Vardandet är hjärtats väg när människan vill närma sig själens och andens klarhet. Varandet är den meningsfulla tillvaro som uppkommer av att hon beaktar både sin storhet och sin låghet.

Med benämningen *förströelser* (6.8) förstås någonting som skall finnas endast i en måttlig mängd. Människan är lycklig så länge förlustelser finns och hon ifrågasätter sällan deras berättigande. Själva kampen för nya förlustelser gläder henne mera än att senare bara leva med dem. I form av meningsfulla aktiviteter gynnar förströelserna människan för att de avleder hennes tankar från onyttigheter. Med Gud som förebild är en människa mindre beroende av förlustelser och yttre tidsfördriv. Hälsa är de förströelser som gör människan hel i bemärkelsen att hennes lycka inte förutsätter mera förlustelser. Ohälsa är att vara fjärrad från sin natur och Gud och bara söka yttre tidsfördriv. Vardandet är att människan söker meningsfulla aktiviteter som ger henne avkoppling. Varandet är att hon vill vara ännu mera tillfredsställd med livet än hon är.

Filosofernas bedömning att människans illusioner sitter löst förefaller vara väl grundad. *Filosofen* (6.9) visar utifrån sitt perspektiv ett motstånd i fråga om att fullt ut erkänna Guds kärlek. För dem är det oviktigt huruvida människans själ är odödlig, för Guds storhet är överlag inte betydelsefull. För att börja ompröva och delvis ge upp egna illusioner förutsätter det en viss religiös övertygelse och också en tillräckligt god vilja att söka Gud. Med tanke på att människans helhet är oviss kan det förnuftsmässiga tänkandet behöva kompletteras med hjärtats godhet för att det skall leda till lycka och mera grundade förhoppningar. Hälsa är vägen som människan går i enlighet med planen för sitt liv. Ohälsa är de oreflekterade steg som hon tar bort från den gyllene medelvägen. Vardandet är att hon kontrollerar sina begär och bemödar sig om att bli mera rättrådig. Varandet är att trots att människan bara delvis äger sanningen går hon för ordningens skull den gyllene medelvägen.

Gemensamt är det Gud, förnuftet och naturen som berikar människans ande, själ och kropp med den vederkvickelse som är *det högsta goda* (6.10) för henne. Förmenandet att människans själ söker vila bygger på att Gud som upphovet till och målet för människans liv också låter henne hämta krafter i honom. Själens hårbärgerar hennes framtidshopp och det är andens verk att hon blir hel. Guds kärlek ger människan andlig visdom och förnuftet fullbordar själens vishet så att de med kroppen bildar det som är människans enhet. Hälsa är att tro att Gud är både upphovet och målet för människans liv. Ohälsa är att inte tro att Gud, förnuftet och naturen sammantaget leder henne. I

vardandet upplåter människan sig för det sanna goda. Varandet är att när hon älskar Gud har hon tron, hoppet och kärleken som resurser i hälsan.

DEL 3 HORIZONTSAMMANSMÄLTNINGEN

7 ÄR HJÄRTATS FÖRNUFT VÄGVISAREN FÖR HÄLSANS RÖRELSE?

Tolkningen av hälsa och ohälsa har skapats i mötet med Pascals text. De fragment som har frigjorts från ursprungstexten har införlivats med aktuella tankar och föreställningar för att åstadkomma nya förbindelser som är relevanta inom den vårdvetenskapliga traditionen. Enligt Gadamer⁴⁸⁷ kan en tolkning ske när det nedskrivna i språkligt hänseende är förståeligt men det är omöjligt att veta vad i detta fall Pascals mening var.

Med hänvisning till att texten i boken *Tankar* är förankrad i en andlig tradition åskådliggörs speciellt en vårdteologisk förståelse. Enligt Pascal skall människan trofast kämpa för sitt andliga välbefinnande även om förtvivlan och leda ständigt kommer att utmana henne. Pascal skrev om detta i bemärkelsen att människans håg och tanke är förenade i hennes hjärta^{488, 489}. I tolkningen⁴⁹⁰ befanns hjärtat vara någonting djupare än förnuft och instinkt. Det är med hjärtat som människan uppfattar själva grundsanningarna i livet⁴⁹¹. Huruvida hjärtats förnuft har betydelse för hälsa har varit en tidig undran under forskningens gång⁴⁹².

Som bibliskt uppslagsord är hjärtat ofta beteckningen på människans inre liv⁴⁹³. Hjärtat är även mycket mera och innesluter den oförtjänta nåden som kommer människan till del som hennes särskilda nådegåva från Gud⁴⁹⁴. Att människan får erfara nåd, kärlek och skönhet är det mest djupsinnade i själva livet⁴⁹⁵. Hon kan göra mera andligt och också

⁴⁸⁷ Gadamer (2003b, 383–395).

⁴⁸⁸ I Pascals text kan hjärtat tolkas som ett religiöst begrepp men också som kunskap via förnuftet.

⁴⁸⁹ Hjärtat är medelpunkten, det omfamnar, förstår, har förmåga att centrera och är människans anlag till barmhärtighet. Förklaringarna är tagna ur ordlistan i *Pascal ou l'expérience de l'infini*. (Vergely 2007, 58).

⁴⁹⁰ Hjärtats omedelbara intuition kan ses som det viktigaste när människan skall orientera sig i livet.

⁴⁹¹ Modin (1911, 214).

⁴⁹² En tolkning tvingar sig på när textens sak meddelas. I detta fall betyder det att en tolkning uppstår när Pascals text första gången ger förståelsen av att hjärtats förnuft har andel i hälsa. (Jfr Mellberg 1997, 20–21).

⁴⁹³ I Bibeln är hjärtat ofta beteckningen på människans hela inre liv i motsats till hennes yttre framträdande. Hjärtat är också säte för hennes förstånd, känsla och vilja. (Saarisalo & Hedegård 1945, 635).

⁴⁹⁴ Bibeln 1999, 1 Kor. 7:7.

⁴⁹⁵ Watson (2003).

samhälleligt gott när hon har insikt om Guds vilja⁴⁹⁶. Det var också Pascals åsikt att när människan har ljuset i sin själ har hon inom sig en välvillighet till andlig uppbyggelse⁴⁹⁷.

Människan besitter en inneboende vishet som kan ge henne svar på de andliga frågorna. Detta förutsätter enligt Rehnsfeldt en gynnsam dialog för att det naturliga i människan skall kunna träda fram.⁴⁹⁸ I vårdteologins intresse är att försöka förstå människan och bemöta henne med lyhördhet och eftertanke utifrån att hon i grunden är religös⁴⁹⁹. När människan bejakar ethoset⁵⁰⁰, som är det goda livet när hon känner sig hemma⁵⁰¹, är hon lyhörd för sitt hjärtas röst och vågar mera vara den hon innerst inne är⁵⁰². Med Pascals förmenande finns det grundlagt i människan att hon skall lyssna till sitt hjärtas röst även om hennes förnuft säger henne någonting annat⁵⁰³. Ett abduktivt antagande stiger fram att genom att använda sin förmåga till sanningssökande kan människan öppna sig för sin religiositet. Hon finner bara själv det som är sanningen för henne och en annan människa kan endast hjälpa henne att söka den.

För att upptäcka och komma underfund med textens uttryck för olika dimensioner i hälsa är den ontologiska hälsomodellen utgångspunkten. Utifrån förförståelsen gavs först textens direkta innehåll med samma benämning som rubrikerna i boken *Tankar* har. Därefter söktes det som texten uttrycker implicit och som genom verkningshistorien kunde påvisas som generella drag för hälsa. Delaktigheten med texten söktes på ett sätt som inte skulle störa utan alltigenom bevara den stora ärlighet och klarsynthet som präglar Pascals tänkande.

⁴⁹⁶ Teologisk handbok. Bentzer (1979, 180).

⁴⁹⁷ Pascal citerad i Stolpe (1971, 81–87). Det heter att det finns människor som är berövade tro och nåd för att ljuset i deras själ har slocknat. Med all sin förmåga granskar de naturen för att hitta något som kunde bana väg till en gudsgemenskap.

⁴⁹⁸ Rehnsfeldt (2007, 86).

⁴⁹⁹ Se avsnitt 3.1.1.

⁵⁰⁰ Eriksson (2003, 21). Se not 7.

⁵⁰¹ Eriksson & Lindström (2000, 12).

⁵⁰² Hilli (2007, 20). Texten finns under rubriken "Ethos och vårdandets etik" i doktorsavhandlingen Hemmet som ethos. En idéhistorisk studie av hur hemmet som ethos blev evident i hälsosystemens vårdande under 1900-talets första hälft.

⁵⁰³ Redan inledningsvis var det ett viktigt förordöme att Pascals sanningar berikar den vårdvetenskapliga kulturen med en hjärtats vishet som kan befrämja dess ethos och stärka vårdvetenskapens inre kärna.

Horisontsammansmältningen innebär att Pascals tankar är lika verkliga i vårdvetenskapens verklighet som de är i textens verklighet. Genom verkningshistoriens samverkan och med stor sympati för texten har tillägnandet fortsatt samtidigt som den nya förståelsen prövas. För argumenteringarna har sökts stöd från tolkningar som har gjorts på Pascals *Tankar* men också vårdvetenskaplig litteratur används för att fördjupa förståelsen av hälsa.

I den nya förståelsen finns människans storhet och låghet med olika förbindelser som för tankarna till hälsans vardande, varande och görande i den ontologiska hälsomodellen⁵⁰⁴. Lågheten är ett av Pascals begrepp för storhetens motsats. Ett annat begrepp som han använder för att återge människans svaga sida är elände. Enligt Pascal ligger människans storhet i detta att hon vet om sitt elände⁵⁰⁵. Storheten och lågheten utgör det ursprungliga varandet och är samtidigt ett begynnande till förändringarna i livet.

Innehållet i boken *Tankars* utvalda kapitel⁵⁰⁶ fokuserar på olika sätt på storheten och lågheten som människans verkliga varande. Underordnat hälsa och ohälsa är varandet, som det som förnyar människans förhållningssätt till livet, väl företrätt i texten. I tolkningen framkommer hälsans vardande som möjligheten att bli mera människa, om än på outgrundliga sätt. Som en del av samma helhet uppmärksammas också görandet i enlighet med att människan försöker lösa sina problem i livet.

I figur 2 på nästa sida åskådliggörs hälsans rörelse som utgår från hjärtats förnuft som människans största tillgång. Figuren är baserad på den ontologiska hälsomodellen med hälsans och lidandets dimensioner⁵⁰⁷. Figurens utformning har inspirerats av människans andliga kraftspiral⁵⁰⁸ och av en modell som visar människors perspektiv på sina anhörigas hälsa⁵⁰⁹.

⁵⁰⁴ Hälsans nivåer och den ontologiska hälsomodellen är beskrivna i avsnitt 3.1.2.

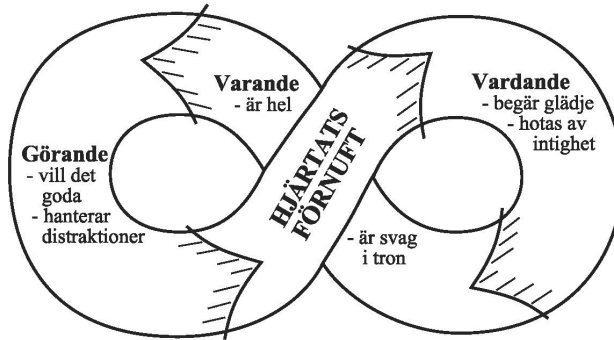
⁵⁰⁵ Pascal citerad i Stolpe (1971, 140).

⁵⁰⁶ Tolkningen gäller kapitel 1–10 i Blaise Pascal *Tankar* i översättning av Sven Stolpe (1971).

⁵⁰⁷ Eriksson (1994, 64–65).

⁵⁰⁸ *Ibid.*, 66–68.

⁵⁰⁹ Jfr Söderlunds (2007) Figure 2.

Figur 2. Från hjärtats förnuft utgår hälsa som är ett förnuftsmässigt vardande, varande och görande.

Hälsa blir någonting obegränsat när den framställs i form av den liggande åttan⁵¹⁰. Pascal anser att människan utifrån sitt varande är stor genom hjärtats upplåtenhet men osäkerheten om sin natur ger henne låghet. För att hjärtats förnuft bekommer både storheten och lågheten bildar de tillsammans hälsans helhet. Människan orienterar sig i världen genom att tänka och hon är mottaglig för trons motiv oavsett förnuftets och tankens riktning⁵¹¹. Det är fåfängt att människan kämpar mot de grundsanningar som hon kan fatta med sitt hjärta. Med Modins ord kommer det kalla förståndet inte åt dessa även om det försöker bekämpa dem.⁵¹²

Att lidandebegreppet inte har en plats i figuren ovan härrör från att Pascal förkunnade lidandet som det som förebådar människans möte med den korsfäste Kristus. En människa skall vara beredd att möta allt och hon åläggs därför lidandet. För den kristna människan kan lidandet vara tillstånd av lycka och lidandet är en förpliktelse.⁵¹³ Mot bakgrunden av att i utgångshorisonten var hälsa och lidande varandras förutsättningar kan hälsa förstås

⁵¹⁰ Matematiskt betraktas den liggande åttan (∞) som det omvända värdet av noll.

⁵¹¹ Pascal citerad i Stolpe (1971, 83).

⁵¹² Modin (1911, 214). "Pascal, Tankar i religiösa frågor".

⁵¹³ Stolpe (1971, 55–56).

som den helhet som människan är av glädje och intighet i sitt hjärta. Det är sedan beroende på hennes hjärtas förnuft på vilket sätt hon kan hantera distractionerna eftersom hälsa alltid är förenad med risker.

För att hälsans görande nivå⁵¹⁴ i den inledande läsningen inte framträdde i textens mönster kom görandet inte på samma sätt som vardandet och varandet att ingå i kompositionen av forskningsfrågorna. Tolkningen och det nya sammanhanget har gjort att textens förströelser och göromål bortom tid och rum ändå har utvecklats till att urskiljas som ett sant görande. I Pascals sökande efter rättrådighet i livet hanterar människan genom egna val sin verklighet.

Indelningen i detta kapitel följer storheten och lågheten som det verkliga i människans liv. I det första avsnittet framställs människan som den som begär glädje i sitt hjärta, och för att vara hälsa helt och fullt också vill göra det som är gott i livet. Människan handlar ändå inte i överensstämmelse med det förnuft som utgör hennes väsen⁵¹⁵ och i det andra avsnittet är tolkningen att människan hotas av intighet för att trosågan är matt och hon har svårt att hantera sina distractioner sedan lågheten har fått överhand. Dualismen i människan som upphöjd genom sitt hjärta men ändå förfallen genom försummelse och fåfänga kan här på ett naturligt sätt berika idén om hjärtat som anknytningspunkt. I vårdteologisk bemärkelse utvecklas den abduktiva förståelsen utifrån att om tro inverkar på hälsa behöver människan andlig styrka för att komma i kontakt med sin hälsopotential.

Människan och hjärtats förnuft

Människan är disponerad för det goda men har ledan som en ständig följeslagare. Med större andlig förståelse upptäcker hon mera av sin storhet. Det kan vara farligt att låta människan leva i okunnighet om sin storhet för att hon då inte kan bli lycklig⁵¹⁶. Tron kan göra henne stor för att Gud blir åtkomlig i hennes liv. Att människan av naturen är lättrogen och dristig är en låghet som hejdar hennes själs uppdrag och blir till en

⁵¹⁴ Hälsans görande nivå handlar om att människan skaffar sig sunda vanor för att vara frisk. För att vara hel söker hon också förströelser.

⁵¹⁵ Pascals rubricering är "Den fördärvade naturen". Pascal citerad i Stolpe (1971, 114).

⁵¹⁶ Modin, 1911 (173–180).

motsägelse till det som hennes högsta goda står för⁵¹⁷. Hon kan sätta sig över naturen och framtvinga att egna begär och behov tillfredsställs. Livet är ändå mera än behov.⁵¹⁸ Med sina många naturer och olika förmågor är det viktigare för människan att göra sina val i livet urifrån sitt hjärtas förnuft⁵¹⁹. Hon är skapad med en vilja som möjliggör att hon kan ta fria beslut^{520 521}.

För att den fria viljan skall leda till ett gott val måste människan känna till det som är en sanning för henne. Enligt Pascal är Gud hennes enda goda och den största glädjen finner hon i att älska honom. Hennes lystnad skapar de frivilliga handlingarna medan världens makt står bakom och orsakar de ofrivilliga och mindre goda handlingarna.⁵²² Det är också genom Guds nåd som människan får friheten att välja det goda. Utan denna gåva kan hon bli slav under det onda.⁵²³ Människan kan inte heller prestera några förtjänster som skulle föregå nåden för den är Guds kärlek som är anförtrodd henne genom den heliga Anden som hon har mottagit i dopet.⁵²⁴

Ferlov som har tolkat Pascals *Tänker om den kristne religions sandhet* menar att på sin väg mot helhet är människans vardande i tankens grepp. Att hon tänker rätt är en grundhållning som hon måste hålla fast vid. Det är också utgående från tanken som en människa reser sig efter ett nederlag. Hon måste lära sig att rätt begrunda och inte bara söka sin värdighet i rumsliga och tidsliga projekt som slutligen bara uppslukar henne. Med dylika prestationer kommer hon ändå aldrig att bli tillfreds.⁵²⁵ När människan tillgriper sitt hjärtas förnuft tänker hon utan anspråk på förnuftsmässiga argument⁵²⁶. Ett hjärta som känner Gud har också insikt om det som förnuftet står för. I denna form är

⁵¹⁷ Pascal citerad i Stolpe (1971, 141, 145, 173).

⁵¹⁸ Martinsen (1996, 58).

⁵¹⁹ Pascal citerad i Stolpe (1971, 147).

⁵²⁰ Augustinus (354–430) och Pascal slets på samma sätt mellan sitt hjärtas längtan att finna Gud och hågen för ett världsligt liv.

⁵²¹ Den fria viljan finns för att Guds nåd först ger människan frihet som hon kan utöva. Augustinus citerad i Mursell & Beskow (2006, 68–69).

⁵²² Pascal citerad i Stolpe (1971, 129, 173).

⁵²³ Också friheten att välja det goda är en gåva från Gud (Mursell & Beskow 2006, 69).

⁵²⁴ För att människans strävan och vilja till det goda härleds ur nåden kommer den att bli källa till allt gott hos henne (Hägglund 1984, 125).

⁵²⁵ Det är grundlagt i moralen att människan skall bemöda sig om att tänka rätt (Ferlov, 1958, 88).

⁵²⁶ Pascal citerad i Stolpe (1971, 141).

förnuftet mera en andlig styrka än en tankeförmågans angelägenhet som von Wright kommenterar saken.⁵²⁷

Bäst visar en människa sig själv tillbörlig vördnad när hon väljer att följa sitt hjärta. Hennes inre värld blir utgångspunkten när hon ser på sin tillvaro utifrån hjärtats förnuft⁵²⁸. Självfallet skall hon också ta vara på sitt lekamliga liv som är Guds gåva och det högsta timliga som hon äger. Pascal framhåller att människan är skapad till att tänka och det är hennes plikt att bruka sin tanke rätt.⁵²⁹ Inte minst är tankens räckvidd av stor betydelse när hon skall förstå ofärd och ohälsa som drabbar henne.

Hälsan påverkas av kroppens och själens fallenhet och också av anden som är det mest personliga i en människa. Anden jublar över Gud och själen prisar Herren står det i Bibeln⁵³⁰. I förhållande till vår tid betyder Bibelns text att varje ny människa som inträder i tillvaron får med andens kraft och vällust börja sitt liv och förverkliga sig själv. Det ankommer sedan på hennes själ och hjärta att med sina förmögenheter uppehålla anknytningen mellan ande och kropp.⁵³¹

Från att erkänna Gud till att älska honom är avståndet inte långt. De som Gud har givit religionen genom hjärtats intuition är lyckliga och äger en djup trofasthet. Att människan låter sitt hjärta visa vägen ger uttryck för hennes andlighet.⁵³² Pascal gick långt på denna väg för han strävade till att också bevara andens kraft i sin själ. Han ville vittna om Guds godhet och för andra människor skapa samma förutsättningar att få erfara Guds nåd.⁵³³

Människan kan få stor hjälp att skapa sin livsmening och påverka sina göranden genom att lyssna till sitt hjärtas förnuft. Att hon på ett ödmjukt sätt vill lära känna denna sanning är hennes storhet. Pascal visar att människan trots detta har mycket som oroar och skapar

⁵²⁷ von Wright (2001, 6, 116).

⁵²⁸ Saarisalo & Hedegård (1945, 635–636, 919).

⁵²⁹ I avsnitten 6.6.1–6.6.3 handlar texten om att människan skall använda sin tanke rätt.

⁵³⁰ Jfr Bibeln (1999), Luk.1:46.

⁵³¹ Saarisalo & Hedegård (1945, 65–66).

⁵³² Ferlovs bok heter *Blaise Pascal. Tanker om den kristne religions sandhed*. (Ferlov 1958, 139).

⁵³³ I avsnitt 6.9.1 framställdes tolkningen att storheten tillfaller människan som en nådegåva.

otrygghet. Hon kan bli hel endast genom den oändliga och oföränderliga verklighet som är Gud själv.⁵³⁴

Förståelsen av hjärtats förädlade åligganden vidgas när hjärtats kultur också tillskrivs uppdraget att vara förmedlare av ödmjukhet⁵³⁵. För att hjärtat så mycket styr människans liv skall hon mera än allt annat i livet akta sitt hjärta⁵³⁶. Dess uppgift är att skilja mellan ont och gott och i hängivelse välja det goda⁵³⁷. Lönnebos sammanfattning berikar här det viktiga i Pascals tänkande. Människor har behov av att få tala om värdefrågor och i all mänsklig gemenskap är religion och livsåskådning viktiga inslag⁵³⁸. Att filosoferna har nått en bit längre på livets väg än den vanliga människan är för att de vinnlägger sig om att bättre försöka förstå tillvarons obestämbarhet. Deras utgångspunkt är inte religionen men de känner i grunden någonting av det som människan upptäcker tydligare ju mera hon har inblick i livsfrågorna^{539, 540}. Det allmänna filosofiska synsättet är att människan tror på det goda och upplever sitt liv som en del av någonting större⁵⁴¹. Kärnan i kristendomens synsätt är att människan ser en mening också när allt verkar meningslöst. Det är för den kristna människan viktigt att hon kommer tillrätta med det som är inneboende i det absolutas värde.⁵⁴²

Genom att förlita sig till sitt hjärtas förnuft och tänka på ett nytt sätt kan människan få kärlek och hopp till resurser i hälsan. Upptäcktslystnaden och kanske också självförlömmelsen blir till glädje över välbefinnandet som uppenbaras trots hälsans fördoldhet⁵⁴³. Ohälsa och lidanden gör att en människa erfar och möter världen på ett nytt sätt. Genom att vederlägga sitt tänkande om människan vidgar Pascal förståelsen av

⁵³⁴ Människan är inte värdig Gud men hon kan göras värdig Gud. Ur boken Pascal om sig selv. (Beguin, 1962, 154–157)

⁵³⁵ Jfr Lönnebo (1989, 24) i boken "Det visa hjärtat".

⁵³⁶ Bibeln (1999), Ordspråksboken 4:23.

⁵³⁷ Jfr Lönnebo (1989, 12). Detta är ett inledande citat i boken "Det visa hjärtat".

⁵³⁸ "Filosofen och teologen värderar värden". Det är professorn i filosofi, Lars Hertzberg och lektorn i systematisk teologi, Tage Kurtén som hösten 1994 ställdes inför denna fråga. (Kurtén 1998, 192–195).

⁵³⁹ Rogers (2000, 26–29). Kapitlet *Kansa ja filosofit* i boken "Pascal Turhamaisuuden ylistys"

⁵⁴⁰ Pascal citerad i Stolpe (1971, 151–152).

⁵⁴¹ Jfr Martinsen (1993, 5).

⁵⁴² Kurtén (1998, 193–195).

⁵⁴³ Jfr Gadamer i boken *Den gåtfulla hälsan*. (2003a, 20–24).

lidandets mening.⁵⁴⁴ Med motiv från vårdteologin är det människans eget val att hon i själ och hjärta väljer att vara rättfärdig. Sedan andligheten präglar tänkandet kommer hon av sin inre harmoni att vilja göra gott för sina medmänniskor⁵⁴⁵.

Att begära glädje i sitt hjärta

Inom vårdvetenskapen är det väsentligt att en människa har ett lyhört och ett lyssnande hjärta eftersom människan i en vårdgemenskap begär i tysthet både tröst och glädje. Med hjärtat som uttrycker sig i själen önskar hon sig visshet utifrån att hon äger andlig tillförsikt. Davidson⁵⁴⁶ urskiljer detta som att hjärtat har gestaltningen av ett slags skenombud som agerar inom människan och står i en yttre förbindelse med hennes ande. I och med hon är disponerad att söka en gudsgemenskap kommer hon med sitt hjärtas logik att närma sig det som är helande för henne. Människan kan gå oändligt utanför sin uppfattningsförmåga, för hon har denna djupa dimension som hennes yttre inte avslöjar, bedömer Davidson.

Att hjärtat förnimmer sådant som föregår en människas förnuftsmässiga motiv kan ses som en hjärtats föraning om att hon skall börja söka Guds vägledning⁵⁴⁷. Tron och ordet har såtts ut i hennes hjärta för att där i stillhet leva och gro⁵⁴⁸. Att människan, trots själens alla motsägelser som belastar både hennes hjärta och förnuft, har denna trons potential stämmer med Pascals utsagor. Enligt honom förutsätter det ändå att människan vill själv skapa en ny inriktning på sitt liv och låta sig sökas av Gud⁵⁴⁹. Hon måste därför ha omdöme och integritet och också mod att våga skilja sig från mängden. I enlighet med ett vårdvetenskapligt tänkande är det en barmhärtighetsgärning att människan omsätter

⁵⁴⁴ I boken "The Culture of Pain" säger Morris (1993, 44–45) att Pascals tolkning är inte medicinsk utan en teologisk tolkning av smärta. För egen del hade Pascal bett till Gud om att rätt kunna använda sin sjukdom. Med denna utgångspunkt säger Morris att smärta och lidande kan ge tankar och värderingar som människan inte var medveten om att hon hade.

⁵⁴⁵ Saarisalo & Hedegård (1945, 1425, 1551).

⁵⁴⁶ Davidson (1979, 80–86, 106–111) skriver om hjärtat som mottagare och som en förmåga i boken *Means and Meanings in Pascal's Pensées*.

⁵⁴⁷ Davidson (1979, 106–111).

⁵⁴⁸ Som Kaila uttrycker det bryter sig trons och ordets kraft igenom på ett mäktigt sätt när Guds tid är inne. Det sker en gradvis utveckling av den kristnes liv. Innan det nya livet burit frukt har det fått utstå många strider och besegra många hinder. (Kaila 1928, 83–84).

⁵⁴⁹ Pascal ansåg allmänt sett att den som börjar söka Gud finner honom för att han låter sig finnas. En människa har en benägenhet att försöka fylla tomheten men utgående från att hon är okunnig om religionen förlitar hon sig lätt på godtyckligheter. Se avsnitt 6.1.2.

hjälpssamhet och tålamod i handling. Kärlek är att hon vill rädda den andra människan ur en svår belägenhet.⁵⁵⁰ När hon fullföljer sin uppgift som människa är hon också beredd att ansvara för att andra får samma möjligheter som hon själv har⁵⁵¹.

Oavsett vad som är på gång i livet har människan en längtan som är upphöjd över hennes tänkande⁵⁵². I analogi till Pascal uppfattas inte längtan eller begäret av det som är människans ändligen väsen och förnuft men väl av hjärtat som förstår hennes innersta önskan. Som en rörelse i människan finns hennes längtan efter mening i livet. Den viktiga omständigheten är att själen som det innersta i människan söker en helhet som medför frid och harmoni⁵⁵³. På livets prövningar och böjelser följer att människan söker ny inriktning i livet⁵⁵⁴. Också när lågheten är överhängande får hon genom andens skapelse i sitt hjärta erfara tröst. Hon förmår begrunda det som är en människa som hon själv även om omständigheterna inte kan förstås.⁵⁵⁵

När det gäller sitt eget liv skall människan ha andligheten och Gud som föremål för sin tillgivenhet⁵⁵⁶. Den kristna människokärleken yttrar sig på olika sätt men för att kunna visa barmhärtighet skall människan be Gud om vishet⁵⁵⁷. Hjärtat som är själens boning känner Gud och gör att människan kommer närmare en troslära och det oändliga som står över allt hennes tänkande⁵⁵⁸.

⁵⁵⁰ Barmhärtighet är medlidande med de nödställda och vilja att hjälpa dem ur deras belägenhet. Saarisalo & Hedegård (1945, 157).

⁵⁵¹ Eriksson & Lindström (2000, 7).

⁵⁵² Émile Faguet (1932, XII–XIV) säger detta i sin introduktion till *Pensées de Blaise Pascal*.

⁵⁵³ I boken *Den gåtfulla människan* skriver Gadamer (2003, 10–19, 20–24) att hälsans gåtfullhet är en uppgift för människan.

⁵⁵⁴ Här avses att den andliga dimensionen utör en hälsopotential för människan. (Jfr Sivonen 2000, 266).

⁵⁵⁵ Det är andens verksamhet i människan som gör att hon kan känna smärta, vederkvickelse och glädje (Saarisalo & Hedegård 1945, 66).

⁵⁵⁶ I avsnitt 6.6.2 ger tolkningen förståelsen av att människan skall reflektera först över sig själv och sin skapare och sedan över sitt livs slutmål.

⁵⁵⁷ Den kristne försöker alltid befrämja sin nästas både andliga och lekamliga väl (Kaila 1928, 115–116).

⁵⁵⁸ Kaila (1928, 107–111). Erkki Kaila var ärkebiskop i Åbo åren 1935–1944.

Att vara hel

Det som hittills har framkommit visar att förnuftet kan inte betraktas som människans unika omdöme eller den enda förmåga hon har med tillgång till sig själv⁵⁵⁹. Andligheten som är det mest personliga i människan gör att hon funderar över sitt väsen och sin plats i världen. När människan bryter med sin själviska natur får hennes andeliv plats i hjärtat.⁵⁶⁰ Enligt Pascal har Gud förberett människan till detta när han gett henne religionen genom hjärtats intuition⁵⁶¹. Hjärtat står för Guds skapande verksamhet i människan och ger den religiösa erfarenhet som en på Gud grundad visshet ger. Hjärtat framkallar på ett särskilt sätt tankar och förundran kring vardandet även om det inte kan skapa någon visshet. Som själens innersta berikar hjärtat människans liv med nya erfarenheter och är inte bara ett dolt objekt för sympati och kärlek.⁵⁶²

Även om människan är liten i universum har hon sin värdighet i förmågan att tänka och det är den verklighet som hon skall orientera sig utifrån. Oberoende av om människan vill behaga Gud eller inte finns hon till på samma sätt i världen. Hon kan också läsa i Bibeln att det är oavhängigt hennes egen fullkomlighet att hon är älskad av Gud.^{563,564} Människan måste ibland med mycket motstånd kämpa för att finna men också för att hålla kvar sin övertygelse. När hon ger en verklig insats av sig själv når hon större styrka och förvisning.⁵⁶⁵

Livet utgörs av tillfälligheter och människan måste klara av störande element och sjukdomar som tränger sig på. Att tyda hälsan kan symboliskt vara att följa livets rytm

⁵⁵⁹ Jfr Hegel (1987, 21).

⁵⁶⁰ Människan är behärskad av sin sinnliga och själviska natur och det är bara Guds Andes inverkan som kan bryta det (Kaila 1928, 82).

⁵⁶¹ Utan Gud lever människan i okunnighet om allt och i en olycka som inte går att komma undan. Den människa som Gud gett religionen genom hjärtats intuition är lycklig och av goda skäl övertygad. De kristnas Gud låter själen känna att han är deras enda goda och att det finns vila endast hos honom och glädje endast i att älska honom. Det är omöjligt att Gud är målet om han inte också är upphovet. Pascal citerad i Stolpe (1971, 112, 139, 173–174).

⁵⁶² I boken "Mitt liv som jag minns det". von Wright (2001, 116, 157–160).

⁵⁶³ Pascal citerad i Stolpe (1971, 139–140).

⁵⁶⁴ Det är inte bara förnuftet som ger människan visshet. Jfr Lønning (1958, 129, 153, 291).

⁵⁶⁵ Det är för att Gud själv har gett människan tron som den är så väl grundad (Ferlov 1958, 225).

som ett oavslutat skeende⁵⁶⁶. Det förefaller som om människan vågar tro mera på sina egna möjligheter att räcka till när hon följer sitt hjärta⁵⁶⁷. I analogi till Pascals tänkande är det mycket som anknyter till hjärtats förnuft i anslutning till hälsa och välbefinnande. Människan har sin tanke men det är med hjärtat som hon fångar upp realiteterna i tid och rum.

Pascals tankar ger ett utmanande perspektiv för att de fångar in både människans storhet och hennes maktlöshet i förhållande till sig själv men också till andra människor. Hans föreställning är att om människan troget verkar i sitt kall och omsorgsfullt tjänar sin nästa gör hon gott också mot sig själv⁵⁶⁸. Med religionen som komplement till sitt ändliga förnuft stärker människan sitt välbefinnande och också sitt moraltänkande. Den kristna läran som förklarar människans många motsägelser gör henne lycklig i bemärkelsen att den lovar rädda henne undan evig förtappelse.⁵⁶⁹ Alla som kommit till tro var ett hjärta och en själ och de betraktade allt de hade som gemensamt, heter det i Bibeln⁵⁷⁰. Som ett ändligt väsen i skapelsen behöver människan gemenskap och hon behöver glädje för att inte förlora modet.

I Pascals liv var frälsningen den största utmaningen och hjärtat som han symboliskt ägde gemenamt med de obetydligaste små människorna var honon till den största hjälp⁵⁷¹. Hans tvivel hade lett till tro och han såg uppgiften med sitt liv vara att älska sina medmänniskor. För att tjäna dem är det viktigaste att människan har ett deltagande sinne också när hon inte är i stånd att hjälpa.⁵⁷² Allt det som hon vidmakthåller av sitt hjärtas förnuft är utmanande för en helande gemenskap. Det är bara hennes förnuftsmässiga bemödanden som förutsätter bevisföring som kommer till korta.⁵⁷³

⁵⁶⁶ Lönnebo (1989, 12) förvandlar symboliskt sin bok *Det visa hjärtat* till fingrar som känner på handledens artär i försök att tyda hjärtats hälsa.

⁵⁶⁷ Jfr Eriksson (1994, 69).

⁵⁶⁸ Jfr Kaila (1928, 94). Den kristna människans högsta ändamål är Guds rikets förverkligande i henne själv och i världen. När det sker förbättras både den enskildes och samfundets tillstånd.

⁵⁶⁹ Människan kan gott satsa på kristendomen för det är bättre att redan nu räkna den vara sann än att senare finna sig ha gjort ett stort misstag i sitt liv. (Pascal 1988).

⁵⁷⁰ Bibeln, Apg. 4:32

⁵⁷¹ Mauriac 1947. 13–15, 26) skrev om Pascal i serien *De stora filosoferna*.

⁵⁷² I sin vishet har Gud ordnat människans liv så att hennes uppfostran för evigheten bäst sker genom kallelsen som aldrig får ringaktas hur obetydlig den än synes vara. Den är av Gud given. (Kaila 1928, 111–112, 115–116).

⁵⁷³ Människan kan inte veta någonting med säkerhet. Därför hänger hon sig åt allehanda aktiviteter för att fly verkligheten. (Soelbergs inledning i Pascal 1986, 21–23).

Att vilja göra det goda

Som en själens läggning har viljan i förening med människans tanke betydelse för på vilket sätt hon förvaltar sina livsuppgifter. När hon har väckts av Guds kallelse befinner hon sig med Pascals förmenande i ett sökande efter en ny inriktning på sitt liv⁵⁷⁴. Religiösa erfarenheter ger människan styrka att kunna avleda tankarna från onödiga funderanden⁵⁷⁵. Davidson skriver att hjärtat behöver denna grundval och också en planläggning för att agera i kärlek och sanning. För att kunna ty sig till handlingar som förbinds med fromhet och god moral måste människan bemästra vanor och passioner som kan utgöra problem.⁵⁷⁶ Att människan vill visa vördnad och göra sig besvär för andra människor är naturligt. Hon tar risker vad hon än gör och har ingen garanti för någon framgång även om hon med välvilja och hövlighet försöker bemöta sin omgivning.^{577, 578} Det som hon tar sig till eller gör kan vara ytterst förnuftigt men på en gång också totalt meningslöst. Så länge lockelserna är förenliga med hjärtats motiv kan människan ändå finna glädje också i fåfängligheterna.⁵⁷⁹ I analogi till Pascal uthärdar hon svårigheter som tillfogas henne och kan med glädje i hjärtat omsätta det goda hon har fått i handling.^{580, 581}

Storheten som finns i kraft av Guds sanning gör att människan vågar lösgöra sig från det världsliga med både sin förståelse och sin vilja. Att hon väljer Gud som sitt högsta goda föregås av ett sökande och avgörande som människan personligen prövar. På en djup nivå i hennes hjärta inryms sedan en äkta ömhet för Guds sanning. Människan föds med anlag till kärlek och när hennes andlighet fullkomnas utvecklas hjärtat till att älska det som är henne gott i livet⁵⁸². Med eftertanke förvaltar hon den kristna människokärleken och vill

⁵⁷⁴ Pascal citerad i Stolpe (1971, 171–174).

⁵⁷⁵ I alla kulturer spelar religionen en central roll för att människorna vill komma i en gemenskap med det heliga. (Ahlberg 1950, 111–114).

⁵⁷⁶ Människans hjärta inhyser Gudsfruktan, förnuft och glädje men också synd, okänslighet och fåfänga. (Davidson 1979, 106–108, 111).

⁵⁷⁷ "Att visa vördnad innebär: besvara er!" Pascal citerad i Stolpe (1971, 92).

⁵⁷⁸ Rogers (2000, 42) skriver om Pascal i "Turhamaisuuden ylistys" som på svenska nämast betyder fåfänglighetens lov.

⁵⁷⁹ Nils Soelberg introducerar läsaren i sitt sätt att disponera Pascals "Tanker". (Soelberg 1986, 25).

⁵⁸⁰ Med hoppet om Guds härlighet redan nu utgjutet i hennes hjärta skapas den verklighet som varken förnuftet eller någonting annat kan ge en människa (Saarisalo & Hedegård 1945, 638–640).

⁵⁸¹ I boken "Konsten att vara snäll" säger Stefan Einhorn (2005, 52–53) att om handlingen är god är vanligen orsaken till den av sekundär betydelse.

⁵⁸² Det är omöjligt för människan att leva ett enda ögonblick utan kärlek (Hejll 1929, 104). Förra delen av Blaise Pascals Tankar och smärre skrifter jämte Voltaires anmärkningar av år 1734.

göra gott och är också uppförande⁵⁸³. Hennes uppgift blir att älska sina medmänniskor och denna kärlek gäller alla människor⁵⁸⁴. Det är viktigt att hon kommer igång för att hjärtat, som Lönnebo⁵⁸⁵ på ett så träffande sätt framställer det, inte håller ut hur länge som helst. Det är också upp till varje människa på vilket sätt hon skall hantera en alltför rutinmässig verklighet. Händelser blir plötsligt ovärderliga för att människan kan inte äga dem för evigt. Nya tankar och värderingar uppkommer i enlighet med nya erfarenheter. Pascal ser det som att det skulle vara dumt om hjärtat inväntar förvissning för att handla fromt. I så fall kunde förnuftet kräva bevis av hjärtat för sina påståenden⁵⁸⁶.

Människan och det ändligen förnuftet

När den ledande idén i avsnitt 7.1 var att en människa visar sig själv tillbörlig vördnad när hon väljer att följa sitt hjärtas förnuft mynnar 7.2 ut i att när det ändligen förnuftet är rådande får människans onaturliga begär överhand⁵⁸⁷. Hennes låghet är en brist på andlig styrka för att hon inte förmår beakta sitt hela elände⁵⁸⁸.

En människa kan vara likgiltig för det som är hennes egentliga jag och söka bara yttre förströelser och berömmelse. Utifrån sitt fragmentariska tänkande och de yttre handlingar som hon då tar till blir hon låg och föraktlig också i andras ögon.⁵⁸⁹ Själv upplever en människa ofta oro även om det tillsynes ser rofyllt ut. Intigheten driver henne förr eller senare ut ur sin låghet⁵⁹⁰. Att hon lätt går vilse i livet beror på hennes föreställning om verkligheten och att hon inte uppfattar sitt ändligen förnufts utbredning. Människan är inte lovad perfekt glädje under sin livstid. De många villfarelserna men också tillfälligheter gör att hon på sin väg mot fulländning inte lägger märke till alla stadier i livet. I stället för att

⁵⁸³ Den kristne försöker befrämja sin nästas både andliga och lekamliga väl. (Kaila 1928, 87, 115).

⁵⁸⁴ Kierkegaard (1964).

⁵⁸⁵ Avdelningen som heter Hjärtslagen inleds med att det är hög tid att börja med de första av våra hälsoövningar. Det är viktigt att komma igång för hjärtat håller inte hur länge som helst. (Lönnebo 1989, 83).

⁵⁸⁶ Stolpe (1971, 138–139).

⁵⁸⁷ "Gud give att vi aldrig hade användning för förnuftet utan kunde gripa allt med hjärtats omedelbara intuition". Pascal använder här begreppet intuition och senare talar han också om instinkt när han säger att instinkten och förnuftet är symtom på två naturer i människan. Pascal citerad i Stolpe (1971, 83, 139).

⁵⁸⁸ Det är farligt att låta människan leva i okunnighet om sin storhet och låghet. Hon bär inom sig förmågan att lära känna sanningen och bli lycklig men är inte i besittning av en enda ovillkorlig och absolut sanning. (Modin, 1911, 173–180).

⁵⁸⁹ Jfr Ferlov (1958, 87–92).

⁵⁹⁰ Att vara är inte tillräckligt. Människan söker alltid någonting för att bli mera helgjuten. (Jfr Eriksson 1994, 65).

bemöda sig om sin andlighet framhåller människan ofta förhinder och vill invänta ett lämpligare tillfälle att börja följa Guds kallelse.⁵⁹¹

Kreeft⁵⁹² som är en författare som har skrivit om olika sätt att hantera livets elände och prövningar har studerat delar ur Pascal's *Pensées*. Han riktar sig i sin bok⁵⁹³ till icke troende men också till, som han skriver, trons försvarare. Med de senare nämnda avser han de som vill på Pascals sätt efterfölja och slå vad om Gud för att erhålla evig nytta och glädje. Att Kreeft⁵⁹⁴ visar ett stöd för hälsans görande men också för vardandet och varandet i enlighet med den ontologiska hälsomodellen⁵⁹⁵ gör saken i detta sammanhang ännu mera intressant. Sin utgångspunkt har han i människans lidande⁵⁹⁶ som i sig är ett problem att beskriva och bemöta⁵⁹⁷. Han säger att människans oro kan inte styras och inga samordnande strukturer finns för vardandet för att det är oförutsägbart. Med fokus på människans sätt att hantera lidandet framhåller Kreeft att lidandets problem alltid kommer att följa henne och lidandet förblir ett mysterium. Att hon med sitt ändliga förnuft söker förståelse kan driva hennes vardande till att stå emot hjärtats förnuft.

Att hotas av intighet

Pascals åsikt var att människans oförmåga att klara sitt liv på egen hand blir lätt uppenbar. Hälsans rörelse stannar upp för att motsägelserna tar lätt överhand. Hennes förhållningssätt till livet vacklar för att även om hon är öppen för nytt tänkande är tilliten och glädjen som hon möter alltid relativa. Att människan när livet är meningslöst och tomt skall välja att tro på Gud var den viktigaste angelägenhet som Pascal ville föra fram. Det är detta som kallas Pascals trossats eller Vadet⁵⁹⁸. Människan har mycket att vinna om hon

⁵⁹¹ Den gradvisa utvecklingen av den kristnes liv har av gammalt kallats nådens ordning. Det är inte fråga om en strängt förutbestämd gradföljd utan att det nya andelivet småningom hos människan kan komma till full verksamhet och mognad. (Kaila 1928, 84–86).

⁵⁹² Peter Kreeft är professor i filosofi vid Boston College.

⁵⁹³ Bokens titel är "Christianity for Modern Pagans". Kreeft (1993) skriver att han har valt ut de delar som har rönt det mesta intresse och som bäst motsvarar nutida behov i avseende på att omsätta Pascals vishet till dagens frågor och problem.

⁵⁹⁴ Kreeft (1999).

⁵⁹⁵ Den ontologiska hälsomodellen tar fasta på vägar fram till hälsa som en integrerad del i människans varande.

⁵⁹⁶ Kreeft (1999) utgår från lidandet men beskriver människans hela varande.

⁵⁹⁷ Ibid.

⁵⁹⁸ Om människan tänker sig att slå vad, för eller mot Guds tro, vinner hon allt om hon väljer att tro på Gud och han verkligen finns. Hon förlorar ändå ingenting om han inte finns. Det är därför oklokt att inte tro på honom.

väljer att tro på Gud. Det är oklokt att inte tro på honom för hon förlorar ändå ingenting om han inte finns. Att hon väljer att tro på Gud kommer an på att hennes andlighet är utvecklad för en gudsgemenskap. Människan gör det inteoreflekterat utan det kräver förtrogenhet med det som är Guds godhet för att hon skall finna sig till rätta med sin potential till ett religiöst liv⁵⁹⁹.

I vårdvetenskapligt hänseende förknippas själen med människans tänkande⁶⁰⁰. I enlighet med Pascal⁶⁰¹ kan hon gå vilse i livet beroende på sin själs läggning men också i avseende på vilka kunskaper hon besitter och vad hon sätter värde på. Med hans förmenande kan allvarliga sjukdomar ge påtagliga förändringar men också mindre åkommor inverkar genom sin art. För att hjärtats förnuft utmanar henne kan människan hitta mera botemedel för sin tomhet. Speciellt uppenbart blir detta om hon inte orkar se framåt utan ohälsa rycker henne tillbaka.⁶⁰² För de svagheter och fördärv men också för de önsknings- och behov som människan har kan tron ge henne en förståelse⁶⁰³. Pascal förenar sin ibland pessimistiska syn beträffande människans liknöjdhet med den djupa lärdom och fromhet som en människa ändå besitter. Hon anstränger sig inte tillräckligt för att bli en bättre människa utan vill mera påvisa att hon förstår allting. Det finns för många avgrunder för att hennes säkra förnuft skall finna realiteterna i livet. Ett tecken på hennes ursprungliga storhet är därför att hon på ett övertänkt sätt kan se sitt elände.⁶⁰⁴

Pascal är en god förespråkare för tänkesättet att en människa måste välja livsåskådning⁶⁰⁵. Många tänkare tar fasta på Pascals trossats eller det att människans val är som ett vågspel

Om det är svårt att bestämma sig skall hon följa deras exempel som blivit troende och ta vigvatten och läsa mässor. Av detta förlitar hon sig på tron och inte på förnuftet. Pascal citerad i Stolpe (1971, 83, 138–139, 150–151, 189).

⁵⁹⁹ Även om alla människor har denna potential bejakar de inte den nödvändigtvis (Eriksson 2001, 14).

⁶⁰⁰ Sivonen (2000, 119).

⁶⁰¹ En människa kan sätta vilken åskådning som helst högre än livet trots att kärleken till livet är naturlig och stark. Vördnaden för visheten står på sviktande grund. Gud låter själen känna att han är deras enda goda, att det finns vila endast hos honom och glädje endast i att älska honom. Pascal citerad i Stolpe (1971, 90–91, 173).

⁶⁰² Pascal citerad i Stolpe (1971, 19, 90–91).

⁶⁰³ Pascal visade att människan som ändlig varelse inte kan förstå sig själv. Det är endast kristendomen bland alla moraliska och religiösa system som kan förklara hennes motstridigheter. (Rogers 2000, 16–23).

⁶⁰⁴ Trots att människan tydligt kan se hela sitt elände som krossar henne äger hon i sig själv en okuvlig instinkt som lyfter upp henne. Pascal citerad i Stolpe (1971, 53, 142).

⁶⁰⁵ Ingemar Hedenius (1951, 79–80) skriver om Blaise Pascal i boken *Att Välja Livsåskådning*. Om människan satsar allt på den kristna tron har hon chansen att få en enorm vinst i ett eventuellt kommande liv utan att riskera någonting ifall den bara är en illusion. Själv var Hedenius känd som en motståndare till organiserad kristendom.

men att hon har en stor vinst att få om hon vågar satsa på att tro på Gud. Att människan kan lära sig att leva mot bakgrunden av hot om intighet beror på att hon äger hoppet om ny glädje. Även om hon är mitt i lidandet finns hoppet som den realitet som försoningen bjuder henne. I analogi till Pascal är lidandets kamp en del i människans utveckling. Kreeft framhåller att hon agerar i egen personlighet men bakom lidandet finns symboliskt Guds hand utsträckt. Det hör till livet att en människa lider men med vetskapen om Guds omtanke om henne kan hon bättre hålla ut i kampen mot det onda.^{606,607} Lidandet som den upprörande händelse som det är kan te sig outhärdligt, men när människan själv agerar blir det lättare för henne att bära det⁶⁰⁸. Hälsa finns också när lidandet har överhand⁶⁰⁹.

Att människan inte förtjänar Guds nåd och att nåden inte är något välvilligt överseende med hennes ofullkomlighet kommer till uttryck i Pascals tänkande. Som ett gudomligt krafttillskott gör nåden människan hel genom att Guds kärlek ingjuts i hennes hjärta. I religiös bemärkelse föds människan på nytt och hennes viljefrihet återupprättas och hon kan välja att kämpa emot det som är tomt och eländigt.⁶¹⁰

Pascal tog ställning för att människan är som ett svagt rö och när hon kränks är det hela hennes väsen som misstycker. Att hon tänker och använder sin tanke rätt är den största rikedom hon kan få⁶¹¹. Pascal vidhöll genomgående att om hjärtat får råda kan människan bli värdig Gud, men först skall hon reflektera över honom. Hennes taperhet blir till en förutsättning för att omintetgöra intigheten.

⁶⁰⁶ Det är uppenbart att Pascal skrev som en övertygad kristen människa. Hans viktigaste angelägenhet var att föra människorna till den punkt där Gud själv kan verka. (Copleston 1994, 171).

⁶⁰⁷ Att människan underkastar sig Guds vilja innebär att lösningen på lidandets problem finns i hoppet. Allting är nåd och även om människan inte i detalj kan veta Guds avsikt vet hon att allt är en del i hans stora verk.

⁶⁰⁸ En människa lever inte utan ett lidande. Kreeft (1999) framhåller att också Jesus lärde sig lyda genom att lida.

⁶⁰⁹ Wiklund (2003, 124–133).

⁶¹⁰ Människan kan inte medverka till sin frälsning men hon kan prestera samhällsnyttiga och goda gärningar. Med mera insikt i Guds vilja ökar människans förmåga att göra både andligt och samhälleligt gott. (Bentzer 1979, 180).

⁶¹¹ Pascal citerad i Stolpe (1971, 139–140).

Att troslågan är matt

Människan kan inte förstå Gud men hon kan väl hylla och ära honom⁶¹². Det är denna tanke som också var vägledande för Pascal när han framhöll att tro är att ha Gud åtkomlig för hjärtat, inte för förnuftet⁶¹³. Det ändliga förnuftets begränsningar träder fram när människan möter oförklarligheter i livet. Det bästa hon kan göra är att i alla avseenden följa sitt hjärtas förnuft för att ledan och gåtfullheten kommer hon aldrig undan. Nu et oroar när människan lever i avsaknad av vördnad för Gud. Att lösgöra sig från det världsliga är en andlig prövning och ett personligt avgörande som både hennes förståelse och vilja måste anamma.⁶¹⁴

Människans tillvaro förutsätter inte någon verklig eller ens rättmätig lycka. Storhetens potential av lust övergår lätt i leda och oro. En stor själsförmögenhet hos människan är att hon i tanke och vilja kan ta emot och handla i enlighet med Guds gärning. Hon fullföljer därmed sin uppgift som människa också på bekostnad av egen bekvämlighet och fördel. Högmot och lättja är stora faror när människan skall komma underfund med sig själv. Hon kan vara aningslös och även om hon förstår sin oro förmår hon själv inte fördriva den. Ifall människan gör sitt bästa också under svåra omständigheter behöver hon inte vara olycklig om ändå inte helt lycklig.⁶¹⁵ Det är ändå inte via sina gärningar som människan får försoning. Det är Guds verk som aldrig tar slut.⁶¹⁶

Det finns i dagens värld människor som har lärt sig leva sakralt men också de som vill leva världsligt.⁶¹⁷ I mötet med människor som inte har trons ljus måste finnas en förståelse för att de kan vara i avsaknad av ett osjälviskt intresse för religionen. Det finns också människor för vilka ett visst ideellt tänkesätt eller en åsikt är tillräcklig. Pascal⁶¹⁸ ansåg att

⁶¹² Hämtat i boken "Det visa hjärtat". (Lönnebo 1989, 12).

⁶¹³ Pascal citerad i Stolpe (1971, 141).

⁶¹⁴ Pascal säger att utan undantag strävar alla människor efter lyckan. Utan att ta lärdom söker hon det sanna goda var som helst även om det står i strid med Gud, förnuftet och naturen. Pascal sökte hjälpmedel för sin tro och gav en egen syn på hjärtats förnuft. (Stolpe 1971, 171–174).

⁶¹⁵ Blaise Pascal hade från början övat och prövat sina krafter inom matematikens område. Hans inställning var att tron på Gud har samma berättigande som de vetenskapliga principerna. Langenskjöld (1926, 129–130).

⁶¹⁶ Nygren (1932)

⁶¹⁷ I boken *Det visa hjärtat* skriver Lönnebo (1989, 254) att det är ett uttryck för helheten att människan har lärt sig leva sakralt och profant.

⁶¹⁸ Pascal citerad i Stolpe (1971, 179–180).

förutom att det finns de människor som har sökt och funnit Gud finns det också de som fortfarande söker men det finns också de som inte bryr sig om att söka honom. De sistnämnda är dumma och olyckliga och de första är kloka och lyckliga medan de i mitten nämnda människorna är olyckliga men kloka. Likafullt finns det i alla någonting som är utsägligt och som människan själv på ett varsamt sätt vill slå vakt om.⁶¹⁹

Kristendomen kan utgöra inspiration och förenhetliga en människas inställning till världen och till sina medmänniskor. Samtidigt som människan lär känna Gud lär hon också känna sig själv och sitt liv och sin död⁶²⁰. Pascal ville framför allt hjälpa människorna att förstå sig själva och också varandra. Han hade noggrant tänkt över vad det innebär att äga tillgivenhet, men kommit fram till att det ändå är omöjligt att någon människa av hela sitt hjärta kan älska en annan människa. Med detta avsåg han att hon först skall älska Gud för när trons låga lyser vill människan göra gott också för andra.⁶²¹

Att hantera sina distraktioner

Det som Pascal förmedlar till eftervärlden är en förnuftig form av tillgivenhet som blir tillgänglig när människan förtröstar på sitt hjärtas vishet. Det finns för människan två sätt att välja väg i livet. Antingen utgår hon alltså från sitt hjärtas förnuft och väljer Gud eller också låter hon bara sin fåfänglighet råda. I det fall hon inte väljer Gud är hon ändå i den goda situationen att han kan göra henne uppmärksam på att hon skall börja söka honom. Människans fria strävan att underkasta sig Guds vilja leder till den största lycka på jorden.⁶²² Ingenting kan ge henne en djupare glädje även om Gud också tillåter att hon samtidigt är kvar i sitt lidande. Vägen till perfekt glädje kan vara otroligt enkel.⁶²³

En människa kan vara beräknande och med själviska intressen gå fram i livet. Materiella saker oroar henne och hon lämnar lätt sina andliga rötter dithän. Medveten om vad hon

⁶¹⁹ Kreeft (1999).

⁶²⁰ Kreeft (1999).

⁶²¹ Verket *Tankar* är som en oemotståndlig spegel i vilken människan kan betrakta sina egna tankar (Krailsheimer 1980, 60–68).

⁶²² Kreeft (1999) säger att svaghet gör människan stark. Fattiga är rika och de låga är upphöjda.

⁶²³ Kreeft skriver om den perfekta glädjens hemlighet.

förlorar kan hon söka nöjen och vill idka affärer.⁶²⁴ Det som en människa bara gör för sig själv gagnar ingen, men det som hon gör för andra gagnar i alla fall några flera⁶²⁵. Det är viktigt att människan allvarligt överväger på vilket sätt hon mest förnuftigt vill leva sin stund på jorden. Hon skall tygla sin själviska vilja och sätta sin tillit till Guds överlägsna visdom och omsorg om hennes bästa.⁶²⁶ Guds godhet och kärlek som människan får i sitt hjärta är sedan anledningen till att hon lever i tacksamhet och är lycklig även med ett lidande. Den människa som är tacksam kan inte helt ha missförstått sitt liv, skriver Kreeft.⁶²⁷

Även om människan inte alltid kan förstå det som Gud avser kan hon lita på honom för han älskar människorna. Kreeft går vidare med att betona att utan Jesus skulle kunskapen om Gud vara ifrågasatt. Utan kunskap om Gud är det ifrågasatt om det är möjligt att visa honom förtröstan. I det fall att människans förtröstan på Gud tas bort blir hennes hängivenhet och kärlek till honom ifrågasatt. Det som är heligheten försvinner om Jesus tas bort.⁶²⁸

Andligheten är grundläggande av den orsaken att den ger människan livsförståelsen. Rehnsfeldt skriver om detta i bemärkelsen att när människan vågar vara öppen för det som gäller hennes andlighet kan den utvecklas till ny livsförståelse. Han jämför den andliga relationen med den hermeneutiska dialogens idé som utgående från det vårdande perspektivet är en meningsskapande gemenskap.⁶²⁹ Människans utgångsläge är att hon är svag och eftersom det ändliga förnuftet har sina begränsningar måste hon lära sig att följa sitt hjärtas förnuft i allt meningsskapande.

Människans enhet av kropp, själ och ande är, betraktat ur den ortodoxa kristendomens synvinkel, förenade i begreppet hjärta och motsvarar egentligen människans moral och intelligens⁶³⁰. I relation till dygder som kärlek, generositet, tro och hopp och visdom, som

⁶²⁴ Pascal citerad i Stolpe (1971, 120).

⁶²⁵ Einhorn (2005, 52–53) skriver att omhändertagandet av medmänniskan är en förutsättning för att lyckas i livet.

⁶²⁶ Enligt von Wright (2003, 7) kan människan tro på framsteg och lycka för att hjärtats insikt är också en form av förnuft.

⁶²⁷ Tacksamhet motbevisar ateism. När ateisten är tacksam har han ingen att tacka. (Kreeft 1999).

⁶²⁸ Kreeft (1997) säger att det är Jesus som är anledningen till att människan får underkasta sig Guds vilja.

⁶²⁹ Rehnsfeldt (2007, 88–94).

⁶³⁰ Peterson (2001).

alla är centrala i relation till hälsa⁶³¹, har hjärtat indirekt en betydelse för att människan skall kunna leva i världen.

Oberoende av att Gud har allt i sin hand är det människans plikt att hon i sin mångskiftande tillvaro också tar till vara sitt lekamliga liv⁶³². Pascal ville i detta hänseende också i verkligheten göra gott när han, för att betjäna fattiga människor i Paris, tog initiativ till att en busslinje inleddes⁶³³. Med sin inlevelseförmåga kom Pascal fram till att ärans lockelser stör hjärtats motiv och bara gör människan osäker och fåfänglig. Han övergav de bevisbara förklaringarna för att de inte skulle få bestämma över hans liv.^{634 635}

Eftersom en människas tankar är avgörande för vad hon tar till sig kan hon vara glad också utan förströelser om hon bara lär sig hantera sin tomhet. När hon avleds från att tänka på sig själv vinner hon förnöjsamhet. Att hon är tillsammans med en annan människa gör henne delaktig i en gemenskap och hon får koppla av och kan också med större frimodighet hantera sin tillvaro. Enligt Pascals förmenande är det många gånger vanan som gör att människan accepterar dåligt framförda omständigheter på bekostnad av att välja Gud. Med tron i hjärtat tänker människan mindre på sitt elände och hon hanterar bättre det som hotar henne.⁶³⁶

Människan söker en sammanhängande syn på livet och någonting som kan ge henne en meningsfull gemenskap. Med själens inverkan bär anden upp och stärker såväl hennes gudsförhållande som hennes förhållande till naturen. Det är andligheten som också ytterst avgör hennes förmåga till gränsöverskridande möten⁶³⁷. Inom vårdteologin saknas empiriska studier som fördjupar människans livsförståelse och skapandet av mening i

⁶³¹ Wärnå (2002, 72–73, 127).

⁶³² Livet är det högsta timliga goda som människan äger (Saarisalo & Hedegård 1945, 919).

⁶³³ Béguin (1959, 163).

⁶³⁴ Även om människan inte är värdig Gud kan hon göras värdig honom. Själv hade Pascal gått som Béguin (1962, 154–157) uttrycker det "från en intelligensens organisation till en kärlekens ordning".

⁶³⁵ Stolpe (1971, 28).

⁶³⁶ Pascal citerad i Stolpe (1971, 159–160).

⁶³⁷ Människans ande härstammar från Gud och kroppen som är av jord är besläktad med naturen (Kaila 1928, 35–36, 85).

svåra livsskeden⁶³⁸. Däremot har andligheten och trons betydelse för hälsa varit föremål i flera teoretiska studier⁶³⁹.

Slutsatser

Hälsa och ohälsa har med Pascals syn på människans storhet och låghet fått en nyanserad grundförståelse i och med synen på hjärtats förnuft. Hälsa är primärt en helhet av de båda oförenligheterna storhet och låghet och ett abduktivt antagande är att den är oavhängig alla delförståelser i fråga om livets godhet och elände. Det är inte möjligt att få en full förståelse för helheten är varje människas egen hemliga skrift. Människan gömmer i sitt hjärta det mest betydelsefulla hon har fram till att någon delar hennes glädje eller hennes elände med henne.⁶⁴⁰ Som en speciell kraftkälla framstår nådens räckvidd för att den alltid gäller och är till för alla människor. Nedanstående abduktiva antaganden kan tillföra vårdvetenskapen och vårdteologin nya vetenskapliga frågeställningar. Se också figur 2 på sida 124.

- * Hälsans vardande är hjärtats förnuft.
- * Hälsans varande är att tro.
- * Hälsans görande fullödar⁶⁴¹ helheten.
- * Hälsa är människans storhet och leda.
- * Ohälsa är människans avsaknad av andens hängivenhet.

Sammanfattningsvis säger Pascal att om människan tänker med sitt hjärtas förnuft vidgas hennes förståelse av väsentligheterna i livet. Vardandet mot hälsa inleds för att distraktionerna börjar bemästras i och med att människan söker trons innehåll. Människan kan bli hel endast genom den oändliga verklighet som är Gud själv och hans nåd är det största en människa kan få. Därmed säger Pascal inte att Gud finns utan att människan

⁶³⁸ Jfr Rehnsfeldt (2007)

⁶³⁹ Andlig vård påvisas som en viktig vårdinsats i alla kulturer (jfr Leininger 1993). Exempel på inhemska forskningar är *Faith, treatment and recovery. A study on conversion and Christian care of substance abusers* (Niemelä 1999), *Vården och det andliga* (Sivonen 2000) och Saeteren (2006) *Kampen for livet i vemodets slor. Å leve i spenningsfeltet mellom livets mulighet og dodens nodvændighet*.

⁶⁴⁰ Eriksson (2007).

⁶⁴¹ Hälsans görande åstadkommer en äkta, riktig och gedigen helhet.

skall söka sanningen om Gud. Hennes självbelåtenhet kan bli störd men hon gör ett klokt val i att börja söka.

8 AVSLUTANDE DISKUSSION

Det har varit en spännande färd att följa Blaise Pascals tänkande när han lär ut den väg som gav hans liv mening och innehåll. En överläggning med bedömning av den substans som har erhållits tas upp i kapitlets första avsnitt medan i det andra avsnittet diskuteras forskningsprocessen och resultatet i relation till materialet i boken *Tankar*.

Pascal omspanner i sin text hela människan när han talar om sig själv och den mänskliga naturen. Han framställer ofta hälsa i form av motsägelser i livet. Engagemanget för människans djupaste väl och ve är förankrat i den kristna traditionen och det tillhandahåller därmed inslag av det som helighetens ursprung kan tänkas stå för. Föreställningen om boken *Tankar* som en apologi har i själva verket underlättat forskandet i hälsa eftersom tankarna skildrar inlevelsen i att vara en människa som begär och vill skapa någonting samtidigt som hon försvarar det hon tror på. Att fördjupa förståelsen av hälsa med stöd i Pascals begrepp och ordalydelser har gett meningsfulla och intressanta svar, men nya frågor har också uppkommit.

Utan att föregripa resultatet fanns den ontologiska hälsomodellen i bakgrunden. Den har gjort det möjligt att utläsa aspekter på hälsa och ohälsa som utan teorins stöd hade varit svåra att härleda ur denna 1700-talstext. Forskningsfrågorna avtecknade sig mot rådande forskningsprogram i vårdvetenskap vid Åbo Akademi. Inom den systematiska vårdvetenskapen preciserar vårdteologin en helhetssyn på människan med det andliga som kärnan i den mänskliga existensen⁶⁴². Till förmån för förståelsen av hälsa som ett vardande och varande har traditionstillhörigheten⁶⁴³ gett ny mening och djup åt de omständigheter som Pascals text skildrar. Den ursprungliga tanken med frågorna om hälsa och ohälsa var att med dem som överordnade, och med frågorna om vardande och varande som underordnade, skulle Pascals tänkande konkretiseras och nyanseras. På grund av förtolkningen av materialets omständigheter kring hälsa kom inledningsvis

⁶⁴² Eriksson(2001, 40–41).

⁶⁴³ Traditionen är Caring Science och speciellt axiomet som säger att människan lever i en verklighet som bär mysteriets, oändlighetens och evighetens kännetecken är betydelsefullt. (Åbo Akademi, Enheten för vårdvetenskap, 2006. Vårdvetenskapens grundantaganden, axiom och teser (Lindström, Lindholm & Zetterlund 2006).

görande nivån att väljas bort. Även om hälsa är ett väsen som på så sätt alltid kommer att bestå⁶⁴⁴ har forskning i hälsa överlag mera varit av samhällelig betydelse.^{645 646 647 648}

Hjärtats vishet är hälsans grund

Pascals förmodan att Guds visdom är den mest överlägsna sanningen för människan är inte svår att omfatta när det var tillvarons grund som han ville förstå. I avseende på vardandets rörelse utsätts hälsan för prövningar som endast det högsta goda som tillvaron bjuder kan bemöta. Människan kan finna styrka i att tala om Gud men hon är fri att välja att göra det. Om hon har tron i hjärtat förmår hon begära nådens gåva och den räcker när hon söker bot i vardandet. Utan att vara hennes egen skapelse finns sedan tron, hoppet och kärleken som resurser i hälsan. Att anden väcks är en själsförmögenhet som människan har via sin tankeförmåga. Människan gör redan något för sin hälsa när hon genom sitt hjärtas ingivelse öppnar för andlighetens närvaro i sitt liv.

Heligheten är ingen verklighet för människan men den kan förstås utifrån de sakförhållanden som Bibelns texter ger⁶⁴⁹. Pascal såg genomgående hjärtat som ett religiöst begrepp och med hans sätt att se kan människans natur förstås genom att religionen och kristendomens sanning. Att han så tydligt framhävde andlighetens roll och försvarade kristendomen gjorde att avsnittet (4.3) om Pascals apologetiska argumentation kom till som en egen introduktion i utgångshorisonten.

⁶⁴⁴ Att hälsa inte kan mätas efter standardvärden som på basen av en genomsnittserfarenhet överförs på ett enskilt fall är en annan sida av hälsans helhet (jfr Gadamer 2003, 14–15).

⁶⁴⁵ Vid Kuopio universitet är inriktningen på hälsa, miljövetenskap och hälsoadministration med speciella satsningar på den psykiska hälsan, livskvalitet och ledarskap. Det forskas i syfte att förbättra folkhälsan och arbetsmiljön och att lära känna ungdomars livsstil. Också vad gäller hälsa och ohälsa bland den äldre befolkningen göres studier för att förstå mekanismerna bakom det goda åldrandet och uppkomsten av vårdbehov. Tammerfors universitet har forskning inom hälsa, samhälle och välfärd. Det är fråga om tvärvetenskaplig forskning i anslutning till bl.a. socialmedicin, epidemiologi, medicinsk antropologi och genusvetenskap. Med särskild hänsyn till bl.a. ohälsa visar en forskning att psykologiska orsaker ligger bakom människors oförmåga att ta emot stöd i samband med en bypass-operation. För att kunna förstå, hantera och finna världen meningsfull skall människan kunna bemästra den information om hälsa som medierna ger. En bra självskattad hälsa och tydlig hälsoinformation korresponderar med varandra visar en studie vid Åbo Akademi.

⁶⁴⁶ Hoitotieteen laitos, Kuopion yliopisto (2008).

⁶⁴⁷ Hoitotieteen laitos, Tampereen yliopisto (2008).

⁶⁴⁸ Ek (2005).

⁶⁴⁹ Ordet helig används i Bibeln om både Gud och människor. Det hebreiska ordet gadosh, som översätts med helig, betyder upphöjdhed, höghet och majestät. Det grekiska hagios betyder något som framkallar häpnad och vördnad. Att vara helig är att vara Guds egendom. (Saarisalo & Hedegård 1945, 609-612).

Människans verklighet har kännetecken av oändlighet och evighet^{650, 651}. Utgående från att hälsans motiv ligger djupt i människan skall hon förutom att vårda sig om kroppen och själen också bejaka sin andlighet⁶⁵². I värdighetens idé ingår att hon skall fullfölja sin uppgift och förvalta sitt ämbete väl⁶⁵³. Hennes goda gärningar och tjänandet i kärlek⁶⁵⁴ härrör från att det i hjärtat föds medlidande och barmhärtighet⁶⁵⁵. Att finnas till för den andra hör till det mänskliga ämbetet⁶⁵⁶ såväl med hänvisning till den andras begär som av människans egen myndighet och status⁶⁵⁷.

Förståelsen av hälsobilden har utvecklats i riktning mot att hjärtats anknytning till hälsa påverkar människans helgutenhet. Hjärtat kan på ett särpräglat sätt förstå hälsans höga värde. Det är öppet och förlåtande också när människan inte vill se alla de krav som ställs på henne. Hennes hjärta säger henne saker som hon kan förstå också utan att vara informerad⁶⁵⁸. När människan skiljer mellan gott och ont är det framför allt hjärtat som är lydigt och lyhört⁶⁵⁹. Också som ett passivt sådant har förnuftet förbindelse med godhet och barmhärtighet. Det aktiva förnuftet kan hålla kvar ledan och oron i och med att människan med tillgång bara till sig själv inte förmår lösa tillvarons gåta.⁶⁶⁰

Pascal framhåller att Gud både förnyar och stärker människans ande. Ändå förnekar Pascal inte det onda i livet utan ser det som att människans ande förbrukas men den får ny kraft.⁶⁶¹ Trots ohälsa har människan sitt hjärtas förnuft att tillgå och med tron som referens blir hennes strävanden goda. Försoningen som ett Guds verk i henne tar aldrig slut⁶⁶² men hälsans väg till helhet blir som ett lidandets drama för människan.⁶⁶³

⁶⁵⁰ Se not 2. Människan lever i en verklighet som bär mysteriets, oändlighetens och evighetens kännetecken.

⁶⁵¹ Den från Adam ärvda naturen utplånas inte men den är korsfäst med Kristus. (Saarisalo & Hedegård 1945, 609-612).

⁶⁵² Jfr Borgenhammar (1986, 127).

⁶⁵³ Se not 2. Människans värdighet innebär att inneha det mänskliga ämbetet, att tjäna i kärlek, att finnas till för den andra.

⁶⁵⁴ Ibid.

⁶⁵⁵ Sivonen & Kasén (2003, 87).

⁶⁵⁶ Se not 2.

⁶⁵⁷ Jfr Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 120-123).

⁶⁵⁸ Lassenius (2005, 219) skriver att patienten i det psykiatriska kontextet mycket väl kan förstå utan att veta.

⁶⁵⁹ 1 Kungaboken 3:4.

⁶⁶⁰ I boken om Aristoteles skriver Taylor (1971, 82) att utan det passiva intellektet finns det inget tänkande.

⁶⁶¹ Blaise Pascal; översättning av Stolpe (1971, 106, 111-119).

⁶⁶² Gustafsson (2008)

⁶⁶³ Människan vågar uttrycka sitt lidande för att hennes upprörda ohälsa bemöts. Se också 3.1.3 Lidande som vårdvetenskapligt forskningsobjekt.

Att utgå från hjärtat har att göra med människans sätt att se på sitt liv och sina medmänniskor. Både hennes livs uppgift och ansvar är förenade i hjärtat. Människans plats mellan oändligheten och evigheten var för Pascal ett mysterium som han ville förstå. Därför sökte han någonting utanför sig själv och sin egen uppfattningsförmåga. Ny och annorlunda är förståelsen av hjärtats förnuft beträffande vardandets rörelse i hälsa. Hjärtat är en suverän livsytring⁶⁶⁴ i människan och därför viktigt att betrakta.

Hjärtat ger en andlig klarhet som hennes förnuft inte förmår fatta. Rörelsens andemening är mera än emotioner och logiskt tänkande⁶⁶⁵. Det är någonting innerligt på gång när en människa begär i sitt hjärta. Utgående från att hjärtat kan vara bara sig självt har denna rörelse sitt okränkbara värde. Att vardandet hotas av intighet härrör från egenkärlek och att ärans lockelser stör hjärtats motiv. Det är bara på ett skenbart sätt som hälsan kan höjas när människan söker förströelser men ändå lever åtskild från sin natur och Guds skapelse.^{666,667} Hjärtat som en kraftkälla i varandet och görandet innebär att människan lever i harmoni och tillräknas en gemenskap. När hon begär med sitt hjärtas förnuft begär hon en djupare glädje än det ändliga förnuftet förmår frammana i henne. Att detta andra förnuft inte kan fatta hjärtats motiv betyder också att det inte förstår hälsans grund.

Även om Pascal ansåg att människan är ömklig föreställde han sig på ett övertygande sätt hennes möjliga utvägar till ett värdigt liv. Att han uppmärksammade andligheten som upphovet till vad människan betraktar som gott i livet har att göra med att han förväntade sig att människan stannar upp och söker Gud. Trots sin egen ohälsa brydde han sig om andra människor och bemödade sig om att skriva ned dessa sina tankar för dem. Han var ända från 18 års ålder sjuk och åkommorna förvärrades hela tiden. Det heter att han ofta hade huvudvärk och feber och var periodvis sängliggande. Hans syster skrev att han var övertygad om att han skulle vinna fullkomlighet genom sina lidanden.^{668,669}

⁶⁶⁴ Lögstrup skriver att livsytringar som sker spontant är en gåva som människan har fått. Som en grundinställning i mötet med andra människor gör de henne benägen till barmhärtighet, medkänsla och trohet. Motsatsen är de instängda livsytringarna som skapar misstro för att människan inte räknar med Gud i sitt liv. (Lögstrup 1994, 41–54).

⁶⁶⁵ Jfr Tallon (1992).

⁶⁶⁶ Se tabellen med horisontsammansmältningarna i anslutning till hälsans helhet i bilaga 3

⁶⁶⁷ Se figur 2. Från hjärtats förnuft utgår hälsa som är ett förnuftsmässigt varande och görande. Sida 141.

⁶⁶⁸ Stolpe (1971, 31).

⁶⁶⁹ Pascal (2006, 90).

På samma sätt som Pascal reflekterade över nya kunskapsvägar för att förstå djupet i sin inre värld söks i dag mera kunskap om hälsa som livets kännetecken ända fram till döden⁶⁷⁰. Den gamla texten *Tankar* har i denna bemärkelse spår av vårdvetenskap för att den uppenbarar och öppnar för en enhetlig bild av hälsa. Tolkningsprocessen kan uppfattas som ett *Circulus fructuosus*⁶⁷¹ när en djupare förståelse av hälsans mening uppnås.

En förhoppning är att forskare med ett vårdteologiskt intresse med hjälp av denna studies planläggning kan fördjupa någon annan motsvarande idérik och meningsfull text. Framtida studier kunde med denna forsknings abduktiva teser som grund ta fasta på hälsans vardande utgående från vårdutövarens syn på sin lyhörddhet i mötet med patienten. På vilket sätt hjärtat kan tänkas vara närvarande i tiden och i vilken utsträckning hjärtat talar mera än förnuftet. Med fördel kunde ur patientens perspektiv studeras huruvida hälsa är hängivenhet för trons rikedom.

Granskning av giltigheten i forskningsprocessen och resultatet

Pascals varande skulle vara svårt att förstå om vikt skulle läggas vid att omsätta det i praktiken⁶⁷². I denna studie är det hans inställning till livet när människan vill vara hälsa som är föremål för kunskapssökandet. Hon måste ta till sitt hjärtas förnuft för att det inte finns några föreskrifter som på ett övertygande sätt kan vägleda henne i livet⁶⁷³. Att Pascal skrev om den osäkerhet som präglar människans tillvaro kan tolkas som att han föregrep tankar som i våra dagar sysselsätter forskare från olika vetenskapsområden⁶⁷⁴.

Valet av hermeneutik var fruktbart i avseende på att tolkningen av texten är det centrala, och förståelsen av Pascals *Tankar* kan aldrig vara oemotsägbar. Ett långt förarbete för att hitta tillvägagångssättet föregick valet av Gadammers filosofiska hermeneutik som

⁶⁷⁰ I handledning med professor Fredric Cleve uppkom frågeställningen om hälsas förhållande till liv och död.

⁶⁷¹ *Circulus fructuosus* i hermenutisk bemärkelse betyder att tolkningsspiralen har gett en förnuftig enhetlig mening utan logiska motsägelser.

⁶⁷² Jfr Rogers (1998; 2000).

⁶⁷³ Jfr Barzun (2003).

⁶⁷⁴ Béguin (1962, 5–9).

tolkningsgrund för denna över 300 år gamla text⁶⁷⁵. Mycket bearbetning gjordes med tanke på att den hermeneutiska situationen skall vara möjligast stabil när, med Gadammers uttryckssätt, textens tradition under tolkningen mera eller mindre tar över. Tidsavståndet visade sig vara genomgående berikande och något främlingskap inför materialet har heller aldrig uppkommit. För att kunna anamma nya ståndpunkter avvägdes tillvägagångssättet huruvida det är möjligt att direkt omfatta ett föromdöme eller krävs det revideringar innan horisonterna förenas. Genom verkningshistorien hade föromdömena inflytelse på all förståelse som har gjort sig gällande. Forskningens gång är uttryckt i form av en uppåtgående spiral⁶⁷⁶ och det hermeneutiska framskridandet kan följas upp i texten som behandlar metodologiska frågor⁶⁷⁷. Efter många överväganden framstod forskningsfrågorna⁶⁷⁸ i denna form som de mest igenomtänkta med hänvisning till att de skall visa vägen framåt i texten.

Att med stöd av den ontologiska hälsomodellen ta sig an texten har varit fruktbart för att tolkningarna har i mångsidig bemärkelse kunnat organiseras kring det som hälsans rörelse står för. Textmaterialet blev på ett tillåtande och samtidigt godkänt sätt överblickbart och övertolkningar kunde lättare undvikas. Av textens långa helhet valdes de sekvenser ut som bedömdes kunna uppfylla ett eller flera kriterier på hälsa. Eftersom Pascal skrev med en inbjudande enkelhet och klarhet var det ganska lätt att följa textens fortskridande. Ett genomgående tema, som hade många skepnader i texten, var dualismen i människan som förfallen men upphöjd genom sitt hjärtas vishet. Motsatsförhållandet har inte medfört någon svårighet eftersom i den vårdvetenskapliga hälsobilden är hälsa och ohälsa förenade på ett jämförbart sätt. Avsnittet om filosoferna (6.9) föreföll främmande utifrån sitt perspektiv men med avsikten att omspanna boken *Tankars* första del togs också detta kapitel med i tolkningen.

Innehållet i vissa fragment har varit divergerande och ibland skulle det ha varit intressantare att fullfölja en redan påbörjad tanke än att ta sig an en ny sådan. Att

⁶⁷⁵ Se också 5.1 Valet av ansats.

⁶⁷⁶ Forskningsspiralen är beskriven på sida 6.

⁶⁷⁷ På sidorna 34-49 är tillämpningen av Gadammers hermeneutik återgiven.

⁶⁷⁸ Den övergripande frågeställningen var att på vilket sätt belyser Pascals tänkande människans tillvaro av hälsa och lidande. Forskningsfrågorna var följande: 1. Hur kan hälsa utläsas? 2. I vilken form framträder ohälsa? 3. Vad ankommer på ett vardande i hälsa? 4. Vad kännetecknar hälsans varande?

framskrida i enlighet med boken *Tankars* indelning var ett övervägt val för att inte missa den genomgående grundtanken. Samma tema återkom vilket gjorde att idéerna kunde återupptas också senare. Vissa kortfattade fragment införlivades i ett följande stycke för det blev mera meningsfullt. När det har varit fråga om långa textavsnitt och ibland för att få balans mellan olika delar har under samma rubrik förenats ett tidigare innehåll med ett senare uppkommet meningsinnehåll. Textens språk har inte berett några svårigheter och begreppsanvändningen var enhetlig och begriplig. Uppmärksamhet har fästs vid speciellt ålderdomliga ord som i fortsättningen kan tänkas berika terminologin inom vårdvetenskap. En större försiktighet präglade bearbetningen av bokens kapitel 6.1, 6.5, 6.7 och 6.9⁶⁷⁹ som till sina titlar avviker från de övriga i bemärkelsen att inte vara direkt utmärkande för mänskliga egenskaper. Med tanke på det fortsatta intresset för Blaise Pascals *Tankar* är innehållet i dessa kapitel betydelsefullt och öppnar för förståelse av människans storhet och låghet som vårdvetenskapliga forskningsobjekt.

Mera djupgående insikter i Pascals *Tankar* kunde ha nåtts och eventuellt bättre avvägda utläggningar erhållits ifall tolkningen skulle ha gällt ett färre antal utvalda kapitel i boken. Att hela första delen togs med var ett val som gjordes i anslutning till forskningsintresset för bokens sammanhang och att försöka följa "den röda tråden". Med hänvisning till andra tolkningar av Pascals *Tankar* har det under studiens gång framkommit att varje enskilt kapitel i boken är utifrån sitt tema mycket intressant att fördjupa sig i. Huruvida avvägningen mellan mera och mindre text till förmån för flera tolkningsmöjligheter kan ge mera förståelse är ingen självklarhet.

För att tillgodose trovärdigheten och en viss giltighet redogjordes för förförståelsen både när det gällde på hälsoteoriens innehåll och det sätt på vilket materialet förstås och tillämpas. Pascals hälsobild engagerades genom hans sätt att vara människa⁶⁸⁰ i ljuset av trons rikedom. Även om utläggningarna följer boken *Tankars* indelning har ett mångfaldigande av texten undvikits i och med horisontsammansmältningarnas uppkomst.

⁶⁷⁹ Kapitelrubrikerna är följande: 6.1 Disposition, 6.5 Verkningarnas orsak, 6.7 Motsägelser och 9. Filosofer.

⁶⁸⁰ Jfr Helenius (1990).

SUMMARY

The Foundation of Health can be Understood by the Heart only

In Pursuit of Knowledge about Health in the Light of of Blaise Pascal's Thinking

Background and aim of the thesis

The focus of interest in this research is to describe health and the sense and meaning of health from the perspective of caring science including the special characteristics of caring theology. The foundation in the tradition of *Caring Science* brings forth an understanding of health as an entity consisting of man as a unity of body, soul and spirit. The aim of the thesis is to gain new understanding of health based on Pascal's text. The main question at issue is in what way Pascal's *Thoughts* can shed light on the health of man. The actual research questions asked are: How can health be detected?, in what form does unhealth manifest itself?, what about the becoming of health, and what characterizes the existing of health? The ontological model of health was the natural choice as a theoretical framework for this thesis, a model that points out the essentials regarding the depth and motion of health by describing it as movement in becoming, existing and acting towards unity.

Blaise Pascal (1623–1662) has, in a way that is interesting for caring science entered deeply into the misery of man and into his joys of the life. His "Thoughts" is a solid and fascinating piece of work representing an important entity with regard to what it means to strive for health and meaning of life. The work, the French title of which is "Pensées" is known not least because of the quotation "the heart has its reasons, of which reason knows nothing". In this thesis Victor Giraud's book based on the edition by Brunschvicq is being used for rendering the original French text. The title of the book is *Pascal Pensées, Édition nouvelle revue sur les manuscrits et les meilleurs textes avec une introduction, des notes et un Index Analytique*. The Swedish translation made by Sven Stolpe called *Blaise Pascals Tankar* which is based on the first part of the book, i.e. chapters 1-10 (pp 81 - 174), provides the materials for this work.

Methodology

The philosophical hermeneutics as used by Gadamer was selected because it enabled, in a fruitful way, an interpretation of the meaning of health in Pascal's book *Thoughts*. No specific research method prevails, but the content of meaning will be actively subsumed under the

research questions formulated. The text expresses the deviant reality existing in Pascal's *Thoughts* and the expectations on the content led to the text being worked on. The creative act takes place under the conditions of language and the historically effected consciousness will give rise to a performance carried on by its own dynamics. The distance in time gives a new understanding and the ontological health model makes it possible for the points of view to be supported by theoretical understanding. When this happens Pascal's horizon of meaning brings forth circumstances and values of the kind that fit the horizon of understanding. It has been important to clarify the hermeneutic situation, because what is displayed by the text must not be understood as an object, but as a dialogue. The ambition is to detach Pascal's text from its historical character and present something new that is in accordance with the ontology of caring science.

Results

In the chapter with the core content, the different steps are presented that reveal the horizon of the text to the understanding of health as expressed in Pascal's thinking. The initial stage deals with focusing on the choice of utterances and the French wording can be found in footnotes referring to Giraud's version of Pascal's *Pensées*. In the end of the chapter references are made to the pages in Stolpe's Swedish translation. The first phase in the hermeneutical spiral is the interpretation that shows the ideas that emerge. In the second phase the understanding focuses on the creation of new knowledge about health originating from the deeper understanding of the being of man aroused by Pascal's thoughts while in the third phase the new abductive assumptions are presented.

A religious tradition is expressed when Pascal examines different sides of life and attempts to make man, in a lasting way, choose to believe in God. Primarily, health is an entity comprising the two incompatibilities greatness and baseness. It is independent of all partial understanding with regard to goodness and misery. Because unity is every singular man's own familiarity it is not possible to obtain full understanding of it. Man hides in his heart what is the most precious he possesses until someone is willing to share the joys and miseries with him. The conclusions to be drawn are that the reason of heart asks for joy, but is threatened by emptiness. Health is to be predisposed to the supreme good and to live with one's boredom, while unhealthy is downheartedness because reason cannot replace the devotedness of spirit.

When the reasoning of caring science is applied to Pascal's text, health becomes an entity made up by the two incompatibilities greatness and baseness. The importance of grace which belongs to all people appears as a special source of strength. When the becoming of health is the reason of heart the being of health will turn into belief and the acting of health can fulfil the entity of greatness and baseness. Unhealthy is man's lack of the devotedness of spirit.

Discussion

Pascal's assumption that God's wisdom is the most superb truth for man is not difficult to accept when it was the foundation of existence that he wanted to understand. Holiness is no reality for man, but it can only be understood from the circumstances offered him by the text in the Bible. The understanding of the image of health has developed towards the heart linked up with the harmonious entity of man. In a distinctive way the heart understands that health is highly valued. The heart is open and forgiving also when man does not want to see the demands put upon him. Man's place between infinity and eternity was a mystery Pascal wanted to come to terms with. Because of this he was searching for something outside himself and outside his capability of understanding. Since Pascal's writing style was inviting, simple and clear, it was easy to follow the contents of the fragments in the text. More profound insights into his thinking and possibly a more well-balanced reasoning could have been reached if the interpretation had dealt with fewer chapters in the book.

LITTERATUR

- Ahlberg, A. 1950. *Vad är kultur. Ett orienteringsförsök*. Wahlström & Widstrand, Stockholm.
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. 1994. *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur, Lund.
- Anhava, M. 1996. *Blaise Pascal: Mietteitä*. Suomentanut ja selityksen varustanut Martti Anhava. WSOY, Helsinki.
- Antonovsky, A. 1991. *Hälsans mysterium*. Natur och kultur, Stockholm.
- Archambault, P. (u.å.) *Pascal*. (Choix de Textes et Introduction). Les Grands Philosophes, français et étrangers. Louis-Michaud, Paris.
- Arland, M. 1946. *Pascal*. (Introduction et choix de textes). Les Jeunes Humanistes. Editions a l'enfant poète, Paris.
- Arman, M., Rehnsfeldt, A., Lindholm, L., Hamrin, E. & Eriksson, K. 2004. Suffering related to health care: a study of breast cancer patients' experiences. *International Journal of Nursing Practice*, **10** (6), 248–256.
- Arman, M. & Rehnsfeldt, A. 2006a. The Presence of Love in Ethical Caring. *Nursing Forum*, **41** (1), 4–12.
- Arman M. & Rehnsfeldt A. 2006b. *Vårdande som lindrar lidande. Etik i vårdandet*. Liber, Stockholm.
- Barbosa da Silva, A. & Eriksson, K. 1991. Vårdteologi som vårdvetenskapens deldisciplin. I: Eriksson, K. & Barbosa da Silva, A. (red.) *Vårdteologi*. Vårdforskningsrapport 3. Åbo Akademi. Institutionen för vårdvetenskap, Vasa, 26–64.
- Barbosa da Silva, A. & Persson, M. 1991. Lidandets mening i ljuset av livets mening. I: Eriksson, K. & Barbosa da Silva, A. (red.) *Vårdteologi*. Vårdforskningsrapport 3. Åbo Akademi. Institutionen för vårdvetenskap, Vasa, 144–203.
- Barzun, J. 2003. Pascal's Pensées: Introduction. *Arts Education Policy Review*, **104** (3), 33–35.
- Beguín, A. 1959. *Blaise Pascal in selbstzeugnissen und bilddokumenten*. Rowohlt, Hamburg.
- Beguín, A. 1962. *Pascal om sig selv*. (Oversat af K. Aalbæk-Nielsen). Thaning & Appels Forlag, København.
- Bentzer, T. 1979. *Teologisk handbok. Litet lexikon till teologins historia*. Skeab, Lund.
- Bernstein, R.J. 1991. *Bortom Objektivism och Relativism. Vetenskap, hermeneutik och praxis*. Översättning: Gunnar Sandin. Röda Bokförlaget, Göteborg.
- Bibeln*. 1999. Bibelkommissionens översättning. Bokförlaget Libris, Örebro.

- Bohlin, T. 1920. *Blaise Pascal I. Hans levnad och striden med jesuiterna*. Sveriges Kristliga Studentrörelses Förlag, Stockholm.
- Bohlin, T. 1921. *Blaise Pascal II. Hans "Tankar över religionen" och hans personlighet*. Sveriges Kristliga Studentrörelses Förlag, Stockholm.
- Bohlin, T. 1923. *Pascals Tankar. Några erinringar om det bestående i Blaise Pascals kristendomsförsvar*. J. A. Lindblads Förlag, Uppsala.
- Bondas, T. 2000. *Att vara med barn: en vårdvetenskaplig studie av kvinnors upplevelser under perinatal tid*. Doktorsavhandling. Åbo Akademis förlag, Åbo.
- Borgenhammar, E. 1986. *Tillit och hälsa. Vägar till livskvalitet*. Andra upplagan. Bokförlaget Libris, Örebro.
- Boutroux, É. 1907. *Pascal*. Les Grands Écrivains Français. Librairie Hachette, Paris.
- Chladenius, J.M. 2000. Reason and Understanding: Rational Hermeneutics. In: Mueller-Vollmer, K. (ed.) *The Hermeneutics Reader*. Continuum, New York.
- O'Connell, M.R. 1997. *Blaise Pascal: Reasons of the Heart*. Library of Religious Biography. William B. Eerdmans Publishing Company, Cambridge.
- Copleston, F. 1994. *A History of Philosophy*. Volume 4. Descartes to Leibniz. Burns & Oates, Kent.
- Dahlborg-Lyckhage, E. 2006. Kunskap, kunskapsanvändning och kunskapsutveckling. I: Friberg, F. (red.) *Dags för uppsats – vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. Studentlitteratur, Lund, 17–26.
- Dahlin, A. 1955. *Svenska språkets synonymer*. Sjätte upplagan. J. Beckmans bokförlag, Stockholm.
- Davidson, H.M. 1979. *Means and Meanings in Pascal's Pensées*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Descotes, D. 2004. *Blaise Pascal*. [Hämtad 18.02.2008]. Tillgänglig: <http://www.abc.net.au/rn/arts/bwritting-stories/s1175775.htm>
- Edlund, M. 2002. *Människans värdighet ett grundbegrepp inom vårdvetenskapen*. Doktorsavhandling. Åbo Akademis förlag, Åbo.
- Efron, B. & Tibshirani, R.J. 1994. *An Introduction to the Bootstrap*. Chapman and Hall, New York.
- Einhorn, S. 2005. *Konsten att vara snäll*. Av författaren till en En dold Gud och Den sjunde dagen. Bokförlaget Forum, Stockholm.
- Ek, S. 2005. *Om information, media och hälsa i en samhällelig kontext. En empirisk och analytisk studie*. Doktorsavhandling. Åbo Akademis förlag, Åbo.
- Engdahl, H., Holmgren, O., Lysell, R., Melberg, A. & Olsson, A. 1977. *Hemeneutik*. Rabén & Sjögren, Stockholm.

- Eriksson, K. 1989. *Hälsans idé*. Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- Eriksson, K. 1990. *Pro Caritate. En lägesbestämning av caritativ vård*. Vårdforskningsrapport 2. Åbo Akademi. Institutionen för vårdvetenskap, Vasa.
- Eriksson, K. 1991. Vårdteologins framväxt. I: Eriksson, K. & Barbosa da Silva, A. (red.) *Vårdteologi*. Vårdforskningsrapport 3. Åbo Akademi. Institutionen för vårdvetenskap, Vasa, 1–18.
- Eriksson, K. 1994. *Den lidande människan*. Liber Utbildning, Stockholm.
- Eriksson, K. 2001. *Vårdvetenskap som akademisk disciplin*. Vårdforskning. Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa.
- Eriksson, K. 2003. Ethos. I: Eriksson, K. & Lindström, U.Å. (red.) *Gryning II. Klinisk vårdvetenskap*. Institutionen för vårdvetenskap. Åbo Akademi, Vasa, 21–33.
- Eriksson, K. 2004. Vårdvetenskap och teologi. I: Vegar Hugaas, J., Hummelvoll, J.K. & Solli, H.M. (red.) *Helse og helhet. Etiske og tværfaglige perspektiver på helsefaglig teori og praksis. Festschrift till Antonio Barbosa da Silva*. Unipub forlag, Oslo, 59–71.
- Eriksson, K. 2007. Becoming Through Suffering - The Path to Health and Holiness. *International Journal for Human Caring*, **11** (2), 8–16.
- Eriksson, K., Bondas-Salonen, T., Herberts, S., Lindholm, L. & Matilainen, D. 1995. *Den mångdimensionella hälsan – verklighet och visioner*. Vasa sjukvårdsdistrikt SKN och Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa.
- Eriksson, K. & Herberts, S. 1992. *Den mångdimensionella hälsan. En studie av hälsobilden hos sjukvårdsledare och sjukvårdspersonal*. Projektrapport 2. Vasa sjukvårdsdistrikt kf. och Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa.
- Eriksson, K. & Lindström, U.Å. 1997. Abduction – A Way to Deeper Understanding of the World of Caring. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, **11** (4), 195–198.
- Eriksson, K. & Lindström, U.Å. 2000. Siktet, Sökandet, Slutandet – om den vårdvetenskapliga kunskapen. I: Eriksson, K. & Lindström, U.Å. (red.) *Gryning. En vårdvetenskaplig antologi*. Institutionen för vårdvetenskap. Åbo Akademi, Vasa, 5–18.
- Faguet, E. 1932. *Pascal. Pensées*. Edition Lutétia. Nelson Éditeurs, Paris.
- Ferlov, K. 1958. *Blaise Pascal. Tanker om den kristne religions sandhed. Store navne i åndens verden IV*. J Frimodts Forlag, Köpenhamn.
- Fhanér, S. 1978. *Psykologi som förklaring, förståelse och kritik. Om psykologins vetenskapsteori*. Bonniers, Stockholm.
- Focus Uppslagsbok*. 1958. Almqvist & Wiksell, Stockholm.

- Ford, J. 1975. *Paradigms and Fairy Tales. An Introduction to the Science of Meanings*. Vol. I and II. Routledge & Kegan Paul, London.
- Forskningsetiska delegationen. 2002. *God vetenskaplig praxis och handläggning av avvikelser från den*. Forskningsetiska delegationen, Helsingfors.
- Föllesdahl, D., Walloe, L. & Elster, J. 1992. *Introduktion til Moderne Filosofi og Videnskabsteori*. Politikens Forlag A/S, Kopenhamn.
- Föllesdahl, D., Walloe, L. & Elster, J. 1996. *Argumentasjonsteori, språk og vitenskapsfilosofi*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Gadamer, H-G. 1975. *Truth and Method*. Sheed and Ward Ltd, London.
- Gadamer, H-G. 1989. *Truth and Method*. 2 nd rev. ed. Sheed & Ward, London.
- Gadamer, H-G. 1995. *Truth and Method*. Second Revised Edition. Translated by Weinsheimer, J. & Marshall, D. The Continuum Publishing Company, New York.
- Gadamer, H-G. 1997. *Sanning och metod*. Urval, inledning och översättning av Arne Melberg. Daidalos, Göteborg.
- Gadamer, H-G. 2003a. *Den gåtfulla hälsan*. Dualis Förlag AB, Ludvika.
- Gadamer, H-G. 2003b. *Forståelsens filosofi*. Utvalgte hermeneutiske skrifter. Oversatt og med etterord av Helge Jordheim. Cappelen Akademisk Forlag, Oslo.
- Gadamer, H-G. 2003c. *Truth and Method*. Second Revised Edition. Translated by Weinsheimer, J. & Marshall, D. The Continuum Publishing Company, New York.
- Gadamer, H-G. 2004. *Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteessä ja filosofiassa*. Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander. Vastapaino, Tampere.
- Giraud, V. 1935. *Pascal Pensées*. Collection "Baldi". Rombaldi, Éditeur, Paris.
- des Granges, Ch.-M. 1960. *Pascal Pensées*. Texte de l'édition Brunschvicg. Éditions Garnier Frères, Paris.
- Gustafsson, L-K. 2008. *Försoning ur ett vårdvetenskapligt perspektiv*. Doktorsavhandling. Åbo Akademis förlag, Åbo.
- Hedenius, I. 1951. *Att välja livsåskådning*. Albert Bonniers Förlag, Stockholm.
- Hegel, F. 1987. *Förnuftet i historien*. Daidalos, Göteborg.
- Hejll, R. 1929a. *Blaise Pascal. Tankar och smärre skrifter jämte Voltaires anmärkningar av år 1734*. Förra delen. Albert Bonniers Förlag, Stockholm.

- Hejll, R. 1929b. *Blaise Pascal. Tankar och smärre skrifter jämte Voltaires anmärkningar av år 1734*. Senare delen. Albert Bonniers Förlag, Stockholm.
- Helenius, R. 1990. *Förstå och bättre veta*. Carlssons, Stockholm.
- Henderson, V. 1982. *Grundprinciper för patientvårdande verksamhet*. Tredje upplagan. Liber yrkesutbildning, Stockholm.
- Hilli, Y. 2007. *Hemmet som ethos. En idéhistorisk studie av hur hemmet som ethos blev evident i hälsosystemens vårdande under 1900-talets första hälft*. Doktorsavhandling. Åbo Akademis förlag, Åbo.
- Hoititieteen laitos. 2008. *Tutkimuset*. Kuopion yliopisto. [Hämtad 09.11.2008]. Tillgänglig: www.uku.fi/tutkimus/vaitos.shtml.
- Hoititieteen laitos. 2008. *Väitökset*. Tampereen yliopisto. [Hämtad 09.11.2008]. Tillgänglig: www.uta.fi/tutkimus/julkaisut/index.html.
- Hägglund, B. 1984. *Teologins historia. En dogmhistorisk översikt*. Liber, Stockholm.
- Jeanrond, W. 1994. *Theological Hermeneutics – Development and Significance*. SCM Press LTD, London.
- Johnston N. & Scholler-Jaquish A. (Eds.) 2007. *Meaning in Suffering – Caring Practices in the Health Professions*. Wisconsin: The University of Wisconsin Press.
- Kaila, E. 1928. *Kristlig religionslära. Till ledning för skolundervisningen*. Sjätte upplagan. Söderström & C:o Förlagsaktiebolag, Helsingfors.
- Karterud, D. 2006. *Den etiske akten. Den caritative etikken når pasientens fordringar er av eksistensiell art*. Doktorsavhandling. Åbo Akademis förlag, Åbo.
- Kierkegaard, S. 1964. *Antingen – Eller*. Wahlström & Widstrand, Stockholm.
- King, I. 1981. *A theory for nursing: systems, concepts, proces*. Wiley, New York.
- Klockars, K. 2003. *Det hermeneutiska perspektivet*. Föreläsning. 20.05.2003. Helsingfors.
- Krailsheimer, A. 1980. *Pascal*. Oxford University Press, Oxford
- Krailsheimer, A. J. 1987. *Blaise Pascal. Pensées*. Penguin Classics. Cox & Wyman Ltd, Berkshire.
- Kreeft, P. 1993. *Christianity for Modern Pagans. Pascal's Pensées*. Ignatius Press, San Francisco.
- Kreeft, P. 1999. Lessons from the saints about suffering. [Hämtad 15.02.2000].
- Kurtén, T. 1998. *Det handlande subjektet och det moraliska kravet. Studier kring etikens och trons roll i mänskligt handlande*. Skrifter utgivna av Institutet för ekumenik och socioetik. Nr 10. Åbo Akademi, Åbo.

- Lanara, V. 1981. *Heroism as a Nursing Value. A Philosophical Perspective*. Publications of Sisterhood Evniki, Aten.
- Langenskjöld, A. 1926. *Blaise Pascal*. Suomentanut Alli Wiherheimo. Werner Söderström osakeyhtiön kirjapaino, Porvoo.
- Lassenius, E. 2005. *Rummet i vårdandets värld*. Doktorsavhandling. Åbo Akademis förlag, Åbo.
- Leininger, M. 1993. Culture Care Theory: The Comparative Global Theory to Advance Human Care Nursing Knowledge and Practice. In: Gant, D.A. (ed.) *A Global Agenda for Caring*. National League for Nursing Press, New York, 3–18.
- Lenz Taguchi, H. 2000. *Emancipation och motstånd. Dokumentation och kooperativa läroprocesser i förskolan*. Doktorsavhandling. Stockholms universitets förlag, Stockholm.
- Le Roy, G. 1963. *Pascal. Savant et Croyant. Initiation Philosophique*. Presses Universitaires de France, Paris.
- Lindholm, L. 1998. *Den unga människans hälsa och lidande*. Doktorsavhandling. Acta Caritate Academiae Aboensis. Institutionen för vårdvetenskap. Åbo Akademi, Åbo.
- Lindholm, L. 2000. Livet och döden i den unga människans vardande. I: Eriksson, K. & Lindström, U.Å. (red.) *Gryning. En vårdvetenskaplig antologi*. Institutionen för vårdvetenskap. Åbo Akademi, Åbo, 61–76.
- Lindström, U.Å., Lindholm, L. & Zetterlund, J. 2006. Katie Eriksson. Theory of Caritative Caring. In: Marriner-Tomey, A.M. & Alligood, M.R. (eds.) *Nursing Theorists and Their Work*. Sixth Edition. Mosby, St. Louis, 191–223.
- Litteraturhandboken*. 1984. Femte omarbetade och utökade upplagan. Bokförlaget Forum AB, Stockholm.
- Lûbcke, P. 1987. *Vår tids filosofi*. Forum, Stockholm.
- Lûbcke, P. (red.) 1993. *Filosoflexikonet*. Forum, Stockholm.
- Lögstrup, K.E. 1994. *Det etiska kravet*. Daidalos, Göteborg.
- Lönnebo, M. 1989. *Det visa hjärtat: Legender. Myter. Drömmar*. Norstedts, Stockholm.
- Lønning, P. 1958. *Tro og tanke efter Blaise Pascal*. Förlaget Land og Kirke, Trondhjem.
- Massis, H. 1949. *Penseés (de Pascal)*. Les grands maîtres. Audin, Paris.
- Marriner-Tomey, A.M. & Alligood, M.R. (eds.) 2006. *Nursing Theorists and Their Work*. Sixth Edition. Mosby, St. Louis.
- Martinsen, K. 1989. *Omsorg, sykepleie og medisin. Historisk-filosofiske essays*. Tano, Oslo.

- Martinsen, K. 1993. Kroppens betydning for kvalitet i stgeplejen – et fenomenologisk perspektiv. I: Andersen, I. & Graugaard Jakobsen, M. (red.) Kvalitetsudvikling i den kliniske sundheds- og sygepleje. Danmarks Sygeplejerskehøjskole ved Aarhus Universitet, Aarhus, 5–32.
- Martinsen, K. 1996. *Fenomenologi og omsorg*. Tre dialoger med etterord av Katie Eriksson. Tano Aschehoug, Oslo.
- Mauriac, C. 1947. *Pascal. De stora filosoferna*. Bonniers, Stockholm.
- McCallum, D. & DeLashmutt, G. 2005. *Hermeneutical Systems*. [Hämtad 19.06.2005]. Tillgänglig: www.xenos.org/essays/hermsys.htm
- Mechoulan, E. 2003. On Power: Theology and Sovereignty in Pascal's Pensées. *Romance Quarterly*, 50 (2), 85–98.
- Melberg, A. 1997. Inledning. I: Gadamer, H-G. *Sanning och metod i urval*. Daidalos, Göteborg.
- Modin, C.V. 1911. *Pascal. Tankar i religiösa frågor*. Andra upplagan. Fahlcrantz & C:o, Stockholm.
- Morris, D.B. 1993. *The Culture of Pain*. University of California Press. Berkeley, Los Angeles.
- Morse, J. 2001. Towards a praxis theory of suffering. *Advances in Nursing Science*, 24 (1), 47–59.
- Mursell, G. & Beskow, P. 2006. *Kristen spiritualitet – Från ökenfäder till cyberkyrka*. Libris, Örebro.
- Niemelä, J. 1999. *Usko, hoito ja toipuminen. Tutkimus kääntymyksestä ja kristillisestä päihdehoidosta*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Stakes. Tutkimuksia 96, Jyväskylä.
- Niiniluoto, I. 1980. *Johdatus tieteenfilosofiaan. Käsitteen- ja teorianmuodostus*. Otava, Helsinki.
- Nordenfelt, L. 1991. *Livskvalitet och hälsa*. Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- Norén, L. 1990. *Fallstudiens trovärdighet*. FE-rapport 1990–305. Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Göteborg.
- Nygren, A. 1932. *Försoningen – en Gudsgärning*. Sveriges kristliga studentrörelsers bokförlag, Stockholm.
- Parse, R.R. 1981. *Man-living-health: a theory of nursing*. Wiley, New York.
- Pascal, B. 1910. *Thoughts*. The Harvard Classics. Edited by Charles W. Eliot. P.F. Collier & Son, New York.
- Pascal, B. 1973 *Pensées. Notes on Religion and Other Subjects*. Translated by Warrington, J. J.M.Dent & Sons Ltd, London.
- Pascal, B. 1986. *Tanker. Försvaret för den kristne religion*. Inledning och översättning ved Nils Soelberg. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, Köpenhamn.
- Pascal, B. 1988. *Pensées. Texte intégral*. Bibliothèque Lattés, Paris.

- Pascal, B. 2004. *Pensées*. Édition de Michel Le Guern. Gallimard, Paris.
- Pascal, B. 2006. *Tankar*. Urval och efterord av Peter Glas. Bakhåll, Lund.
- Patrick, D.G.M. 1947. *Pascal and Kierkegaard; a study in the strategy of evangelism*. Roman Catholic Church: General Works. Lutterworth Press, London.
- Peterson, H-I. 2001. *Kropp och själ i filosofi, religion och medicin. Idéhistorisk översikt från antiken till vår egen tid*. Warne, Sävedalen.
- Peterson, M., Hasker, W., Reichenbach, B. & Basinger, D. 1999. *Religions-filosofiska texter – i urval*. Nya Doxa, Nora.
- Pravitz, D. 1994. Medvetandets substans. I: Ellegård, A. (red.) *Om själen*. Natur och kultur, Stockholm, 127–132.
- Rehberg, K-S. 2000. The Fear of Happiness. Anthropological Motives. *Journal of Happiness Studies*, 1 (4), 479–500.
- Rehnsfeldt, A. 1999. *Mötet med patienten i ett livsavgörande skeende*. Doktorsavhandling. Åbo Akademis förlag, Åbo.
- Rehnsfeldt, A. 2007. Den vårdande hermeneutiska dialogen. I: Eriksson, K., Lindström, U.Å., Matilainen, D. & Lindholm, L. (red.) *Gryning III. Vårdvetenskap och hermeneutik*. Enheten för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa, 85–96.
- Rehnsfeldt, A. & Eriksson, K. 2004. The progression of suffering implies alleviated suffering. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 18 (3), 264–272.
- Roach, M.S. 1997. Preface and Reflections on the theme. In: Roach, M.S. (ed.) *Caring from the heart. The Convergence of Caring and Spirituality*. Paulist Press, New York, 5–20.
- Rogers, B. 1998. *Pascal. In Praise of Vanity*. Phoenix, London.
- Rogers, B. 2000. *Pascal. Turhamaisuuden ylistys*. Suomennos Mervi Kuusela ja Tapio Puolimatka. Otava, Helsinki.
- Rosendal, L.F. 1952. *Blaise Pascal: Mietteitä*. WSOY, Helsinki.
- Rosengren, A-L. 1990. *Blaise Pascals religiösa tänkande. En studie av idéinnehållet i "Tankar" ur ett vårdvetenskapligt perspektiv*. Pro gradu- avhandling. Institutionen för vårdvetenskap. Åbo Akademi, Vasa.
- Roy, C. 1984. *Introduction to Nursing. An Adaptional Model*. Prentice-Hall, New Jersey.
- Råholm, M-B. 2003. *I kampens och modets dialektik*. Doktorsavhandling. Åbo Akademis förlag, Åbo.

- Saarisalo, A. & Hedegård, D. 1945. *Biblisk Uppslagsbok. En handbok för bibelläsare*. Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Bokförlag, Stockholm.
- Samuelsson, G. 2003. *Text – Tal & Förståelse – Förklaring. Några huvudproblem i modern teologisk hermeneutik*. [Hämtad 26.05.2003]. Tillgänglig: <http://hem.passagen.se/gs/hermeneutik.htm>
- SHSTF. FoU rapport 31. 1989. *Florence Nightingale Anteckningar om sjukvård - ur vårt tidsperspektiv*. Artemis bokförlag, Skellefteå.
- Sivonen, K. 2000. *Värden och det andliga. En bestämning av begreppet "andlig" ur ett vårdvetenskapligt perspektiv*. Doktorsavhandling. Åbo Akademis förlag, Åbo.
- Sivonen, K. & Kasén, A. 2003. Enheten människa - kropp, själ och ande. I: Eriksson, K. & Lindström, U.Å. (red.) *Gryning II. Klinisk vårdvetenskap*. Institutionen för vårdvetenskap. Åbo Akademi, Vasa, 75–95.
- Stolpe, S. 1971. *Blaise Pascal. Tankar*. Forum, Uddevalla.
- Saeteren, B. 2006. *Kampen for livet i vemodets slør. Å leve i spenningsfeltet mellom livets mulighet og dødens nødvendighet*. Doktorsavhandling. Åbo Akademis förlag, Åbo.
- Söderlund, M. 2004. *Som drabbad av en orkan. Anhörigas tillvaro när en närstående drabbas av demens*. Doktorsavhandling. Åbo Akademis förlag, Åbo.
- Söderlund, M. 2007. Terra Caritatis: Where Suffering Is Alleviated in an Atmosphere of Community. *International Journal of Human Caring*, **11** (3), 35–44.
- Tallon, A. 1992. The Heart in Rahner's Philosophy of Mysticism. *Theological Studies*, **53** (4), 700–728.
- Tanyi, R.A. 2002. Towards clarification of the meaning of spirituality. *Journal of Advanced Nursing*, **39** (5), 500–509.
- Taylor, A.E. 1971. *Aristoteles*. Natur och Kultur, Stockholm.
- Taylor, R.L. & Watson, J. 1989. *They shall not Hurt. Human Suffering and Human Caring*. Colorado Associated University Press, Colorado.
- Tillich, P. 1954. *Love, Power and Justice*. Oxford University Press, New York.
- Watson, J. 1993. *En teori för omvårdnad*. Studentlitteratur, Lund.
- Watson, J. 2003. Love and caring, ethics of face and hand – an invitation to return to heart and soul of nursing and our deep humanity. *Nursing Administration Quarterly*, **27** (3), 197–202.
- Vergley, B. 2007. *Pascal ou l'expérience de l'infini*. Éditions Milan, Toulouse.
- Vetlesen, J. 1983. Samtaler med tekster i lys av Gadammers hermeneutikk. *Norsk filosofisk tidskrift*, **18** (4), 219–244.

Wiklund, L. 2003. *Vårdvetenskap i klinisk praxis*. Natur och Kultur, Stockholm.

World Health Organisation. 1986. *Ottawa charter for health promotion*. Canadian Public Health Association, Ontario.

von Wright, G.H. 2001. *Mitt liv som jag minns det*. Bonniers, Stockholm.

von Wright, G.H. 2003. *Myten om framsteget*. Albert Bonniers Förlag, Stockholm.

Wärnå, C. 2002. *Dygd och hälsa*. Doktorsavhandling. Åbo Akademis förlag, Åbo.

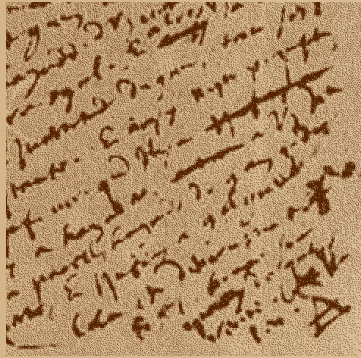
Innehåll

Inledning av Sven Stolpe	7
Om linjen i Pascals "Tankar" av Sven Stolpe	19
Blaise Pascals liv av Gilberte Périer, född Pascal	22
Förord I av Blaise Pascal	61
Förord II av Blaise Pascal	65
1 Disposition	81
2 Fåfänglighet	88
3 Elände	106
4 Människans leda	120
5 Verkningarnas orsak	124
6 Storhet	137
7 Motsägelser	144
8 Förströelse	156
9 Filosofer	165
10 Det högsta goda	171
11 I Port-Royal	175
12 Början	184
13 Förnuftets underkastelse och användning	195
14 Det fördelaktiga i detta sätt att bevisa Gud	202
15 Övergången från människans kunskap till Gud	204
16 De andra religionernas falskhet	214
17 Att göra religionen värd att älska	223
18 Religionens grunder och svar på invändningar	225
19 Förebilder	240
20 Rabbinerna	263
21 Den odödliga tron	264
22 Bevis för Moses	278
23 Bevis för Jesus Kristus	281
24 Profetior	292
25 Speciella förebilder	311
26 Kristen moral	312
27 Konklusion	328
Tillägg	333
Förklaringar	347

Bilaga 3 En sammanställning av forskningsfrågorna och textens kärnpunkter.

Tabell. Horisontsammansmältning i form av abduktiva teser i anslutning till hälsans helhet

Textens kärnpunkter:	Vardande	Varande	Hälsa	Ohälsa
Förväntan i relation till "Disposition"	Vägen till tro är en rörelse mot helhet.	Möjligheter av både storhet och elände.	Lycka och godhet med Gud.	Människan hittar inte det goda i livet.
Nuets "Fåfånglighet" är en realitet	Med hjärtats motiv följer vördnad för Gud.	Stunden är oroande.	Att leva i nuet.	Människan är driven av tillfälligheter.
"Elände" är att komma till korta	Att begära glädjens hemlighet.	Dygden vidmakthåller ett gott liv.	Att återskapa sin värdighet.	Motgångar och armod.
"Människans leda" begränsar livsrummet	Dygdena ger tapperhet.	Avsaknad av uppskattning.	Av gott bemötande finna vällust.	Olust och att vara utan entusiasm.
"Verningarnas orsak" är att förstå som	Av sin tro blir människan stark.	Sanningen är en styrka.	Förnuftsresonemang ger förståelse.	Oklar situation utan livsvisdom.
"Storhet" är ett mänskligt ideal	Att växa i sanning.	Hjärtats förnuft är gott att följa.	Ordning genom hjärtats upplåtenhet.	Osäker om sin natur och skapaelsen .
"Motsägelser" som meningsfulla redogörelser	Hjärtat ger andlig klarhet som förnuftet inte kan.	Storhet och låghet är livets mening.	Att människan föräras sin storhet.	Människan finns i en avgrund för att hon är utan Gud.
"Förströelse" på fullt allvar	Människan söker avkoppling.	Människan önskar mera med sitt liv.	Förlustelser som är väl avvägda.	Fjärrad från sin natur söker människan nya tidsfördriv.
"Filosofer" är skapande Mästare	Människan söker rättrådighet.	Också halva sanningen kan räcka till.	Det finns en plan för människans liv.	Steg som leder människan vilse.
Förhoppningar på "Det högsta goda"	Människan är färdig att upplåta sig för det goda.	Gud är tron, hoppet och kärleken.	Gud är både upphovet och målet.	Att människan inte tror på Guds ledning.

Blaise Pascal uppenbarar på ett speciellt sätt hälsans rytm. Hans kända citat "hjärtat har sina skäl som förnuftet inte fattar" ger förståelsen av att hälsans väg är outgrundlig. Hjärtat som är närmare människan än någonting annat avslöjar sig inte genom tanken. Också om hälsan är glömd är dess omätliga vardande, varande och görande i ett ontologiskt förhållande till hjärtats språk.

Pascals *Tankar* representerar helheten i ett sökande efter de rätta proportionerna mellan livets storhet och elände. Med Gadammers vägledning får texten undervisa om människans motsägelsefullhet som samtidigt är hennes ohälsa. För att tyda livet är tron viktig i hennes liv för den uppenbarar kärleken som bara hjärtat kan förstå.

Åbo Akademis förlag

ISBN 978-951-765-469-2

978951765469-2

9789517

654692